



Raad van de
Europese Unie

**Brussel, 20 september 2016
(OR. en)**

12299/16

**COHOM 115
COPS 272
CFSP/PESC 711
CSDP/PSDC 521
FREMP 146
INF 160
JAI 758
RELEX 748**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
d.d.:	20 september 2016
aan:	de delegaties

nr. vorig doc.:	11691/16 COHOM 106 COPS 257 CFSP/PESC 657 CSDP/PSDC 482 FREMP 135 INF 145 JAI 702 RELEX 685
-----------------	--

Betreft:	Jaarverslag van de EU over mensenrechten en democratie in de wereld in 2015 – Landen en regio's
----------	---

Voor de delegaties gaat in de bijlage het jaarverslag van de EU over mensenrechten en democratie in de wereld in 2015 - Landen en regio's, dat op 20 september 2016 door de Raad tijdens zijn 3484e zitting is aangenomen.

**JAARVERSLAG VAN DE EU OVER MENSENRECHTEN EN DEMOCRATIE
IN DE WERELD IN 2015 -**

Landen en regio's

(Raad Algemene Zaken, 20 september 2016)

I.	Kandidaat- en potentiële kandidaat-lidstaten	9
	Albanië.....	10
	Bosnië en Herzegovina	11
	Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië	12
	Kosovo*	13
	Montenegro	15
	Servië	16
	Turkije.....	17
	Steun voor meerdere begunstigden.....	18
II.	EER-EVA-landen	18
	Zwitserland	18
	Noorwegen.....	19
	IJsland	20
	Heilige Stoel.....	21
	Andorra, Liechtenstein, Monaco, en San Marino	21
III.	Europees nabuurschapsbeleid	21
	Armenië	22
	Azerbeidzjan	25
	Belarus	28
	Georgië	30
	Republiek Moldavië.....	33

Oekraïne	35
Egypte	38
Israël	41
Palestina*	43
Jordanië	46
Libanon	48
Syrië	49
Algerije	51
Marokko	54
Tunesië	56
Westelijke Sahara	59
Libië	59
IV. Rusland en Centraal Azië	62
Rusland	62
Kazachstan	65
Kirgizië	66
Tadzikistan	67
Turkmenistan	69
Oezbekistan	70
V. Afrika	71
Afrikaanse Unie (AU) – Gemeenschappelijke strategie Afrika-EU	71
Angola	74
Benin	76
Botswana	78
Burkina Faso	81
Burundi	83
Kaapverdië	86

Kameroen	87
Centraal Afrikaanse Republiek	88
Tjaad	89
Unie der Comoren	91
Republiek Congo	92
Ivoorkust	94
Democratische Republiek Congo	96
Djibouti	98
Equatoriaal-Guinea	99
Eritrea	100
Ethiopië	102
Gabon	104
Gambia	106
Ghana	108
Guinee	110
Guinee-Bissau	113
Kenia	114
Lesotho	115
Liberia	118
Madagaskar	119
Malawi	122
Mali	123
Mauritanië	125
Republiek Mauritius	127
Mozambique	128
Namibië	130
Niger	133

Nigeria	134
Rwanda	137
São Tomé en Príncipe	140
Senegal	141
Republiek der Seychellen	143
Sierra Leone	144
Somalië	146
Zuid-Afrika	149
Zuid-Sudan	151
Sudan	154
Swaziland	156
Tanzania	158
Togo	160
Uganda	161
Zambia	163
Zimbabwe	164
VI. Arabisch Schiereiland	166
Bahrein	166
Koeweit	168
Oman	169
Qatar	169
Saudi Arabië	170
Verenigde Arabische Emiraten	172
Jemen	173
Iran	177
Irak	178
VII. AZIË	181

Afghanistan	181
ASEAN	184
Bangladesh	184
Bhutan	187
Brunei	188
Myanmar/Birma	189
Cambodja	192
Volksrepubliek China	194
Hongkong	198
Taiwan	198
India	199
Indonesië	201
Japan	203
Republiek Korea	204
Democratische Volksrepubliek Korea	205
Laos	208
Maleisië	209
Maldiven	212
Mongolië	214
Nepal	216
Pakistan	218
Filipijnen	220
Singapore	223
Sri Lanka	224
Thailand	227
Oost-Timor	229
Vietnam	230

VIII. Oceanië	233
Australië	233
Fiji	233
Kleine eilandstaten in de Stille Oceaan – Kiribati, Republiek der Marshalleilanden, Federale Staten van Micronesia, Nauru, Palau, Tuvalu en Samoa	235
Nieuw Zeeland	239
Papoea Nieuw Guinea	239
Salomonseilanden	242
Tonga	245
Vanuatu	247
IX. Noord-, Zuid- en Midden-Amerika.....	250
Antigua en Barbuda	250
Argentinië.....	251
Gemenebest van de Bahama's	251
Barbados.....	253
Belize.....	254
Bolivia	255
Brazilië.....	256
Canada.....	258
Chili.....	260
Colombia	263
Costa Rica	265
Cuba.....	266
Dominica.....	268
Dominicaanse Republiek.....	268
Ecuador	270
El Salvador	271

Grenada	274
Guatemala	275
Guyana	277
Haïti	279
Honduras	280
Jamaica	282
Mexico.....	283
Nicaragua	286
Panama	288
Paraguay.....	290
Peru	291
Saint Kitts en Nevis	292
Saint Lucia	293
Saint Vincent en de Grenadines	294
Suriname	295
Trinidad en Tobago	296
Verenigde Staten van America (VS)	297
Uruguay.....	299
Venezuela	300

I. Kandidaat- en potentiële kandidaat-lidstaten

De waarden waarop de Europese Unie berust en die zijn vastgelegd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, komen tot uitdrukking in de toetredingscriteria. Tot deze essentiële voorwaarden, waaraan alle kandidaat-lidstaten moeten voldoen om lid van de EU te worden, behoort de stabiliteit van de instellingen die democratie, eerbiediging van de rechtsstaat, de mensenrechten en de bescherming van minderheden waarborgen. De huidige uitbreidingsagenda heeft betrekking op de landen van de Westelijke Balkan en Turkije. Aan de vorderingen bij de verwezenlijking van deze criteria wordt veel aandacht besteed in het uitbreidingspakket 2015 van de Europese Commissie¹. Dit jaar heeft de Commissie een aangescherpte aanpak ingevoerd van de beoordelingen in de jaarlijkse voortgangsverslagen over uitbreidingslanden, die niet alleen over de vooruitgang gaat maar ook de stand van zaken weergeeft en laat zien in hoeverre de landen kunnen voldoen aan de verplichtingen van het lidmaatschap. In de verslagen wordt ook duidelijker uitleg gegeven over wat van de landen wordt verwacht.

Het uitbreidingsbeleid van de EU berust nog altijd op het beginsel van "eerst de basis".

Overeenkomstig de kernwaarden en de beleidsprioriteiten van de EU wordt in het uitbreidingsproces als vanouds voorrang geven aan hervormingen op het gebied van de rechtsstaat, de grondrechten, de versterking van de democratische instellingen, waaronder hervorming van het openbaar bestuur, en economische ontwikkeling en concurrentievermogen.

De EU-uitbreidingsstrategie 2015 legt de nadruk op de belangrijkste uitdagingen voor de kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaat-lidstaten. Wat de grondrechten betreft, blijft de Commissie op de Westelijke Balkan en in Turkije onderstrepen dat, hoewel deze vaak grotendeels zijn verankerd in de wetgeving, verdere inspanningen nodig zijn om te zorgen voor de tenuitvoerlegging in de praktijk. De vrijheid van meningsuiting vormt een bijzondere uitdaging, met aanhoudende negatieve ontwikkelingen in een aantal landen. In het kader van het toetredingsproces blijft de Commissie prioriteit geven aan werkzaamheden op het vlak van de vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid. De bescherming van minderheden, met name Roma, die nog steeds te kampen hebben met discriminatie en moeilijke levensomstandigheden, moet nog altijd beter. Discriminatie en vijandigheid tegen andere kwetsbare groepen, ook lesbiënnes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en interseksuelen (LHBTI), is een groot probleem. Er moet ook meer worden gedaan aan de gelijkheid van vrouwen en mannen, bestrijding van huiselijk geweld, eerbiediging van de rechten van het kind en ondersteuning van personen met een handicap.

¹ COM(2015) 611 final, Brussel, november 2015.

Ook het functioneren van de democratische instellingen is een aandachtspunt. De rol van de nationale parlementen in het hervormingsproces dat moet leiden tot democratische verantwoordingsplicht, moet nog worden versterkt. De uitbreidingslanden moeten zorgen voor een doeltreffende werking van het institutionele kader voor de bescherming van de grondrechten en een klimaat dat de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld veel meer ondersteunt en bevordert. Dit zal immers bijdragen tot een sterkere politieke verantwoordingsplicht en een beter begrip van toetredingsgerelateerde hervormingen. De Commissie blijft pleiten voor en steun verlenen aan de deelname van de kandidaat-lidstaten en van de landen waarmee een stabilisatie- en associatieovereenkomst is gesloten, als waarnemer aan de werkzaamheden van het Bureau van de EU voor de grondrechten. In 2015 zijn positieve ontwikkelingen geconstateerd betreffende de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Albanië en Servië.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_strategy_paper_en.pdf

Albanië

Er lopen vier belangrijke projecten in het kader van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA), die gericht zijn op het doeltreffender maken van het Albanese systeem voor de bescherming van de mensenrechten en de bestrijding van discriminatie (IPA 2013, 1,5 miljoen euro), economische en sociale empowerment van Roma en Balkan-Egyptenaren (IPA 2014, 4 miljoen euro) alternatieve geschillenbeslechting, zodat de burgers geschillen via een andere weg kunnen oplossen (IPA 2012, 750.000 euro) en het gevangeniswezen (2013, 1 miljoen euro). Er loopt nog één gevangenis-infrastructuurproject (IPA 2011, 14,4 miljoen euro).

In het kader van de faciliteit voor het maatschappelijk middenveld van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA), hebben zeven projecten (voor een totaalbedrag van ongeveer 1,2 miljoen euro), betrekking op de bescherming van de mensenrechten, en streven zij naar bevordering van de sociale inclusie van leden van minderheden, met name Roma en Balkan-Egyptenaren, toezicht op de eerbiediging van de fundamentele mensenrechten in detentiecentra, steun voor toegang tot de rechter voor kwetsbare groepen en bevordering van herstelrecht en bemiddeling tussen slachtoffer en dader voor jongeren.

Er lopen zes projecten, gefinancierd in het kader van het Europees instrument voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR) (in totaal 1,2 miljoen euro), die gericht zijn op kwesties als de rechten van LHBTI'ers, de rechten van personen met een handicap, bescherming van kinderen en geweld tegen vrouwen. Er lopen zeven projecten betreffende de bescherming van de mensenrechten op het gebied van onderwijs en werkgelegenheid, die gericht zijn op de integratie van gehandicapten en kwetsbare groepen.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_albania.pdf

Bosnië en Herzegovina

In 2015 was de financiële bijstand in het kader van het IPA gericht op aanpassing van de wetgeving aan het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (1 miljoen euro in het kader van IPA 2011) en op ondersteuning van de sociaal-economische weerbaarheid van ongeveer 260 slachtoffers van landmijnen en hun gezinnen via het project voor steun aan landmijnslachtoffers (1 miljoen euro). Een nieuw project met een budget van 2,5 miljoen euro ter ondersteuning van de sociaal-economische integratie van de Roma ging in oktober 2015 van start, en bouwde voort op een vorig project met een vergelijkbaar budget. In totaal zullen de twee projecten 290 wooneenheden en geïntegreerde sociaal-economische maatregelen mogelijk maken. De actie pakt rechtstreeks het gebrek aan huisvesting, de armoede en de sociaal-economische uitsluiting van Roma aan door middel van de (herop)bouw van huizen en bijbehorende infrastructuur en het treffen van maatregelen voor levensonderhoud, waarbij voorrang wordt gegeven aan maatregelen in door overstromingen getroffen gebieden. Het verschaffen van duurzame huisvesting en andere maatregelen voor kwetsbare terugkeerders en ontheemden worden gefinancierd in het kader van het project ter uitvoering van de terugkeerstrategie uit hoofde van bijlage VII (7 miljoen euro), dat gezamenlijk met het UNHCR wordt beheerd. De EU heeft voor 1 miljoen euro steun verleend aan het project voor het stelsel van sociale huisvesting (SHS) - ontwikkeling van een geïntegreerd model in theorie en praktijk om nationale beleidsmakers te helpen bij het bepalen en ten uitvoer leggen van het huisvestingsbeleid ter ondersteuning van vluchtelingen, gerepatrieerden, daklozen, jongeren en anderen in nood.

Een nieuw project ten belope van 3 miljoen euro werd gestart ter ondersteuning van de technische versterking van de capaciteiten van het ministerie voor Mensenrechten en Vluchtelingen en verleners van sociale diensten. Er werd ook steun verleend voor de herziening van de anti-discriminatiewet van Bosnië en Herzegovina.

Elf in het kader van het EIDHR gefinancierde projecten voor een totaalbedrag van 2,5 miljoen euro werden uitgevoerd in 2015. Deze projecten betroffen met name de bescherming van minderheden, waaronder Roma in het algemeen en Roma-kinderen in het bijzonder, de bescherming van de rechten van LHBTI'ers en van gehandicapten, alsmede de bevordering van de deelname van leerlingen aan democratische hervormingen, de empowerment en deelname van jongeren en de bevordering van de sociaal-economische empowerment van gemarginaliseerde groepen. Nog vijf subsidiepakketten ten belope van 0,95 miljoen euro werden eind 2015 toegekend, voor de integratie van de Roma, de bestrijding van tabaksgebruik, goed politiek bestuur, toegang tot water en ondersteuning van jongeren.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_bosnia_and_herzegovina.pdf

Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië

In 2015 verleende de EU aanzienlijke steun aan maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met de bescherming van diverse grondrechten. Met de nationale kredieten van de faciliteit voor het maatschappelijk middenveld van het IPA 2014 (5 miljoen euro) werden 19 projecten bekostigd die hoofdzakelijk gericht waren op de bevordering van de vrijheid van meningsuiting en de media-vrijheid, onderzoeksjournalistiek, justitiële hervormingen, participatieve democratie, interetnische betrekkingen en de rechten van de Roma. Uit de subsidieregeling voor het maatschappelijk middenveld van IPA 2011 (1,35 miljoen euro) konden nog eens 12 projecten worden gefinancierd die in de eerste plaats waren gericht op het meer betrekken van het maatschappelijk middenveld bij beleidsvorming, discriminatiebestrijding en bescherming van de rechten van gehandicapten, jongeren en andere kwetsbare groepen. Ten slotte werden 10 in het kader van het EIDHR 2014-2015 gefinancierde projecten (1,2 miljoen euro) uitgevoerd met als doel de bevordering van effectieve toegang tot de rechter, mensenrechteneducatie in scholen, het recht op een veilige werkomgeving, transparante en inclusieve beleidsvorming en de sociale inclusie van de Roma-gemeenschap.

Naast deze subsidieprojecten voor maatschappelijke organisaties zette de EU de uitvoering voort van verscheidene mensenrechtengerelateerde IPA-projecten met diverse overheidsinstellingen. Het ging onder meer projecten die waren gericht op steun voor het Bureau van de ombudsman voor een doeltreffender bescherming van de grondrechten, vergroting van de onafhankelijkheid, de efficiëntie en de bekwaamheid van de rechterlijke macht, hervorming van het strafrechtstelsel, doeltreffender corruptiebestrijding van en bescherming van de mensenrechten van gedetineerden en veroordeelden.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

Kosovo*²

In 2015 is in het kader van het IPA voor 2014 een actie met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) gestart waarmee een bedrag van 2 miljoen euro gemoeid was. De actie is gericht op het creëren van inkomenskansen voor minderheden, waardoor zij betere vooruitzichten op (re)integratie krijgen. Met de voor 2015 toegewezen middelen uit de IPA-faciliteit voor het maatschappelijk middenveld en het Media-programma, werden twee acties overeengekomen ter verbetering van de situatie van slachtoffers van huiselijk geweld en mensenhandel, en om een effectieve coalitie tot stand te brengen en te handhaven van maatschappelijke organisaties voor mensenrechten, zodat ze beter toegerust zijn voor belangenbehartiging. De totale waarde van deze projecten bedraagt 2 miljoen euro. Voorts vond in 2015 de voltooiing plaats van het door de Raad van Europa uitgevoerde IPA-project voor 1 miljoen euro, betreffende capaciteitsopbouw bij de ombudsman en het maatschappelijk middenveld. Andere lopende IPA-projecten in 2015 waren: het twinning-project ten belope van 0,7 miljoen euro ter bestrijding van homofobie en transfobie en de totstandbrenging van strategische partnerschappen met maatschappelijke organisaties voor het verlenen van juridische en psychologische begeleiding; twee projecten van respectievelijk 1,5 miljoen euro en 0,6 miljoen euro voor sociale dienstverlening aan personen en met name kinderen met een handicap en recht voor kinderen; en een project van 3 miljoen euro gericht op de bescherming en bevordering van de rechten van leden van minderheden.

² *Deze benaming laat de standpunten over de status van Kosovo onverlet, en is in overeenstemming met Resolutie 1244/1999 van de VN-Veiligheidsraad en het advies van het Internationaal Gerechtshof over de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo.

In 2015 werden contracten voor twee EIDHR-projecten voor een totaalbedrag van 0,4 miljoen euro gesloten waarin ook aandacht is voor de mensenrechten in het digitale tijdperk en huisvesting als een fundamenteel mensenrecht. Elf andere projecten, gefinancierd in het kader van het EIDHR-programma voor 2011 en 2012, werden nog steeds uitgevoerd door het maatschappelijk middenveld. Deze projecten spitsten zich toe op de versterking van de pleitbezorgingscapaciteiten van kwetsbare groepen, op verbetering van de intercommunautaire en interetnische betrekkingen door middel van culturele activiteiten, en op kwesties in verband met de empowerment van vrouwen, de rechten van LHBTI'ers en gehandicapten. Voorts gingen in 2015 vijf EIDHR-projecten van start voor een totaalbedrag van circa 1 miljoen euro, die onder meer tot doel hebben vrouwenorganisaties te versterken en de politieke vertegenwoordiging en participatie van de Roma, Ashkali en Balkan-Egyptenaren te verbeteren.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_kosovo.pdf

Montenegro

In de loop van 2015 werden drie IPA-projecten voor een bedrag van ongeveer 1,6 miljoen euro uitgevoerd op het gebied van de mensenrechten, met bijzondere aandacht voor de sociale insluiting van gehandicapten, duurzame oplossingen voor ontheemde Roma, alsmede steun aan de ombudsman en het Constitutioneel Hof betreffende de toepassing van mensenrechtennormen. Wat betreft nieuwe toezeggingen werd in 2015 circa 2,35 miljoen euro uit IPA-middelen toegekend aan zes projecten omtrent antidiscriminatiebeleid en mensenrechten (sociale insluiting van kinderen en jongeren met een handicap; sociale insluiting van vrouwen die slachtoffer zijn van geweld; rechten van geesteszieken; sociaal ondernemerschap, economische empowerment en politieke participatie van vrouwen. en genderspecifiek geweld).

Daarnaast verleende de EU in 2015 financiële steun voor een bedrag van 700.000 euro aan zes projecten in EIDHR-verband (landenspecifieke steunregeling). De projecten waren gericht op tal van gebieden, zoals de rechten van LHBTI'ers, de politieke participatie van de Roma (oprichting van de eerste Roma-vakbond), consumentenbescherming en patiëntenrechten, meer vertrouwen in verkiezingen wekken en bestrijding van gendergerelateerd geweld. Vier andere EIDHR-projecten van ongeveer 400.000 euro liepen door in 2015, en betreffen de sociale integratie van Roma, preventie van mishandeling in gevangenissen door hervorming van rehabilitatie- en resocialisatiediensten, en gehandicaptenrechten.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_montenegro.pdf

Servië

In 2015 zette de EU vier projecten in het kader van het IPA-programma voort ter ondersteuning van antidiscriminatiebeleid en ter verbetering van de situatie van kwetsbare personen, onder wie Roma, vluchtelingen en ontheemden. In 2015 waren er vier projecten met betrekking tot de integratie van de Roma, voor in totaal 11,4 miljoen euro. In oktober 2015 werd het twinning-project "Steun voor de bevordering van de rechten van de mens en multolerantie jegens discriminatie" gelanceerd. Het zal een looptijd hebben van 18 maanden en er is in totaal 1,2 miljoen euro voor uitgetrokken. Uit de faciliteit voor het maatschappelijk middenveld voor 2013 werden 22 subsidies toegewezen aan maatschappelijke organisaties, voor een totaalbedrag van 2,4 miljoen euro. De nieuw gefinancierde projecten moeten corruptie helpen bestrijden door de publieke sector transparanter te maken, steun te verlenen aan personen en groepen die het meest blootgesteld zijn aan discriminatie en de samenwerking tussen Servië en Kosovo door middel van culturele, media- en jongereninitiatieven te ondersteunen.

In 2015 is een nieuwe oproep tot het indienen van voorstellen bekendgemaakt waar in de begroting van het EIDHR voor 2014 en 2015, in totaal 2 miljoen euro voor is gereserveerd. Twintig subsidiepakketten werden toegekend aan maatschappelijke organisaties die speciaal gericht zijn op de bescherming van minderheden, LHBTI-rechten, gendergelijkheid, kinderrechten, rechten voor asielzoekers en gehandicaptenrechten.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_serbia.pdf

Turkije

In het landenstrategiedocument voor 2014-2020 (IPA II-steun) voor Turkije worden hervormingen en capaciteitsopbouw op het gebied van de rechtsstaat en de grondrechten als belangrijke prioriteiten genoemd. In het kader van het IPA zijn er verscheidene belangrijke projecten op het gebied van de mensenrechten, bijvoorbeeld projecten voor capaciteitsopbouw met de bevoegde mensenrechteninstanties (zoals de nationale mensenrechtenbond, de ombudsman, het parlement en de orden van advocaten), projecten voor de vrijheid van meningsuiting, en projecten die zich richten op vrouwenrechten en antidiscriminatie. Het onlangs goedgekeurde nationale IPA-programma voor 2015 omvat een actie van 17,9 miljoen euro ter ondersteuning van de rechterlijke macht die is gericht op vergroting van de onafhankelijkheid, onpartijdigheid, efficiëntie en verbetering van de bedrijfsvoering van de rechterlijke macht. Wat de grondrechten betreft, omvat het programma een actie ten bedrage van 18,9 miljoen euro ter versterking van de essentiële instellingen en ter ondersteuning van de inspanningen ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en kinderen. De maatregel op het gebied van binnenlandse zaken voorziet in steunverlening aan Turkije voor de tenuitvoerlegging van de voorwaarden daarvoor en draagt tevens bij tot het opvangwerk voor mensen die het conflict in Syrië ontvlucht zijn (112 miljoen euro). Een op zichzelf staande maatregel ter waarde van 4,7 miljoen euro zal worden gebruikt ter ondersteuning van de sociale integratie van ontheemden (IDP's) in de provincie Van.

De EIDHR-projecten in Turkije richten zich op de meest kritieke mensenrechtenvraagstukken voor het land, zoals de vrijheid van meningsuiting en onafhankelijke media, betere toegang tot de rechter, de strijd tegen foltering en straffeloosheid, de bescherming van en het respect voor culturele verscheidenheid, kwetsbare groepen en de rechten van leden van tot minderheden, programma's voor mensenrechteneducatie en -opleiding en versterking van de politieke vertegenwoordiging en participatie in de samenleving, met name voor ondervertegenwoordigde groepen (waaronder vrouwen, LHBTI'ers, Roma en jongeren). In december 2015 liepen er 33 projecten in het kader van het Turkijeprogramma van het EIDHR. Tweeëntwintig nieuwe projectcontracten werden ondertekend in december 2015, voor een bedrag van 3 miljoen euro. De nieuwe projecten hebben betrekking op verscheidene essentiële mensenrechtenterreinen: mensenrechtenverdedigers; de rechten van LHBTI'ers; vrouwenrechten en bestrijding van geweld tegen vrouwen; minderheden en vluchtelingen. Het EIDHR zal naar verwachting ook een rol spelen in het kader van de reactie op de crisis in Syrië, en werkt samen met het maatschappelijk middenveld wat betreft de rechten van vluchtelingen, asielzoekers, ontheemden en migranten in het algemeen. De prioriteiten op dit gebied zijn in overeenstemming met en vormen een aanvulling op de werkzaamheden in het kader van het IPA, het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede (IcSP), en andere belangrijke instrumenten zoals het EU-trustfonds.

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf

Steun voor meerdere begunstigden

In het kader van de meerlandenprogramma's werden nog steeds projecten uit hoofde van IPA 2012 en 2013 uitgevoerd met betrekking tot de bescherming en bevordering van minderheden (3,6 miljoen euro) en het verlenen van regionale steun voor inclusief onderwijs (4,6 miljoen euro).

II. EER-EVA-landen

Zwitserland

De mensenrechtenstrategie van de EU ten aanzien van Zwitserland is in de eerste plaats gericht op samenwerking en op het onderhouden van een hechte dialoog met Zwitserland inzake mensenrechtanaangelegenheden in internationale organisaties (VN, Raad van Europa, OVSE, enz.) en in welbepaalde landen over de hele wereld. Zwitserland speelt een actieve rol in de VN-Mensenrechtenraad en is tot lid verkozen voor de periode 2016-2018.

De mensenrechten maken deel uit van de EU-publieksdiplomatie en -voorlichting in Zwitserland, teneinde de leidende rol te benadrukken die de EU wereldwijd speelt bij het propageren van de wereldwijde agenda voor mensenrechten.

Met betrekking tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (EVRM) wordt, ondanks een afwijkende mening in Zwitserland ten aanzien van afzonderlijke uitspraken van het Europees Hof voor de rechten van de mens, algemeen erkend dat de uitspraken van het Hof een positief effect hebben gehad op de jurisprudentie van het Tribunal fédéral suisse wat de rechten van de mens en het Handvest van de grondrechten betreft. Desondanks wil een burgerinitiatief van politiek rechts dat komt vast te staan dat de Zwitserse grondwet boven het internationaal recht, inclusief het EVRM, gaat, teneinde de grondrechten en de mensenrechten autonoom te kunnen beschermen en, volgens de initiatiefnemers, de wil van het Zwitserse volk te eerbiedigen. In een wat minder strenge benadering heeft het hogerhuis van de Zwitserse Federale Assemblee in december een motie besproken die al werd gesteund door het lagerhuis, nl. om de Zwitserse Bondsraad op te dragen op alle betrokken niveaus, en met name in de Raad van Europa, te werken aan een betere naleving en handhaving van het subsidiariteitsbeginsel, en ervoor te zorgen dat het Europees Hof voor de rechten van de mens in zijn jurisprudentie stelselmatiger rekening houdt met nationale rechtstelsels.

Noorwegen

Aangezien de EU en Noorwegen min of meer dezelfde mensenrechtennormen hanteren, is de mensenrechtenstrategie van de EU in de eerste plaats gericht op samenwerking en het onderhouden van een hechte dialoog met Noorwegen over mensenrechtanaangelegenheden in internationale organisaties (VN, Raad van Europa, OVSE, enz.) en in welbepaalde landen over de hele wereld. In Noorwegen zelf besteedt de EU in haar publieksdiplomatie en voorlichting aandacht aan het thema mensenrechten om haar leidende rol in de wereld te benadrukken.

Meer in het algemeen vormt het Internationaal Statuut van de rechten van de mens, alsook de vele verdragen en andere instrumenten voor het bevorderen en beschermen van specifieke mensenrechten, bijvoorbeeld met betrekking tot rassendiscriminatie, foltering en vrouwen-, kinder- en gehandicaptenrechten, samen met het begrip bevordering van mensenrechten zoals omschreven in de preambule van de Universele Verklaring van de rechten van de mens, de basis voor de Noorse steun voor de mensenrechten, die wordt verleend via verschillende middelen, waaronder ontwikkelingssamenwerking. Hoewel er momenteel geen actieplan is inzake mensenrechten als geheel, zijn er plannen voor specifieke gebieden, bijvoorbeeld mensenhandel, kinder- en vrouwenrechten. De rechten van de mens blijven van groot belang, naarmate de Noorse regering meer nadruk legt op thematische gebieden waarop Noorwegen een sterke reputatie heeft. Tot de prioriteiten bij de Noorse ontwikkelingssamenwerking ter ondersteuning van de mensenrechten behoren steun aan mensenrechtenverdedigers, de rechtsstaat en bestrijding van foltering en de doodstraf, vrijheid van meningsuiting en vrije media, maatschappelijk verantwoord ondernemen, mensenrechtendialogen met specifieke landen en de bevordering van de rechten van vrouwen, kinderen, gehandicapten, inheemse bevolkingsgroepen en lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT).

IJsland

IJsland beschikt over een integrale regeling voor de bescherming van fundamentele rechten en vrijheden. Het werkt intensief samen met internationale organisaties op het gebied van mensenrechtenvraagstukken. Meer specifiek heeft IJsland actief VN- en andere internationale initiatieven gepromoot en gesteund die de rol van mannen in gendergelijkheid propageren. IJsland en Suriname hebben op 14-15 januari 2015 de zogeheten "barbershop"-conferentie in het VN-hoofdkwartier in New York georganiseerd, die erop gericht was mannen actiever deel te laten nemen aan besprekingen over gelijke rechten van mannen en vrouwen. Op regionaal niveau heeft IJsland bijgedragen aan de werkzaamheden van de Arctische Raad over deze onderwerpen.

In IJsland zelf besteedt de EU in haar publieksdiplomatie en voorlichting aandacht aan mensenrechtenkwesties om haar leidende rol in de wereld te benadrukken.

Heilige Stoel

Er zijn zeer frequente en nuttige contacten met de Heilige Stoel in multilaterale fora over een breed scala van mensenrechtenkwesties, met inbegrip van de Algemene Vergadering en de Mensenrechtenraad van de VN, de OVSE en de Raad van Europa. De EU-richtsnoeren tot bevordering en bescherming van de vrijheid van godsdienst en overtuiging worden steeds belangrijker als basis voor samenwerking, aangezien de Heilige Stoel uiterst bezorgd is over de toenemende vervolging van christenen in verschillende delen van de wereld.

Andorra, Liechtenstein, Monaco en San Marino

Aangezien de EU en Andorra, Liechtenstein, Monaco en San Marino soortgelijke mensenrechten-normen delen, behelst de EU-mensenrechtenstrategie voornamelijk het coördineren van de standpunten over mensenrechtanaangelegenheden in internationale organisaties (VN, Raad van Europa, OVSE, enz.) met deze landen. De EU neemt eveneens deel aan de universele periodieke doorlichting (UPR) van de mensenrechtensituatie in deze landen, in de Mensenrechtenraad van de VN.

III. Europees nabuurschapsbeleid

In 2015 is in de gezamenlijke mededeling over de herziening van het Europees nabuurschapsbeleid (ENB) herhaald dat de EU zich ertoe heeft verbonden de universaliteit en ondeelbaarheid van alle mensenrechten te bevorderen en te verdedigen, zowel binnen de EU als in partnerschap met landen van alle regio's. Het belang van goed bestuur, democratie, rechtsstaat en mensenrechten werd benadrukt, en gewezen werd op de noodzaak te zorgen voor onafhankelijke en doeltreffende rechtsstelsels als een prioriteit voor de EU in de nabuurschapsregio. Vrijheid van meningsuiting, pluralisme en onafhankelijkheid van de media, inclusief een open en vrij internet — zijn ook als belangrijke gebieden van de ENB-evaluatie genoemd.

In de ENB-evaluatie werd erkend dat de op stimulansen gebaseerde aanpak ("Meer voor meer") met succes hervormingen heeft ondersteund op het gebied van goed bestuur, democratie, de rechtsstaat en de mensenrechten wanneer de partners zich voor dergelijke hervormingen wilden inzetten. Dit is evenwel een onvoldoende sterke prikkel gebleken om een verbintenis tot hervormingen te creëren wanneer de politieke wil ontbreekt. In die gevallen zal de EU nagaan hoe zij haar partners beter kan overtuigen van de noodzaak van fundamentele hervormingen, onder andere door samenwerking met het maatschappelijk middenveld, het bedrijfsleven en sociale actoren.

De EU heeft daarom in 2015 opnieuw bevestigd dat zij met alle partners een inclusieve dialoog zal aangaan over vraagstukken met betrekking tot mensenrechten en democratie, ook op terreinen waar onze meningen uiteenlopen. Mensenrechten en democratie zullen op de agenda blijven staan in de politieke dialoog van de EU met alle partners, in een onderling overeen te komen vorm. Naast deze vastgelegde toezeggingen is in de ENB-evaluatie ook de noodzaak onderstreept nieuwe manieren te vinden ter bevordering van universele waarden en het voornemen van de EU om meer steun te verlenen aan het maatschappelijk middenveld en aan de uitbreiding van haar contacten met relevante vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld in de breedste zin, alsmede de sociale partners.

Armenië

De bilaterale samenwerking en politieke dialoog EU-Armenië op dit gebied is gericht op de bevordering van de mensenrechten, maar ook op het voortdurend verbeteren van de democratische instellingen en de rechterlijke macht, de rechtsstaat, behoorlijk bestuur, corruptiebestrijding en versteviging van het maatschappelijk middenveld. Hoewel Armenië zich duidelijk enige inspanningen heeft getroost om mensenrechtenkwesties aan te pakken, blijft het voornaamste zwakke punt de deugdelijke tenuitvoerlegging van geplande hervormingen en aangenomen wetgeving.

De EU onderhoudt een geregelde en actieve dialoog met Armenië over de mensenrechten in verschillende fora, daaronder begrepen een jaarlijkse mensenrechtendialoog. Om technische redenen is de dialoog van 2015 uitgesteld en staat deze nu voor maart 2016 in Jerevan gepland.

In een lokale verklaring samen met de hoofden van de missies van de lidstaten uitte de EU haar bezorgdheid over de vermeende onregelmatigheden bij het referendum van 6 december over constitutionele hervorming en drong zij bij de autoriteiten aan op een deugdelijk onderzoek.

Om hervormingen tijdig doorgevoerd te krijgen vóór de volgende verkiezingen, bleef de EU Armenië aansporen tot uitvoering van de aanbevelingen van de OVSE/ODIHR uit 2012 en 2013, met name over het wetgevingskader. Ook drong de EU er bij Armenië op aan met het verslag van het referendumdeskundigenteam van het ODIHR rekening te houden (publicatie in januari 2016). Hiertoe verleent de EU in het kader van de verkiezingen enige financiële bijstand aan Armenië.

De EU wees er op dat vrouwen gelijke kansen moeten krijgen en moeten kunnen participeren, ook in het politieke leven en op de hogere bestuursniveaus. De EU verleent steun voor een grotere participatie van vrouwen in de besluitvorming en is steun blijven verlenen aan de aanneming van gendergerelateerde wetgeving en wetgeving op het gebied van huiselijk geweld. De gevangenisomstandigheden blijven een punt van zorg, evenals slechte behandeling tijdens voorlopige hechtenis. De EU bleef steun verlenen voor de aanpassing van de gevangenisomstandigheden aan de normen van het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering (CPT). Er werd enige vooruitgang geconstateerd met betrekking tot de uitwerking van een actieplan voor de hervorming van het gevangeniswezen overeenkomstig de aanbevelingen van het CPT en de bouw van een nieuwe gevangenis volgens CPT-normen, medegefinancierd door de EU.

Het ontwerp van wet tot invoering van een proeftijdregeling in Armenië is niet goedgekeurd. Nog altijd actuele punten waren: de noodzaak van eerbiediging van het beginsel van non-discriminatie en aanneming van een uitgebreide antidiscriminatiewetgeving die de rechten beschermt van kwetsbare groepen, zoals gehandicapten en LHBTI'ers, en efficiënte toepassing van de wet gelijke rechten, afronding van het wetsontwerp inzake gewetens- en godsdienstvrijheid. De EU is steun blijven verlenen voor hervormingen van het openbaar bestuur en benadrukte met name de noodzaak van verbetering van corruptiepreventie en -bestrijding; versnelde hervorming van de rechterlijke macht en de rechtshandhaving en vergroting van het vertrouwen van het publiek in het justitiële stelsel.

In 2015 ging de EU voort met het faciliteren van de structurele dialoog tussen het maatschappelijk middenveld en de autoriteiten. De EU ging door met het regelmatige overleg met de civiele samenleving en het verstrekken van financiële steun aan projecten van maatschappelijke organisaties. Het Europees Fonds voor Democratie geeft ondertussen steun aan lokale basisorganisaties. Samen met Unicef verleende de EU steun voor het niet meer in instellingen plaatsen van kinderen. Kinderen behoren nog steeds tot de armste groepen van de samenleving (36,2 %), waarbij kinderen met een handicap meer kans lopen in armoede te leven.

De EU bleef aanzienlijke steun bieden om de het rechtsstelsel in Armenië onafhankelijker en professioneler te maken. Het ging onder meer om begrotingssteun en een gezamenlijk project met de Raad van Europa.

Het Europees nabuurschapsinstrument stelde ook een programma van 12 miljoen euro voor begrotingssteun op het gebied van mensenrechten ter beschikking, ter ondersteuning van de tenuitvoerlegging van de desbetreffende wetgeving. Armenië ontvangt financiering uit het Europees instrument voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR). Het EIDHR draagt nog steeds bij aan de ontwikkeling van de democratie en de eerbiediging van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden door steun voor vrouwen- en jongerenrechten, de rechten van vluchtelingen (met name Syrische Armeniërs), de rechtsstaat en burgerjournalistiek.

Azerbeidzjan

De voornaamste prioriteiten van de EU in Azerbeidzjan blijven vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vergadering, de ontwikkeling van een functionerend maatschappelijk middenveld en de rechtsstaat. In 2015 werden veel mensenrechtenactivisten veroordeeld en kromp de ruimte voor het maatschappelijk middenveld als gevolg van zeer restrictieve en omslachtige secundaire wetgeving op ngo's. Met betrekking tot de veroordeling van een aantal mensenrechtenactivisten legde de EU verklaringen af waarin zij haar bezorgdheid uitsprak over de lange gevangenisstraffen en de rechtsgang in het algemeen - waaronder het ontbreken van processuele gelijkheid - en verzocht zij Azerbeidzjan verzocht zijn internationale verplichtingen volledig na te komen en vertrouwen te creëren in de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. De EU legde tevens verklaringen af over de voorwaardelijke invrijheidstelling van mensenrechtenactivisten Leyla en Arif Yunus op medische gronden.

De speciale vertegenwoordiger van de EU (SVEU) voor de mensenrechten, Lambrinidis, bezocht Azerbeidzjan in februari 2015 voor ontmoetingen met president Ilham Aliyev en een aantal ministers (waaronder minister van Buitenlandse Zaken Mammadyarov), de ombudsvrouw en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld. De SVEU gaf uiting aan de ernstige bezorgdheid van de EU over de verslechterende situatie van de mensenrechten en probeerde het vertrouwen en de dialoog te herstellen die nodig zijn om deze kwesties aan te pakken, en pleitte met name voor een billijke behandeling en vrijlating van gedetineerden en voor de spoedige aanneming van de verordeningen die de transparante en probleemloze financiering en werking van ngo's mogelijk maken. Tijdens het bezoek verzocht de SVEU om drie politieke gevangenen te bezoeken en dat verzoek werd ingewilligd.

Commissaris Europees nabuurschapsbeleid en uitbreidingsonderhandelingen Hahn, en voorzitter van de Europese Raad Tusk brachten in april en juli een bezoek aan Bakoe, en bespraken daarbij onder meer mensenrechtenkwesties in Azerbeidzjan.

De secundaire wetgeving inzake ngo's, betreffende de registratie van subsidies en over het recht van buitenlandse donoren om subsidies te verstrekken in Azerbeidzjan, werd op 4 december goedgekeurd. Na aanzienlijke vertragingen die de financiering van maatschappelijke organisaties sterk bemoeilijkten, maken de nieuwe regels het voor buitenlandse donoren - waaronder de EU - moeilijker om subsidie te verlenen, en leveren zij extra administratieve lasten op voor maatschappelijke organisaties.

De EU-delegatie zette haar regelmatige thematische dialoog met maatschappelijke organisaties voort. Vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld werden regelmatig uitgenodigd voor ontmoetingen met bezoekende ambtenaren uit Brussel of andere hoofdsteden, ook op hoog niveau, om hen te informeren over de situatie in het land. Ook is op bilaterale basis een aantal vergaderingen met onafhankelijke ngo's gevoerd over specifieke kwesties. De EU besprak met Azerbeidzjan ook in verschillende constellaties mensenrechten en democratie. De jaarlijkse mensenrechtendialoog tussen de EU en Azerbeidzjan, een van de belangrijkste platforms voor de EU en Azerbeidzjan om in overleg te treden, vond in 2015 evenwel niet plaats. Nadat de aanvankelijke datum in november 2014 was verschoven, werd de vergadering door Azerbeidzjan voor onbepaalde termijn opgeschort (en staat deze nu gepland voor oktober 2016). In het kader van een gezamenlijke inspanning zetten de EU-delegatie en de EU-lidstaten de monitoring van verschillende processen en het waarnemen van nieuwe zaken voort, en gingen zij na of de procedures eerlijk en transparant zijn. De EU-delegatie was belast met de coördinatie over deze punten en met een gezamenlijke follow-up van beoordelingen na rechterlijke uitspraken. De EU-delegatie was ook zeer betrokken bij individuele gevallen, onder meer de mensenrechtenactivisten Leyla en Arif Yunus, en onderhield nauwe contacten met de autoriteiten daarover. De delegatie bezocht ook verscheidene gevangenen, zoals de leiders van de REAL-partij, Ilgar Mammedov en Hilal Mammedov. De EU bleef nauw contact houden met familieleden en advocaten in individuele gevallen, en stelde een nader onderzoek in naar omstandigheden in gevangenissen, onder meer naar de geruchten over afranselingen en mishandeling van veroordeelde activisten. De EU bleef er bij Azerbeidzjan op aandringen de uitspraken van het Europees Hof voor de rechten van de mens na te komen, in het bijzonder met betrekking tot de arrestatie van Ilgar Mammedov.

Azerbeidzjan hield parlamentsverkiezingen op 1 november, waaraan de belangrijkste oppositiepartijen niet deelnamen, aangezien de voorwaarden voor een gelijk speelveld niet aanwezig waren. Een delegatie van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa nam de verkiezingen waar. Aangezien geen akkoord kon worden bereikt over het aantal waarnemers besloot de OVSE/ODIHR geen waarnemingsmissie te sturen. Het Europees Parlement nam de verkiezingen evenmin waar. De EU maakte een verklaring bekend waarin zij nota nam van de verkiezingen en van het feit dat Azerbeidzjan eerdere aanbevelingen van de OVSE/ODIHR moet uitvoeren; zij zag uit naar verdere samenwerking met Azerbeidzjaanse instellingen ten voordele van alle burgers.

Op 28 december ondertekende president Aliyev het traditionele Azerbeidzjaanse besluit ter gelegenheid van Solidariteitsdag waarbij aan gevangenen gratie wordt verleend. Dat gold echter niet voor mensenrechtenactivisten of journalisten.

Omdat er het grootste deel van het jaar geen regels waren voor de registratie van donoren en subsidies, was de financiële samenwerking met het maatschappelijk middenveld in 2015 beperkt, en moest de EU het zonder een van haar belangrijkste partners voor de bevordering van de EU-waarden en -normen stellen.

Een door de EU gefinancierd en door maatschappelijke organisaties uitgevoerd project werkte verder aan capaciteitsopbouw, gendergelijkheid en empowerment en deelname van vrouwen aan het maatschappelijk leven, en aan wettelijke rechten, communicatieve vaardigheden, participatiemechanismen en ondernemersvaardigheden voor vrouwen in plaatselijke gemeenschappen.

Samenwerking met de Raad van Europa binnen het regionale programmatisch samenwerkingskader zorgde voor de uitvoering van verschillende acties betreffende capaciteitsopbouw voor de vrijheid van meningsuiting, de efficiëntie van de rechterlijke macht en de opleiding van juristen met betrekking tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de jurisprudentie van het Europees Hof voor de rechten van de mens.

Een aantal samenwerkingsprogramma's werd gestart of verder uitgevoerd, waarbij werd geprofiteerd van de deskundigheid van de EU-lidstaten betreffende de versterking van het instituut ombudsman en de regionale ombudsmannen wat betreft de uitvoering van zijn mandaat met betrekking tot het nationaal preventiemechanisme, kinderrechten, gehandicaptenrechten, de mensenrechten van ouderen en het recht op toegang tot informatie, samenwerking met het ministerie van Arbeid en Sociale Bescherming betreffende sociale inclusie voor kwetsbare en kansarme groepen, en samenwerking met het staatsfonds voor sociale bescherming betreffende het opstellen van wetten betreffende de kapitaaldekking van arbeidspensioenen en particuliere pensioenfondsen.

Met gebruikmaking van de deskundigheid van Unicef bleef de EU werken aan het bevorderen van toegang tot de rechter en de rechtsstaat voor kinderen door middel van wetgevingsanalyse; verbeterde gegevensverzameling en -analyse met betrekking tot recht voor kinderen en jeugd-rechtspraak; de verlening van rechtsbijstand, juridische vertegenwoordiging en psycho-sociale ondersteuning voor kwetsbare kinderen en hun families; een beoordeling van de capaciteitsbehoeften van de nationale preventiegroep van het bureau van de ombudsman met betrekking tot haar mandaat inzake onafhankelijk toezicht op kinderrechten in instellingen waar kinderen zijn ondergebracht; en capaciteitsopbouw voor leden van de nationale preventiegroep.

Belarus

In 2015 was de algemene mensenrechtensituatie in Belarus nog altijd gekenmerkt door stelselmatige mensenrechtenschendingen. Er waren geen wetswijzigingen om de beperkingen van de vrijheid van vergadering, vereniging en mediavrijheid te versoepelen. In de tweede helft van het jaar werden door Belarus positieve stappen gezet. Hiertoe behoorde het voorstel van Belarus om de mensenrechtendialoog EU-Belarus, die in 2009 was afgebroken, te hervatten. De dialoog vond in juli plaats in Brussel. Besproken werden vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging, de doodstraf en de bestrijding van foltering en mishandeling, de totstandbrenging van een nationale mensenrechteninstelling, de rechten van het kind en multilaterale kwesties.

Bij wijzigingen in de wet op de massamedia die in januari 2015 van kracht werd, is de controle van de staat op de verspreiding van informatie op het internet en via traditionele media aangescherpt. Het ministerie van Informatie heeft nog altijd het recht een nieuwsbron na twee waarschuwingen te sluiten.

Op 22 augustus werden alle resterende politieke gevangenen, waarvan enkelen gedetineerd waren sinds de repressie na de presidentsverkiezingen in 2010, vrijgelaten. De EU verwelkomde deze al lang gevraagde maatregel en besloot de beperkende maatregelen van de EU eind oktober gedurende een periode van vier maanden voorlopig deels op te schorten. De EU blijft aandringen op het herstel van de burger- en politieke rechten van voormalige politieke gevangenen.

De Belarussische president Alexander Lukasjenko werd op 11 oktober met 83,5 % van de stemmen herkozen. Belarus werkte ten volle met de OVSE/ODIHR samen bij de organisatie van de verkiezingswaarnemingsmissie. De OVSE/ODIHR concludeerde in haar eerste bevindingen dat Belarus nog lang niet voldoet aan zijn OVSE-verplichtingen inzake democratische verkiezingen. De meeste gemelde schendingen hadden betrekking op willekeurige besluiten betreffende registratie van kandidaten, de uitsluiting van oppositievertegenwoordigers van kiescommissies, en de inadequate procedure voor het tellen van de stemmen en het verwerken van de stemtotaal. Het was van belang dat de verkiezingsdag vreedzaam verliep en dat de autoriteiten zich onthielden van het gebruik van geweld toen zij met een aantal niet toegestane publieksprotesten werden geconfronteerd. Desondanks werden de organisatoren van oppositiebijeenkomsten in staat van beschuldiging gesteld op grond van de wet administratieve overtredingen.

Sinds 2000 is er in Belarus geen nieuwe politieke partij geregistreerd. De leden van niet-geregistreerde organisaties worden voortdurend bedreigd met vervolging. Gedurende het hele jaar werden verscheidene gevallen van intimidatie van mensenrechtenverdedigers gemeld. De druk op journalisten was aanzienlijk in de eerste helft van het jaar, waarbij freelance journalisten hoge boetes kregen voor samenwerking met buitenlandse media zonder accreditatie, die op zich al moeilijk te krijgen is. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen nam de druk af. Na enkele problemen aan het begin van het jaar was tegen het eind van het jaar onbeperkte toegang tot onafhankelijke nieuwswebsites mogelijk.

Belarus is nog altijd het enige land in Europa waar de doodstraf wordt toegepast. In 2015 vond één executie plaats, terwijl de klacht van de geëxecuteerde man nog in behandeling was bij het VN-mensenrechtencomité. Over het lot van een andere ter dood veroordeelde is niets bekend. In 2015 werd twee nieuwe terdoodveroordelingen uitgesproken en in beide gevallen legde de EU verklaringen af, waarin zij Belarus opriep een moratorium op de doodstraf in te stellen.

De detentieomstandigheden en brute behandeling door politie en gevangenispersoneel blijven een probleem in Belarus. In 2015 konden EU-diplomaten voor het eerst een bezoek brengen aan een penitentiare inrichting. Van de ngo's en internationale organisaties geniet slechts één organisatie onbelemmerde toegang. De zaken tegen de gevangenisdirecties uit vorige jaren zijn niet onderzocht. Sommige activisten hebben verteld over hun eigen ervaringen met bruto politieoptreden bij arrestaties (bijv. de 'graffitizaak' en de blogger Nikitsenka).

Sinds 2015 is een definitie van foltering, gebaseerd op het VN-Verdrag tegen foltering, opgenomen in het strafwetboek van Belarus onder artikel 128. De Belarussische wetgeving voorziet evenwel niet in sancties tegen plegers van foltering of wrede behandeling. De zeldzame gevallen van ambtenaren die gestraft zijn, waren gebaseerd op het artikel betreffende "het te buiten gaan van officiële bevoegdheden".

De EU diende de resolutie in die door de VN-Mensenrechtenraad in juni werd aangenomen, met het oog op verlenging van het mandaat van de speciale rapporteur van de VN voor de mensenrechtensituatie in Belarus voor een periode van één jaar. Belarus nam ook deel aan de universele periodieke doorlichting van de VN en aanvaardde 168 van de 259 aanbevelingen.

De EU heeft tevens bijgedragen aan de bespreking van de naleving door Belarus van het IAO-verdrag nr. 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen tijdens de 104e Internationale Arbeidsconferentie.

Georgië

In 2015 verwezenlijkte Georgië aanzienlijke vooruitgang bij de aanpassing van de nationale wetgeving aan EU-normen, ook op het gebied van de mensenrechten, zoals werd opgemerkt tijdens de eerste mensenrechtendialoog na de ondertekening en voorlopige inwerkingtreding van de associatieovereenkomst.

De EU ziet nauwlettend toe op de uitvoering van de mensenrechtenstrategie van Georgië, met name met betrekking tot de hervormingen die zijn bedoeld om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te vergroten en de rechtsstaat te waarborgen, kinderarmoede en huiselijk geweld aan te pakken en discriminatie te bestrijden.

In het kader van het verslag over de universele periodieke doorlichting nam de EU-delegatie het initiatief voor en organiseerde zij een reeks vergaderingen met VN-agentschappen en EU-lidstaten, alsmede belangrijke partners zoals de VS, Zwitserland, Turkije, en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. In juli diende het Georgische ministerie van Buitenlandse Zaken het tweede verslag voor Georgië in als onderdeel van de tweede cyclus van de universele periodieke doorlichting van de VN-Mensenrechtenraad.

De mensenrechten stonden in 2015 op de agenda EU-Georgië bij verscheidene EU-bezoeken op hoog niveau: voorzitter Tusk in juli, hoge vertegenwoordiger/vicevoorzitter van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid Mogherini in november en Commissaris Europees nabuurschapsbeleid en uitbreidingsonderhandelingen Hahn in januari en november. Bij de in juni in Tbilisi gehouden mensenrechtendialoog werd de nadruk gelegd op de toezegging van het land om aanzienlijke vooruitgang te verwezenlijken betreffende de mensenrechten in Georgië en de afgesplitste regio's, hetgeen ten goede zou moeten komen aan de ontheemden.

De uitvoering van de mensenrechtenstrategie en het actieplan daarbij werden ook geëvalueerd tijdens de Associatieraad EU-Georgië in november in Brussel. Het streven van Georgië om te voldoen aan de ijkpunten in verband met het actieplan voor visumliberalisering stimuleerde hervormingen. In december publiceerde de Commissie het vierde voortgangsverslag over de uitvoering van het actieplan voor visumliberalisering door de Georgische autoriteiten en concludeerde in een positieve beoordeling dat aan alle ijkpunten was voldaan en dat aldus verscheidene belangrijke hervormingen hadden plaatsgevonden.

Georgië heeft ambitieuze justitiële hervormingen doorgevoerd, voornamelijk om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te waarborgen en doeltreffende systemen voor het voeren van onderzoeken en processen op poten te zetten. Er dient te worden gewezen op de steeds belangrijker rol van het Constitutioneel Hof, ook in opzienbarende zaken (bijv. de bekrachtiging van de detentielimiet van negen maanden in afwachting van het proces in het geval van Gigi Ugulava, voormalig burgemeester van Tbilisi).

In september keurde het parlement een wet goed betreffende de hervorming van het openbaar ministerie, die de verkiezing van de hoofdaanklager transparanter maakt. Een andere cruciale stap was een poging om een verantwoordingsplichtig en evenwichtig rechtshandavingsstelsel tot stand te brengen door te waarborgen dat de veiligheidsdiensten los komen te staan van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Een onafhankelijk mechanisme voor de behandeling van vermeende misdrijven van rechtshandhavers moet nog worden ingesteld. Er vond ook een wezenlijke verbetering plaats in de detentieomstandigheden, zoals bleek uit de aanmerkelijke vermindering van het aantal overlijdens in hechtenis en het uitbannen van foltering. De uitvoering van de aanbevelingen in het actieplan voor visumliberalisering heeft tot wezenlijke wijzigingen in het drugsbeleid geleid (het strafwetboek is gewijzigd om een onderscheid te maken tussen aankoop/bezit van drugs voor persoonlijk gebruik en verkoop aan derden). Verplichte drugstests zijn echter niet afgeschaft.

In juni 2015 heeft Georgië een wetboek jeugdrechtspraak aangenomen dat ziet op alle kinderen die in het strafrechtelijk systeem of het systeem van administratieve inbreuken zijn terechtgekomen, hetgeen ertoe heeft geleid dat minder kinderen van hun vrijheid worden beroofd. De situatie op het gebied van kinderrechten blijft echter alarmerend: er is verontrustend veel begrip voor geweld tegen kinderen en een nieuwe toename van het aantal vroege huwelijken. In november stelde het parlement een verbod op huwelijken van minderjarigen in, met uitzondering van kinderen tussen 16 en 18 jaar oud, met toestemming van de rechtbank en alleen in geval van zwangerschap of de geboorte van een kind.

Hoewel het bureau van de ombudsman in opmars is, moeten de inspanningen om de rechten van tot minderheden behorende personen te waarborgen en het antidiscriminatiebeleid effectief in praktijk te brengen, worden geïntensiveerd. Vaak is gebleken dat de rechtshandhavende instanties geen serieus, proactief onderzoek naar gevallen van haatzaaien doen.

De wetgeving inzake gendergelijkheid is aangescherpt en er zijn bewustmakingscampagnes rond gevoerd, maar de Georgische samenleving blijft uiterst conservatief, met diepgewortelde genderstereotypen. Vrouwen zijn nog altijd sterk ondervertegenwoordigd in het politieke leven, vooral in belangrijke posities in de besluitvorming, en huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen hebben alarmerende proporties aangenomen.

De mediavrijheid werd ook dit jaar op internationaal niveau kritisch gevolgd, vooral in verband met de belangrijke zaak betreffende de eigendom van de tv-zender Rustavi 2 van de oppositie. De EU-delegatie legde met de ambassade van de Verenigde Staten van Amerika en in overeenstemming met de missiehoofden van de EU-lidstaten in Georgië een gezamenlijke verklaring af waarin op alle politieke actoren een beroep werd gedaan zich te onthouden van elke handeling of uitspraak die de Georgische rechter zou kunnen beletten een onpartijdige beslissing te geven in de zaak-Rustavi 2. Afgezien van deze politiek gevoelige zaak bleven mediaprofessionals hun werk op onafhankelijke wijze uitvoeren.

In de aanloop naar de parlementsverkiezingen van 2016 was er een gespannen politiek klimaat. De hervorming van het kiesstelsel is vertraagd doordat de regeringscoalitie en de oppositiepartijen het nog niet eens waren over de fundamentele beginselen. Rechtshandhavers bleken niet in staat om geweld te voorkomen en een grondig onderzoek in te stellen naar geweld tegen bepaalde partijen, bijvoorbeeld in het opmerkelijke geval van aanvallen op tientallen regionale kantoren van de United National Movement in november 2015.

De mensenrechtensituatie in de afgescheiden regio's, waar slechts in beperkte mate internationale controle mogelijk is, en in de dorpen in de omgeving van de administratieve grenslijnen, is een bron van voortdurende zorg. Het zogeheten "borderisation" langs de administratieve grenslijnen houdt gemeenschappen gescheiden en verergert de reeds slechte economische toestand van de dorpsbewoners.

In het algemeen hebben de maatschappelijke organisaties in Georgië een zeer actieve rol gespeeld, en het zal belangrijk zijn ruimte voor hen te creëren in de aanloop naar de verkiezingen. Deze organisaties spelen ook een rol bij het toezicht op de uitvoering van de associatieovereenkomst.

Moldavië

In 2015 is de associatieovereenkomst tussen de EU en de Republiek Moldavië verder voorlopig ten uitvoer gelegd en werd algehele vooruitgang geboekt op het gebied van de afstemming van de wetgeving in de sectoren die onder de overeenkomst vallen, maar meer beperkte resultaten op belangrijke hervormingsgebieden, zoals de rechtsstaat. Verscheidene regeringen volgden elkaar op, en aan het eind van het jaar liepen nog consultaties om een nieuwe coalitie te vormen.

De plaatselijke verkiezingen in juni 2015 werden over het algemeen positief beoordeeld door de OVSE/ODIHR-missie in de Republiek Moldavië, hoewel zij plaatsvonden in een klimaat van politieke instabiliteit, slechts twee dagen na het aftreden van de premier. In het eindrapport van de OVSE/ODIHR-missie werd erkend dat de lokale verkiezingen efficiënt waren verlopen en de kiezers diverse keuzemogelijkheden boden. Er werd evenwel ook nota van genomen dat het vertrouwen in het verkiezingsproces afnam naar aanleiding van gevallen van misbruik van tijdelijke bepalingen in verband met kiezersregistratie.

De kieswet werd gewijzigd in april 2015, waarbij de wetgeving betreffende campagnes en campagnefinanciering werd verbeterd in overeenstemming met eerdere aanbevelingen van de OVSE/ODIHR en van de Raad van Europa. Ondanks deze positieve ontwikkeling bestaan nog een aantal tekortkomingen, zoals een verbod op het gebruik van staats- en buitenlandse symbolen of afbeeldingen en over de betrokkenheid van buitenlandse burgers bij campagnes, hetgeen door de OVSE als een onevenredige beperking is beoordeeld.

Tot de positieve ontwikkelingen in 2015 behoorde onder meer de benoeming van de People's Advocate (ombudsman), maar het instituut moet nog worden versterkt, onder meer door het instellen van een doeltreffend nationaal preventiemechanisme tegen foltering. Een andere ontwikkeling was de oprichting van een gemeenschappelijke werkgroep van het Moldavische parlement en de volksvergadering van Gagaoezië over de uitvoering van de wet op de speciale autonome status van Gagaoezië. Ook moet worden opgemerkt dat 27 januari werd erkend als dag voor de herdenking van de Holocaust, en er is enige vooruitgang geboekt bij de opstelling van het nieuwe actieplan inzake mensenrechten en een strategie voor de integratie van nationale minderheden. Tijdens de verslagperiode werd beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van de hervorming van de justitiële sector en waren er nog altijd signalen van aanhoudende corruptie bij justitie. Er bleef bezorgdheid bestaan over het gebruik van langdurig voorarrest en de slechte levensomstandigheden in de gevangenissen. Het geval van Grigore Petrenco en zes andere activisten, die werden gearresteerd op beschuldiging van massale ordeverstoring in september 2015 en werden vastgehouden in lange voorlopige hechtenis, doet vragen rijzen, ook met betrekking tot de vrijheid van vergadering.

Over het geheel genomen bleef de situatie met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van de media in 2015 goed, met vrije toegang tot een groot aantal media. Er zijn echter nog een aantal problemen. Ondanks de nieuwe wetgeving over media-eigendom die in 2015 is aangenomen en voor meer transparantie heeft gezorgd, zijn de media nog steeds in handen van slechts enkelen, en is de pluraliteit dus beperkt.

Overleg met het maatschappelijk middenveld ging heel het jaar door, met name in het licht van aan mensenrechten gerelateerde gebeurtenissen. De jaarlijkse mensenrechtendialoog vond in juni in Chisinau plaats en bood gelegenheid voor discussie over onderwerpen als vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid, antidiscriminatie en gehandicaptenrechten, gendergelijkheid, rechten van leden van minderheden en het bestrijden van haatdelicten. De vergadering ging ook over de bestrijding van straffeloosheid en mishandeling, met inbegrip van herstelbetalingen aan slachtoffers.

De EU financierde en organiseerde ook een seminar in het kader van TAIEX (Technical Assistance and Information Exchange) over de hervorming van het curatelestelsel, dat momenteel de deelname van personen met een handicap aan het openbare leven beperkt. De hervorming van de curatele werd opnieuw besproken op de jaarlijkse bijeenkomst van de mensenrechtendeskundigen EU-Moldavië in Chisinau in november 2015, met deelname van de VN, de OVSE en de Raad van Europa. Tijdens de besprekingen tussen deskundigen op mensenrechtengebied kon tevens de discussie worden voortgezet over verschillende mensenrechtenthema's, met inbegrip van mensenrechten op het gebied van justitie, rechten van tot minderheden behorende personen en discriminatiebestrijding.

In de loop van 2015 werden verscheidene door de EU en haar lidstaten gefinancierde projecten verder ten uitvoer gelegd, zoals projecten voor discriminatiebestrijding, de rechten van kwetsbare groepen (ouderen, kinderen, Roma, mensen met een handicap), gendergelijkheid en de versterking van de civiele samenleving, die ten goede kwamen aan verschillende regio's van het land, waaronder Transnistrië.

Oekraïne

Tot de beleidsprioriteiten van de EU ten aanzien van Oekraïne behoren justitiële en electorale hervormingen, eerbiediging van de vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging, non-discriminatie, de bestrijding van foltering en onmenselijke en vernederende behandeling, de gelijkheid van mannen en vrouwen, de eerbiediging van de rechten van kinderen en corruptiebestrijding. Het conflict in het oosten van Oekraïne en de illegale annexatie van de Krim en Sebastopol door de Russische Federatie hebben geleid tot een aanzienlijke verslechtering in de mensenrechtensituatie in de gebieden die niet onder het feitelijke gezag van de regering vallen, en hebben ook invloed gehad op de situatie op het gebied van mensenrechten en democratie in het gehele land in 2015. Naast rechtstreekse negatieve gevolgen voor de sociaal-economische rechten, vooral van de meest kwetsbare groepen, zoals vrouwen en kinderen, heeft het conflict ook geleid tot beperkingen van de fundamentele rechten op de vrijheden van meningsuiting, vereniging, vreedzame vergadering en godsdienst in diverse delen van Oekraïne.

De internationale stakeholders op mensenrechtengebied, waaronder de VN-missie voor toezicht op de mensenrechten, constateerden een groot aantal schendingen van de internationale mensenrechtenwetgeving en het internationaal humanitair recht in de door het conflict getroffen gebieden in het oosten van Oekraïne, met name in gebieden die niet onder het toezicht van de regering staan. De straffeloosheid die de daders van alle partijen genieten, blijft zeer zorgwekkend en moet worden aangepakt.

Als gevolg van het conflict was het garanderen van de grondrechten van ten minste 1,4 miljoen ontheemden een groot probleem voor de regering in 2015. Voorts stelde de Oekraïense regering de Raad van Europa en de Verenigde Naties er formeel van in kennis dat zij, gezien de noodtoestand in het land, zou afwijken van enkele van de verplichtingen die zijn neergelegd in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) en het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (EVRM). Aangezien dergelijke afwijkingen de bescherming van de mensenrechten beperken, zijn deze alleen te rechtvaardigen op grond van artikel 4 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en artikel 15 EVRM indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Alle maatregelen die worden genomen in het kader van de afwijkingsregeling moeten evenredig en niet-discriminerend zijn en de duur en de geografische en materiële werksfeer moeten strikt worden beperkt in de mate die door de situatie wordt vereist. Of al dan niet aan deze voorwaarden is voldaan, moet regelmatig worden geëvalueerd.

Op de Krim is de situatie van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden aanmerkelijk verslechterd sinds de illegale inlijving door de Russische Federatie, met name voor pro-Oekraïense activisten, journalisten en leden van de Tatarengemeenschap op de Krim. De leden van deze groepen worden onder andere onderworpen aan willekeurige strafrechtelijke vervolgingen, huiszoekingen en, in een aantal gevallen, gedwongen verdwijningen. Tijdens haar bezoek aan Oekraïne in november 2015 had HV/VV Mogherini een ontmoeting met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en Tatarenleiders op de Krim. De zorgwekkende verslechtering van de mensenrechtensituatie op de Krim kwam prominent aan bod in de publieke EU-documenten, waaronder Raadsconclusies en verklaringen.

In het najaar van 2015 vonden lokale verkiezingen plaats in de gebieden onder de controle van de Oekraïense regering. Volgens verkiezingswaarnemers van internationale organisaties waren de verkiezingen in het algemeen open en goed georganiseerd en werd het democratisch proces in de campagne over het algemeen gerespecteerd. De integriteit van het verkiezingsproces en het vertrouwen van het publiek daarin in de toekomst moet evenwel worden vergroot door iets te doen aan het feit dat er geen degelijk kieswetboek is, de sterk gepolitiseerde verkiezingsorganisatie, de onevenredig media-aandacht voor kandidaten die gesteund worden door de oligarchen, en de scheve man-vrouw verhouding in het resultaat.

Op het gebied van de vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid werd er goede vooruitgang geboekt bij het afstemmen van de wetgeving op de Europese normen. Het parlement keurde een van de meest vooruitstrevende en verstrekkende juridische kaders in Europa met betrekking tot transparantie van eigendom goed. De wet inzake de privatisering van de regionale gedrukte media in staatseigendom is een stap voorwaarts in het bevorderen van mediavrijheid en pluralisme in het land door het scheppen van een concurrerend klimaat voor media en het waarborgen van hun redactionele onafhankelijkheid en hun onafhankelijke bedrijfsvoering, evenals de geleidelijke totstandkoming van een onafhankelijke publieke omroep.

Voorts heeft het parlement wijzigingen in de arbeidswet aangenomen die discriminatie op grond van seksuele gerichtheid en genderidentiteit verbieden, waardoor deze strookt met Oekraïnes internationale verplichtingen op het gebied van de mensenrechten. In augustus 2015 vaardigde president Porosjenko een decreet uit tot goedkeuring van de nationale mensenrechtenstrategie en in november nam het kabinet van ministers het actieplan voor de uitvoering van de strategie aan. Dit waren ook belangrijke elementen in het actieplan voor visumliberalisering (VLAP), en de daadwerkelijke uitvoering ervan dient te worden gewaarborgd.

Oekraïne heeft een tweede verklaring bij het Internationaal Strafhof (ICC) ingediend waarin het de bevoegdheid van het Hof aanvaardt voor misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden die sinds 20 februari 2014 op Oekraïens grondgebied zijn gepleegd. In een voorlopig onderzoek door het ICC werd verklaard dat misdrijven op Maidan tussen november 2013 en februari 2014 (in het kader van de eerste Oekraïense verklaring inzake erkenning van de bevoegdheid van het ICC in 2014) „niet neerkomen op misdaden tegen de menselijkheid”, en werd er tegelijkertijd nota van genomen dat „ernstige schendingen van de mensenrechten hebben plaatsgevonden”.

De straffeloosheid en het gebrek aan bescherming en gerechtigheid voor slachtoffers blijft een punt van zorg. Volgens de rapporten van het internationaal adviespanel (IAP) van de Raad van Europa betreffende het onderzoek naar de gewelddadige incidenten die plaatsvonden tijdens de Maidan-demonstratie en de tragische gebeurtenissen in Odessa in mei 2014 voldeed de Oekraïense regering niet aan de vereisten van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Het IAP erkende dat het onderzoek top grote problemen stuitte, maar concludeerde dat dit 'geen excuus is voor de tekortkomingen die daar niet het onvermijdelijke gevolg van zijn'.

De EU en haar de lidstaten zetten de intensieve samenwerking op het gebied van mensenrechten met de Oekraïense regering, en lokale en internationale stakeholders op mensenrechtengebied, voort. In juli 2015 vond de mensenrechtendialoog tussen de EU en Oekraïne plaats. De dialoog had een brede agenda in overeenstemming met de vastgestelde beleidsprioriteiten. Tijdens de besprekingen werd ingegaan op een veelheid van onderwerpen, waaronder verkiezingen, de vrijheid van de media en de vrijheid van vreedzame vergadering, het waarborgen van de verantwoordingsplicht en het beleid inzake non-discriminatie, waaronder de rechten van LHBTI'ers en leden van etnische, taal-, religieuze en nationale minderheden, en de ratificatie van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof.

De EU voerde haar steun op aan het actieplan van de Raad van Europa voor Oekraïne 2015-2017, een gezamenlijk initiatief van de Raad van Europa en de Oekraïense autoriteiten dat is toegespitst op de Verdragsverplichtingen van Oekraïne. Voorts steunde de EU de uitvoering van haar beleidsprioriteiten door middel van de externe EU-instrumenten, zoals het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR), het Europees nabuurschaps- en partnerschapsinstrument (ENPI) en het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede (IcSP).

Egypte

In 2015 waren er beschuldigingen aan het adres van Egypte van langdurig voorarrest, onregelmatige en willekeurige arrestaties, gedwongen verdwijningen, mishandeling door de politie en foltering en sterfgevallen in gevangenschap, intimidatie en detentie van mediamensen, en collectieve straffen tegen leiders van de Moslimbroederschap (waaronder voormalig president Morsi en parlementsvoorzitter Katatny). Ook waren er meldingen van dodelijk geweld tijdens politie-razzia's. De druk op ngo's, door middel van inspecties en reisverboden, nam toe. In het verslag "Freedom on the Net 2015" van Freedom House is Egypte van "gedeeltelijk vrij" naar "niet vrij" gedaald vanwege censuur, vervolging, en aanvallen op journalisten, alsook de staatscontrole op elektronische communicatie. Voorts kwam Egypte, volgens het comité ter bescherming van journalisten, op de tweede plaats voor de slechtste staat van dienst in de wereld wat betreft het gevangen houden van journalisten. Er waren ook gevallen van intimidatie en geweld tegen illegale migranten, in het bijzonder Sudanese. Daar staat tegenover dat er verbeteringen waren op het gebied van vrouwenrechten, de president een aantal betogers gratie verleende, en het kabinet zijn goedkeuring hechtte aan een antismokkelwet in overeenstemming met de internationale normen.

Hoewel maatregelen zijn genomen door de regering, en met name via het initiatief van president Sisi, om christelijke minderheden te beschermen, onder meer door een toezegging om in 2013 vernielde kerken te herstellen, werd de vrijheid van godsdienst of overtuiging niet geëerbiedigd; zowel atheïsten en christenen werden beschuldigd van belediging van de islam, gebaseerd op wetten tegen godslastering of minachting van het geloof.

De EU bleef nauwlettend toezien op de mensenrechtensituatie in Egypte en bracht de situatie nadrukkelijk onder de aandacht op bilateraal niveau en in multilaterale fora. De voornaamste mensenrechtenkwesties werden gedurende het hele jaar op hoog niveau aangekaart, tijdens bezoeken van onder meer de voorzitter van de Europese Raad en de HV/VV in september en november. De HV/VV wees in het bijzonder op het belang van de eerbiediging van de rechtsstaat, mensenrechten en vrijheid van de media, en van open en democratische samenlevingen als het beste recept tegen radicalisering. In november kwam voor het eerste sinds vijf jaar het Subcomité voor politieke aangelegenheden (mensenrechten, democratie, internationale en regionale vraagstukken) weer bijeen in Caïro in het kader van de associatieovereenkomst tussen de EU en Egypte, waarbij de EU mensenrechtenkwesties aan de orde stelde en Egyptische zorgen over de verenigbaarheid van veiligheid en een op rechten gebaseerde aanpak probeerde te verlichten.

De situatie in Egypte is door de EU zorgwekkend genoemd in de Mensenrechtenraad in juni en september, waar de uitvoering van de grondwet van 2014 werd genoemd als een belangrijk middel ter verbetering van de mensenrechtensituatie en de ruimte voor het maatschappelijk middenveld.

In augustus vaardigde president Sisi een antiterrorismewet uit waarin een ruimere definitie van terrorisme wordt gegeven en straffen van gevangenisstraf tot de doodstraf werden vastgesteld.

De doodstraf wordt in Egypte nog altijd toegepast. In 2015 zijn circa 405 doodstraffen opgelegd, waarvan er minstens 12 werden voltrokken. Zes hiervan betroffen vermeende jihadisten.

Onafhankelijke mensenrechtenorganisaties, evenals aan de Moslimbroederschap verbonden organen, staan nog altijd bloot aan vervolging door de overheid. Naar vermoed wordt zijn in 2015 ongeveer 500 ngo's gesloten.

Er zijn aanvallen op en arrestaties en deportaties van leden van de LHBTI-gemeenschap gemeld. In verscheidene gevallen zijn gearresteerden voor de rechter gebracht, waar zij na zeer korte procedures strenge straffen kregen en veroordeeld werden wegens zedeloos gedrag.

Op het gebied van vrouwenrechten van de werd enige verbetering geconstateerd. In november kondigde de minister van Justitie de oprichting aan van bijzondere rechtbanken voor gevallen van geweld tegen vrouwen, om hiervoor een snelle rechtsgang te bieden. Twee personen werden veroordeeld wegens genitale verminking van vrouwen, de eerste veroordelingen sinds Egypte deze praktijk in 2008 strafbaar stelde. De praktijk van de genitale verminking van vrouwen lijkt langzaam af te nemen.

Twintig Sudanese vluchtelingen werden in november doodgeschoten op de Egyptisch-Israëlische grens. Dit incident bracht de steeds moeilijker omstandigheden voor irreguliere migranten aan de Egyptische grenzen aan het licht. Positief is dan weer dat de ministerraad een antismokkelwet goedkeurde die gevangenisstraf en zware boetes oplegt aan smokkelaars en hun medeplichtigen. De straf kan oplopen tot levenslange gevangenisstraf en geldboeten van meer dan 25.000 USD. Belangrijk is dat de wet niet strekt tot strafbaarstelling van illegale migranten, maar de staat verplicht hen te beschermen in overeenstemming met de internationale verplichtingen van Egypte. De EU verleent ook steun (in de vorm van subsidies) op gebieden als de versterking van de positie van vrouwen, de toegang van vrouwen tot de rechter en juridische dienstverlening aan vrouwen en kinderen. Steun voor werkgelegenheid voor jongeren, de bevordering van de interculturele dialoog, ondersteuning van organisaties die werken met kwetsbare groepen (migrant, vluchtelingen, personen met beperkingen, enz.) zijn eveneens door de EU gesteunde gebieden. Via haar thematische instrumenten verstrekte de EU cruciale financiële steun aan Egyptische mensenrechtenverdedigers en hun organisaties.

De EU bracht tegenover de Egyptische autoriteiten specifieke gevallen ter sprake waarin journalisten en mensenrechtenverdedigers waren gearresteerd, gedetineerd of veroordeeld en leden van maatschappelijke organisaties zwaar onder druk werden gezet. De EU onderhield ook regelmatige contacten met mensenrechtenorganisaties en mensenrechtenverdedigers: de HV/VV sprak in november in Caïro met prominente organisaties en verdedigers. De EU overlegde actief met Egypte over zijn verplichtingen in het kader van de universele periodieke doorlichting, alsmede over uitnodigingen aan speciale rapporteurs van de VN. Een informele EU-groep mensenrechten hield maandelijkse vergaderingen, waarin de ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten en problemen werden besproken en waarvoor mensenrechtenverdedigers en leden van de nationale raad voor de rechten van de mens en andere relevante stakeholders werden uitgenodigd.

De EU volgde gedurende het hele jaar rechtszaken van activisten en mensenrechtenverdedigers. Voorts bleef de EU, gelet op het belang van de uitvoering van de grondwet van 2014 met het oog op verbetering van de grondrechten en fundamentele vrijheden, aandringen op parlementsverkiezingen en stuurde zij in september een missie van verkiezingsdeskundigen om het verkiezingsproces te evalueren en aanbevelingen te doen over manieren om het verkiezingsklimaat en -proces te verbeteren.

De EU voerde in 2015 projecten uit betreffende het bepleiten van mensenrechten, sociale en economische rechten, interculturele dialoog, lokaal bestuur en toegang tot cultuur. Dit omvatte steun voor de bevordering en bescherming van burgerrechten en sociale, economische en culturele rechten, in het bijzonder voor zeer discriminatiegevoelige groepen, en de bevordering van integratie en actief burgerschap en een cultuur van tolerantie en pluralisme.

De EU verleende steun voor de modernisering van de rechterlijke macht. Europese deskundigen werden ingezet voor een project dat is uitgevoerd door een consortium van Europese overheidsdiensten, waarbij steun werd verleend aan afdelingen van het ministerie van Justitie om meer en betere justitiële diensten aan de bevolking te verstrekken, en aan het nationaal centrum voor gerechtelijke studies om bij te dragen aan de ontwikkeling en uitvoering van een opleidingsbeleid voor rechters en juristen. Het project ondersteunde ook het Hof van Cassatie bij de uitvoering van zijn strategie voor modernisering en het terugdringen van de achterstand bij rechtszaken, hielp het gerechtelijk informatiecentrum bij de implementatie van een geïnfomatiseerd systeem voor het beheer van zaken en verleende steun aan de afdeling voor vrouwen en kinderen van het ministerie van Justitie. Een van de hoofddoelstellingen van dit streven is de bevordering van de mensenrechten door het opbouwen van een toekomstige professionele pool van rechters en openbare aanklagers.

Israël

De belangrijkste doelstellingen op het gebied van mensenrechten in het kader van de betrekkingen van de EU met Israël zijn de situatie van minderheden, de instandhouding van een levendig maatschappelijk middenveld en eerbiediging van de wetgeving inzake gewapende conflicten en het internationaal recht inzake de mensenrechten. Dat laatste behelst de verantwoordelijkheden van Israël als bezettingsmacht, en betreft onder meer kwesties in verband met kinderen en gewapende conflicten.

In de loop van 2015 heeft de EU opmerkingen gemaakt en vragen gesteld in verband met de economische en sociale rechten van de Arabische en Bedoeïense minderheden en het beleid ten aanzien van asielzoekers, met inbegrip van hun herplaatsing naar derde landen. De EU uitte ook haar bezorgdheid over de afbraak van humanitaire en andere structuren in Zone C van de Westelijke Jordaanoever.

De EU zag nauwlettend toe op de voorgestelde ngo-wetgeving, die nieuwe voorschriften bevat voor ngo's die voor meer dan de helft door buitenlandse bronnen gefinancierd worden, en vroeg Israël zijn actieve ngo-sector en maatschappelijk middenveld, die een cruciaal onderdeel zijn van de levendige democratie in Israël en van de gedeelde waarden waarop de EU-Israël-betrekkingen stoelen, te ondersteunen.

In de conclusies van de Raad Buitenlandse Zaken van juli 2015 benadrukte de EU dat staten en niet-statelijke actoren het internationaal humanitair recht en het internationaal recht inzake mensenrechten moeten naleven, met het accent op verantwoordingsplicht als hoeksteen van vrede en veiligheid in de regio.

Voorts maakte de EU door middel van zowel verklaringen als bilaterale en multilaterale contacten herhaaldelijk haar bezorgdheid kenbaar over het toenemende geweld in Israël en de Westelijke Jordaanoever, met name Oost-Jeruzalem, in de herfst van 2015. De EU benadrukte dat alle partijen alles in het werk moeten stellen om meer geweld te voorkomen.

Er werden bij de Israëlische autoriteiten regelmatig op verschillende manieren mensenrechten-vraagstukken aangekaart. De informele werkgroep mensenrechten en de informele werkgroep internationale organisaties en het subcomité voor politieke dialoog werden op verzoek van de Israëlische autoriteiten uitgesteld. Tijdens de vergadering van het subcomité voor migratie, gezondheid en sociale zaken (13-14 juli te Brussel) kwam onder meer asielbeleid ter sprake, met bijzondere aandacht voor irreguliere migranten. De EU gingen door met de nauw samenwerking met maatschappelijke organisaties door regelmatig overleg en door het bijwonen en organiseren van ngo-briefings. De EU-delegatie deed ook regelmatig aan op mensenrechten gerichte publieks-diplomatie, onder meer de organisatie van twee diplomatieke bewustmakingsinitiatieven, toespraken en deelnames aan andere evenementen.

Voorts vond in december 2015 in Brussel de studiebijeenkomst tussen de EU en Israël over de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme plaats, waarbij werd gekeken naar het beleid en de instrumenten ter bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat, met bijzondere aandacht voor antisemitisme.

De EU droeg ook bij tot het verwezenlijken van de doelstellingen op het gebied van mensenrechten door het toekennen van subsidies aan projecten van maatschappelijke organisaties en anderen. De EU-steun verloopt voornamelijk via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en is gericht op de prioriteitsgebieden: een gunstiger klimaat voor maatschappelijke organisaties en het propageren van de mensenrechten; het verbeteren van de rechten van kwetsbare groepen of minderheden binnen Israël; en het bevorderen van de eerbiediging van het internationaal humanitair recht en de mensenrechten in de bezette Palestijnse gebieden, onder meer de rechten van kinderen in gewapende conflicten. 28 EIDHR-projecten liepen of werden ondertekend in 2015. Het CSO-LA-programma (maatschappelijke organisaties en lokale instanties) droeg tevens bij tot de doelstellingen van de landenstrategieën inzake mensenrechten door het betrekken van maatschappelijke organisaties bij lokale besluitvorming te mainstreamen en de burgerparticipatie te verbeteren door vijf lopende contracten met kleine Arabische gemeenten in 2015.

Palestina*³

De Palestijnse vluchtelingen op de Westelijke Jordaanoever (ongeveer 800.000) en in de Gazastrook (ongeveer 1 miljoen) werden in 2015 geconfronteerd met tal van uitdagingen. Zij bleven lijden onder moeilijke economische en sociale omstandigheden en steeds diepere armoede. Er was sprake van een aanzienlijke toename van het geweld en groeiende frustratie vanwege een stagnerende economie en een toenemend gebrek aan werkgelegenheid op de Westelijke Jordaanoever. Aan ongeveer 75 % van de Palestijnse vluchtelingen in vluchtelingenkampen is voedselzekerheid verleend. Vluchtelingen in de Gazastrook hadden te lijden van verdere ontheemding na de vijandelikheden in juli en augustus 2014. De levensomstandigheden van veel vluchtelingen zijn verder verslechterd als gevolg van de afsluiting van de Gazastrook in 2015. UNRWA zorgde, met aanzienlijke financiële steun van de EU, voor de verstrekking van essentiële diensten (met name voedsel en gezondheidszorg) voor vluchtelingen in Gaza.

Door de toetreding van Palestina tot 18 internationale mensenrechten-, humanitaire, internationale strafrechtelijke, wapen- en diplomatieke verdragen op 31 december 2014, die in de loop van 2015 van kracht werden, hebben de veiligheidsdiensten en regeringsfunctionarissen meer inzicht gekregen in de Palestijnse verplichtingen inzake mensenrechten, die deel van het openbare debat zijn gaan uitmaken. Dit toegenomen inzicht heeft evenwel in de praktijk nog niet geleid tot wezenlijke verbeteringen.

³ *Deze benaming hoort niet te worden opgevat als een erkenning van de staat Palestina en laat de afzonderlijke standpunten van de lidstaten ter zake onverlet.

De EU heeft in de loop van 2015 een breed scala van acties ter ondersteuning van de mensenrechten in Palestina ondernomen. Op lokaal vlak heeft de EU via het bureau van de EU-vertegenwoordiger lokale verklaringen afgelegd, plaatsen bezocht en hoorzittingen bijgewoond. Gedurende 2015 heeft de EU in verband met de eerbiediging van de mensenrechten de ontwikkelingen van nabij gevolgd, en haar bezorgdheid uitgesproken. Het subcomité EU-Palestina voor mensenrechten, goed bestuur en de rechtsstaat heeft niet plaatsgevonden in de loop van 2015, maar is gepland voor begin 2016.

Hoewel er op de Westelijke Jordaanoever nog steeds een relatief gunstig klimaat is voor de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en de mediavrijheid, is er nog altijd reden tot bezorgdheid. Zo werden journalisten en bloggers opgeroepen voor verhoor over artikelen op sociale media en blogs. Hoewel maatschappelijke organisaties op de Westelijke Jordaanoever over het algemeen vrij waren in hun doen en laten, bestaat er met betrekking tot vrijheid van vereniging nog ongerustheid over de rol van het in december 2012 opgerichte Comité ngo-zaken en over een nieuwe in 2015 uitgevaardigde regeling over non-profitbedrijven, die inhoudt dat zij om voorafgaande toestemming van de Raad van ministers moeten vragen om subsidies, giften, bijstand en financiering in ontvangst te kunnen nemen, en het doel van die financiering moeten aangeven. Het gehele maatschappelijk middenveld beschouwt deze nieuwe regel als een ernstige schending van de vrijheid van vereniging en een inbreuk op de Palestijnse grondwet.

In Gaza staat het recht op vrijheid van meningsuiting nog altijd onder zware druk. Journalisten werden aangevallen door de veiligheidsdiensten van de partij die de facto de macht heeft. Ook de bewegingsvrijheid van journalisten werd beperkt. Ondanks de Al-Shati-overeenkomst inzake verzoening tussen Hamas en de PLO, wordt het werk van maatschappelijke organisaties in Gaza nog steeds belemmerd door functionarissen van de partij die de facto de macht heeft. De EU en haar lidstaten blijven steun bieden aan het werk van maatschappelijke organisaties ter bevordering van de mensenrechten in Gaza. In de Gazastrook worden 40 000 ambtenaren niet betaald, en dat heeft geleid tot een toename van corruptie en tot mensenrechtenschendingen, zoals foltering door de politie.

Andere belangrijke zorgpunten blijven de doodstraf, hoewel in 2015 geen doodstraffen zijn uitgevoerd, en regelmatige klachten over foltering en mishandeling in detentiecentra zowel in Gaza als op de Westelijke Jordaanoever. De EU blijft lokale maatschappelijke organisaties ondersteunen om foltering te voorkomen en te bestrijden. Ook vermeldenswaardig is het werk van EUPOL COPPS⁴ op het vlak van de mensenrechtenopleiding van de Palestijnse politie. Bij de onafhankelijke commissie mensenrechten zijn regelmatig klachten wegens willekeurige detentie ingediend, onder meer klachten over schendingen van het recht op een eerlijke rechtsgang, over detentie zonder garantie op een eerlijk proces, en over detentie op bevel van de gouverneur.

Wat betreft vrijheid van godsdienst of overtuiging en rechten van leden van minderheden, waren christenen op politiek niveau goed vertegenwoordigd. Veel christenen beklagden zich evenwel, net als seculiere moslims, over toenemende druk in de Palestijnse samenleving om conservatieve islamitische waarden te aanvaarden, vooral in Gaza.

Het geweld tegen vrouwen en de algemene sociaal-economische kwetsbaarheid van vrouwen zijn in de Palestijnse maatschappij nog altijd problematisch. Een belangrijke positieve stap was de uitvaardiging door president Abbas in 2014 van een decreet tot wijziging van de strafwet om de rechterlijke macht de mogelijkheid te ontnemen om bij uitspraken over eremoorden bepaalde 'verzachtende omstandigheden' in acht te nemen. Een andere bepaling, die familieleden van het slachtoffer het recht geeft afstand te doen van zijn of haar rechten, waarna zaken vaak worden geseponeerd, blijft echter in stand.

Het inzetten van kinderen op de arbeidsmarkt baart nog steeds zorgen: 3,5 % van alle kinderen tussen 10 en 17 jaar oud worden tewerkgesteld in Palestina.

Personen met een handicap krijgen nog altijd te maken met sociale uitsluiting en zijn verstoken van de juiste zorg, in het bijzonder verstandelijk gehandicapten. Het partnerschap van de EU met lokale instanties, ministeries en het maatschappelijk middenveld om dit fenomeen tegen te gaan begint vruchten af te werpen, bijvoorbeeld in Oost-Jeruzalem, waar kinderen met speciale behoeften in de onderwijssector mede dankzij een EU-programma nu steun krijgen.

Mensenrechten nemen een plaats in in alle aspecten van de ontwikkelingssamenwerking van de Europese Unie, de grootste multilaterale donor van financiële bijstand. De EU-samenwerking is gericht op het opbouwen van de instituties van een toekomstige democratische, onafhankelijke, aaneengesloten en levensvatbare Palestijnse staat die is gebaseerd op gedeelde waarden op gebieden zoals de eerbiediging van de mensenrechten, democratisering en de rechtsstaat.

⁴ **Politiemissie van de Europese Unie voor de Palestijnse Gebieden**

Jordanië

Algemeen gesproken werden de ontwikkelingen in Jordanië sterk gekenmerkt door de oplopende spanningen en de toenemende instabiliteit in de regio, die het land met name via de aanhoudende Syrische vluchtelingencrisis heeft getroffen, en die de kwetsbaarheid van Jordanië op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch vlak nog meer in het licht heeft gesteld.

De Jordaanse leiders hebben zich, na de executie door Da'esh van een door de organisatie in gijzeling genomen piloot van de Jordaanse luchtmacht, internationaal en nationaal nog meer gericht op maatregelen voor terrorisme- en extremismebestrijding. Nationaal was er een uitbreiding van de beveiliging te zien, en een inkrimping van de ruimte voor vrijheid van meningsuiting en voor het maatschappelijke middenveld in het algemeen (bijvoorbeeld het decreet over buitenlandse financiering voor maatschappelijke organisaties).

Er werd steeds meer gebruik gemaakt van bepalingen in verband met terrorismebestrijding om activisten en journalisten gevangen te zetten en te vervolgen voor meningsdelicten (onder meer op sociale media), voornamelijk op basis van de gewijzigde wet terrorismebestrijding, de nieuwe interpretatie van artikelen van de wet op elektronische transacties en via de State Security Court. In februari veroordeelde de State Security Court een hooggeplaatste leider van de Moslim-broederschap, Zaki Bani Rusheid, tot 18 maanden voor het "schaden van de betrekkingen met een buitenlandse staat" (VAE).

De EU en haar lidstaten hielden contact met de autoriteiten en het maatschappelijk middenveld over politieke en sociale hervormingen en over mensenrechtenvraagstukken, onder meer via de mensenrechtenwerkgroep. Bijzondere aandacht werd besteed aan vrijheid van de media, vrijheid van meningsuiting, vrouwen-/gendervraagstukken, de rol van het maatschappelijk middenveld, de doodstraf en foltering, alsmede de follow-up van de universele periodieke doorlichting van 2013.

In dit verband stelde de regeringscoördinator voor de mensenrechten een tabel op van alle aanbevelingen en concrete maatregelen, en werden er taken toegewezen. De inspanningen om een nationaal plan voor mensenrechten op te stellen werden ook voortgezet.

Jordanië beëindigde door de terechtstelling van 11 personen op 21 december 2014 zijn feitelijk moratorium op de voltrekking van de doodstraf, dat sinds maart 2006 werd toegepast. Begin 2015 vonden nog twee terechtstellingen plaats, van twee reeds lang geleden terdoodveroordeelde Irakezen die banden met Al-Qaida hadden.

Een door het ministerie van Justitie voorgezeten commissie stelde wijzigingen voor in ten minste 180 artikelen uit het strafwetboek van 1960. Deze wijzigingen moeten nog door het parlement worden beoordeeld. Hoewel het ontwerp positieve wijzigingen bevat (bijvoorbeeld met alternatieven voor detentie, zoals gemeenschapsdienst), liggen ingrijpende wijzigingen in enkele gevoelige en problematische artikelen (verwijzingen naar eerwraak, foltering en verkrachting) moeilijk.

In november vond de derde evaluatie van de uitvoering door Jordanië van het Verdrag tegen foltering plaats. De evaluatie bracht een aantal resterende uitdagingen aan het licht, waaronder de definitie van foltering, onvoldoende zware straffen, overbevolkte detentiecentra, de verstrekking van rechtsbijstand, onafhankelijkheid en transparantie van politie-onderzoeken, en het gebruik van speciale rechtbanken (daders – waarvan de meesten politiemensen zijn – worden naar een politierechtbank verwezen in plaats van naar een civiele rechtbank).

Op het vlak van de situatie van vrouwen is er geen wezenlijke vooruitgang geboekt. De autoriteiten begonnen in 2015 met het verstrekken van speciale 'voorrechten' aan kinderen van Jordaanse vrouwen (getrouwd met buitenlanders) die geen staatsburgers zijn, onder meer speciale identiteitskaarten. Door deze aanpak is het duidelijk dat de regering terugkomt op haar in 2014 gemaakte belofte om hen "burgerrechten" te verlenen. De regering bleef bij haar voorbehoud inzake het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Cedaw) (artikel 9 over nationaliteit en artikel 16 over huwelijk, echtscheiding en familiebetrekkingen). In 2015 zakte Jordanië op de Gender Gap Index verder naar de 140e plaats op 145 landen.

Jordanië werkte verder aan een aantal belangrijke wetsvoorstellen voor politieke hervormingen inzake verkiezingen en de onafhankelijke kiescommissie, politieke partijen, decentralisatie en gemeenten, met name ter voorbereiding van de parlementaire, lokale, gemeentelijke en gouverneursverkiezingen die de komende jaren worden gehouden. Met deze wetsvoorstellen zal Jordanië een antwoord bieden op een aantal vraagstukken met betrekking tot politieke participatie. Jordanië heeft ook een nieuwe wet over jeugdrecht aangenomen.

Het verslechterde veiligheidsklimaat en de toegenomen radicalisering in de regio brachten Jordanië ertoe een sterkere oproep te doen tot religieuze gematigdheid en interreligieuze dialoog.

De EU verstrekke uit het begrotingsonderdeel voor ENI en EIDHR steun voor een reeks initiatieven op deze en andere gebieden, onder meer voor capaciteitsopbouw van het maatschappelijk middenveld, politieke participatie van vrouwen en het maatschappelijk middenveld, opleiding voor journalisten, technische bijstand aan de media, hervorming van de justitiesector, de rechtsstaat, en vrouwenrechten en gendergerelateerd geweld. Het Europees Fonds voor Democratie heeft ook steun verleend aan verscheidene stakeholders in Jordanië.

De EU-delegatie en het directoraat-generaal Europese Civiele Bescherming en Humanitaire Hulp (ECHO) volgden de humanitaire en de mensenrechtensituatie van de vluchtelingen van nabij, ook diegenen die vastzaten in het niemandsland aan de noordoostelijke grens van Jordanië met Syrië, waar 12 500 Syrische vluchtelingen zich hebben verzameld). Dit probleem is met de lidstaten besproken en door het hoofd van de EU-delegatie bij de autoriteiten aangekaart.

De EU ondernam een aantal demarches over internationale mensenrechtenvraagstukken, waaronder die welke in het kader van de derde Commissie van de AVVN en de Mensenrechtenraad zijn besproken. De Jordaanse autoriteiten boden in reactie op deze demarches constructieve steun.

Libanon

De verscherping van de politieke, sociale, economische en veiligheids crisis in Libanon in 2015 had gevolgen voor de algemene mensenrechtensituatie. De bestaande institutionele en politieke crisis bereikte een nieuw hoogtepunt: sinds juni zijn de vergaderingen van de Raad van ministers opgeschort. Dit had dan weer gevolgen voor de toegang van burgers tot publieke voorzieningen en leidde tot straatoproer van de maanden augustus tot oktober uit protest tegen het gebrek aan verantwoordingsplicht van de regering. Door de institutionele impasse kon geen vooruitgang worden geboekt bij vele dringende hervormingen op mensenrechtengebied, zoals het strafbaar stellen van foltering en de parlementaire goedkeuring van het nationaal actieplan inzake mensenrechten.

De voornaamste uitdagingen inzake mensenrechten in Libanon zijn dan ook nog altijd de voorkoming van gevallen van foltering en willekeurige detentie, de afstemming van gevangenis-omstandigheden op internationale normen, de afschaffing van de doodstraf, de bevordering van de volledige gelijkheid van mannen en vrouwen, verbeterde levensomstandigheden voor vluchtelingen, de bescherming van migranten en andere kwetsbare groepen en de bestrijding van discriminatie. Voordat de mensenrechten volledig kunnen worden geïmplementeerd, moeten de werking en de efficiëntie van essentiële democratische instellingen zoals het parlement en de rechterlijke macht, evenals de vrijheid van meningsuiting online en offline, ook worden verbeterd.

De gevolgen van de crisis in Syrië worden steeds meer voelbaar. Het toenemend aantal vluchtelingen, de groeiende politieke spanningen en de broze veiligheidssituatie, waarbij zich een aantal veiligheidsincidenten heeft voorgedaan in de grote steden en de grensgebieden, stelden de interne stabiliteit en van Libanon sterk op de proef en zetten de economische en sociale situatie zwaar onder druk. Zij brachten ook extra problemen mee op het gebied van de mensenrechten, bijvoorbeeld in verband met het recht op onderwijs, kwesties in verband met non-refoulement, enz. Beveiligingsinstanties zijn zich in toenemende mate bewust van die uitdagingen en de manier waarop deze moeten worden aangepakt (deels dankzij de omvang van de door de EU, de EU-lidstaten en andere internationale donoren verstrekte steun), maar er zijn nog steeds aanzienlijke problemen met de uitvoering, zowel waar het gaat om de Libanese burgers als om de Syrische en Palestijnse vluchtelingen.

De EU hield de focus gericht op deze prioriteitsgebieden middels bilaterale beleidsdialogen en diverse programma's, bijvoorbeeld projecten ten belope van 5,02 miljoen EUR onder het thematische begrotingsonderdeel van het EIDHR en het bilaterale ENI werden uitgevoerd (1,2 miljoen EUR financiering uit het EIDHR moesten vóór eind 2015 worden aangetrokken) en door middel van steun aan de justitiesector ten belope van 21 miljoen EUR, alsmede andere programma's om democratische instellingen beter te laten werken.

Syrië

In vijf jaar burgeroorlog is Syrië 's werelds grootste humanitaire ramp geworden. De Raad Buitenlandse Zaken merkt in zijn conclusies van 12 oktober 2015 de omvang van de tragedie op: zij "heeft tot dusver het leven gekost aan 250.000 mannen, vrouwen en kinderen, 7,6 miljoen mensen zijn erdoor ontheemd geraakt en zij heeft meer dan 4 miljoen mensen naar naburige en andere landen doen vluchten". In de conclusies wordt ook opnieuw gewezen op de EU-doelstellingen van mensenrechten en democratie en wordt aangedrongen op een politieke oplossing voor de crisis op basis van het communiqué van Genève van 2012 en van de desbetreffende resoluties van de VN-Veiligheidsraad, met het oog op stabiliteit, vrede en verzoening en het einde van het zonder onderscheid bestoken van burgers door alle partijen bij het conflict, zoals vervolgens samengevat in de in december 2015 aangenomen UNSCR 2254.⁵

⁵ "De EU wil dat het conflict tot een einde komt en dat het Syrische volk in eigen land in vrede kan leven. De internationale gemeenschap moet zich verenigen rond twee complementaire sporen met onderlinge raakvlakken: allereerst een politiek spoor gericht op beëindiging van de burgeroorlog - middels het aanpakken van alle fundamentele oorzaken van het conflict en het tot stand brengen van een inclusief politiek overgangsproces voor het herstel van de vrede

De EU heeft de buitensporige, zonder onderscheid uitgevoerde aanvallen van het Syrische regime op burgers, de voortdurende massamoorden, het gebruik van vatenbommen en van chemische stoffen, alsook het gebruik van uithongering als wapen tegen de burgerbevolking die vast zit in belegerde gebieden, veroordeeld. De EU heeft haar bezorgdheid geuit over de vervolging en opsluiting van maatschappelijke activisten en het veelvuldig gebruik van foltering tegen politieke tegenstanders en mensenrechtenverdedigers door het Syrische regime, zoals beschreven in het Caesar-rapport. Wat de Syrische oorlog speciaal maakt, is de lengte van de periode waarin door alle partijen bij het conflict mensenrechtenschendingen worden gepleegd, ook door de gewapende oppositie. Terroristische groeperingen zoals Da'esh hebben zich ook schuldig gemaakt aan aanvallen tegen burgers, publieke terechtstellingen, vervolging en massa-executies van religieuze en etnische minderheden, met het conflict verband houdende seksuele uitbuiting en misbruik van vrouwen en kinderen, het gebruik van kindsoldaten, massale mishandeling van de burgerbevolking die op het door Da'esh bezet grondgebied woont, en de opzettelijke vernietiging van cultureel erfgoed. De EU heeft herhaaldelijk haar steun voor de vervolging van alle plegers van oorlogsmisdrijven en mensenrechtenschendingen bevestigd.

De EU heeft beloofd steun te bieden aan alle inspanningen om de situatie in Syrië voor het Internationaal Strafhof te brengen en om meer vaart te zetten achter de uitvoering van Resoluties 2139, 2165, 2191 en 2258 van de VN-Veiligheidsraad met het oog op het verstrekken van grensoverschrijdende bijstand over de linies heen aan de Syrische bevolking in nood. De EU steunt ook de inspanningen van de wereldwijde coalitie tegen Da'esh in Syrië en in Irak.

De EU heeft de dialoog met maatschappelijke organisaties en mensenrechtenactivisten voortgezet om hun inspanningen om de Syrische bevolking te helpen te steunen en te eisen dat verantwoording wordt afgelegd voor de door de staat en door niet-statelijke actoren gepleegde misdaden in het land. Het Europees instrument voor democratie en mensenrechten verleent financiële steun aan een aantal maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor mensenrechten en het sterker maken van mensenrechtenverdedigers.

In 2015 heeft het Europees Parlement verscheidene resoluties aangenomen om de aandacht te vestigen op de willekeurige opsluiting en het doen verdwijnen van onafhankelijke journalisten en mensenrechtenverdedigers door het Syrische regime, de aanvallen van Da'esh op Syrische minderheden, de vernietiging van cultureel erfgoed in Palmyra, en de behoefte aan humanitaire hulp in het door Da'esh veroverde Palestijnse vluchtelingenkamp van Jarmuk.

in het land; en ten tweede een veiligheidsspoor voor de gerichte bestrijding van de regionale en wereldwijde dreiging die van Da'esh uitgaat."

De EU steunde de aanneming in november 2015 van de resolutie van de derde Commissie van de AVVN over de situatie in Syrië, waarin de escalatie van geweld in het land, het gebruik van vatenbommen door de Syrische autoriteiten en de mensenrechtenschendingen door gewapende extremistische groeperingen wordt veroordeeld, en de partijen wordt gevraagd hun verplichtingen uit hoofde van het internationaal humanitair recht na te leven en de hulporganisaties in Syrië onbelemmerde toegang te garanderen.

De EU heeft haar beperkende maatregelen (een verbod op de handel in aardolie en aardolieproducten, een verbod op financiële transacties, enz.) in verband met Syrië verlengd en heeft regelmatig nieuwe sancties uitgevaardigd tegen personen en entiteiten – onder wie militaire en veiligheidsfunctionarissen – die verantwoordelijk zijn voor het geweld en de repressie in Syrië. Meer dan 200 personen en meer dan 60 entiteiten zijn de laatste vier jaar toegevoegd aan de lijst van personen en entiteiten tegen wie sancties zijn getroffen. De EU past overeenkomstig VN-resolutie 2253 ook het sanctieregime van de VN tegen Al-Qaeda en Da'esh toe.

De EU en haar lidstaten hebben al 4,7 miljard EUR uitgetrokken voor nood- en herstelhulp aan de door het conflict getroffen bevolking in Syrië en aan vluchtelingen en gastgemeenschappen in de buurlanden. De EU en haar lidstaten zullen doorgaan met het verstrekken van humanitaire hulp via de VN, het ICRK en internationale ngo's. Tegelijk zal de EU haar ontwikkelings- en stabilisatiebijstand van langere termijn aan deze en andere partners verhogen, onder meer via het regionale trustfonds van de EU dat is opgericht als reactie op de crisis in Syrië (het "Madad-fonds"). De EU is vastbesloten de humanitaire diplomatieke inspanningen op te voeren en te onderzoeken hoe beter toegang kan worden verkregen tot mensen in nood binnen Syrië, met name door steun te verlenen aan lokale wapenstilstanden en de vermindering van geweld tussen de strijdende partijen.

Algerije

Algerije is in 2015 geconfronteerd met regionale veiligheidsuitdagingen in verband met de situatie in Libië en de Sahel. Een aanhoudende daling van de olieprijs heeft een zware wissel getrokken op de overheidsfinanciën van Algerije, waardoor de autoriteiten verscheidene bezuinigingsmaatregelen hebben getroffen. De binnenlandse politiek werd gedomineerd door het feit dat opnieuw een grondwetshervorming is aangekondigd.

De EU en Algerije hebben in de loop van 2015 tijdens verscheidene bilaterale vergaderingen en overlegrondes gesproken over mensenrechten, met name tijdens de bijeenkomsten van het subcomité voor politieke dialoog, veiligheid en mensenrechten in februari, het Associatiecomité in april, de Associatieraad in Brussel in juni en het subcomité voor justitie en binnenlandse zaken in oktober. Daarnaast hebben verscheidene Algerijnse vertegenwoordigers van verenigingen, ngo's en vakbonden een bezoek gebracht aan Brussel en vergaderd met EU-instellingen.

De EU heeft in Algiers in de loop van 2015 verscheidene demarches inzake mensenrechten ondernomen. Van januari tot november 2015 werden 41 nieuwe gevallen van mensenrechtenschendingen, waarbij 190 mensen betrokken waren, aan de EU gerapporteerd. Slachtoffers waren onder meer een blogger, journalisten en een spotprenttekenaar, alsmede activisten en studenten. De meeste klachten hielden verband met de vrijheid van vergadering en vereniging. De arrestatie in Laghouat van een groep activisten die actie voerde voor de rechten van werklozen was bijzonder zorgwekkend. Internationale ngo's veroordeelden de arrestatie, en het Europees Parlement nam hierover een spoedresolutie aan (30 maart 2015). Hoewel de gedetineerden in de meeste gevallen zijn vrijgelaten, wijzen mensenrechtenverdedigers op het afschrikwekkend effect van deze arrestaties op andere potentiële protesteerders.

Maatschappelijke organisaties gingen door met het veroordelen van de wet op de verenigingen uit 2012 als opdringerig en contraproductief. In oktober 2015 kwam een door de EU-gefinancierd rapport tot de bevinding dat ten minste tweederde van de 93 000 verenigingen die vóór de wet van 2012 wettelijk waren geregistreerd niet meer bestonden of hun registratie niet hadden kunnen verlengen. Verscheidene ngo's beschuldigden de Algerijnse autoriteiten ervan de wet willekeurig toe te passen, met vooral negatieve gevolgen voor de verenigingen die zich met politiek gevoelige thema's bezighouden. Internationale ngo's (zowel Europese als regionale) hebben verklaard dat hun visumaanvragen door het ministerie van Buitenlandse Zaken stelselmatig worden afgewezen. Ook is het niet mogelijk geld over te maken naar Algerije, ook niet naar de ngo's die wettelijk zijn geregistreerd en in partnerschap met de EU werken. Geen van de vijf mensenrechtenliga's heeft een officiële toelating gekregen voor haar activiteiten. Een aantal van hun leden is gearresteerd (zoals Ali Attar, die in hongerstaking is gegaan, en Hassan Bouras) en wachten op hun proces. Het netwerk van mensenrechtenadvocaten heeft ook geen juridische status. Onafhankelijke vakbonden worden getolereerd, maar klagen over pesterijen. Zij zeggen dat Algerije de aanbevelingen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) betreffende verdrag 87 over het recht zich te organiseren niet heeft uitgevoerd, en beweren dat het arbeidsklimaat in 2015 is verslechterd.

Hoewel Algerije in 2015 qua persvrijheid hoger op de ranglijst van de ngo Reporters zonder Grenzen staat dan zijn buurlanden, wordt door onafhankelijke journalisten nog altijd druk van de autoriteiten gemeld. In oktober werd Al Watan TV, een privaat tv-station, uit de lucht gehaald. De autoriteiten verklaarden dat de tv-keten niet over een officiële exploitatievergunning beschikte en de regelgeving niet naleefde. De sluiting werd bekritiseerd door het internationale maatschappelijke middenveld, dat erop wees dat de meeste andere private tv-stations in het land ook geen officiële erkenning genieten.

Het VN-Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijningen werd door Algerije ondertekend maar nog niet geratificeerd. Hoewel het land het Verdrag tegen foltering heeft geratificeerd, constateerde het VN-comité tegen foltering dat Algerije zijn verdragsverplichtingen (augustus 2015) niet was nagekomen omdat het in de zaak Hachemi Boukhalfa, die in 2011 door de Algerijnse DRS⁶ gefolterd zou zijn, niet had meegewerkt en geen onderzoek had ingesteld.

In december nam de volksvergadering een wet aan tot wijziging van het strafwetboek met het doel huiselijk geweld tegen vrouwen voor het eerst strafbaar te stellen. De nieuwe wet geeft een brede definitie van geweld, dat zowel fysiek als psychologisch en sociaal of economisch kan zijn, en bepaalt dat daders tot strenge celstraffen kunnen worden veroordeeld. De aanneming van de tekst na maandenlange verhitte discussies in het parlement is een belangrijke mijlpaal op weg naar gendergelijkheid.

Algerije heeft zich sinds 2007 samen met de EU achter het VN-moratorium op de doodstraf geschaard en heeft sindsdien zijn eigen moratorium gehandhaafd.

⁶ Département du Renseignement et de la Sécurité (DRS) - Dienst inlichtingen en veiligheid

Marokko

De EU heeft in 2015 het overleg met Marokko over het propageren van mensenrechten en democratie voortgezet, in overeenstemming met de in de Marokkaanse grondwet van 2011 opgenomen beginselen en de door de Marokkaanse autoriteiten gemaakte internationale afspraken inzake mensenrechten. De betrekkingen tussen de EU en Marokko op dit gebied werden ontwikkeld middels bilaterale politieke dialogen, bezoeken op hoog niveau (SVEU voor mensenrechten Lambrinidis in januari 2015, HV/VV Mogherini in juli 2015 en de Associatieraad EU-Marokko op 14 december 2015) en een thematische mensenrechtendialoog – met name in het kader van het subcomité voor mensenrechten, democratie en goed bestuur (oktober 2015) – alsmede middels regelmatige contacten met het maatschappelijk middenveld. Het bezoek van de SVEU onderstreepte de inzet en blijvende steun van de EU voor Marokko bij de tenuitvoerlegging van de mensenrechtenbepalingen van zijn nieuwe grondwet. Gezien de sleutelrol van Marokko in de regio spoorde de SVEU ook aan tot nauwere samenwerking tussen de EU en Marokko in de regio en in multilaterale fora.

Er werden specifieke thema's besproken zoals de justitiehervorming, de rechten van vrouwen en meisjes, de recente ratificatie door Marokko van het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT), de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid, de vrijheid van vereniging en vergadering, de doodstraf, migratie en de Westelijke Sahara (met name gelet op de ontwerp-wetgeving die bij de regering of in het parlement in behandeling is). Andere aandachtspunten tijdens het bezoek waren de steun aan het maatschappelijk middenveld en de bestrijding van religieuze onverdraagzaamheid.

De EU organiseerde in 2015 op verzoek van de Marokkaanse overheid een missie van verkiezings-experts om de lokale en regionale verkiezingsprocessen te evalueren. Er is aanzienlijke financiële bijstand uitgetrokken ter bevordering van mensenrechten en democratie.

De EU en Marokko zetten hun samenwerking op multilaterale fora voort, met name in de VN-Mensenrechtenraad, waarvan Marokko lid is (2014-2016). In die raad speelt Marokko nog steeds een actieve rol bij verscheidene thematische initiatieven op het gebied van economische, sociale en culturele rechten.

Vier jaar na de vaststelling van de grondwet van 2011 zijn 10 van de 19 organieke wetten door het Marokkaanse parlement aangenomen. De organieke wetten in verband met de verdere regionalisering zijn in juli aangenomen, net vóór de lokale en regionale verkiezingen in september.

In 2015 zijn belangrijke wetgevingsprocessen en maatschappelijke debatten gestart, onder meer over de hervorming van de justitiesector en lokale democratie, en debatten over de doodstraf en gendergelijkheid. Desalniettemin zijn verscheidene belangrijke wetsvoorstellen eind 2015 nog steeds in behandeling bij het parlement, onder meer die over de hoge raad voor de justitie en de status van rechters, het recht van toegang tot informatie, het recht om wetsvoorstellen in te dienen en het petitierecht, gender (geweld tegen vrouwen), de totstandbrenging van de autoriteit voor gelijkheid en de strijd tegen alle vormen van discriminatie, de bescherming van gehandicapten-rechten, mensensmokkel, de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid, en de hervorming van het wetboek van strafrecht. Het maatschappelijk middenveld heeft kritiek op bepaalde ontwerp-wetten die slechts gedeeltelijk aan de ambities van de nieuwe grondwet voldoen. Deze kritiek betrof vooral het ontwerp van herziene strafwet.

Ook in 2015 moedigde de EU Marokko aan vaart te zetten achter de hervormingsprocessen, opdat de oorspronkelijke termijnen voor de doorvoering (het einde van de huidige ambtsperiode) worden gerespecteerd en de in de grondwet van 2011 neergelegde verplichtingen worden nagekomen.

De EU was ingenomen met de aanneming door het Marokkaanse parlement van het Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.

In 2015 vielen tevens tekortkomingen op het vlak van de eerbiediging voor en tenuitvoerlegging van de vrijheid van meningsuiting en vereniging te noteren. Het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers maakten melding van verscheidene gevallen waarin het maatschappelijk middenveld en journalisten in hun handelen beperkt worden. De EU bleef de Marokkaanse autoriteiten aansporen tot nauwere samenwerking met het maatschappelijk middenveld en tot het opzetten van een inclusief hervormingsproces. De doodstraf is nog steeds van kracht, maar sinds 1993 hebben geen terechtstellingen meer plaatsgevonden. Ondanks het feit dat het aantal misdrijven waar de doodstraf op staat door de ontwerp-strafwet aanzienlijk wordt teruggebracht, blijft de doodstraf wel gehandhaafd. Marokko ging in 2015 door met het ontwikkelen van zijn alomvattend nationaal migratiebeleid, dat een goed voorbeeld voor de regio vormt. De situatie van de migranten baart evenwel nog steeds enige zorg. De belangrijkste wetten op migratiegebied (smokkel, asiel en migratie in het algemeen) moeten nog worden aangenomen en de toegang van migranten tot sociale basisvoorzieningen blijft problematisch.

Wat betreft financiële bijstand heeft de EU in oktober een aantal samenwerkingsprogramma's goedgekeurd ten belope van 195 miljoen EUR uit het ENI-budget voor 2015, waarmee steun zal worden verleend aan een aantal belangrijke hervormingsprocessen, waaronder de hervorming van het penitentiair systeem. Een omvangrijk programma van 75,5 miljoen EUR ter ondersteuning van de onafhankelijkheid, efficiëntie en doeltreffendheid van de rechterlijke macht (gefinancierd uit de begroting van 2014) werd in december 2015 ondertekend.

De financiële bijstand van de EU was ook gericht op de steun voor nationale mensenrechteninstellingen (de nationale mensenrechtenraad en de interministeriële mensenrechtendelegatie) en voor de rol van het maatschappelijk middenveld bij het bevorderen en monitoren van en het vervolgbeleid voor de mensenrechtensituatie (door bestaande projecten in het kader van het EIDHR en de faciliteit voor het maatschappelijk middenveld op het gebied van goed bestuur, gezondheid, de rechten van personen met een handicap en de strijd tegen de doodstraf).

Tunesië

De transitie van Tunesië werd in 2015 voortgezet: sinds 2011 is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het vlak van bestuur en van de eerbiediging van mensenrechten en fundamentele vrijheden. De toekenning van de Nobelprijs voor de vrede aan het Tunesisch Kwartet voor Nationale Dialoog in 2015 maakte duidelijk hoe buitengewoon deze vreedzame overgang is en dat de bereikte successen moeten worden vastgehouden.

De Nobelprijs bracht hulde aan het levendige maatschappelijk middenveld van Tunesië, waarvan de belangrijkste vakbond en werkgeversorganisatie deel uitmaken, dat in de zich voortzettende overgang een essentiële rol speelt en waarvan de EU op diverse manieren de versterking nastreeft: directe financiering aan ngo's, een ambitieus steunprogramma voor het maatschappelijk middenveld om de capaciteit van maatschappelijke organisaties te helpen vergroten, een regionaal project voor bevordering van de sociale dialoog, de deelname van maatschappelijke organisaties aan het beheer van samenwerkingsprogramma's tussen de EU en Tunesië, en stelselmatig driepartijenoverleg (de EU, de Tunesische overheid, maatschappelijke organisaties) vóór elke officiële vergadering van het bevoorrechte partnerschap EU-Tunesië.

Nadat de verkiezingen in 2014 achter de rug waren, kwamen in 2015 de ernstige onderling verweven uitdagingen bij de Tunesische democratische transitie op de voorgrond: de noodzaak de democratische hervormingen te consolideren, gelet op de ernstige veiligheidsdreigingen en de moeilijke sociaal-economische situatie. De regering heeft met het oog op het implementeren van de nieuwe grondwet de eerste maatregelen genomen tot instelling van de onafhankelijke organen waarin de grondwet voorziet, en om te beginnen met de broodnodige hervorming van de justitie- en veiligheidssectoren die wordt ondersteund door bijstandsprogramma's van de EU (nieuwe programma's die respectievelijk in april en september 2015 zijn gestart).

De belangrijkste uitdaging is nog steeds dat de nieuwe rechten en vrijheden die door een moderne, inclusieve en democratische grondwet worden gegarandeerd – onder meer vrijheid van meningsuiting en vereniging, gendergelijkheid en de strijd tegen discriminatie, huiselijk geweld, foltering en corruptie – moeten worden verwerkt in de van het vorige regime geërfde wetgeving (met name het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de "Code du Statut Personnel") en in de bestuurspraktijken. Op deze gebieden is het de bedoeling dat de EU-bijstand aan de Tunesische overheid en aan maatschappelijke organisaties expertise verleent en de capaciteiten creëert die nodig zijn om hervormingen voor te bereiden en uit te voeren.

Ondanks vertraging ten opzichte van de in de grondwet vastgelegde termijnen, zette het parlement door het aannemen van organieke wetten inzake de Hoge Rechterlijke Raad en het Grondwettelijk Hof in november 2015 belangrijke stappen om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te verbeteren. Andere organen die de eerbiediging van de mensenrechten, de strijd tegen corruptie en het voorkomen van foltering kritisch moeten bekijken, zijn nog niet operationeel. Het proces van overgangsjustitie, dat geleid wordt door de eind 2014 opgerichte Instance Vérité et Dignité (Waarheids- en waardigheidscommissie), ontmoet een aantal obstakels, waaruit blijkt dat sommige politieke en economische groepen niet willen dat het slaagt.

. In 2015 werden drie zware terreuraanslagen gepleegd – gericht tegen toeristen in het Bardo-museum in maart en bij een hotel in Sousse in juni, en vervolgens tegen de presidentiële garde in het centrum van Tunis in november – en er waren voortdurend kleinschaliger aanslagen tegen de veiligheidsdiensten in het bergachtige westen en moorden op burgers die ervan werden beschuldigd voor de autoriteiten te spioneren. De autoriteiten zijn steeds meer bereid om vraagstukken in verband met veiligheid met internationale partners te bespreken, en de EU en Tunesië hielden in september 2015 een politieke dialoog over terrorismebestrijding. Volgens mensenrechtenverdedigers worden de grondwettelijke rechten en vrijheden in de nieuwe, in juli 2015 aangenomen wet terreurbestrijding onvoldoende beschermd. Ze wijzen met name op de brede definitie van terrorisme die de vrijheid van meningsuiting zou kunnen ondergraven, en op de duur van de voorlopige hechtenis (tot 15 dagen zonder advocaat). Het maatschappelijk middenveld is ook steeds meer bezorgd over het toenemend aantal meldingen van foltering en mishandeling in detentie – met drie verdachte overlijdens in 2015 – en over de voortdurende straffeloosheid van de ordediensten.

De door de nieuwe grondwet gewaarborgde persoonlijke vrijheden van de Tunesiërs worden over het algemeen geëerbiedigd. Toch bleek in verscheidene verontrustende gevallen dat homoseksualiteit in 2015 werd onderdrukt, met name de veroordeling in september 2015 van een jonge student na een gedwongen 'medische' test. Dit geval wierp de vraag op of de wetgeving tegen homoseksualiteit (artikel 230 van het Wetboek van Strafrecht) in overeenstemming is met de nieuwe grondwet, waarin non-discriminatie en respect voor het privéleven worden gegarandeerd. Het geval deed ook ernstige bezorgdheid ontstaan over het respect voor de fysieke integriteit van het individu tijdens de rechtsgang. In december 2015 werden zes studenten veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf en vijf jaar verbanning uit de stad Kairouan wegens homoseksualiteit. Omdat hier sprake is van een terugkerend patroon, is het duidelijk dat de wetgeving in overeenstemming met de nieuwe grondwet moet worden gebracht.

Er zijn wezenlijke maatregelen genomen om het vraagstuk foltering aan te pakken, waaronder belangrijk werk voor de instelling van een nationaal preventiemechanisme (NPM), dat strookt met de verplichtingen van Tunesië uit hoofde van het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (OPCAT). Het NPM zal verrassingsbezoeken aan detentieplaatsen brengen en beweringen van foltering onderzoeken. Op administratief niveau bestaat er nog een aantal attitudes van het vroegere regime en er blijven berichten komen over mishandeling, in het bijzonder in gevangenissen en detentiecentra.

In de Tunesische grondwet zijn gendergelijkheid, non-discriminatie en gelijkheid van kansen tussen de geslachten vastgelegd, en na de verkiezingen van 2014 zijn de vrouwen dankzij de invoering van de "parité verticale" in de kieswet aanzienlijk beter vertegenwoordigd in het politieke leven (vrouwen maken 31 % van de parlementsleden uit). Vrouwen in Tunesië krijgen evenwel nog steeds te maken met discriminatie op de arbeidsmarkt, nemen weinig deel aan het openbare leven en hun aantal in overheidsfuncties is beperkt. Het geweld tegen vrouwen (onder meer huiselijk geweld) is nog altijd zorgwekkend; aan de ontwerpwet van de regering daarover wordt met de steun van een door de EU gefinancierd project de laatste hand gelegd.

In het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten werd in april 2015 een nieuwe oproep tot het indienen van voorstellen gelanceerd. 2,4 miljoen EUR staat ter beschikking om ngo's te steunen op gebieden zoals democratische consolidatie, foltering en migrantenrechten.

Westelijke Sahara

De Verenigde Naties beschouwen het grondgebied van de Westelijke Sahara als een niet-zelfbesturend gebied. Er loopt momenteel een proces onder leiding van de VN om tot een rechtvaardige, duurzame en voor beide partijen aanvaardbare politieke oplossing te komen die het volk van de Westelijke Sahara zelfbeschikking geeft in het kader van een regeling die in overeenstemming is met de beginselen en doelstellingen van het Handvest van de Verenigde Naties. De EU heeft de voorbije jaren dit proces gesteund.

Bij Resolutie 2218(2015) van de VN-Veiligheidsraad werd het mandaat van Minurso (een vredes-handhavingsmissie van de VN) in de Westelijke Sahara verlengd tot 30 april 2016. De EU toonde zich, net als de voorbije jaren, in 2015 herhaaldelijk bezorgd over het aanslepen van het conflict en de gevolgen ervan voor de veiligheid, de mensenrechten en de samenwerking in de regio. Bij Resolutie 2218(2015) van de VN-Veiligheidsraad werd tevens besloten dat de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties zich met deze zaak zal blijven bezighouden. Daarom zal de EU geen enkel initiatief nemen dat dit proces onder VN-leiding zou kunnen ondermijnen.

In 2015 benadrukte de EU dat het belangrijk was dat de mensenrechtensituatie in de Westelijke Sahara en de kampen in Tindouf wordt verbeterd, en was zij ingenomen met de versterking van de regionale commissies van de nationale mensenrechtenraad die in Dakhla en Laayoune werkzaam zijn. De EU zette de partijen ertoe aan met de Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen samen te werken om vertrouwenwekkende maatregelen zo veel mogelijk opnieuw te bezien en aan te scherpen.

De EU volgt de mensenrechtensituatie in Marokko en de Westelijke Sahara op de voet. Mensenrechtenvraagstukken worden regelmatig met de Marokkaanse autoriteiten besproken in het kader van politieke dialogen, onder meer in het subcomité voor mensenrechten, democratie en bestuur. De EU-delegatie in Rabat houdt contact met verschillende mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties. De EU-delegatie onderneemt stappen na afzonderlijke gevallen van vermeende mensenrechtenschendingen, en heeft regelmatig contact met de nationale mensenrechtenraad en zijn regionale bureaus, onder meer in de Westelijke Sahara.

Libië

Libië zit nog altijd in een moeizame politieke transitie. De door de VN gefaciliteerde Libische politieke dialoog ging het hele jaar 2015 door. Het politieke akkoord over Libië werd op 17 december 2015 in Skhirat in Marokko ondertekend, en er werd een presidentiële raad benoemd. Binnen de in het politieke akkoord over Libië voorgestelde termijn dient een regering van nationale eenheid te worden gevormd.

Ook al werd er bij het politieke proces wat vooruitgang geboekt, leven vele gebieden in het land gaan nog steeds onder de dreiging van gewelddadige confrontaties en terreuraanslagen. Ten gevolge daarvan is de mensenrechtensituatie in Libië in 2015 verder verslechterd, waarbij de burgers het het zwaarst te verduren krijgen door de voortdurende gevechten, de onveiligheid en de wetteloosheid. Het voorbije jaar pleegden gewapende groeperingen aanvallen op burgers en eigendommen van burgers, en sommige mensenrechtenschendingen kunnen als oorlogsmisdaden worden bestempeld. Er waren ernstige schendingen van het internationaal recht, waaronder willekeurige opsluiting, foltering en moordpartijen, en de Libische instituties, met name de rechterlijke macht, staan op instorten.

De voortdurende gevechten in Libië sinds begin 2015 hebben geleid tot een verdubbeling van het aantal ontheemden in het land ten opzichte van 2014. Er bevinden zich in Libië naar schatting 430 000 ontheemden, waarvan bijna 300 000 in de westelijke regio van Libië. Meer dan 125 000 intern ontheemden bevinden zich in het oosten, waarvan meer dan 115 000 in Benghazi alleen. Er zijn in Libië naar schatting 250 000 kwetsbare vluchtelingen, asielzoekers en migranten. Ze lopen het risico op opsluiting voor onbepaalde tijd onder barre omstandigheden, op gewelddadige aanvallen, verkrachting en uitbuiting door gewapende groeperingen, misdadige bendes en de politie.

Duizenden migranten en vluchtelingen zitten vast in de 15 officiële detentiecentra voor migranten. De omstandigheden in deze centra zijn uiterst precair, omdat ze overbevolkt zijn en de gedetineerden nauwelijks toegang hebben tot basisgoederen en -voorzieningen. Een aantal van die centra staat onder leiding van lokale milities en is voor het grootste deel ontoegankelijk voor humanitaire organisaties.

Human Rights Watch heeft gemeld dat duizenden mensen kans lopen op langdurige willekeurige opsluiting, foltering en andere vormen van mishandeling. Een groot aantal van de personen die in vier detentiefaciliteiten zijn opgesloten, zitten vast voor een periode oplopend tot vier jaar, zonder voor een rechter te zijn gebracht, zonder de mogelijkheid een rechtsmiddel in te stellen en zonder aanklacht, en zonder dat er een duidelijke rechtsgrond was voor hun opsluiting.

Gewapende groeperingen gaan door met het ontvoeren van burgers op basis van familiebanden, identiteit of (vermoedens over) politieke kleur.

De coalitie van Libische mensenrechtenorganisaties telde in een in september 2015 uitgebracht rapport 70 aanslagen op journalisten, waarbij 9 doden vielen. Op 24 februari werden Intisar al-Hasiri, de populaire blogger, burgerrechtenactiviste, en stichtster van de organisatie Tanweer, en haar tante vermoord aangetroffen in Tripoli. Gemeld wordt dat journalisten thans steeds meer worden bedreigd.

Mensenrechtenverdedigers zijn een primair doelwit van gewapende groeperingen geworden. Op 16 maart 2015 was er een inval in de kantoren in Benghazi van de nationale raad voor burgerlijke vrijheden en mensenrechten (NCCLHR), de mensenrechteninstelling van Libië. Een werknemer van het kantoor van Benghazi, die verklaarde dat de activiteiten van de instelling in Benghazi sinds oktober 2014 waren stilgelegd, zei in januari een moordaanslag overleefd te hebben. Het hoofdkwartier van de NCCLHR in Tripoli is sinds november 2014 gesloten. De instelling zelf is ten prooi gevallen aan de politieke polarisatie in het land. Toen de ambtstermijn van het General National Congress in Tripoli eind 2014 afliep, heeft het een nieuwe leiding aangewezen, maar het GNC wordt door de internationale gemeenschap niet erkend.

In februari 2015 vond een EU-mensenrechtenmissie plaats om te bekijken wat moet worden gedaan na de eerste landenstrategie inzake mensenrechten voor Libië (aangenomen in 2014). De missie constateerde dat er dringend steun en bescherming moesten worden verleend aan mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties, zodat ze de huidige schendingen kunnen monitoren en documenteren, internationale bewustmakingsactiviteiten kunnen organiseren en directe bijstand kunnen leveren aan slachtoffers van mensenrechtenschendingen. Daartoe werd een programma ter ondersteuning van mensenrechtenverdedigers (gefinancierd via het EIDHR) gepland voor het begin van 2016. In 2015 werd twee keer een beroep gedaan op de noodfaciliteit van het EIDHR om Libische mensenrechtenverdedigers te steunen.

Verscheidene projecten werden herzien om in te spelen op de meest dringende behoeften van ontheemden en migranten, op het vlak van zowel humanitaire bijstand als bescherming. De fundamentele rechten van vluchtelingen, asielzoekers en irreguliere migranten worden steeds meer geschonden, en zij krijgen het steeds moeilijker om te overleven in vijandige omgevingen, waar detentie een steeds willekeuriger karakter krijgt en de omstandigheden in detentiecentra dramatisch verslechterd zijn. Aan de migranten in de detentiecentra en in de gemeenschappen wordt steun (directe bijstand, bescherming, gezondheidszorg) verleend, en aan de in Libië gestrande migranten die naar hun land terug willen wordt vrijwillige terugkeer voorgesteld.

In de mediasector biedt het 'Media in Libya'-project opleiding aan vaklui op het gebied van journalistieke ethiek en verslaggeving in vijandige omgevingen en crisisgebieden; het verleende ook steun aan de oprichting van het Libyan Cloud-agentschap met het doel journalistieke onafhankelijkheid, mediavrijheid en pluriformiteit te bevorderen.

Verscheidene projecten zien toe op overgangprocessen, voornamelijk met het doel goed bestuur en de rechtsstaat te propageren. Momenteel zijn deze projecten met name gericht op lokaal bestuur om de gemeenteraden beter in staat te stellen te besturen en adequate diensten te verlenen, en om de deelname van Libische maatschappelijke organisaties aan de politieke processen en aan lokale aangelegenheden te bevorderen.

IV. Rusland en Centraal-Azië

Rusland

De EU heeft Rusland ook in 2015 opgeroepen zijn internationale verplichtingen op het gebied van de mensenrechten in de Verenigde Naties, de Raad van Europa en de OVSE onverkort na te komen. Aangezien er sinds 28 januari 2014 geen toppen EU-Rusland meer hebben plaatsgevonden en het mensenrechtenoverleg is opgeschort vanwege de weigering van Rusland om het in een zinvolle vorm te houden, waren de mogelijkheden om mensenrechtenvraagstukken aan te kaarten bij de Russische autoriteiten beperkt. Toch heeft de EU tijdens een aantal officiële vergaderingen op hoog niveau in internationale fora en in publieke verklaringen haar groeiende bezorgdheid kenbaar gemaakt.

Het algemene werkklimaat voor mensenrechten- en maatschappelijke organisaties in Rusland wordt nog steeds gekenmerkt door onveiligheid en een klimaat van angst en wantrouwen, en de druk op maatschappelijke organisaties en de politieke oppositie is onverminderd hoog. Achteruitgang in de bescherming van mensenrechten en beperking van fundamentele vrijheden zijn nog altijd de onderliggende trends, en dat heeft ertoe geleid dat er tussen 2012 en 2015 33 % minder ngo's geregistreerd zijn.

In 2015 werd de tenuitvoerlegging van bestaande beperkende wetgeving voortgezet en werden nieuwe wetgevingsinstrumenten ingevoerd waarmee de fundamentele vrijheden verder worden beknot. De wet 'buitenlandse agenten' werd verder geïmplementeerd en een toenemend aantal organisaties werd in het register van buitenlandse agenten van het ministerie van Justitie opgenomen. Eind 2014 stonden nog 30 ngo's geboekstaafd als buitenlandse agenten, maar eind 2015 waren dat er al 111 geworden.

De nieuwe wet 'buitenlandse en internationale ongewenste organisaties' trad in juni 2015 in werking. Dankzij deze wet kan het openbaar ministerie een buitenlandse of internationale organisatie die 'een bedreiging vormt voor grondwettelijke fundamenteën van de Russische Federatie, de defensieve capaciteit van het land of de staatsveiligheid' als 'ongewenst' bestempelen. Die organisaties mogen niet meer actief zijn op Russisch grondgebied. Russische entiteiten en burgers die met de 'ongewenste organisatie' samenwerken hangen straffen boven het hoofd gaande van administratieve sancties tot strafrechtelijke vervolging. Aan het eind van het jaar waren vier organisaties die gebaseerd zijn in of sterke banden hebben met de VS, in het nieuwe register opgenomen, en hadden sommige buitenlandse donoren preventief hun activiteiten in Rusland stopgezet. De EU uitte meermaals haar bezorgdheid over deze wet en de eruit voortvloeiende opname in een lijst van entiteiten, waardoor de ruimte voor het maatschappelijk middenveld in Rusland nog meer wordt ingeperkt en organisaties van het maatschappelijk middenveld over aanmerkelijk minder financiële middelen voor hun activiteiten beschikken.

Rusland nam in december een nieuwe wet aan die het Russisch grondwettelijk hof de mogelijkheid geeft besluiten van internationale mensenrechtenorganisaties of -organen waarvan Rusland lid is, kritisch te bekijken en mogelijk naast zich neer te leggen, met name de besluiten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat vaak de enige rechterlijke instantie is die de mensenrechtenschendingen in Rusland onderkent. De EU maakte haar bezorgdheid over deze nieuwe wet kenbaar tijdens de op 16 december gehouden zitting van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. De wet van 2014 waarbij het aandeel van buitenlandse eigenaars in Russische mediaorganisaties tot 20 % werd beperkt, leidde ertoe dat de meeste buitenlandse mediabedrijven uit Rusland vertrokken. De mediavrijheid werd ook aan banden gelegd door het onevenredig gebruik van wetgeving over de extremistische inhoud van publicaties en door een presidentieel decreet dat informatie over gesneuvelde militairen tijdens speciale operaties in vredetijd als staatsgeheim bestempelt.

In het licht van deze steeds moeilijker wordende omstandigheden, werden de contacten met Russische maatschappelijke organisaties in Rusland en Brussel opgevoerd. De EU-delegatie in Rusland en de lidstaten gingen door met het bijwonen van rechtszaken in verband met mensenrechten en het bezoeken van mensenrechten-ngo's in het hele land. De EU-delegatie organiseerde in september een workshop met Russische mensenrechtenverdedigers. De EU-vertegenwoordigers namen in december ook deel aan de algemene vergadering van het forum voor het maatschappelijk middenveld EU-Rusland (CSF) in Boedapest. De EU verleent steun aan het CSF ten belope van 1,2 miljoen EUR. De EU blijft het Russische maatschappelijk middenveld financiële steun bieden, met name door twee oproepen tot het indienen van voorstellen, een ten bedrage van 4 miljoen EUR in het kader van het CSO-programma, en een van 6 miljoen EUR in EIDHR-verband. Daardoor kunnen in 2016 17 nieuwe projecten worden gestart.

Er was een toename in het aantal zorgwekkende individuele gevallen en in het aantal onevenredig strenge gevangenisstraffen voor Russische mensenrechtenactivisten. De EU besteedde bijzondere aandacht aan de duidelijke schendingen van het internationaal recht in de zaken tegen Kohver, Savtsjenko, Sentsov en Koltsjenko, en vroeg herhaaldelijk om hun vrijlating. Over deze rechtszaken vond op 10 september een spoeddebat plaats in het Europees Parlement. De opsluiting van de ecooloog Yevgeny Vitishko (die het grootste deel van het jaar in een strafkolonie doorbracht, maar op 22 december werd vrijgelaten) en de zware straf waartoe mensenrechtenactivist Ildar Dadin op 7 december werd veroordeeld wegens vreedzame protestacties waren eveneens zorgwekkende ontwikkelingen.

De EU veroordeelde de moord op 27 februari op oppositiepoliticus Boris Nemtsov met klem en drong aan op een diepgaand onderzoek. Het Europees Parlement hield op 11 maart een buitengewoon debat over de moord op Nemtsov. De lijst van onopgeloste moorden op journalisten en politici in Rusland wordt met zijn dood weer wat langer.

Op 13 september vonden lokale en regionale verkiezingen plaats in verscheidene Russische gemeenten en regio's. Volgens de onafhankelijke monitoringorganisatie Golos bevestigden de verkiezingen de trend dat onregelmatigheden niet meer op de verkiezingsdag maar al in een eerdere fase van de verkiezingen plaatsvinden. Verreweg de meeste verkiezingsuitslagen waren vooraf bepaald door de beslissingen en acties van de autoriteiten en kiescommissies die de verkiezingen organiseren, met name bij de voordracht en registratie van kandidaten en partijen, en in het stadium van de verkiezingscampagnes.

Kazachstan

Tot de prioriteiten van de EU op het gebied van de mensenrechten in Kazachstan behoren de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging, de omstandigheden in gevangenissen, het recht op een eerlijk proces, de rechten van vrouwen en de vrijheid van godsdienst of overtuiging.

Over het algemeen beschouwd gaf de situatie met betrekking tot de toepassing van de mensenrechten en de rechtsstatelijkheid in 2015 een gemengd beeld te zien: er waren een aantal positieve ontwikkelingen, maar deze gingen in vele gevallen gepaard met acties die ernstige bezwaren oproepen.

De regering heeft verschillende platforms gecreëerd om het maatschappelijk middenveld te betrekken bij het besluitvormingsproces. De effectiviteit van deze platforms moet evenwel nog in de praktijk worden bevestigd. Een aantal wetgevingsinstrumenten is aangenomen of wacht momenteel op goedkeuring door de wetgever, met name de wet inzake de financiering van ngo's, de wet op de openbare raden, de wet op liefdadigheidsinstellingen en de wet op de toegang tot informatie, die weliswaar een aantal positieve elementen bevatten en het maatschappelijk middenveld een stem willen geven, maar in de praktijk een aantal fundamentele vrijheden beperken, met name de vrijheid van vereniging, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering.

De Internationale Arbeidsorganisatie besprak schendingen van de fundamentele arbeidsnormen van de IAO betreffende vrijheid van vereniging.

Gedurende het hele jaar 2015 heeft de EU consequent mensenrechtenkwesties aan de orde gesteld op alle niveaus van de politieke dialoog met Kazachstan. De jaarlijkse mensenrechtendialoog tussen de EU en Kazachstan die in november in Astana is gehouden bood de gelegenheid voor constructieve gedachtewisselingen over een breed scala van onderwerpen, waaronder de vrijheid van vereniging, vrouwenrechten, het voorkomen van foltering en mishandeling van gevangenen en persvrijheid. Hoewel erkend wordt dat Kazachstan aanzienlijke inspanningen heeft geleverd om te voorkomen dat gevangenen mishandeld worden, heeft de EU tegelijk haar bezwaren kenbaar gemaakt over de druk die op onafhankelijke mediabedrijven wordt uitgeoefend en de mogelijke negatieve gevolgen van het nieuwe ontwerp voor een wet inzake de financiering van ngo's. De EU was tevreden over de vrijlating van een aantal gevangengenomen mensenrechten- en arbeidsactivisten, en sprak nogmaals zijn bezorgdheid uit over een aantal andere mensenrechtenverdedigers, onder wie Vladimir Kozlov.

In september hadden leden van het Europees Parlement die deelnemen aan het 13e parlementaire samenwerkingscomité een ontmoeting met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties om zich te buigen over het ontwerp van een wet inzake de financiering van ngo's en het nationale mechanisme ter voorkoming van foltering.

De EU-delegatie beheert een aantal projecten in verband met de mensenrechten in het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking (DCI), voor een totaal bedrag van 2 608 203 EUR. De projecten in het kader van het EIDHR betreffen onder meer capaciteitsopbouw ten behoeve van het maatschappelijk middenveld, met een bijzondere klemtoon op ngo's in plattelandsgebieden; de bescherming van mensenrechtenverdedigers; en de vrijheid van de media. De projecten in het kader van het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking betreffen onder meer steun aan het maatschappelijk middenveld op het platteland; toegenomen participatie aan besluitvormingsprocessen, in de eerste plaats met betrekking tot milieukwesties; empowerment van het maatschappelijk middenveld om de chemische veiligheid te verbeteren; en het voorkomen van foltering en geweld tegen kinderen.

Kirgizië

De EU-doelstellingen op mensenrechtengebied in het kader van haar betrekkingen met Kirgizië betreffen onder meer steun voor de ontwikkeling van een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke macht; het uitbannen van foltering en andere wrede, onmenselijke en vernederende behandeling of bestraffing; het verbeteren van het juridische en het beleidskader inzake mensenrechten voor leden van nationale minderheden; en de effectieve toepassing van nultolerantie voor corruptie.

In 2015 heeft de EU de onderhandelingen met Kirgizië over mensenrechten voortgezet in diverse fora, waaronder de mensenrechtendialoog in mei 2015 in Brussel. In de constructieve besprekingen kwam een breed scala van onderwerpen aan de orde, waaronder detentieomstandigheden, verkiezingen, vrouwenrechten, de rechten van leden van minderheden en de vrijheid van vereniging. De EU was tevreden over een aantal belangrijke stappen van de regering, met name de goedkeuring van het actieplan ter bestrijding van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. De EU beklemtoonde dat zij zich zal blijven inzetten voor het versterken van de rechtsstaat in Kirgizië, en moedigde Kirgizië aan uitvoering te geven aan de gedetailleerde aanbevelingen over het voorkomen van foltering, die zijn vastgesteld tijdens het gezamenlijke seminar tussen de EU en Kirgizië dat in oktober 2014 is gehouden in Osh. De EU bracht individuele zaken te berde, waaronder de zaak van Azimjan Askarov, een gevangengenomen mensenrechtenverdediger. De EU beval ook aan de uitvoering van hervormingen in verband met de rechtsbedeling te versnellen.

In 2015 waren er zorgwekkende ontwikkelingen in verband met de situatie op mensenrechtengebied, met name de situatie van LHBTI-personen; het betreft met name een discriminerend wetgevend initiatief 'verbod van propaganda voor niet-traditionele relatievormen', dat in juni in tweede lezing in het Parlement is behandeld, alsmede ontwerpwetgeving waardoor ngo's die financiering uit het buitenland ontvangen, als "buitenlandse agenten" zouden worden aangemerkt, waarvan de eerste lezing ook in juni heeft plaatsgevonden. De EU is erover bezorgd dat indien deze wetgeving door het Parlement wordt vastgesteld, de toepassing daarvan een fundamentele bedreiging van de mensenrechten zou inhouden. De EU heeft deze kwestie stelselmatig aan de orde gesteld in verschillende fora. In de resolutie van 15 januari heeft het Europees Parlement Kirgizië opgeroepen de anti-LHTBI-wet te verwerpen.

De parlementsverkiezingen van oktober in Kirgizië waren een significante positieve ontwikkeling, die opvalt in de regionale context en een belangrijke mijlpaal vormt in de democratische transitie van het land. In een verklaring beklemtoonde de woordvoerder van de HV/VV dat de verkiezingen competitief waren en een ordelijk en vreedzaam verloop hadden gekend.

In 2015 heeft de EU haar interactie met het maatschappelijk middenveld in Kirgizië verder versterkt. De EU heeft het houden van seminars met het maatschappelijk middenveld tot een stelselmatige praktijk gemaakt; zij organiseerde voor de zesde opeenvolgende keer een seminar met het maatschappelijk middenveld, met als overkoepelend thema 'gelijke rechten voor iedereen, meer rechten voor allen', waarin aandacht wordt besteed aan de rechten van vrouwen, kwetsbare groepen (zoals personen met een handicap en kinderen) en de vrijheid van meningsuiting. In januari 2015 is Kirgizië onderworpen aan de tweede cyclus van de universele periodieke doorlichting; het aanvaarde ongeveer 80 % van de aanbevelingen. In oktober 2015 werd Kirgizië gekozen in de Mensenrechtenraad; het mandaat ging in op 1 januari 2016.

Wat de financiële samenwerking in het kader van het EIDHR betreft, werd veel aandacht besteed aan de voorkoming van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing. Gedurende het hele jaar 2015 werden projecten uitgevoerd met de Commissie van Venetië van de Raad van Europa en het UNDP, ter ondersteuning van de constitutionele kamer van het hooggerechtshof van Kirgizië en met het oog op het verbeteren van de kwaliteit en de efficiëntie van de constitutionele rechtspraak. Aangelegenheden in verband met de rechtsbedeling, de corruptiebestrijding en goed bestuur in Kirgizië worden door de EU in behandeling genomen in het kader van een grootscheeps, door de EU gefinancierd project.

Tadzjikistan

In 2015 riep de EU in het bijzonder op tot meer vrijheid van meningsuiting, ononderbroken toegang tot informatie en internetvrijheid, alsmede tot het ondersteunen van het maatschappelijk middenveld.

Algemeen gesproken is de mensenrechtensituatie sterk verslechterd in de tweede helft van het jaar, toen de activiteiten van politieke partijen en ngo's in belangrijke mate beperkt werden. Na gewelddadige confrontaties in de late zomer werd de Partij voor Islamitische Wedergeboorte van Tadzjikistan (IRP) - die reeds bijna twee decennia lang de belangrijkste oppositiepartij is - als terroristische organisatie verboden en werden haar leiders gearresteerd. De EU legde op 1 oktober 2015 een publieke verklaring af waarin zij het verbod van de IRP een verdere beperking van het pluralisme in het land noemde en opriep tot het behoud van de fundamentele vrijheden in Tadzjikistan. Zo ook hebben waarnemers gerapporteerd dat de ngo's steeds meer moeilijkheden ondervonden naarmate het jaar vorderde.

In juni 2015 organiseerden de EU en Tadzjikistan de zevende ronde van de jaarlijkse mensenrechtendialoog, die voor het eerst plaatsvond in Brussel. Een breed scala van onderwerpen kwam aan bod, waaronder verkiezingen, de vrijheid van meningsuiting, vrouwenrechten, marteling, vrijheid van godsdienst en de situatie van het maatschappelijk middenveld. De EU toonde zich tevreden over het werk van de Ombudsman en moedigde de Tadzjiekse autoriteiten aan de institutionele structuur verder te versterken, mede door de geplande invoering van een ombudsman voor kinderrechten. Ook de goedkeuring van een overheidsprogramma betreffende de preventie van huiselijk geweld werd beschouwd als een positieve stap. De EU was ingenomen met de lopende werkzaamheden van Tadzjikistan voor het bestrijden van foltering, maar beklemtoonde dat er bijkomende inspanningen nodig zijn om straffeloosheid te bestrijden. De EU sprak haar bezorgdheid uit over meldingen van druk die op onafhankelijke journalisten is uitgeoefend, drong er bij de autoriteiten van Tadzjikistan op aan op te houden met het blokkeren van nieuws- en sociale mediawebsites en moedigde aan tot het uitvoeren van de aanbevelingen die zijn opgesteld tijdens het in 2014 in Dusjanbe gehouden seminar EU-Tadzjikistan over het maatschappelijk middenveld, waarin de nadruk lag op de vrijheid van meningsuiting. De EU was teleurgesteld over de gerapporteerde tekortkomingen in verband met de parlementsverkiezingen in maart 2015. De wetgevingsvoorstellen waarbij de maatschappelijke organisaties nieuwe voorschriften worden opgelegd, werden als problematisch beschouwd.

De mensenrechten werden ook besproken tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van het Samenwerkingscomité EU-Tadzjikistan in juni 2015. Als voornaamste punten werden besproken: de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging, de toegang tot de rechter en de rechtsstaat.

Een aantal uit het EIDHR gefinancierde projecten werd uitgevoerd, waaronder projecten die tot doel hebben het voorkomen van foltering te bevorderen, de mensenrechten van Tadzjiekse migrerende werknemers en hun gezinnen te beschermen, de sociaaleconomische en culturele rechten van gedetineerden en ex-gedetineerden in Tadzjikistan te verbeteren, en snel tegemoet te komen aan de dringende en onmiddellijke juridische behoeften van vluchtelingen en asielzoekers.

Turkmenistan

In 2015 hadden de prioriteiten van de EU op het gebied van de mensenrechten in Turkmenistan betrekking op de omstandigheden in gevangenissen, het voorkomen van foltering, justitiële hervormingen, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging, toegang tot informatie, vrijheid van godsdienst, vrij verkeer en de status van mensenrechtenverdedigers.

In de loop van het jaar is Turkmenistan doorgegaan met het sterk inperken van de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, en werden journalisten geïntimideerd en gearresteerd. De toegang van de bevolking tot informatie blijft zeer beperkt; internationale websites worden voortdurend geblokkeerd, hetgeen strijdig is met de wet van 2014 op het internet, en naar verluidt zijn er schotelantennes van woonhuizen verwijderd. Voor religieuze groeperingen gelden buitensporige beperkingen en belemmeringen voor de registratie. De mensenrechtengroeperingen wezen ook op de willekeurige onteigeningen en de massale afbraak van woningen in de regio Asjkabat in de loop van het jaar.

In de jaarlijkse mensenrechtendialoog EU-Turkmenistan in juni 2015 in Asjkabat en in andere bilaterale besprekingen heeft de EU nogmaals haar bezorgdheid over deze en andere ernstige mensenrechtenproblemen in het land herhaald, de Turkmeense autoriteiten opgeroepen informatie te delen over gedwongen verdwijningen en gepleit voor de aanneming van een nationaal actieplan inzake mensenrechten.

Hoewel de mensenrechtensituatie in Turkmenistan zeer zorgwekkend blijft, waren er in 2015 enkele positieve ontwikkelingen. De EU verwelkomde de organisatie, door de Turkmeense autoriteiten, van een bezoek door diplomaten van de EU, de VS en de VN aan de vrouwengevangenis van Dasjoguz in september 2015 en moedigde de Turkmeense autoriteiten aan nog meer bezoeken aan andere detentiecentra te organiseren. Turkmenistan heeft een actieplan inzake de gendergelijkheid voor de periode 2015-2020 vastgesteld, met toezichtsindicatoren voor de uitvoering ervan, en kondigde een grondwetsherziening aan met het oog op het instellen van een ombudsfunctie en het versterken van de justitiële bescherming van de rechten van de mens. In dat verband gaf het EU-platform ter bevordering van de rechtsstaat steun voor daarmee samenhangende kwesties zoals de instelling van een ombudsman en de rol van het plaatselijk bestuur. De EU was ingenomen met de deelname van de viceminister van Buitenlandse Zaken van Turkmenistan aan de OVSE-bijeenkomst betreffende de uitvoering van de menselijke dimensie, die in 2015 plaatsvond in Warschau, en spoorde de Turkmeense regering aan om het verstrekken van uitnodigingen voor speciale VN-procedures in overweging te nemen.

De EU pleegde op geregelde tijdstippen overleg met de maatschappelijke organisaties in Turkmenistan, met mensenrechtenactivisten in ballingschap en met internationale ngo's die zich met Turkmenistan bezighouden. In bijeenkomsten met de regering van Turkmenistan spoorde de EU Turkmenistan aan de belemmeringen voor de oprichting van onafhankelijke maatschappelijke organisaties weg te werken en internationale ngo's toestemming te verlenen om in het land te komen werken.

Oezbekistan

De prioriteiten van de EU voor Oezbekistan op het gebied van de mensenrechten zijn nog altijd voorkomen van foltering, kinderrechten, bevordering van de rechtsstaat, steun voor de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld en propageren van de vrijheid van meningsuiting. Vanuit die prioriteiten heeft de EU de regering van Oezbekistan aangemoedigd en ondersteund bij het aanpakken van een aantal zeer ernstige mensenrechtenproblemen in het land, ook met betrekking tot de behandeling van gevangenen en beperkingen van de politieke en burgerrechten, en bij het nakomen van haar internationale verplichtingen.

De EU ging door met haar besprekingen met Oezbekistan over mensenrechten en democratie in verschillende contexten, zoals in de samenwerkingsraad (mei) en het samenwerkingscomité (december). Tijdens de jaarlijkse mensenrechtendialoog van november te Tasjkent werden open besprekingen gevoerd over een aantal vraagstukken, waaronder arbeidsrechten, vrijheid van vereniging, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst en overtuiging, omstandigheden in gevangenissen, voorkoming van foltering en mishandeling, en vrouwenrechten.

In het kader van haar regelmatige politieke dialoog met de Oezbeekse autoriteiten sprak de EU haar tevredenheid uit over het feit dat kinderarbeid tijdens de katoenoogst bijna volledig tot het verleden behoort, en over de vorderingen die in 2015 reeds zijn gemaakt met het terugdringen van gedwongen arbeid bij volwassenen, met name door onderwijs en gezondheidszorg te blijven verstrekken gedurende de volledige oogstperiode en een succesvolle landelijke bewustmakingscampagne te organiseren. De EU moedigde Oezbekistan aan verdere maatregelen te nemen met het oog op volledige uitbanning van gedwongen en verplichte arbeid, de samenwerking met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) op het gebied van arbeidsmarkthervormingen en de volledige tenuitvoerlegging van IAO-verdragen op te voeren en te verbreden, en was ingenomen met de resolutie van de Oezbeekse regering van november waarin zij toezegde met een driejarig actieplan voor de uitbanning van gedwongen arbeid te zullen komen. De EU onderstreepte dat uit de samenwerking van Oezbekistan met de IAO blijkt dat het zinvol is om mensenrechtenproblemen samen met de internationale gemeenschap aan te pakken, en zij verzocht Oezbekistan ook bij andere mensenrechtenvraagstukken een soortgelijke benadering te overwegen. Met name moedigde de EU de Oezbeekse autoriteiten sterk aan om het verstrekken van uitnodigingen voor speciale VN-procedures in overweging te nemen.

De EU spoorde Oezbekistan sterk aan het nationale actieplan van november 2014 voor de uitvoering van de aanbevelingen die Oezbekistan in het kader van zijn laatste universele periodieke doorlichting heeft aanvaard, operationeel te maken. Daartoe zou onder meer een memorandum van overeenstemming met het ontwikkelingsprogramma van de VN (UNDP) ondertekend dienen te worden en zou een onafhankelijk nationaal preventiemechanisme voor het toezicht op detentiecentra opgezet dienen te worden.

V. Afrika

Afrikaanse Unie (AU) - Gemeenschappelijke strategie Afrika-EU

Democratisch bestuur en mensenrechten staan centraal in ons partnerschap met het Afrikaanse continent in het kader van de gemeenschappelijke strategie Afrika-EU. Op de 4e Afrika-EU-top, die in april 2014 plaatsvond in Brussel, verklaarden de staatshoofden en regeringsleiders van beide werelddelen en de voorzitter van de Afrikaanse Unie (AU) en die van de Europese Commissie nogmaals hun toewijding aan de beginselen van goed bestuur, democratie en de rechtsstaat. Zij kwamen tevens overeen samen te werken om te zorgen voor de volledige eerbiediging van de mensenrechten, het internationaal recht en de gelijkheid van mannen en vrouwen, alsmede om straffeloosheid en alle vormen van discriminatie, racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden.

Sedert de EU-Afrika-top is de samenwerking op het gebied van democratie, goed bestuur en mensenrechten geïntensiveerd met de ondertekening van een gezamenlijke programmeringsovereenkomst tussen de commissie van de Afrikaanse Unie (departement politieke zaken) en verscheidene partners, vooral de EU en haar lidstaten, teneinde de steun voor het werkprogramma van het departement op te voeren.

De verkiezingswaarnemingscapaciteit van de AU is vanaf 1 januari 2015 versterkt door een toelage van 6 miljoen euro die in juni 2015 is overeengekomen; er is tevens voorzien in technische bijstand voor een bedrag van 0,5 miljoen euro.

De 11de dialoog over de mensenrechten tussen de Afrikaanse Unie (AU) en de EU vond plaats op 24 november 2015 in Kigali, Rwanda. De dialoog werd geleid door de Commissaris van de AU voor politieke aangelegenheden, Dr. Aisha L. Abdullahi, en de SVEU voor de mensenrechten, Lambrinidis. Beide partijen herhaalden dat het bevorderen en beschermen van de mensenrechten in beide werelddelen hun na aan het hart ligt en dat zij zich ertoe verbinden samen te werken met het oog op de daadwerkelijke toepassing van de continentale en internationale instrumenten inzake mensenrechten op de volgende gebieden: bedrijfsleven en mensenrechten, het verband tussen de African Peace and Security Architecture (APSA) en de African Governance Architecture (AGA), waaronder de waarnemingsmissies op mensenrechtengebied, de ratificatie van internationale en continentale mensenrechteninstrumenten op nationaal gebied, verkiezingswaarneming, beleid inzake overgangsjustitie, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging. In het kader van het Afrikaanse jaar van de mensenrechten, met bijzondere aandacht voor de rechten van vrouwen (2016), kwamen de AU en de EU overeen samen te werken om de dialoog op hoog niveau over het bevorderen en beschermen van de mensenrechten in Afrika te organiseren. De formele dialoog werd voorafgegaan door een seminar van het maatschappelijk middenveld, waaraan werd deelgenomen door Afrikaanse en Europese vertegenwoordigers en dat gefinancierd werd in het kader van het Europees instrument voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR).

De EU intensiveerde ook haar steun voor het Afrikaanse stelsel van mensenrechten en de Afrikaanse bestuursarchitectuur, via rechtstreekse steun van ongeveer 2,3 miljoen euro in het kader van het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), daaronder begrepen 1,8 miljoen euro basisfinanciering van het Pan-Afrikaans Parlement en het Afrikaans Hof voor de rechten van mensen en volkeren (AfCHPR), en via 1,5 miljoen euro ngo-steun voor regionale mechanismen in het kader van het EIDHR, met name voor de werkzaamheden van de speciale rapporteur inzake mensenrechtenverdedigers, de speciale rapporteur voor de vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie en de speciale rapporteur inzake rechten van vrouwen van de Afrikaanse Commissie voor de rechten van mensen en volkeren, alsmede de werkgroep voor de afschaffing van de doodstraf (drie subsidiepakketten die in december 2015 zijn ondertekend). Verder zorgt het EIDHR voor 1,2 miljoen euro financiële middelen om mensenrechtenverdedigers op pan-Afrikaans niveau beter te beschermen en hun werkzaamheden te ondersteunen.

In het kader van het pan-Afrikaanse meerjarig indicatief programma 2014-2017 is 48,5 miljoen euro (11,43 % van het budget) toegewezen aan de ondersteuning van prioriteitsgebied 2 van de gemeenschappelijke routekaart van de gemeenschappelijke strategie Afrika-EU (Joint Africa-EU Strategy - JAES), die gericht is op democratie, goed bestuur en mensenrechten.

In 2015 heeft de EU verschillende programma's op dit gebied goedgekeurd, en daartoe een bedrag van 10 miljoen euro toegewezen ter versterking van het Afrikaanse mensenrechtenstelsel, teneinde werk te maken van het bestrijden van discriminatie en schendingen van de mensenrechten. Dit project maakt deel uit van een bredere aanpak van goed bestuur en mensenrechten in het kader van het pan-Afrikaans programma, dat onder meer voorziet in steun voor verkiezingswaarneming en maatschappelijke organisaties, en eventuele toekomstige steun voor maatregelen ter versterking van de overheidsdiensten en ter bestrijding van de corruptie. Er werd een project ten bedrage van 5 miljoen euro goedgekeurd ter ondersteuning van de internationale inspanningen om een einde te maken aan vrouwelijke genitale verminking (VGV). Met het oog op het voorkomen van VGV ligt de klemtoon vooral op het aanmoedigen van de afschaffing ervan, terwijl tegelijk moet worden ingegaan op de behoeften van meisjes en vrouwen die de gevolgen van deze praktijk ondergaan. Het pan-Afrikaans programma bevat derhalve juridische en politieke hervormingen, educatie van de gemeenschap en dialoog, ondersteuning van diensten voor seksuele en reproductieve gezondheid en kinderbeschermingssystemen, alsmede inspanningen op communicatiegebied in het gehele land om de maatschappelijke perceptie van VGV te veranderen. Het zal worden uitgevoerd door het Bevolkingsfonds van de Verenigde Naties (UNFPA) en het Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNICEF).

Er werd 20 miljoen euro beschikbaar gesteld ter ondersteuning van de versterkte rol van de organisaties van het maatschappelijk middenveld in de dialoog met de Afrikaanse instellingen en in de uitvoering van initiatieven ter bevordering van veiligheid, goed bestuur, mensenrechten en gendergelijkheid. Er werd 3,4 miljoen euro verstrekt, vooral ter ondersteuning van het operationeel maken van de AGA, zulks via de Commissie van de AU (secretariaat).

De peer-to-peer support werd in 2015 ook opgevoerd op gebieden zoals verkiezingswaarneming, samenwerking tussen het Europees Parlement en het Pan-Afrikaanse Parlement en samenwerking tussen het Afrikaans Hof voor de rechten van mensen en volkeren (AfCHPR) en het Europees Hof voor de rechten van de mens. Teneinde het partnerschap op dit gebied te stroomlijnen werd tevens gebruik gemaakt van uitwisseling van personeel tussen de instellingen en van het EU-bezoekers-programma.

Angola

De mensenrechtensituatie in Angola is in 2015 verslechterd, hoewel de algemene bescherming van de mensenrechten in het land bovengemiddeld bleef indien het hele Afrikaanse continent in aanmerking wordt genomen. De belangrijkste problemen liggen op het gebied van de vrijheid van vereniging, de vrijheid van vergadering en de vrijheid van meningsuiting. De regering voerde de repressie enigszins op tegen politieke activisten die gekant zijn tegen de regering, de regeringspartij MPLA en het feit dat president José Eduardo dos Santos al zo lang - 37 jaar - aan de macht is. Terwijl de economische situatie in het land blijft verslechteren door de aanhoudende daling van de olieprijs, streven de autoriteiten naar aanscherping van de controle over de maatschappelijke organisaties en de politieke activisten en verkleinen zij de democratische ruimte in de aanloop naar de algemene verkiezingen die voor augustus 2017 gepland zijn. De regering heeft het nog altijd gemunt op journalisten en activisten, die het slachtoffer zijn van strafrechtelijke vervolging wegens laster, willekeurige arrestaties, oneerlijke processen en intimidatie, pesterijen en surveillance. De politie gebruikt naar verluidt buitensporig geweld en gaat over tot willekeurige arrestaties om vreedzame demonstraties tegen de regering en andere bijeenkomsten stop te zetten.

Het proces tegen 17 jonge activisten die ervan beschuldigd worden voorbereidingen te treffen voor rebellie en samenzwering tegen de president en andere instellingen, die beide als misdrijven tegen de veiligheid van de staat worden aangemerkt, heeft veel aandacht gekregen op de sociale media. De gerechtelijke procedure die is ingesteld, heeft veelvuldig kritiek gekregen.

Hoewel de Angolese autoriteiten zich open en constructief hebben opgesteld tijdens het vooronderzoek - voornamelijk door de EU en haar lidstaten toe te staan gevangenen in hechtenis te bezoeken - hebben zij later hun houding veranderd en is vooralsnog geen diplomatieke waarneming van processen toegestaan. Ook waren er vragen over de toegang die de media wordt geboden. De EU-delegatie blijft met de Angolese autoriteiten onderhandelen over toegang. De kwestie is bij de Angolese regering aan de orde gesteld tijdens de ministeriële bijeenkomst in het kader van de gezamenlijke politieke koers ("EU-Angola Joint Way Forward" (JWF)), die in november 2015 in Luanda is gehouden. In december 2015 heeft het Angolese Grondwettelijk Hof bevolen de activisten onder huisarrest te plaatsen, een maatregel die hun situatie heeft verbeterd.

De twee andere meest prominente mensenrechtenprocessen in 2015 waren die van Cabinda-activist José Marcos Mavungo en de vermaarde journalist-actievoerder Rafael Marques de Morais. Marcos Mavungo is veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf wegens rebellie tegen de staat. Hij is beschuldigd van betrokkenheid bij de organisatie van een demonstratie en zou hebben behoord tot een groep mannen die naar verluidt aan de vooravond van een demonstratie aangetroffen werden in het bezit van folders en explosieven. Een vertegenwoordiger van de EU-delegatie is naar Cabinda afgereisd om het proces bij te wonen. Intussen werd Rafael Marques veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van zes maanden na een proces wegens smaad naar aanleiding van zijn boek met de titel 'Bloeddiamanten: corruptie en foltering in Angola'. Een delegatie van de EU en diplomaten van de lidstaten, evenals een delegatie van de VS, waren als waarnemers op het proces aanwezig.

De EU onderhield een nuttige en vruchtbare dialoog met de Angolese autoriteiten over deze mensenrechtenkwesties (ook op het niveau van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Justitie en Mensenrechten, alsook met de procureur-generaal).

Wat de economische en sociale rechten betreft laat de huidige economische crisis zich door de dalende olieprijs sterk voelen bij de meest kwetsbare delen van de bevolking. Niet alleen brengen hun economische activiteiten minder op, maar heeft de regering ook veel minder mogelijkheden om in te grijpen.

De delegatie van de EU voert een permanente dialoog met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld. De nieuwe NGO-verordening bijvoorbeeld, die de activiteiten van de organisaties kan beperken, is uitvoerig besproken, zowel met het maatschappelijk middenveld als op ministerieel niveau.

Er werd een oproep tot het indienen van voorstellen gedaan in het kader van het programma voor niet-statelijke actoren en lokale overheden (NSA-LA), met als doel het maatschappelijk middenveld meer te laten deelnemen aan het decentralisatieproces. Voorts volgt de EU-delegatie aandachtig de uitvoering van acht lopende subsidies uit eerdere NSA-LA-programma's.

Wat betreft de begrotingslijnen voor mensenrechten is een bijeenkomst met de verantwoordelijken van het maatschappelijk middenveld gehouden om te bepalen welke de prioriteiten van de komende uitnodiging tot het indienen van voorstellen moeten zijn. De oproep is gepubliceerd in januari 2016 en de volgende twee prioriteiten zijn naar voren gekomen: toegang tot de rechter, met bijzondere aandacht voor parajuridische steun aan de bevolking, en steun aan acties op het gebied van civiele educatie met het oog op de komende verkiezingen (2017).

Er waren in 2015 drie programma's van het Europees Ontwikkelingsfonds over mensenrechten-thema's. De uitvoering van het Unicef-project over geboorteregistratie en toegang tot de rechter voor kinderen was bevredigend. De uitvoering van het PALOP-TL-project⁷ over de rechtsstaat ter voorkoming en bestrijding van corruptie, witwaspraktijken en drugshandel startte in 2015.

Op 10 september 2015 nam het Europees Parlement een resolutie aan over de recente situatie van de mensenrechten in Angola, waarin werd opgeroepen tot de vrijlating van alle politieke gevangenen en mensenrechtenverdedigers. In de resolutie wordt er ook op gewezen dat de ruimte voor de vrijheid van meningsuiting, vergadering en vereniging steeds kleiner wordt door arrestaties, het gebruik van het rechtsbestel om afwijkende meningen te onderdrukken door personen strafrechtelijk te vervolgen wegens het uitoefenen van deze rechten, en door het gebruik van geweld door de veiligheidsdiensten om vreedzame openbare bijeenkomsten te onderdrukken. De toon en de bewoordingen van de resolutie van het Europees Parlement werden door de Angolese regering beledigend gevonden, en brachten tegelijk een intern debat op gang in de politieke kringen van het land. Het Angolese parlement kwam met zijn eigen resolutie (zonder de steun van de oppositie) waarin het de resolutie van het Europees Parlement veroordeelde. Regeringsfunctionarissen en de staatsmedia hebben het steeds vaker over 'buitenlandse inmenging', en slaan aldus een ontwrichtende weg in voor de verkiezingen in 2017.

Benin

De mensenrechtensituatie is algemeen gesproken goed in Benin. In 2015 werden er parlementaire, lokale en gemeentelijke verkiezingen gehouden, die volgens waarnemers voldeden aan de internationale normen voor democratische verkiezingen.

De pers geniet een aanzienlijke vrijheid, ook al is de toegang tot de openbare media beperkter voor de oppositie en bepaalde delen van de samenleving. De vrijheid van meningsuiting wordt gewaarborgd door de grondwet en het wetgevingskader, en de bevolking geniet in dat opzicht een ruime vrijheid.

⁷ De Europese Unie bevordert de Zuid-Zuid-samenwerking onder de zes Portugeessprekende landen van de groep van staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS), beter bekend onder de benaming PALOP-TL-landen (Países Africanos de Língua Oficial Portuguesa e Timor-Leste - landen in Afrika met Portugees als officiële taal en Oost-Timor).

De situatie van de kinderrechten blijft een punt van zorg, en met name het fenomeen uitbuiting, de hardnekkige praktijk van de kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken, de marginalisering en zelfs het vermoorden van kinderen die van hekserij worden beschuldigd, en het veelvoorkomende seksueel misbruik in scholen. Volgens de Global Slavery Index 2014 zijn ongeveer 77.000 personen het slachtoffer van moderne slavernij in Benin, hoofdzakelijk in de vorm van huishoudelijk werk, gedwongen arbeid en seksuele uitbuiting.

Belastingontduiking en corruptie zijn schering en inslag, en dat heeft een sterke impact op de sociale en economische rechten van de bevolking. De inkomensarmoede is gestegen van 36,2 % in 2011 tot 40,1 % in 2015.⁸ Het zwakke en trage justitiële systeem en de corruptie in deze sector leiden in bepaalde gevallen tot arbitraire detenties, lange voorhechtenis en rechtsweigerings.

Op 15 februari 2013 heeft Benin een wet vastgesteld tot instelling van de commissie voor de mensenrechten van Benin. Deze is evenwel nog niet operationeel.

In 2015 had de EU een regelmatige politieke dialoog met de regering van Benin. In het kader van de politieke dialoog op grond van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou kwamen onderwerpen aan bod zoals kinderrechten (met een klemtoon op de uitvoering van de kinderrechtenwet), vrouwenrechten (met een klemtoon op verbetering van hun zwakke politieke vertegenwoordiging), de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting (UPR) en de instelling van de mensenrechtencommissie van Benin.

In 2015 leidde de EU-steun ter verbetering van de rechtsstatelijkheid in Benin tot de effectieve uitvoering van het nationale beleid voor de justitiesector. De EU-steun voor de nieuwe wetgeving resulteerde in de vaststelling van de kinderrechtenwet en een nieuw Wetboek van Strafrecht dat nog moet worden aangenomen. De continue EU-steun voor het regeringsprogramma ter verbetering van de levensomstandigheden in de gevangenschappen heeft aanzienlijke verbeteringen opgeleverd, ook voor minderjarigen.

Voorts financiert de EU de toegang tot basisdiensten in het kader van haar steun voor de decentralisatie van de sociale diensten van de overheid. De EU steunde ook de versterking van centra voor sociale promotie, teneinde het pakket sociale rechten van de meest kwetsbare burgers uit te breiden en diensten en advies te verlenen aan slachtoffers van mensenrechtenschendingen.

⁸ EMICoV (Integrated Modular Survey on Household Living Conditions) 2015.

In 2015 hebben de EU en haar lidstaten overeenstemming bereikt over een gezamenlijke routekaart ter ondersteuning van het maatschappelijk middenveld (2014-2017), met een belangrijk onderdeel voor het ondersteunen van maatschappelijke organisaties voor het vergemakkelijken van burgerparticipatie, het bevorderen van de mensenrechten en de toegang tot elementaire sociale diensten voor de Beninese burgers.

Op het gebied van kinderrechten legde de EU in 2015 de klemtoon op kinderhandel, bescherming van misbruikte kinderen, kinderen die in aanraking zijn gekomen met justitie, strijd tegen rituele moorden en de strijd tegen seksueel misbruik op school. Er werden inspanningen geleverd met het oog op het versterken van het netwerk van al wie betrokken is bij de bescherming en de bevordering van de kinderrechten, mede door het geven van steun aan centra voor de bescherming en de re-integratie van minderjarigen. Op het gebied van opleiding en capaciteitsopbouw werd actie ondernomen, en er werd een netwerk van ervaren rechters tot stand gebracht. Er wordt actie ondernomen ter verbetering van de opvang- en rehabilitatiediensten en de eerbiediging van de grondrechten, meer bepaald via het staatscentrum voor alternatieven voor de detentie van minderjarigen.

Het bevorderen van de rechten van gehandicapten was een ander actieterrein. Op dit gebied poogde de EU haar deelname aan lokaal bestuur en lokale dialoog te bevorderen, de normen voor de toegankelijkheid voor gehandicapten te verbeteren en de integratie van gehandicapte kinderen in het onderwijs te bevorderen.

Bij de initiatieven voor publieksdiplomatie lag het accent op mensenrechten; in de Beninese media is daar uitgebreid verslag over uitgebracht. Er werd met name actie ondernomen met betrekking tot homofobie en kinderarbeid, politieke rechten, geweld tegen vrouwen en rituele kindermoorden.

Botswana

De doodstraf bestaat in Botswana vanaf de onafhankelijkheid van het land in 1966. Sedertdien zijn er 47 veroordeelde criminelen geëxecuteerd. De laatste executie vond plaats in 2013. Binnen de rechterlijke macht was er recentelijk een debat over de vraag of de doodstraf in overeenstemming is met de grondwet. Het grote publiek was echter niet in dit debat geïnteresseerd.

Wat de rechten van tot minderheden behorende personen betreft, moet het feit dat de regering, na jaren juridische strijd met de inheemse gemeenschap San/Barsawa, opnieuw een dialoog lijkt aan te knopen met de San/Barsawa, als positief worden beschouwd. De resultaten daarvan zijn evenwel moeilijk te beoordelen, omdat zij niet publiek zijn gemaakt. Ondanks de dialoog voelt de San/Barsawagemeenschap zich voortdurend gemarginaliseerd.

Met betrekking tot de rechten van LHBTI-personen is geen reële vooruitgang geboekt, en de beslissing van het Hooggerechtshof die ngo's voor LHBTI'ers toestaat zich officieel te registreren moet nog worden uitgevoerd. Het door de regering ingestelde hoger beroep kan de zaak nog jaren laten aanslepen. In het Wetboek van Strafrecht van Botswana worden homoseksuele praktijken aangemerkt als aantasting van de zedelijkheid, waarop tot zeven jaar gevangenisstraf staat. Minder dan twee jaar voor het volgende UPR- proces is er zeer weinig zichtbare vooruitgang met betrekking tot de aanvaarde aanbevelingen, waarvan de oprichting van een nationale mensenrechteninstelling een van de belangrijkste is.

Onderstreept dient evenwel te worden dat Botswana zich in internationale fora sterk is blijven inzetten voor mensenrechtenkwesties en het Internationaal Strafhof. Sinds Botswana lid is van de Mensenrechtenraad en in 2014 herverkozen is voor een nieuwe termijn van twee jaar zijn door de EU-missies de nodige demarches ter ondersteuning van de EU-standpunten ondernomen ten aanzien van de lokale autoriteiten in het kader van de 28e, 29e en 30e zitting van de Mensenrechtenraad; daarnaast werden andere mensenrechtengerelateerde demarches ondernomen, bijvoorbeeld met betrekking tot mensenrechtenverdedigers in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN en met betrekking tot IAO-Verdrag 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid. In tegenstelling tot vele Afrikaanse landen sluit Botswana zich gewoonlijk bij de EU-standpunten aan wanneer gestemd wordt in de Mensenrechtenraad en de Derde Commissie van de AVVN.

De groeiende spanningen tussen de uitvoerende macht en de rechterlijke macht, en binnen de rechterlijke macht zelf, zijn aanleiding tot bezorgdheid. Beslissingen van het Hooggerechtshof worden soms genegeerd wanneer zij de uitvoerende macht niet welgevallig zijn. Zo werden bijvoorbeeld twee Oegandese vluchtelingen in november uitgeleverd tegen een expliciete beslissing van het Hooggerechtshof in. Zo ook dreigen 10 Eritrese voetballers die in oktober asiel hadden gevraagd in Botswana, te worden uitgeleverd aan een derde land, hoewel de rechter ook hier anders had beslist. In 2015 werden vier rechters in het Hooggerechtshof geschorst en werd een afzettings-procedure tegen hen ingesteld omdat zij een huisvestingsvergoeding zouden hebben ontvangen terwijl zij door de overheid gehuisvest zijn (zaak loopt nog). Deze vier rechters (en in het bijzonder de rechter Key Dingake) staan er om bekend dat zij mensenrechtenconforme arresten hebben uitgesproken die de uitvoerende macht niet altijd tot tevredenheid stemmen, bijvoorbeeld over het recht van vrouwen om land te erven en over het verstrekken van antiretrovirale geneesmiddelen aan buitenlandse gevangenen.

Na een door de regering in november goedgekeurde wijziging van de wet op de verenigingen is de bezorgdheid ontstaan dat de beperkte ruimte voor het maatschappelijke middenveld nog verder zal krimpen. Deze wijziging geldt voor alle organisaties en kan selectief worden gebruikt om het werk van alle regeringskritische maatschappelijke organisaties, waaronder de talrijke evangelische kerken, onmogelijk te maken. Deze wet bepaalt ook dat ten minste 75 % van alle leden van een vereniging de Botswaanse nationaliteit moeten hebben, en dit kan het werk van de lokale vestigingen van internationale ngo's bemoeilijken.

In 2014 is in Botswana de bevoegdheid voor mensenrechtenkwesties, met uitzondering van vluchtelingenkwesties, overgeheveld van het ministerie van Defensie, Justitie en Veiligheid naar het kabinet van de President. Totdat het bureau van de ombudsman een nationale mensenrechteninstelling wordt, berust de bevoegdheid voor mensenrechten bij het kabinet van de President. Botswana is een van de weinige landen op het Afrikaanse continent die nog geen nationale mensenrechteninstelling hebben.

De speciale rapporteur van de VN over het recht op water en sanitaire voorzieningen, Léo Heller, bezocht Botswana in november 2015 en drong er bij de regering op aan de extreme droogte aan te grijpen om een alomvattende strategie voor toegang tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen te ontwikkelen met het oog op de steeds groter wordende watercrisis die is voorspeld. Hij onderstreepte dat de huidige droogte, wat de mensenrechten betreft, ernstige bezorgdheid oproept over de waterkwaliteit, de waterhoeveelheid en de daarmee samenhangende effecten op de volksgezondheid. De plattelandsgemeenschappen en de minderheden zouden het hardst kunnen worden getroffen. Het verslag met de definitieve bevindingen en aanbevelingen zal naar verwachting in september 2016 beschikbaar zijn.

De EU als geheel spreekt de Botswaanse regering ook aan over mensenrechtenkwesties als onderdeel van de politieke dialoog van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou. In 2015 zijn de EU-missies doorgegaan met hun regelmatige uitwisselingen met sommige van de leidende mensenrechtenorganisaties in het land, en hebben zij ook op geregelde tijdstippen van gedachten gewisseld met andere cruciale partners zoals de VS (over LHBTI-kwesties) en de VN (UNICEF, UNAIDS).

Plaatselijke mensenrechtenorganisaties moeten worden versterkt om hun taken te kunnen uitvoeren, en zij worden gesubsidieerd door het EIDHR. In 2015 werd 0,6 miljoen EUR toegekend aan vier organisaties. Meer bepaald zijn drie projecten opgestart vanuit Gaborone: Minority Rights Group International voor initiatieven met het oog op de erkenning van minderheden en hun rechten; Botswana Network on Ethics, Law and HIV/AIDS (BONELA) voor het bevorderen van de bescherming van de mensenrechten in plattelandsgemeenschappen en de meest risicovolle bevolkingsgroepen (met een sterk LHBTI-onderdeel), en Stepping Stones International voor initiatieven ter bescherming van kinderen/ter bestrijding van seksueel misbruik. Een vierde EIDHR-project werd op 10 december tijdens een viering van de mensenrechtendag gestart in Maun. Dit project, dat loopt in het meest achtergestelde district van Botswana, zal worden uitgevoerd door de Ngamiland Council of Non-Governmental Organisations (NCONGO) en vier lokale ngo's, en zal aan plaatselijke belanghebbenden en gemeenschappen in de regio mensenrechteneducatie verstrekken over een breed scala van mensenrechtenkwesties, waaronder de rechten van de inheemse bevolking, gehandicaptenrechten en kinderrechten. Voorts is in de loop van dat jaar ook een programma voor capaciteitsopbouw en begeleiding inzake toezicht en evaluatie uitgevoerd voor de EIDHR-begunstigden.

Wat andere mensenrechtengerelateerde zichtbaarheidsevenementen betreft, heeft de EU op 25 november deelgenomen aan de plechtigheid ter gelegenheid van het begin van de 16 dagen van activisme om geweld tegen vrouwen te stoppen. De door de EU tijdens dat evenement afgelegde verklaring is door het enige tv-station van het land uitgezonden.

Burkina Faso

De agenda in Burkina Faso is het laatste jaar grotendeels gedomineerd door de politieke gebeurtenissen (de transitie en de militaire staatsgreep in september 2015), en er is weinig vooruitgang geboekt met de EU-prioriteiten voor de mensenrechten in het land, zoals het institutioneel kader voor de bescherming van de mensenrechten, de doodstraf, foltering, de omstandigheden in de gevangenissen en de duur van processen, het justitiële systeem, de vrijheid van meningsuiting, mensenrechtenverdedigers en het maatschappelijk middenveld, vrouwenrechten en kinderrechten.

De presidents- en parlementsverkiezingen van 2015 kunnen worden beschouwd als een mijlpaal na een moeilijk overgangsjaar. De verkiezingen hebben een nieuwe fase ingeluid in de geschiedenis van een land dat de voorbije 27 jaar geregeerd is door president Blaise Compaoré. De opstand die in oktober 2014 tot zijn vertrek en de daaropvolgende transitie heeft geleid, kwam grotendeels voort uit de steeds grotere roep om gerechtigheid en betere levensomstandigheden. De in december 2015 verkozen nieuwe president, Roch Marc Kaboré, en zijn regering zullen in nauwe samenwerking met de internationale donoren aan deze eisen tegemoet moeten komen. De EU stuurde een verkiezingswaarnemingsmissie, die van de verschillende betrokkenen bij de verkiezingen lof kreeg voor haar positieve bijdrage.

In zijn beëdigingstoespraak, liet president Kaboré duidelijk verstaan dat sociale gerechtigheid, inclusie, goed bestuur, het versterken van democratie en vrijheid centraal zullen staan in zijn inspanningen. De EU-delegatie zal een belangrijke rol spelen bij het bepalen van de initiatieven die moeten worden genomen om ervoor te zorgen dat deze prioriteiten tot concrete resultaten leiden. De EU is de belangrijkste donor in het land en verzorgt de coördinatie met de rest van de donorgemeenschap door op geregelde tijdstippen het voorzitterschap van donorbijeenkomsten op zich te nemen.

De overgangsregering heeft al een wet tegen corruptie aangenomen, de scheiding der machten versterkt (de president van Burkina Faso zal niet langer de president van de nationale raad voor de rechterlijke macht zijn) en maatregelen genomen die gewone burgers in staat stellen zich rechtstreeks tot het Grondwettelijk Hof te wenden. Een ander belangrijk element was het verankeren in de Grondwet van een instantie die de overheid moet controleren en corruptie moet bestrijden.

De inspanningen van de EU inzake mensenrechten en democratie in Burkina Faso bestaan vooral uit steun voor het nationaal justitiebeleid, dat in maart 2014 is gestart en waarvoor in totaal 9,5 miljoen EUR aan middelen zijn uitgetrokken. Daarmee wordt hoofdzakelijk beoogd de justitiële autoriteiten beter bereikbaar te maken en ervoor te zorgen dat zij de rechten en vrijheden beter beschermen.

De EU zet ook in op de bescherming van kinderen, en er zijn 3 projecten met 3 ngo's ondertekend, voor een totaal bedrag van 3,7 miljoen EUR. Deze zijn complementair en hebben tot doel het geweld tegen kinderen te voorkomen en te verminderen, en tegelijk een geïntegreerd kinderbeschermingssysteem op te zetten. Een eerste evaluatie van het project in 2015 was bijzonder positief: er was een innovatieve en holistische aanpak gevolgd voor het opzetten van netwerken voor de bescherming van kinderen.

Ook de lidstaten van de EU zijn actief op het gebied van de mensenrechten in Burkina Faso. De EU beschikt over veel invloed en een goede reputatie in het land. Dat heeft traditioneel geleid tot een bevoorrechte toegang tot de Burkinese autoriteiten. Dat zal waarschijnlijk ook het geval zijn met de nieuw gekozen autoriteiten. Na een bilaterale ontmoeting met de speciale vertegenwoordiger voor de Sahel, Ángel Losada, tijdens de officiële beëdiging van president Kaboré op 29 december 2015, laat het zich aanzien dat de president zal voortbouwen op het geprivilegieerde partnerschap tussen zijn land en de EU. De EU heeft ook goede relaties met maatschappelijke organisaties, die voor en in het bijzonder tijdens de overgang bijzonder actief waren.

Nu de politieke verhoudingen in het land volledig zijn opgeschud en de nieuwe machthebbers duidelijk bereid zijn om werk te maken van de mensenrechten, is dit een goed moment om enkele van de meest dringende problemen op het gebied van de mensenrechten voortvarender aan te pakken dan vóór de machtswissel het geval was.

Burundi

In 2015 is de situatie op mensenrechtengebied in Burundi drastisch verslechterd. Ondanks de vooruitgang die de voorbije 10 jaar is opgetekend, zit het land sedert april 2015 in een diepe, aanslepende politieke crisis als gevolg van het besluit van president Pierre Nkurunziza een derde ambtstermijn te ambiëren.

In dat verband was de belangrijkste EU-doelstelling op mensenrechtengebied in Burundi in 2015 de werkzaamheden ter verbetering van de bescherming van de individuele rechten en de fundamentele vrijheden voort te zetten door middel van politieke dialoog en de ontwikkeling van samenwerkingsinstrumenten. Ter ondersteuning van deze alomvattende doelstelling spitste de EU haar aandacht toe op het stimuleren en beschermen van mensenrechtenverdedigers en het maatschappelijk middenveld, het bestrijden van discriminatie en het leveren van een bijdrage tot hervorming van de rechterlijke macht. De EU spoorde de autoriteiten ook aan een onderzoek in te stellen naar gevallen van buitengerechtelijke executies en foltering, en een einde te maken aan de straffeloosheid.

Tussen oktober 2014 en mei 2015 hielden de EU en de Burundese autoriteiten (overeenkomstig artikel 8 en bijlagen VII van de Overeenkomst van Cotonou) een geïntensiveerde politieke dialoog waarin de klemtoon lag op het politiek klimaat in Burundi, in het bijzonder omdat de spanningen in de aanloop naar de parlements- en presidentsverkiezingen in de zomer van 2015 waren opgelopen. Onder meer de volgende onderwerpen kwamen aan bod: mensenrechtenschendingen; het ontbreken van een onafhankelijk justitieel apparaat; het politiek geweld gepleegd door de *Imbonerakure*, de jongerenafdeling van de regeringspartij National Council for the Defence of Democracy–Forces for the Defence of Democracy' (CNDD-FDD); restricties op de burgerlijke vrijheden en beperking van de vrijheid van meningsuiting en van vergadering; en het bedreigen van dissidenten, ook die binnen de regeringspartij.

De Raad heeft conclusies aangenomen over de aanloop naar de verkiezingen in Burundi in maart 2015, waarin werd opgeroepen de voorwaarden te scheppen voor het houden van vrije, transparante en inclusieve verkiezingen en de mensenrechten en fundamentele vrijheden te eerbiedigen. Aangezien de juiste omstandigheden niet aanwezig waren, besloot de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid/vicevoorzitter van de Commissie/(HV/VV) op 29 juni 2015 de verkiezingswaarnemingsmissie van de Europese Unie uit Burundi terug te trekken.

De Raad nam vervolgens conclusies over Burundi aan in mei, juni en november 2015, waarin hij zijn toenemende bezorgdheid uitte over de verslechtering van de mensenrechtensituatie en het groeiende aantal mensenrechtenschendingen.

Tegen deze achtergrond en op basis van schendingen van de essentiële elementen van de Overeenkomst van Cotonou, waaronder de eerbiediging van de democratische beginselen en de rechtsstaat, nodigde de EU Burundi op 26 oktober uit op het specifieke overleg waarin artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou voorziet. Dat proces heeft algemeen gesproken tot doel Burundi aan te moedigen, op basis van de beginselen die zijn neergelegd in de overeenkomsten van Arusha, binnen een bepaalde termijn actie te ondernemen op gevoelige gebieden als de democratie, de mensenrechten en de rechtsstaat, en tot een voor beide partijen aanvaardbare oplossing te komen. Dat proces is ook bedoeld ter ondersteuning van de inspanningen van de Afrikaanse Unie, de Verenigde Naties en de Oost-Afrikaanse Gemeenschap met het oog op het organiseren van een inclusieve dialoog met bemiddeling om de crisis op te lossen.

In het verlengde van het overleg op 8 december werkt de EU aan een aantal door de Raad vast te stellen maatregelen, waaronder maatregelen betreffende ontwikkelingssamenwerking, teneinde Burundi ertoe te bewegen een dergelijke dialoog te voeren, de gewelddadigheden te stoppen en de mensenrechten te beschermen en uiteindelijk democratie en vrede te consolideren. De EU zal de rechtstreekse financiering in het kader van ontwikkelingssamenwerking aan de regering waarschijnlijk opschorten, maar zal ervoor zorgen de bescherming van bevolkingsgroepen te blijven financieren, mede door middel van humanitaire bijstand.

Op 1 oktober 2015 heeft de Raad van de EU overeenkomstig de conclusies van de Raad van juni 2015 sancties vastgesteld tegen vier personen. De Raad heeft vier personen wier activiteiten de democratie ondermijnden of het vinden naar een politieke oplossing voor de crisis in Burundi belemmerden, door onder meer daden van geweld, onderdrukking of aanzetten tot geweld, met inbegrip van handelingen die ernstige schendingen van de mensenrechten vormen, reisbeperkingen opgelegd en hun tegoeden bevroren.

Wat de ondernomen acties betreft, heeft de EU in heel 2015 een permanente dialoog met mensenrechtenverdedigers gevoerd. Als gevolg van de verslechtering van de situatie heeft de delegatie 145 aanvragen ontvangen tot het ter beschikking stellen van kleine subsidies ter ondersteuning van mensenrechtenverdedigers (Europees instrument voor democratie en mensenrechten); onder hen zijn er 32 geselecteerd als in aanmerking komend voor EU-steun.

Door EIDHR-middelen ter beschikking te stellen steunt de EU acht projecten die door internationale ngo's in samenwerking met nationale ngo's worden uitgevoerd. De ontwikkelingssamenwerking van de EU, goed voor 5,2 miljoen EUR, is gericht op de volgende cruciale gebieden: vrouwenrechten, rechten van kinderen en jongeren en de rechten van kwetsbare groepen. In 2016 wordt een pakket extra maatregelen vastgesteld om iets te doen aan het geweld tegen vrouwen en kinderen en de bescherming van mensenrechtenverdedigers te verbeteren.

Tot slot heeft de Mensenrechtenraad, door de actieve inzet van de EU, tijdens zijn 30e zitting in oktober 2015 een resolutie vastgesteld over de situatie van de mensenrechten in Burundi. Deze resolutie plaatst Burundi op de agenda van alle reguliere Raadszittingen in 2016, zorgt voor rapportage door de hoge commissaris van de VN voor de mensenrechten in maart en juni en roept op tot een interactieve dialoog in aanwezigheid van diverse belanghebbenden, die september 2016 zal plaatsvinden. In december 2015 is een speciale zitting van de Mensenrechtenraad over Burundi gehouden, naar aanleiding van aanvallen op kazernes en tegenaanvallen door veiligheidstroepen.

Kaapverdië

De EU heeft ook in 2015 in het kader van het speciaal partnerschap EU-Kaapverdië regelmatig een dialoog over de consolidatie van democratie en mensenrechten gevoerd. Het partnerschap biedt ruimte voor een versterkte politieke dialoog over democratie, mensenrechten, de rechtsstaat en goed bestuur. Het actieplan voor het speciaal partnerschap besteedt bijzondere aandacht aan de rechten van vrouwen en kinderen, de situatie van migranten, het bestrijden van huiselijk geweld, verbetering van het rechtssysteem, corruptiebestrijding en het bevorderen van goed bestuur.

De situatie van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in Kaapverdië blijft algemeen gesproken zeer positief. Het land heeft stabiele politieke instellingen, een goed functionerende parlementaire meerpartijendemocratie en een onafhankelijke rechterlijke macht. De belangrijkste doelstellingen van de EU in het kader van haar betrekkingen met Kaapverdië zijn het ondersteunen van de inspanningen van de autoriteiten om de eerbiediging van de mensenrechten te verbeteren op de punten die nog aanleiding geven tot bezorgdheid, in het bijzonder gendergeweld en discriminatie tegen vrouwen en de rechten van het kind, waaronder de strijd tegen kindermisbruik en seksueel geweld tegen kinderen.

De EU financiert vijf projecten met het oog op het bevorderen van de rechten en de empowerment van vrouwen, het verbeteren van de economische situatie van kwetsbare groepen, kinderen en gehandicapten en het versterken van het maatschappelijk middenveld in het land. De EU steunde ook de nationale kiescommissie de burgers voor te lichten over de parlements-, lokale en presidentsverkiezingen in 2016 en het wegblijven bij verkiezingen, met name onder vrouwen en jonge kiezers, te verminderen.

De EU heeft met succes een demarche ondernomen met het oog op de uitvoering van artikel 4 van IAO-Verdrag 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid, meer bepaald het opstellen van een lijst van als gevaarlijk te beschouwen werk. Het nationaal parlement heeft de lijst met eenparigheid van stemmen vastgesteld in november 2015.

Met betrekking tot geweld tegen vrouwen en discriminatie is Kaapverdië twee belangrijke plannen aan het uitvoeren ter ondersteuning van nieuwe regelgeving ter zake in de komende drie jaar: het 'derde nationale actieplan voor gelijkheid' en 'plan II voor het bestrijden van gendergeweld (2015-2018)'.

Kameroen

In 2015 waren de prioriteiten van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in Kameroen nog altijd het bestrijden van foltering, het verbeteren van de omstandigheden in de gevangenissen, het beschermen van mensenrechtenverdedigers, het bevorderen van de rechten van het kind - meer bepaald het bestrijden van kinderhandel - het uitbannen van geweld tegen vrouwen en non-discriminatie.

De EU bleef actief ijveren voor mensenrechten en democratie in Kameroen, onder meer door middel van de politieke dialoog uit hoofde van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou. Op 16 januari 2015 hielden de EU en Kameroen een zitting van de politieke dialoog over het onderwerp goed bestuur. Kameroen zette daar uiteen welke maatregelen het getroffen had om zijn toezeggingen, waaronder die op het vlak van de mensenrechten, democratisering, de rechtsstaat en de bestrijding van corruptie, te verwezenlijken. De EU maakte van de gelegenheid gebruik om te wijzen op de noodzaak tot volwaardige bescherming van de mensenrechten, met inbegrip van het recht op een eerlijk proces, en om op te roepen tot verdere hervormingen van het verkiezingsproces, het rechtstelsel en de mechanismen ter bestrijding van corruptie. De tweede jaarlijkse vergadering van de dialoog vond plaats op 19 oktober 2015, en was gewijd aan veiligheid, regionale kwesties, economische ontwikkeling en migratie. Kameroen gaf nogmaals te kennen Boko Haram te willen bestrijden overeenkomstig het internationaal humanitair recht en het internationaal recht inzake de mensenrechten.

Voorts pleitte EU in 2015 andermaal voor afschaffing van de doodstraf in Kameroen en voor ratificatie van het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof. De EU zette haar dialoog met maatschappelijke organisaties voort en hield op gezette tijden bijeenkomsten met mensenrechtenverdedigers, onder wie voorvechters van LHBTI-rechten. EU-vertegenwoordigers waren aanwezig bij processen tegen vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en politieke activisten.

Het EIDHR richtte zich in 2015 op bestrijding van de mensenhandel, voorkoming van seksuele uitbuiting van kinderen, beëindiging van de dwangarbeid in de traditionele samenlevingen (de Lamidas) in Noord-Kameroen, alsmede op uitroeiing van geweld tegen vrouwen. Aangezien het van groot belang is de democratie in het land te bestendigen, werd er in februari 2015 een oproep tot het indienen van voorstellen uit hoofde van het EIDHR gedaan voor een bedrag van 1,9 miljoen euro, gericht op versterking van de politieke dialoog, ondersteuning van de participatieve democratie en bevordering van een brede deelname aan de verkiezingen. Tijdens de 104e Internationale Arbeidsconferentie droeg de EU bij tot de bespreking van de naleving door Kameroen van IAO-verdrag nr. 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid.

Daarnaast ging de EU door met het financieel steunen van projecten van maatschappelijke organisaties op het gebied van milieu en het beheer van natuurlijke hulpbronnen. Een aantal projecten dat gefinancierd wordt in het kader van het instrument voor niet-statelijke actoren (NSA-LA) richt zich specifiek op de bevordering van de rechten van de inheemse bevolking en kwetsbare groepen in gebieden met mijnbouw, waar agro-industriële investeringsprojecten en/of infrastructuurprojecten worden uitgevoerd (zoals het recht op compensatie, de bescherming tegen gedwongen verhuizing, de verplichting tot raadpleging van de plaatselijke bevolking, alsmede het recht op een veilige leefomgeving).

Centraal-Afrikaanse Republiek

De Europese Unie zette in 2015, ondersteund door een aantal verschillende EU-instrumenten, haar inspanningen ter verbetering van de mensenrechtensituatie in de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR) voort, en onderhield met name een regelmatige dialoog met de overgangsautoriteiten. De overgangsautoriteiten hebben hun diepe bezorgdheid uitgesproken over de mensenrechtensituatie in de Centraal-Afrikaanse Republiek. In de slotaanbevelingen van het Forum van Bangui (4-11 mei 2015) werd in het bijzonder gewezen op het belang van bestrijding van de straffeloosheid, nog altijd de fundamentele voorwaarde voor het verzoeningsproces in de Centraal-Afrikaanse Republiek. Op 5 mei ondertekenden de leiders van tien gewapende groepen in Bangui een overeenkomst over de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van kinderen uit hun respectieve gewapende groepen. Eind mei hadden gewapende groepen in Bambari 300 kinderen vrijgelaten. Navolgende vrijlatingen brachten het aantal sedert mei vrijgelaten kinderen op 645.

De mensenrechtenactiviteiten van de EU en haar lidstaten in de Centraal-Afrikaanse Republiek werden sterk beïnvloed door de verslechterende veiligheidssituatie in de hoofdstad en het hele land, de vluchtelingenkwestie (naar schatting zo'n 450.000 personen), en de kwestie van de ontheemden (naar schatting zo'n 430.000 personen), onder meer in Bangui. De VN bracht in december 2015 zijn eerste openbare mensenrechtenverslag uit, betreffende de periode september 2014 - mei 2015. Daarin meldt het dat de omvang en de ernst van het conflict waren afgenomen, maar dat niet-statelijke gewapende groeperingen, waaronder anti-Balaka- en ex-Selekagroepen, nog altijd overal in het land ernstige schendingen plegen tegen de internationale mensenrechten en het internationaal humanitair recht, en de staat zelf in mindere mate ook. Vooral ontheemden hebben onder dit geweld te lijden.

De EU en haar lidstaten zijn tegen de achtergrond van de politieke onzekerheid en de veiligheidsdreigingen tijdens de hele overgangsperiode in de Centraal-Afrikaanse Republiek in 2014 en 2015 nog altijd een belangrijke partner voor de autoriteiten.

Het thematische begrotingsonderdeel van het EIDHR omvat een portefeuille van drie projecten voor een totaal van 1,2 miljoen euro. Daarmee worden de Centraal Afrikaanse autoriteiten gesteund in hun strijd tegen de straffeloosheid en bij hun inspanningen voor capaciteitsopbouw voor de rechterlijke macht.

Voorts steunt de EU met een bedrag van 20,9 miljoen euro een initiatief van Unicef op het gebied van onderwijs in de CAR. Dit project is gericht op versterking van basisonderwijsvoorzieningen en op de verlening van tijdelijke zorg voor meer dan duizend uit de handen van gewapende groepen en lokale militieën bevrijde kinderen.

De EU steunt de CAR in haar strijd tegen de straffeloosheid en bij de wederopbouw van de rechterlijke macht en het strafrechtelijk bestel. Middels het RESEJEP-project ("rehabilitation of the justice and police sectors" - herstel van justitie en politie), verleent de EU aanzienlijke financiële steun (15 miljoen euro) aan het ministerie van Justitie. Hieruit is onder meer de renovatie van de Ngaragba- en de Bimbogevangenis in Bangui gefinancierd.

In het kader van het IcSP is in mei 2015 een project gestart ter waarde van 1 miljoen euro ter ondersteuning van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de rechten van de mens, met het accent op het voorkomen van mensenrechtenschendingen en op het opbouwen van capaciteiten voor plaatselijke mensenrechtenorganisaties.

Tsjaad

Ook in 2015 bestonden de hoofddoelstellingen van de EU inzake de verbetering van de mensenrechten in Tsjaad uit het hervormen van het rechtssysteem en de veiligheidstroepen, het propageren vrouwen- en kinderrechten, het propageren van de democratie, het bestrijden van de doodstraf en meer zeggenschap voor het maatschappelijk middenveld. De EU kwam op uiteenlopende manieren in actie, van politieke dialoog tot technische samenwerking, veelal via het EOF, het IcSP en het EIDHR.

In januari 2015 werd er krachtens artikel 8 van de overeenkomst van Cotonou een vergadering van de politieke dialoog gehouden, waar de EU haar bezorgdheid uitte over een aantal mensenrechtenkwesties als justitiële hervormingen, detentieomstandigheden en de rechtszaak tegen voormalig president van Tsjaad, Hissène Habré. Daarnaast was de EU gedurende het jaar sterk betrokken bij een aantal individuele zaken.

In november 2014 werd er met financiering van het EIDHR een project gestart door een Tsjadische mensenrechtenorganisatie ter ondersteuning van de Tsjadische advocaten die aan de rechtszaak tegen Hissène Habré werken. De EU-delegatie volgde het proces dat in december 2014 begon nauwlettend. Het leidde tot de veroordeling van twintig veiligheidsagenten uit het Habré-tijdperk wegens moord, marteling, ontvoering en willekeurige opsluiting. Daarnaast veroordeelde het tribunaal zeven personen tot levenslang, waaronder Saleh Younous, het voormalig hoofd van het directoraat documentatie en veiligheid, en Mahamat Djibrine, die in 1992 door de Tsjadische waarheidscommissie bestempeld werd als een van de "meest gevreesde martelaars van Tsjaad". Met financiering van het IcSP zijn er in Tsjaad voorlichtingssessies gehouden in verband met het proces tegen Hissène Habré.

Wat betreft het politiehervormingsproject lopen er twee contracten met ngo's ter verbetering van de betrekkingen tussen de veiligheidsdiensten en de bevolking met behulp van scholing van de veiligheidsdiensten, communicatie en de inrichting van plaatselijke fora waarop de veiligheidsdiensten, het maatschappelijk middenveld en lokale autoriteiten veiligheidskwesties kunnen bespreken. In het kader van dit politiehervormingsproject krijgen de veiligheidsdiensten eveneens onderwijs in ethische vraagstukken. Voorts werd er in het kader van het project een studie uitgevoerd om te peilen of en hoe er een waarnemingscentrum ethiek van de binnenlandse veiligheidsdiensten en misdaad kan worden opgericht. Daaruit kwam naar voren dat alle partijen geïnteresseerd zijn in een dergelijk waarnemingscentrum.

In 2015 zijn er in het kader van het EIDHR voor een totaalbedrag van 1 miljoen euro drie projecten geselecteerd op het gebied van de bescherming en bevordering van kinder- en vrouwenrechten. Met een drie jaar lopend project met ACORD wordt gewerkt aan vermindering van het aantal kinderhuwelijken in Centraal-Tsjaad. In een tweejarig project door een organisatie ter plaatse, *Union des femmes pour la Paix* (Unie van vrouwen voor vrede) wordt vrouwen in de zuidelijke stad Moundou juridisch advies verstrekt. Het derde project, uitgevoerd door *Avocats Sans Frontières France* (Advocaten zonder grenzen Frankrijk), wordt kinderen en vrouwen die worden vastgehouden in de steden N'Djamena, Abéché en Koumra, juridisch advies verstrekt.

Daarnaast zette de Franse ambassade de steun voor ngo's die de verdediging van vrouwen- en kinderrechten op zich nemen voort via een specifiek instrument, het Fonds social de développement (Sociaal ontwikkelingsfonds). In 2015 werden er zes plaatselijke ngo's geselecteerd: CONA-CIAF (bestrijding van vrouwelijke genitale verminking), LTDH (bestrijding van vroege huwelijken), AECPEM en MUDESOF (geweld op scholen), CAASFFA (bescherming van migrantenmeisjes) en AFJT (vrouwelijk leiderschap).

De EU werkt via het Good Governance Support Project aan een stijging van het aantal geboorteaangiftes. In drie proefregio's worden er door UNICEF, ACORD en RAPS Mandoul drie projecten uitgevoerd om mensen beter geïnformeerd te maken over dit onderwerp en ambtenaren daarin te scholen.

De EU-delegatie volgt de voorbereidingen voor de verkiezingen in 2016 en 2017 nauwlettend. De Tsjadische mensenrechtenliga (LTDH) kreeg 475.000 euro toegekend voor een project bestaande uit voorlichtingscampagnes en de opleiding van nationale waarnemers. De Franse ambassade financierde voorts een zes maanden durend project (vanaf oktober 2015) ter bevordering van de deelname van jongeren aan de verkiezingen.

Wat betreft de hervormingen van het gerechtelijk bestel liep het programma ter ondersteuning daarvan af in 2014, en begon de Europese Unie in samenwerking met het ministerie van Justitie en andere belangrijke betrokken partijen aan een nieuw programma. Een project van *Advocaten Zonder Grenzen België* ter verbetering van de kennis over juridische procedures onder de Tsjadische bevolking, om hen te helpen hun rechten te beschermen, is nog altijd gaande.

Tot slot bleef de EU nauw samenwerken met plaatselijke mensenrechtenorganisaties en organiseerde zij verschillende ontmoetingen met het maatschappelijk middenveld.

Unie der Comoren

De doelstelling van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in het kader van de betrekkingen met de Unie der Comoren is bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat, met bijzondere nadruk op verkiezingsprocessen, rechtspraak en corruptiebestrijding, en vrouwen- en kinderrechten.

De EU bleef met de Unie der Comoren ook nu weer op verschillende manieren besprekingen over mensenrechten en democratie voeren, onder meer via regelmatige missies op hoog niveau, beleidsdialogen en ontwikkelingssamenwerking. Daarnaast pleitte de EU tijdens de - in het kader van de lopende electorale steun - geïntensiveerde politieke dialoog met de autoriteiten van de Comoren herhaaldelijk voor vrije, transparante en geloofwaardige verkiezingen op basis van het onlangs herziene juridische kader en het gestructureerde overleg met belanghebbenden. Via hervorming van de rechtspraak en wijdverbreide voorlichtingscampagnes werd gewerkt aan een beter gender-evenwicht in de electorale instellingen en qua politieke participatie.

Met de komst van een nieuwe wetgevende en uitvoerende macht en de allereerste gemeenteraadsverkiezingen in de Unie en de Eilanden, kan de verkiezingscyclus 2014-2016 de vooruitgang van het land op de weg naar democratie, ontwikkeling en nationale integratie bevestigen, maar ook het risico op terugkeer naar chronische instabiliteit, separatisme en armoede verhogen.

Andere belangrijke ontwikkelingen op het gebied van de mensenrechten waarover de EU in 2015 een standpunt innam, hadden voornamelijk betrekking op het rechtssysteem. De EU geeft momenteel in overeenstemming met de prioriteiten in de nieuwe nationale ontwikkelingsstrategie voor 2015-2019, steun aan de verdere hervorming van het rechtssysteem, ten behoeve van meer onafhankelijkheid, integriteit, efficiëntie, billijkheid en betere toegang. In het kader van het 11e EOF wordt aanzienlijke EU-steun voor de tenuitvoerlegging van de hervorming verstrekt.

De EU heeft met de goedkeuring van een gemeenschappelijke routekaart van de EU en Frankrijk voor de periode 2014-2017 voor wat betreft middenveldactiviteiten haar dialoog met het maatschappelijke middenveld geïntensiveerd. De financiering voor dit plan is afkomstig uit het NSA-LA-programma (voor niet-statelijke en lokale actoren) en uit het EIDHR. Vijf NSA-LA-projecten lopen nog en voor 2016-2017 zijn meer oproepen tot het indienen van voorstellen in het kader van het NSA/LA-programma en het EIDHR gepland. Frankrijk is voornemens om in 2016 zijn steun voor de mensenrechten in de Comoren via nieuwe fondsen te vergroten.

Republiek Congo

De prioriteiten van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in 2015 waren bestrijding van marteling, verbetering van de gevangenisomstandigheden, een goede rechtsbedeling, en bevordering en bescherming van de rechten van kwetsbare bevolkingsgroepen.

Naar aanleiding van een referendum tot wijziging van de grondwet op 25 oktober werden fundamentele mensenrechten als vrijheid van vereniging en vrijheid van meningsuiting sterk ingeperkt. Het werd oppositiepartijen verboden na 20 oktober nog politieke bijeenkomsten te houden. Een aantal demonstraties ontaardde evenwel in geweld, waartegen door de veiligheidsdiensten veel te hardhandig werd opgetreden. Verscheidene mensen werden gedood en velen raakten gewond. Twee oppositieleiders stonden meer dan een week onder huisarrest, en radio- en televisieprogramma's stonden uitsluitend in het teken van de regeringspartij en haar campagne. Van 20 oktober tot en met begin november werden de uitzendingen van het internationale radiostation RFI alsook mobiel internet en elektronisch berichtenverkeer geheel verstoord. Ook werd de apparatuur van een onafhankelijke radiostation in beslag genomen, zijn lokalen vernield, en ontving de eigenaar doodsb bedreigingen. Andere journalisten meldde onder druk te zijn gezet om geen feiten over de aanzwellende onrust in Brazzaville en Pointe Noire te publiceren.

De politieke dialoog krachtens artikel 8 van de overeenkomst van Cotonou op 20 februari ging onder meer over mensenrechten. De EU hamerde er bij die gelegenheid op dat de Republiek Congo haar verplichtingen krachtens internationale verdragen effectief moet uitvoeren, met inbegrip van het verbod op marteling, en dat het land als algemene regel gevangenenbezoek moet toelaten. Voorts werd van gedachten gewisseld over de manier waarop de UPR-aanbevelingen die de Republiek Congo in oktober 2013 aanvaardde (164 van de 171) het best kunnen worden uitgevoerd. Ondanks deze besprekingen kon over de gehele linie slechts uiterst beperkte vooruitgang geboekt worden in de dialoog met de Republiek Congo over mensenrechten en democratie. Er worden momenteel schendingen van fundamentele mensenrechten van gevangenen, inheemse volkeren, kinderen en vrouwen waargenomen. De autoriteiten gingen niet in op verzoeken tot onderzoek en vervolging in vermeende gevallen van misbruik en marteling door Congolese veiligheidsdiensten, noch op verzoeken tot toezicht op en bezoeken aan detentiecentra door mensenrechtenorganisaties. De rechtsregels en nieuwe wetgeving in de Republiek Congo staan steeds meer op gespannen voet met internationale verdragen.

Via talloze formele en informele kanalen bleef de EU in dialoog met Congolese maatschappelijke organisaties om van gedachten te wisselen met hen en belangrijke mensenrechtenproblemen te bespreken. De jaarlijkse bijeenkomst van de EU met mensenrechtenverdedigers vond plaats op 17 augustus. Daar werd aangegeven dat de betrokkenheid van de EU ter ondersteuning van de naleving van mensenrechten en de bescherming van mensenrechtenactivisten hogelijk wordt gewaardeerd. Speciale bezorgdheid was er voor de naleving van de mensenrechten van migranten bij een operatie om hen uit Congo te zetten. Daarnaast werd uitvoering van de wet inzake de rechten van inheemse volkeren en een actieplan ter zake als prioriteit aangegeven.

De Europese Unie ondersteunt initiatieven ter verbetering van de naleving van de mensenrechten in Congo via het EIDHR. Na publicatie van een oproep tot het indienen van voorstellen medio 2015 (met een budget van 700.000 euro) werden er drie projecten geselecteerd op het gebied van de bestrijding van willekeurige opsluiting en marteling, en van de bescherming en bevordering van de rechten van kwetsbare kinderen en hun familie. In de eerste helft van 2016 zal een tweede oproep tot het indienen van voorstellen voor projecten met financiering van het EIDHR worden gedaan. Nog weer andere mensenrechtenprojecten op het vlak van vrouwen- en kinderrechten worden gefinancierd via een oproep tot het indienen van voorstellen aan maatschappelijke organisaties en lokale autoriteiten.

Daarnaast ondersteunt de EU de versterking van de rechtsstaat in Congo met haar PAREDA-project. Dit programma is momenteel in zijn tweede fase, heeft financiering uit het EOF ter waarde van 920.000 euro en staat het ministerie van Justitie bij in een verregaande en lang verbeide herziening van de nationale wetboeken. Daarnaast biedt PAREDA steun voor de ratificatie en integratie van belangrijke mensenrechtenverdragen in het Congolese rechtsbestel, met als doel de juridische voorspelbaarheid te verbeteren, de positie van rechters te versterken en te zorgen voor adequate toegang tot de rechter voor iedereen. De oprichting van de nationale commissie voor actualisering van de nationale wetboeken in september 2015, gevolgd door de presentatie van de door de internationale PAREDA-deskundigen herziene wetboeken in november, waren mijlpalen in de modernisering van het rechtsbestel van de Republiek Congo.

Ivoorkust

De mensenrechtenprioriteiten van de EU in Ivoorkust zijn en blijven het recht op veiligheid, de rechtspraak en de rechtsstaat; bestrijding van straffeloosheid en verzoening; ondersteuning van de democratie; de bescherming van mensenrechtenverdedigers; alsmede kinderrechten en vrouwenrechten, met name maatregelen ter bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en kinderarbeid.

Ivoorkust zette in 2015 een belangrijke stap door kalm en vredig verlopen presidentsverkiezingen te houden die volgens waarnemers voldeden aan de internationale normen voor democratische verkiezingen. De EU had een verkiezingsdeskundigenmissie gestuurd om het proces als geheel, waaronder de actualisering van de kiezerslijsten, te analyseren.

Hoewel de algemene mensenrechtensituatie in vergelijking met het voorgaande decennium aanzienlijk is verbeterd, en dan vooral na de crisis na de verkiezingen in 2010, bestaat er nog altijd een aantal ernstige tekortkomingen op dit gebied. Het land kampt nog altijd met een etnisch-geografische politieke tweedeling en er is verdere vooruitgang nodig in de verzoening na de politieke crisis van 2010.

Na zijn herverkiezing in oktober 2015 kondigde president Ouattara aan dat hij zich zal blijven inzetten voor de prioriteiten van verzoening, sociale cohesie en een onpartijdige rechtspraak, en er was grote vooruitgang op deze gebieden in 2015. Voor wat betreft de politieke dialoog en verzoening werd in 2015 de CONARIV opgezet, de Nationale Commissie voor Verzoening en -compensatie van slachtoffers, om de slachtoffers van de crisis na de verkiezingen in 2010 te vergoeden. Daarnaast werd met de afschaffing van de doodstraf in maart 2015 en de omzetting van het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof in nationaal recht, vooruitgang geboekt in het rechtsbestel. Als reactie op een arrestatiebevel van het Internationaal Strafhof weigerde president Ouattara om Simone Gbagbo uit te leveren aan Den Haag, met als verantwoording dat zij in Ivoorkust moet worden berecht. De eerste processen in Ivoorkust tegen Simone Gbagbo en haar aanhangers hebben inmiddels plaatsgevonden. De Nationale Onderzoekscommissie boekte vooruitgang met verdere opsporingsactiviteiten in beide kampen. De vooruitgang in het rechtsbestel wat betreft schadevergoeding aan slachtoffers, onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, toegang tot rechtspraak en bestrijding van de straffeloosheid is evenwel matig. Ook bestaan er de nodige zorgen wat betreft willekeurige en/of langdurige detenties en de toestand in detentiecentra.

Het proces van ontwapening, demobilisatie en re-integratie (DDR) is in 2015 afgerond. Dat neemt niet weg dat de hervorming van de veiligheidssector steviger ter hand dient te worden genomen, vooral in het westen en het midden van het land en in Abidjan, mede vanwege de geleidelijke terugtrekking van de vredestroepen van de VN in het land (ONUCI).

De regering heeft gedurende het jaar beleid ter bestrijding van kinderarbeid en mensensmokkel vastgesteld. Ondanks enige vooruitgang is de sociale bescherming voor personen echter nog altijd laag en hebben veel Ivoriaanse burgers nog altijd geen of slechte toegang tot basisdiensten. Ook bestaan er nog altijd ernstige zorgen over genderongelijkheid en seksueel geweld in het land. Gevoelige kwesties met betrekking tot grondeigendom, nationaliteit en migratie/immigratie vormen eveneens een bedreiging van de stabiliteit in een aantal delen van het land.

Met behulp van permanente politieke contacten en de politieke dialoog krachtens artikel 8 (van de overeenkomst van Cotonou) heeft de EU op gezette tijden in 2015 mensenrechtenkwesties aangekaart bij de Ivoriaanse autoriteiten. De laatste artikel 8-dialoog vond in juni 2015 plaats tussen EU-ambassadeurs en de minister voor Buitenlandse Zaken, vergezeld van talrijke ministers of ministeries (Binnenlandse Zaken, Justitie en Mensenrechten, en Economie). De EU zet haar permanente dialoog met politieke partijen van allerlei plimage en lokale mensenrechten-organisaties voort.

Specifieke dialoogbijekomsten en ontwikkelingshulp van de EU waren via het tiende EOF vooral gericht op hervorming van de veiligheidssector, versterking van het rechtsbestel en een betere toegang tot de rechter, en ook op de herintegratie van voormalige strijders die werd gefinancierd via het stabiliteitsinstrument. Via het EIDHR ondersteunde de EU ngo's die werken aan conflict-preventie in de westelijke regio en in stedelijke probleemgebieden. De EU financieren met het instrument tevens middenveldactiviteiten ter bestrijding van de straffeloosheid en ter bevordering van een onpartijdige rechtspraak, alsmede initiatieven inzake overgangsjustitie. Het EIDHR financierde tevens projecten voor bijstand aan vrouwelijke slachtoffers van seksueel geweld en om het maatschappelijk middenveld beter toe te rusten om de verzoening in het land te bevorderen. Steun aan het maatschappelijk middenveld voor een project ter bevordering van lokaal bestuur werd voortgezet met financiering uit het 10e EOF.

Democratische Republiek Congo

De mensenrechtensituatie in de Democratische Republiek Congo is steeds zorgelijker, voornamelijk in het oostelijke deel van het land. Doordat er geen plaatselijke en provinciale verkiezingen hebben plaatsgevonden en er vertragingen in het plannen van parlements- en presidentsverkiezingen zijn opgetreden, zijn de spanningen sterk gegroeid en de zorgen om de vrijheid en veiligheid van het maatschappelijk middenveld en de politieke oppositie toegenomen.

In het oostelijk deel van de Democratische Republiek Congo zijn nog altijd talrijke gewapende groepen actief en konden het leger (FARDC) en de VN-vredestroepen (MONUSCO) minder uitrichten dan verwacht, vooral als gevolg van beperkte operationele samenwerking. Aanvoerders van gewapende groepen waren verantwoordelijk voor talloze oorlogsmisdaden en ernstige misdaden tegen de burgerbevolking, vooral in de vorm van ontvoeringen en seksueel geweld. Ook de FARDC beging mensenrechtenschendingen en gebruikte buitensporig geweld. De gewapende groepen en de FARDC worden nog altijd in verband gebracht met de illegale exploitatie van natuurlijke hulpbronnen.

De aanwezigheid van vluchtelingen uit een aantal buurlanden - meest recentelijk uit Burundi - alsmede van een groot aantal intern ontheemden in de oostelijke provincies heeft in combinatie met capaciteitsbeperkingen en onveiligheid geleid tot een complexe en onvoorspelbare humanitaire situatie.

In september is een aantal politieke leiders van partijen in de regeringscoalitie, de zogeheten G7, uit de regering gezet, omdat zij zich openlijk tegen de pogingen van de president keerden om van een derde regeringstermijn binnen te halen. Daaropvolgend ontving de EU berichten van intimidatie van oppositieleden en hun familie. Ook was er vanaf dat moment sprake van fysieke bedreigingen van journalisten, onderbreking van een aantal radio-/televisie-uitzendingen, verstoring van het radio-signaal van RFI en een langdurige blokkering van de toegang tot internet en SMS-diensten. In oktober bracht de EU een verklaring uit waarin met bezorgdheid gewezen werd op een publicatie van het gezamenlijke mensenrechtenkantoor van de Verenigde Naties in de Democratische Republiek Congo (UNJHRO) die een sterke stijging van het aantal mensenrechtenschendingen rapporteert, voornamelijk in Kinshasa en Goma, waarbij doden en gewonden vielen, mensen gearresteerd werden en plunderingen plaatsvonden. Ook is het aantal willekeurige detenties door de veiligheidsdiensten de laatste tijd toegenomen.

De EU heeft herhaaldelijk gepleit voor een vreedzaam politiek klimaat, een kalm debat, bescherming van de vrijheid van meningsuiting, eerbiediging van de mensenrechten, de rechtsstaat en de rechten van de oppositie, eerbiediging van de grondwet van de DRC en een open politieke ruimte, alsmede voor waarborgen voor de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechtspraak. Voorts was de EU actief betrokken bij de ondersteuning van specifieke activiteiten van lokale niet-statelijke actoren, mede met financiering uit het Europees instrument voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR). Een aantal voorbeelden van activiteiten in 2015: ondersteuning van vrouwenorganisaties in de Kivuprovincies; financiering van initiatieven ter bevordering van op mensenrechten gebaseerde burgerschapsvorming met het oog op de aankomende verkiezingen; financiering van verscheidene conflictpreventie-activiteiten op gemeenschapsniveau; bevordering van de toegang van vrouwen en kinderen die slachtoffer zijn van seksueel geweld tot de rechter; alsmede bijstand aan overlevenden van marteling en andere vormen van mishandeling. Op 2 oktober 2015 keurde de VN-Mensenrechtenraad unaniem een resolutie over de situatie in de DRC goed.

Er konden een paar positieve ontwikkelingen in het land worden genoteerd. Zo ratificeerde de DRC het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het bijbehorende facultatief protocol.

Ook moet melding worden gemaakt van belangrijke evenementen in 2015 als de algemene conferentie over de staat van justitie, de oprichting van het Mensenrechtencomité en de oprichting van het Grondwettelijk Hof.

De EU werkt met haar samenwerkingsprogramma's verder aan verbetering van het juridisch kader voor verkiezingen en aan meer verkiezingsvoorlichting. Naast dit alles ondersteunt de EU initiatieven voor de versterking van maatschappelijke organisaties, ter bevordering van burgerschapsvorming, alsmede ter ondersteuning van slachtoffers van mensenrechtenschendingen en van onderzoek naar gevallen van seksueel geweld. In de context van haar alomvattende aanpak heeft de EU niet nagelaten haar zorg te laten blijken middels verklaringen, toespraken, workshops en formele en informele stappen, en heeft zij de regering van de Democratische Republiek Congo aangemoedigd om in het hele land zorg te dragen voor naleving van de mensenrechten.

Djibouti

Over het geheel genomen was er in 2015 geen verbetering van de mensenrechtensituatie in Djibouti en duurde de intimidatie van mensenrechtenactivisten en regeringstegenstanders voort, met name in de periode voor de laatste presidentsverkiezingen. In december 2014 werd er tussen de regering en oppositie weliswaar een kaderovereenkomst ondertekend over politieke hervormingen, waardoor de oppositie wat meer ruimte kreeg om openbare bijeenkomsten te houden en wat meer toegang kreeg tot staatsmedia, maar doordat de onderhandelingen vastliepen op de kwestie van een onafhankelijke kiescommissie kwam daar weer een einde aan. Het besluit van de regering eind november 2015 om slechts enkele maanden voor de presidentsverkiezingen in april 2016 "buitengewone veiligheidsmaatregelen" uit te roepen, zal zeker niet helpen de mensenrechtensituatie te verbeteren. Op 21 december 2015 kwam het tot een gewelddadig treffen tussen veiligheidstroepen en oppositieleiden in het land, dat ook gevolgen had voor leden van het maatschappelijk middenveld en waarbij verscheidene doden vielen. De politie en andere veiligheidsdiensten maakten zich daarbij schuldig aan buitensporig geweld en de wijdverspreide straffeloosheid van mishandelaars en folteraars blijft een grote bron van zorg.

Begin 2015 brachten zowel de EU als Frankrijk een openbare verklaring uit om steun uit te spreken voor de kaderovereenkomst van december 2014 over politieke hervormingen, en wezen daarbij op het belang van volledige uitvoering ervan. Tijdens de bijeenkomst van de politieke dialoog krachtens artikel 8 met de regering in februari 2015 herhaalde de EU deze boodschap nog eens. Voorts bleef de EU in 2015 op gezette tijden ontmoetingen beleggen met oppositiepartijen en mensenrechtenactivisten. De EU bracht naar aanleiding van de verslechtering van de politieke situatie in Djibouti aan het einde van 2015, die gekenmerkt werd door de gewelddadige confrontatie tussen de regering en de oppositie, een openbare verklaring uit waarin zij vroeg om opheldering van de gebeurtenissen en om berechting van mensenrechtenschenders, en spoorde regering en oppositie aan de kaderovereenkomst in praktijk te brengen.

De EU-delegatie stuurt een aantal projecten van het maatschappelijk middenveld in Djibouti aan, in het bijzonder op het vlak van vrouwenrechten, weerbaarheid van het platteland en gehandicaptenrechten. Aangezien versterking van het maatschappelijk middenveld in Djibouti een belangrijke prioriteit voor de EU is, is zij een proces opgestart om te komen tot een gestructureerde dialoog met maatschappelijke organisaties in het land. In 2015 werden er drie EU-projecten op het gebied van weerbaarheid opgestart, waar het maatschappelijk middenveld sterk bij betrokken is, alsmede twee projecten op het gebied van vrouwenrechten en een project over de economische integratie van gehandicapten, dit alles met een budget van bij elkaar 1,8 miljoen euro.

Daarnaast is er in het nationaal indicatief programma onder het elfde EOF een bedrag van 8 miljoen euro gereserveerd voor het maatschappelijk middenveld, decentralisering en gendergelijkheid.

Ook in 2015 kwam de EU via diplomatieke weg geregeld op voor de mensenrechten. Zo werd er in april 2015 een demarche aan de minister voor Buitenlandse Zaken en Internationale Samenwerking ondernomen ter ondersteuning van de ratificatie van het Wapenhandelsverdrag, en in oktober een demarche aan dezelfde minister ter ondersteuning van EU-prioriteiten en -initiatieven binnen de derde Commissie van de AVVN.

Equatoriaal-Guinea

De algehele mensenrechtensituatie in Equatoriaal-Guinea blijft voor de EU een bron van zorg aangezien er in 2015 ondanks een aantal zeer bemoedigende tekens het jaar daarvoor geen werkelijke vooruitgang is geboekt op dit vlak. De voornaamste prioriteiten van de EU en Equatoriaal-Guinea wat betreft de mensenrechten blijven daarmee onveranderd: omzetting van het verbod op de doodstraf in de nationale wetgeving, verbetering van de vrijheid van meningsuiting en vereniging, daadwerkelijk politiek pluralisme, en steun voor het maatschappelijk middenveld. De detentiesituatie bleef in 2015 ondanks enkele verbeteringen problematisch.

Het democratiseringsproces in Equatoriaal-Guinea liet in 2015 geen grote vooruitgang zien. Maatregelen voortvloeiend uit de ronde tafel tussen de regering en de oppositiepartijen (november 2014) die de EU had aangemoedigd, werden nauwelijks uitgevoerd. Desalniettemin werden twee politieke partijen gelegaliseerd, te weten de *Unión de Centro Derecha* (Unie van Centrumrechts, UCD) en *Ciudadanos por la Innovación en Guinea Ecuatorial* (Burgers voor Innovatie, CI), waarmee het aantal gelegaliseerde politieke partijen in het land op 15 uitkomt. Bovendien werd de kieswetgeving niet ingrijpend hervormd en werden leden van de oppositie, verenigd in het platform *Frente de Oposición Democrática* (Democratisch Oppositiefront, FOD, opgericht in 2015), nog altijd lastig gevallen en geïntimideerd. De EU zal elke gelegenheid aangrijpen om te pleiten voor een betekenisvolle dialoog met alle oppositiepartijen in de periode voorafgaand aan de voor 2016 geplande presidentsverkiezingen.

De uitvoering van de door de autoriteiten van Equatoriaal-Guinea aanvaarde aanbevelingen uit de tweede doorlichting van de universele periodieke doorlichting van de VN in 2014, liet in 2015 geen verdere vooruitgang zien. De EU en haar lidstaten ondersteunden het maatschappelijk middenveld bij de voorbereidingen van dit proces en blijven de uitvoering van de aanbevelingen ondanks het gebrek aan vooruitgang daarbij op de voet volgen.

Wat betreft de doodstraf hebben er in 2015 na afkondiging van een moratorium in 2014 geen executies plaats gevonden.

Ondanks moeilijkheden bleven de EU en haar lidstaten op uiteenlopende manieren zoveel mogelijk met de autoriteiten van Equatoriaal-Guinea in gesprek over mensenrechten en democratie, waaronder over individuele gevallen van mensen die willekeurig vastgehouden worden. Er werd in 2015 een aantal vragen gesteld door het Europees Parlement over de vervolging van tegenstanders, willekeurige hechtenis, de vrijheid van meningsuiting en over individuele gevallen.

Wel positief is dat het land voor het eerst steun uit het EIDHR krijgt. In 2015 werd een oproep tot het indienen van voorstellen uitgeschreven voor een toewijzing van 300.000 euro voor het ondersteunen van het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers. Dat is in december 2015 uitgemond in een overeenkomst met een ngo uit het land over een project getiteld *"Incidencia de la sociedad civil en su fortalecimiento y en la promoción de los derechos humanos en Guinea Ecuatorial."*

Eritrea

De mensenrechtensituatie in Eritrea is ook in 2015 nog zeer zorgwekkend. De interne politieke ruimte voor onafhankelijke politieke partijen, vakbonden en media en actieve betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld is uiterst beperkt. De regering blijft de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechten in Eritrea en de onderzoekscommissie voor de mensenrechten in Eritrea elke toegang tot het land weigeren.

In juni 2015 heeft de onderzoekscommissie haar eerste verslag gepubliceerd, waarin geconstateerd werd dat in Eritrea systematische, wijdverspreide en grove mensenrechtenschendingen zijn en worden gepleegd onder het gezag van de regering. Naar aanleiding van dit verslag heeft de Mensenrechtenraad de onderzoekscommissie opgedragen verder onderzoek te verrichten, ook wanneer de schendingen misdaden tegen de menselijkheid kunnen inhouden. De uitkomst van dit onderzoek wordt in juni 2016 openbaar gemaakt.

De regering heeft enige bereidheid getoond om meer te gaan samenwerken met de internationale gemeenschap op het gebied van mensenrechten, illegale handel en smokkel. De regering heeft meer in het bijzonder gezegd voortgang te willen boeken voor wat betreft een aantal aanbevelingen uit de universele periodieke doorlichting en voorts is zij actief betrokken bij het Khartoem-proces inzake migratie, waar zij lid is van het stuurcomité. In het nationaal indicatief programma onder het elfde EOF (2014-2020) is een mensenrechtencomponent opgenomen dat verband houdt met de uitvoering van de (door de regering aanvaardde) aanbevelingen uit de universele periodieke doorlichting. Het project om deze maatregelen uit te voeren is in voorbereiding. In 2015 verklaarde de regering de momenteel nog onbeperkte nationale dienstplicht voor Eritrese burgers te willen terugbrengen tot anderhalf jaar, maar dit werd later ingetrokken. Ook in 2015 wees de EU Eritrea op zijn mensenrechtenverplichtingen krachtens zowel internationaal als nationaal recht. In het kader van de politieke dialoog en in zowel formele als informele uitwisselingen met de autoriteiten drong de EU bij de Eritrese regering aan op concrete stappen ter verbetering van de mensenrechtensituatie.

In april 2015 vond er een bijeenkomst van de politieke dialoog krachtens artikel 8 over migratie plaats, specifiek gericht op de achterliggende oorzaken, mensenhandel en -smokkel, alsmede op regionale en internationale samenwerking. In november 2015 vond er nog een dialoog plaats over mensenrechten en migratie. Bij deze gelegenheid sprak de EU haar waardering uit voor de betrokkenheid van het land bij de universele periodieke doorlichting en gaf zij duidelijk te kennen nauw met Eritrea te willen samenwerken aan belangrijke mensenrechtenaspecten. Tegelijkertijd sprak de EU haar bezorgdheid uit over de algehele mensenrechtensituatie en benadrukte zij dat er concrete vooruitgang en bereidwilligheid op dit vlak getoond moeten worden.

Voorts bleef de EU in 2015 ten overstaan van de autoriteiten haar bezorgdheid uitspreken over de migratie- en mensenhandelproblematiek in de Hoorn van Afrika. De EU-delegatie was meer in het bijzonder zeer nauw betrokken bij de voorbereidingen voor de deelname van Eritrea aan de top van Valletta en bleef de Eritrese regering ondersteunen bij haar concrete betrokkenheid bij het Khartoem-proces.

Voorts kwam de EU in 2015 via diplomatieke weg geregeld op voor de mensenrechten. In maart 2015 werd bij de minister voor Arbeid en Menselijk Welzijn een demarche ondernomen om te pleiten voor de opstelling van een actuele lijst van gevaarlijk werk overeenkomstig IAO-Verdrag 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid. In oktober en november 2015 ondernam de EU een aantal demarches aan de regering ter ondersteuning van haar prioriteiten en initiatieven in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN.

Wat specifieke financiële steun aan de mensenrechten betreft, lopen er nu acht projecten onder het EIDHR-programma en twaalf onder het CSO-LA-programma, over uiteenlopende zaken als arbeidsrechten, vrouwen- en kinderrechten, en gehandicaptenrechten.

Ethiopië

De vrijheid van meningsuiting en vereniging is ook in 2015 nog problematisch in Ethiopië; ook dit jaar werden critici van de regering als oppositieleden en journalisten gearresteerd, met name op grond van de antiterreurwet. Het aantal voor de rechter gebrachte terrorismezaken blijft stijgen, met nu een totaal van 40 lopende zaken en 280 aangeklaagden. De EU-delegatie volgde de situatie op de voet en monitorde een aantal van de rechtszaken. Daarnaast spraken de EU en haar lidstaten via de politieke dialoog krachtens artikel acht met de regering over burgerlijke en politieke rechten, tot op het hoogste politieke niveau.

In maart 2015 werden zeven landrechtenactivisten gearresteerd op weg naar een internationale ngo-bijeenkomst over voedselsoevereiniteit en landrechten, en drie van hen werden daarop op grond van de antiterreurwet in staat van beschuldiging gesteld. Ook de schermutselingen met de politie tijdens de officiële anti-IS-betoging op 22 april na de moord op Ethiopische christenen in Libië, leidden tot tientallen arrestaties. Ten minste negen actieve partijleden werden gearresteerd en veroordeeld tot gevangenisstraf van twee maanden tot drieënhalf jaar.

In juli 2015, een aantal dagen voor het bezoek van de Amerikaanse president Barack Obama, trok het ministerie van Justitie aanklachten wegens terrorisme tegen vijf bloggers en journalisten van bloggersgroep Zone 9 in en liet het Reyot Alemu, een op soortgelijke gronden tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeelde journalist, kort voor de datum van haar vrijlating vrij. In oktober werden nog vier andere leden van Zone 9 vrijgesproken. Omdat de openbare aanklager beroep heeft ingesteld, kan het vonnis nog altijd herzien worden door het Hooggerechtshof, en tegen één Zone 9-lid loopt nog altijd een strafrechtelijke aanklacht.

In een andere geruchtmakende zaak werden 18 leden van het Islamitisch Arbitragecomité veroordeeld tot langdurige gevangenisstraffen van zeven tot 22 jaar, voor hun rol in de moslimprotesten. Een aantal werd in september vrijgelaten als onderdeel van de nieuwjaars-amnestie.

Op 24 mei 2015 vonden er algemene verkiezingen plaats in Ethiopië, met een strakke controle in de aanloop naar de verkiezingen en weinig politieke manoeuvreerruimte. De EU was niet gevraagd om bij de verkiezingen als waarnemer op te treden; de woordvoerder van de HV/VV bracht op 27 mei een verklaring uit over de verkiezingen waarin gewezen werd op de beperkte ruimte voor een open debat en de negatieve invloed daarvan op de verkiezingen als zodanig. De enige internationale verkiezingswaarnemingsmissie was uitgezonden door de AU, die verklaarde dat de verkiezingen "kalm, vreedzaam en geloofwaardig" waren geweest. Zij wees desalniettemin op een aantal tekortkomingen op het vlak van transparantie; Bovendien werden op de dag van de verkiezingen 100 oppositiewaarnemers tijdelijk vastgezet. De regerende partij en haar bondgenoten claimden uiteindelijk alle zetels in het parlement met 82 % van de stemmen. Ook na de verkiezingen werden politieke oppositieleden doelgericht gearresteerd en zijn naar zeggen van de oppositie zeven actieve oppositieleden om politieke redenen vermoord.

De regering van Ethiopië werkt momenteel aan een nieuw Nationaal actieplan inzake mensenrechten voor de periode 2016-2018, en de Ethiopische mensenrechtencommissie is blijven toezien op de nationale mensenrechtensituatie in het land. De Ethiopische mensenrechtencommissie zag met steun van verschillende donoren toe op de mensenrechtenaspecten van de verkiezingen, maar heeft daar tot nog toe geen verslag over uitgebracht. De benoeming van een nieuw commissiehoofd, de voormalige vicevoorzitter van de nationale Ethiopische kiescommissie, doet twijfels rijzen over het vermogen van de commissie om onafhankelijk toezicht te houden op de uitvoerende macht. In augustus 2015 voerde Ethiopië een nieuwe anti-mensensmokkelwet in. Vanuit het oogpunt van de mensenrechten heeft het als nadeel dat bij deze wet de doodstraf wordt ingevoerd alsmede de mogelijkheid om de bewijslast bij de beschuldigde te leggen.

Ook een aantal conflicten en gewelddadige schermutselingen in 2015 baarde zorgen over de mensenrechten. In de Gondar-regio leidden etnische spanningen tussen de Amharagemeenschap en de Quemantgemeenschap in november en december naar verluidt tot honderden doden. Daarnaast kostten een brand in een gevangenis en de daaropvolgende onrust volgens officiële cijfers ten minste 17 gevangenen en bewoners het leven, maar volgens verscheidene bronnen ligt het aantal slachtoffers nog hoger. In december laaiden er weer grootschalige protesten op van studenten en boeren in meer dan 150 steden in Oromia - voornamelijk in verband met het bestemmingsplan voor Addis Abeba - leidend tot wijdverspreide onrust en de dood van ten minste 100 mensen. Accurate informatie is en blijft moeilijk te krijgen aangezien er maar weinig onafhankelijke bronnen zijn en er bijna geen toegang tot de conflictgebieden kan worden verkregen. De woordvoerder van de HV/VV bracht op 23 december een verklaring uit over de schermutselingen.

HV/VV Mogherini bracht op 20 oktober 2015 een bezoek aan Addis Abeba waar zij een ontmoeting had met Ethiopische leiders, waaronder de premier, en met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld. De ruimte voor het maatschappelijk middenveld in Ethiopië is zeer beperkt en zij besprak mensenrechtenkwesities in het land en de manieren waarop de EU bijstand zou kunnen verlenen.

Gabon

De EU-doelstellingen op het gebied van de mensenrechten en de democratie in Gabon zijn het aanpakken van de omstandigheden in de gevangenissen, de kwestie van "rituele" misdaden, vrouwenrechten, en mensen- en ook kinderhandel. In de aanloop naar de presidents- en parlements-verkiezingen in 2016 zijn er bezorgdheden gerezen over de transparantie en inclusiviteit van het verkiezingsproces. Het maatschappelijk middenveld is vragende partij voor hervormingen van het kiesstelsel, waaronder invoering van een compleet en geïntegreerd biometrisch systeem. De efficiëntie van het rechtstelsel wordt beperkt doordat er onvoldoende financiële en personele middelen zijn (bijvoorbeeld op het gebied van de forensische geneeskunde) en doordat er corruptie is. Het recht op rechtvaardigheid en het recht op leven zijn op losse schroeven komen te staan, zoals gebleken is uit de vastzetting van voormalig minister Serge Maurice Mabiala en uit het geval van de jonge student Bruno Mboulou Mbekadie die naar verluidt is omgebracht tijdens de oppositie-protesten van 20 december 2014. De EU bracht na deze gebeurtenissen ter plaatse een verklaring uit waarin zij het geweld en de dood van de jonge student betreurt en zij alle partijen oproept tot terughoudendheid, alsook tot onmiddellijk onderzoek door de autoriteiten en tot een open en opbouwende politieke dialoog.

Er vond geen specifieke jaarlijkse mensenrechtendialoog met alle betrokken autoriteiten plaats, maar de EU en haar lidstaten waren ook in 2015 op uiteenlopende manieren en op uiteenlopende niveaus met Gabon in gesprek over mensenrechten en democratie. In juni 2015 vond er met de autoriteiten van Gabon een politieke dialoog krachtens artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou plaats. De partijen kwamen overeen om deze dialoog vanaf 2016 tweemaal per jaar te laten plaatsvinden, en zij spraken af de volgende bijeenkomst begin 2016 te houden.

In 2015 bleef de Europese Unie met Gabon samenwerken voor wat betreft zijn lidmaatschap van de VN-mensenrechtenraad. De EU en haar lidstaten ondernamen dat jaar een aantal ad-hocdemonstraties en pogingen tot handreiking bij de autoriteiten van Gabon. De EU intensiveerde de samenwerking en de afstemming van standpunten met Gabon, vooral bij de voorbereiding van de vergaderingen van de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN en bij multilaterale vraagstukken van gemeenschappelijk belang.

Voor wat betreft de ratificatie van internationale mensenrechteninstrumenten boekte Gabon in 2015 vooruitgang met de indiening en bespreking van een aantal rapporten, zoals over het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing, en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. De bevoegde autoriteiten onderzoeken momenteel het ratificatieproces voor het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden en voor het Afrikaans Handvest inzake democratie, verkiezingen en bestuur.

In 2015 startte Gabon interministeriële raadplegingen ten behoeve van de derde universele periodieke doorlichting die naar verwachting eind 2016 of begin 2017 plaatsvindt.

De EU-delegatie onderhield haar regelmatige dialoog met het maatschappelijke middenveld en met mensenrechtenorganisaties, en had ontmoetingen met vertegenwoordigers van de bevoegde officiële organen, te weten het directoraat-generaal mensenrechten en de nationale mensenrechtencommissie. In 2015 stelden de EU en haar lidstaten een routekaart op voor hun betrokkenheid bij het maatschappelijk middenveld in Gabon.

Wat financiële samenwerking betreft, put het land uit het EIDHR. Zo werd er in 2015 er uit hoofde van de landenspecifieke steunregeling een oproep tot het indienen van voorstellen gedaan, en een project geselecteerd voor een waarde van 600.000 euro.

Gambia

De situatie in Gambia op het gebied van de mensenrechten en de rechtsstaat is en blijft een belangrijke bron van zorg voor de EU. De prioriteiten van de EU waren ook in 2015 mediavrijheid, de doodstraf, het geweld tegen vrouwen, de toepassing van internationale mensenrechtenmechanismen, de omstandigheden in de gevangenissen, ondersteuning van mensenrechtenactivisten, niet-discriminatie en de rechtsstaat. De EU bleef deze prioriteiten tezamen met de in het land vertegenwoordigde of voor het land gemachtigde lidstaten ook in de moeilijke politieke omstandigheden dat jaar uitvoeren. In juni 2015 werd de politieke dialoog krachtens artikel 8 hervat, na opschorting daarvan door Gambia in november 2014. Mensenrechtenkwesties werden aangekaart in de formele politieke dialoog en/of in diplomatieke contacten met de Gambiaanse autoriteiten gedurende het jaar.

De EU sprak in 2015 haar bezorgdheid uit over de bestaande wetgeving over de vrijheid van meningsuiting, die breed kan worden uitgelegd en mogelijkheden voor misbruik in zich bergt, alsmede over de arrestaties en de berichten over intimidatie van journalisten en mensenrechtenactivisten. De EU-delegatie in Banjul hield op gezette tijden perslunches, waarvoor vertegenwoordigers van de plaatselijke media werden uitgenodigd voor een informele gedachtewisseling. Daarnaast zal de EU met behulp van een uit het EOF gefinancierd Unesco-project (870.000 euro) werken aan verbetering van het mediaklimaat. De EU zette tevens haar steun het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenactivisten in het land voort, onder meer middels steun aan plaatselijke ngo's.

Het jaar 2015 kende ook een aantal negatieve ontwikkelingen als de invoering van hogere financiële en logistieke drempels voor verkiezingskandidaten en politieke partijen. Dit versterkt de twijfels of er in aanloop van de presidents- en parlementsverkiezingen in 2016 en 2017 wel sprake is van een gelijk speelveld voor alle partijen. Op het gebied van vrijheid van godsdienst, die over het geheel genomen bevredigend was, geeft de uitroeping van Gambia tot islamitische republiek door president Jammeh aanleiding tot zorgen.

Wat betreft vrouwenrechten is er aanzienlijke vooruitgang geboekt met de afkondiging door president Jammeh van een verbod op genitale verminking van vrouwen in november 2015, dat begin 2016 is vastgelegd in wetgeving. Aan deze belangrijke stap ging voortdurend lobbyen door maatschappelijke organisaties en internationale actoren vooraf, waaronder de EU. Er werden in 2015 drie door de EU gefinancierde projecten voor vrouwenrechten en de economische emancipatie van vrouwen opgestart (800.000 euro).

In november 2014 vond de tweede universele periodieke doorlichting plaats, met bijdragen van de EU. De werkgroep van deze doorlichting wees op een aantal ernstige tekortkomingen op het gebied van burgerlijke en politieke rechten, met name ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting en vereniging, maar onderkende de vooruitgang op het gebied van vrouwenrechten, onderwijs en de gezondheidszorg. De regering van Gambia aanvaardde in haar reactie van maart 2015 het merendeel van de aanbevelingen uit de universele periodieke doorlichting ten aanzien van vrouwenrechten, daaronder begrepen genitale verminking van vrouwen, kinderrechten, de rechten van personen met een handicap, gezondheidszorg, onderwijs en opleidingen, vluchtelingen, de nationale mensenrechtencommissie, naleving van de verslagleggingsplichten van de VN, de verbetering van de rechtspraak en de onafhankelijkheid daarvan, sociale zekerheid en ontwikkeling. Alle aanbevelingen uit de universele periodieke doorlichting ten aanzien van afschaffing van of beperkingen op de doodstraf of van de rechten van LHBTI-personen werden evenwel afgewezen. Er werd nota genomen van aanbevelingen ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting of aanvaard "behoudens de Gambiaanse wetgeving".

Een positieve ontwikkeling was evenwel dat Gambia in juni 2015 is toegetreden tot het internationaal verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het facultatief protocol erbij. Desondanks heeft Gambia een aantal belangrijke internationale verdragen nog niet geratificeerd, met name niet die over foltering en gedwongen verdwijningen.

Begin 2015 brachten de speciale VN-rapporteurs inzake buitengerechtelijke, standrechtelijke en willekeurige executies alsmede inzake foltering of andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing hun rapport uit over hun missie naar Gambia in november 2014. In beide verslagen wordt melding gemaakt van ernstige tekortkomingen en de rapporten werden afgekeurd door de Gambiaanse autoriteiten. De missie was deels opgeschort omdat de speciale rapporteurs in weerwil van hun tevoren overeengekomen bevoegdheid, geen volledige toegang tot de voornaamste gevangenis hadden verkregen. De EU spoorde de Gambiaanse autoriteiten regelmatig aan de speciale rapporteurs opnieuw uit te nodigen.

In juli 2015 kregen zo'n 300 gevangenen amnestie van de president. Voorts brachten Gambiaanse ambtenaren een bezoek aan Nigeria om de mensenrechtencommissie van dat land te bestuderen met het oog op de oprichting van zo'n commissie in eigen land. De wetgeving daarover is evenwel ondanks herhaalde meldingen van vooruitgang en voortdurend lobbyen door de EU nog niet aangenomen.

In 2015 bevestigde de president zijn anti-LHBTI-standpunt, en zowel de wet tegen "onnatuurlijk gedrag" als het amendement over "homoseksualiteit met verzwarende omstandigheden" blijven van kracht. De EU bleef in de formele politieke dialoog en in diplomatieke contacten haar zorg daarover uitspreken.

Na de mislukte staatsgreep op 30 december 2014 bracht de EU ter plaatse een verklaring uit ter veroordeling van de aanval en met de aansporing de rechtsstatelijke normen inzake gevangenen na te leven. Mensen worden nog steeds lastig gevallen en geïntimideerd, onder meer middels willekeurige aanhoudingen en wederrechtelijke vasthouding voor een duur van meer dan de grondwettelijke 72 uur, veelal door de nationale inlichtingendienst. De EU sprak in het kader van de dialoog krachtens artikel 8 haar zorg uit ten aanzien van de wederrechtelijke arrestaties en detenties langer dan het grondwettelijk maximum. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht blijft twijfelachtig, onder meer gezien de veelvuldige ontslagen en benoemingen van rechters. Met steun uit het Europees Ontwikkelingsfonds (2.689.850 euro) wordt langdurige technische bijstand verleend voor toegang tot de rechter en rechtenonderwijs. Dit betreft activiteiten op het gebied van toegang tot de rechtspraak, rechtenonderwijs, onderzoek en opleiding, en dossierbeheer.

Ghana

Naar zeggen van Freedom House is de mensenrechtensituatie in Ghana gezien een score van 37/40 voor politieke rechten en 47/60 voor burgerlijke vrijheden behoorlijk goed. De doodstraf blijft evenwel deel uitmaken van het Ghanees recht, hoewel er geen gevangene is geëxecuteerd sinds 1993 (de meeste doodvonnissen worden omgezet in levenslange gevangenisstraf). Evenzo blijft homoseksualiteit illegaal in Ghana, maar deze wetgeving wordt zelden toegepast.

Tijdens de bijeenkomst in het kader van de politieke dialoog krachtens artikel 8 tussen Ghana en de EU in juni 2015, mede voorgezeten door de president van Ghana, John Dramani Mahama, kwam een breed scala aan mensenrechtenvraagstukken aan bod. Zowel de EU als Ghana benadrukten hun gezamenlijke gehechtheid aan het democratisch proces en naleving van de mensenrechten, waarbij zij in het bijzonder ingingen op het belang van inclusieve, transparante en geloofwaardige verkiezingen in november 2016 die de democratische geloofsbrieven die Ghana al heeft nog eens zouden moeten bevestigen. Beide partijen waren het erover eens dat er een belangrijke rol voor de kiescommissie weggelegd is in dit proces.

Corruptie is evenwel nog altijd een groeiende bron van zorg. Op een voorbereidende bijeenkomst met maatschappelijke organisaties die de EU in mei 2015 belegde om te bepalen welke kwesties er besproken zouden moeten worden in de politieke dialoog, kwam corruptie als een van de meest prangende onderwerpen naar voren. In de dialoog zelf werd dit dan ook besproken en toonde de EU zich ingenomen met de goedkeuring van het nationale actieplan voor corruptiebestrijding van de regering en gaf zij te kennen de uitvoering daarvan te zullen steunen. In mei 2015 toonde de EU zich ingenomen met de goedkeuring en publicatie van het actieplan betalingsadministratie voor het aanpakken van onregelmatigheden op dit vlak; dit plan alsmede een positieve beoordeling van de betalingsinfrastructuur zetten het licht op groen voor hervatting van begrotingssteun aan Ghana. Er moet evenwel nog veel worden gedaan om degenen te vervolgen die op alle niveaus verantwoordelijk zijn voor corruptie. De Ghanese positieve retoriek op dit punt gaat niet vergezeld van krachtig optreden.

Een ander cruciaal mensenrechtenvraagstuk dat in 2015 werd aangepakt, betreft de toegang tot een verantwoordingsplichtige, eerlijke en doeltreffende rechtspraak. Specifieke aandacht was er voor een documentaire over corruptiegevallen bij rechters, die in september in Accra aan het publiek werd getoond. Dit schandaal leidde tot een nationaal debat over de aanstellingsprocedure voor rechters en meer in algemene zin over hervorming van het rechtsbestel. Op dit moment loopt er een onderzoek naar deze en ook voorgaande corruptiegevallen.

Gendermainstreaming was in 2015 een centraal thema in veel EU-projecten en discussies in Ghana. Het ministerie van Gender, Kinderen en Sociale Bescherming legde de laatste hand aan de Wet positieve discriminatie die ter behandeling voorgelegd zal worden aan het kabinet. Eenmaal van kracht zal deze wet hopelijk bijdragen aan de correctie van sociale, culturele, economische en educatieve onevenwichtigheden en aan bevordering van de gendergelijkheid in Ghana. Ondertussen introduceerde het minister in 2015 een nationaal genderbeleid ter integratie van gendergelijkheidsvraagstukken in nationale ontwikkelingsprocessen. Het beleid richt zich op verbetering van de sociale, juridische, burgerlijke, politieke, economische en sociaal-culturele omstandigheden voor het Ghanese volk, en dan in het bijzonder voor vrouwen, kinderen, kwetsbare personen en personen met speciale behoeften, zoals gehandicapten en gemarginaliseerden.

De EU is in 2015 via de ontwikkelingssamenwerking de mensenrechten blijven bevorderen. Zo werd er 12 miljoen euro verstrekt ter ondersteuning van onafhankelijke overheidsinstellingen met een rol in het verkiezingsproces (zoals de kiescommissie, de nationale mediacommissie en de nationale commissie voor burgerschapsvorming), alsmede ter ondersteuning van empowerment-initiatieven voor vrouwen en jongeren, en van maatschappelijke organisaties die werken aan burgerschapsvorming en voorlichting aan kiezers.

De EIDHR verstrekte financiering voor een reeks activiteiten in samenwerking met maatschappelijke organisaties voor de bevordering en bescherming van kinderrechten in het land. Dit werk wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met Unicef.

Op 16 oktober 2015 werd er een forum met maatschappelijke organisaties en lokale autoriteiten gehouden om hen te informeren over het thematische programma voor maatschappelijke organisaties en plaatselijke overheden, om hen te vragen om een bijdrage aan de richtsnoeren voor een in 2016 te plaatsen oproep tot het indienen van voorstellen.

Guinee

Evenals in 2014 kampte Guinee in 2015 met problemen op het vlak van de mensenrechten en de rechtsstaat, dit tegen een achtergrond van politieke spanningen en een langverwacht medisch en economisch herstel van Ebola. De mensenrechtenactiviteiten van de EU in dit land bestonden uit contacten met de autoriteiten via regelmatige dialoog en publieke diplomatie, evenals uit de levering van technische en financiële bijstand.

Alpha Condé (RPG), na een opeenvolging van autoritaire regimes en staatsgrepen de eerste democratisch verkozen president van het land (december 2010) werd in de eerste ronde van de presidentsverkiezingen op 11 oktober 2015 herkozen. Van september tot en met november 2015 was er een EU-verkiezingswaarnemingsmissie om toezicht te houden op het proces. Ondanks gewelddadige incidenten voorafgaand aan de verkiezingsdag, die naar verluidt 11 mensen het leven kostten, verliepen de verkiezingen zelf relatief rustig en was de opkomst hoog. De presidentsverkiezing ging gebukt onder logistieke en organisatorische problemen, en ook was de verkiezingscommissie onvoldoende transparant, waren officiële organen niet onpartijdig genoeg en hadden partijen en kandidaten niet allemaal evenveel toegang tot de publieke media. Ondanks institutionele tekortkomingen, een laag hervormingstempo en een overheid die onvoldoende in staat is haar bevolking basisdiensten te leveren, werden er in 2015 minder straatdemonstraties gehouden dan in 2013 rond de parlementsverkiezingen. Na gewelddadige botsingen tussen oppositie-activisten en veiligheidsdiensten in april en mei 2015 en na de boycot van de parlementaire zittingen van april tot en met juli door de oppositie, zijn de oppositie en de regeringscoalitie eind juni weer de politieke dialoog aangegaan en hebben zij met actieve steun van de internationale gemeenschap (waaronder de EU) een akkoord weten te sluiten.

Om te laten zien dat de straffeloosheid wordt aangepakt, heeft Alpha Condé sinds zijn herverkiezing een minister en een aantal hoge ambtenaren ontslagen wegens wangedrag. Daarnaast heeft de Hoge Raad van Magistraten in 2015 vijf rechters gestraft voor wangedrag.

Het buitensporige geweld door de veiligheidsdiensten bij het herstellen van de openbare orde heeft in 2015 in vergelijking met het verkiezingsjaar 2013 minder slachtoffers veroorzaakt, wat erop duidt dat de veiligheidsdiensten nu betere tactieken inzetten. Er is al meer dan vijf jaar een onderzoek gaande in Guinee naar de slachting onder oppositieaanhangers op een bijeenkomst in Conakry in september 2009 door voor het merendeel leden van de presidentiële garde. Dit onderzoek door een groep Guineese rechters maakte in 2015 enige vorderingen: de ondervragingen van slachtoffers zijn afgerond en ruim twaalf personen zijn aangeklaagd. De huidige minister van Justitie heeft laten weten er alles aan te zullen doen om dit proces ook in 2016 verdere voortgang te geven.

Ondanks deze vorderingen bij het bestrijden van de straffeloosheid moeten leden van de veiligheidsdiensten en andere overheidsdienaren zich nog altijd niet verantwoorden voor zware misbruiken. Met steun van de internationale gemeenschap (waaronder de EU) worden er ambitieuze hervormingen van de rechtspraak en de veiligheidsdiensten doorgevoerd. Met technische ondersteuning van de EU wordt nu een aantal belangrijke wetteksten (Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering, Wetboek van Militair Strafrecht, Burgerlijk Wetboek en Wetboek van Kinderrechten) in lijn gebracht met internationale normen. Wat de situatie in de gevangenissen betreft, werd de situatie in het gevangeniswezen in 2015 kritiek, door meerdere ontsnappingen en pogingen daartoe, met gewelddadig treffen tussen gevangenen en veiligheidsdiensten tot gevolg. Ongelijke toegang tot de rechter, straffeloosheid, overvolle gevangenissen en een lange rechtsgang blijven de norm, waardoor Guineese burgers weinig vertrouwen in hun rechtsbestel hebben. In augustus 2015 werd evenwel een wet goedgekeurd tot stroomlijning van de organisatie van juryrechtbanken en tot versnelling van de procesgang. De daadwerkelijke uitvoering van deze hervorming stuit evenwel op een gebrek aan middelen en opgeleid personeel. **Via de EU-gefinancierde thematische programma's werden diverse door ngo's uitgevoerde projecten voortgezet op het vlak van de empowerment van vrouwen en vrouwen- en kinderrechten.**

De EU blijft ernstig bezorgd over het geweld tegen kinderen en de zeer veel voorkomende genitale verminking van vrouwen. De vrijheid van meningsuiting, vastgelegd in de Guineese grondwet, wordt evenwel in het algemeen geëerbiedigd. Er zijn meldingen van regelmatige botsingen door conflicten tussen verschillende stromingen van de islam, en de autoriteiten hebben de islamitische terroristische dreiging op hun agenda geplaatst. Onlangs heeft de regering een moskee gesloten op grond van overwegingen in verband met luchthavenveiligheid en er is een debat geopend over het verbod op gezichtsbedekkende sluiers, een kwestie die president Condé graag regionaal wil regelen via de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten. De in 2011 opgerichte voorlopige nationale verzoeningscommissie, die nog maar weinig had bereikt, heeft in 2015 haar werkzaamheden aarzeland hervat, vooralsnog zonder grotere vorderingen.

De tweede universele periodieke doorlichting in Guinee vond plaats in januari 2015, waarbij het land 179 aanbevelingen aanvaardde en nota van de overige 15 nam. De minister voor Mensenrechten is er nog niet in geslaagd om deze aanbevelingen op te nemen in het nationale mensenrechtenbeleid, aangezien voor goedkeuring daarvan eerst nog lokale, regionale en nationale raadplegingen moeten worden gehouden.

De EU leverde ook in 2015 technische en financiële steun aan Guinee, dit in combinatie met de Verenigde Naties en andere internationale betrokkenen. De voornaamste activiteiten van de EU op het vlak van mensenrechten richtten zich in 2015 op ondersteuning van de organisatie van de presidentsverkiezingen, bijstand bij de hervorming van de rechterlijke macht(PARJU), alsmede op de bestrijding van de straffeloosheid en de hervorming van het gevangeniswezen. De EU-steun omvat daarnaast ondersteuning van de hervorming van de veiligheidssector, ondersteuning van de civiele bescherming en de boswachterij (negende EOF), financiering aan maatschappelijke organisaties en de media voor capaciteits- en vredesopbouw, alsmede ondersteuning van de economische emancipatie van vrouwen en andere kwetsbare groepen.

Guinee-Bissau

In Guinee-Bissau verbeterde de mensenrechtensituatie in 2015. Er waren echter meldingen van foltering en andere vormen van mishandeling en sterfgevallen in politiehechtenis. De belangrijkste EU-doelstellingen op het gebied van de democratie en de mensenrechten in Guinee-Bissau zijn onder meer: het ondersteunen van de inspanningen van het bewind ter consolidatie van de democratische stabiliteit en de rechtsstaat, armoedebestrijding en het verbeteren van de mensenrechtensituatie in het land. Naar aanleiding van de verkiezingen van 2014 en het herstel van het constitutionele bestel hief de EU in maart 2015 de beperkingen op de ontwikkelingssamenwerking met Guinee-Bissau op. Diezelfde maand organiseerde de EU samen met de regering van Guinee-Bissau en het UNDP een donorconferentie in Brussel ter ondersteuning van de nationale ontwikkelingsstrategie voor 2015-2025 en het operationele vijfjarenplan "Terra Ranka", waarvan een deel betrekking heeft op de consolidatie van de democratie, de rechtsstaat en de bevordering van de mensenrechten.

De politieke dialoog met Guinee-Bissau uit hoofde van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou werd in 2015 hervat, en op 7 juli vond in Bissau overleg plaats met de toen zittende premier. Op dit overleg kwamen mensenrechten, de rechtsstaat en de strijd tegen straffeloosheid aan bod, evenals bij alle andere reguliere bilaterale contacten op het niveau van de delegaties en op centraal niveau.

De politieke gebeurtenissen in Guinee-Bissau sinds augustus 2015 bevestigen dat een van de grootste problemen nog steeds de rechtsstaat is.

In 2015 zette de EU haar financiële steun voort aan via het EOF en EIDHR gefinancierde projecten. Deze projecten waren gericht op het versterken van de capaciteit van maatschappelijke organisaties op het gebied van de mensenrechten, de bestrijding van gendergeweld en de bevordering van empowerment van vrouwen, de bevordering van de rechten van het kind, de verbetering van detentieomstandigheden en het zorgen voor een grotere bekendheid met mensenrechten onder de bevolking door de organisatie van verschillende activiteiten.

Kenia

In het algemeen werden, met betrekking tot de mensenrechtensituatie in Kenia, op sommige terreinen voorzichtige stappen in de juiste richting gezet, terwijl op andere terreinen de situatie verslechterd is. Onveiligheid blijft een ernstig probleem vormen, evenals de nogal hardhandige reactie van de regering op terrorisme. Door de Keniaanse nationale commissie voor de mensenrechten werden meerdere gevallen van verdwijningen en buitenrechtelijke executies, illegale detentie, marteling en andere mensenrechtenschendingen gemeld. De rechten van LHBTI-personen staan nog steeds onder druk, aangezien homoseksualiteit volgens de wet strafbaar blijft, hoewel er in de praktijk niemand voor vervolgd wordt. De doodstraf blijft bestaan in Kenia en de rechtbanken leggen nog steeds doodvonnissen op.

Net als in voorgaande jaren werkte de EU in Kenia aan een breed scala aan mensenrechtenvraagstukken. Deze waren voornamelijk gericht op het verlenen van steun bij de tenuitvoerlegging van de grondwet van 2010, het tegengaan van straffeloosheid, het voorkomen van buitengerechtelijke executies en het beschermen van mensenrechtenverdedigers.

Met de grondwet van 2010 werd een decentraliseringsstelsel ingevoerd waarbij de wetgevende en de uitvoerende macht aan de 47 administratieve districten worden toevertrouwd. De EU ondersteunt dit decentraliseringsproces. Er zijn echter nog steeds een aantal grondwettelijke problemen, zoals de uitvoering van de "two-thirds gender rule" (maximaal tweederde van de leden van gekozen lichamen mogen van hetzelfde geslacht zijn). De EU hecht veel belang aan het ondersteunen van de tenuitvoerlegging van de grondwet en heeft dit onderwerp in de politieke dialoog en via publieksdiplomatie ter sprake gebracht. In 2015 stonden veel ontwikkelingssamenwerkingsprojecten in het teken van dit onderwerp en kort geleden heeft de EU vier projecten met maatschappelijke organisaties geselecteerd die in de aanloop naar de verkiezingen van 2017 de naleving van de "two-thirds gender rule" op lokaal niveau moeten bevorderen. Op die manier kan discriminatie van vrouwen bij de nominatie van kandidaten worden voorkomen en gemeld.

President Kenyatta, vicepresident William Ruto en hun aanhangers waren sterk tegen het Internationaal Strafhof gekant en probeerden te bewerkstelligen dat de lopende aanklachten tegen vicepresident Ruto worden ingetrokken. Via privéberichten aan zowel de regering als aan andere belangrijke actoren heeft de EU Kenia gewezen op het belang van verdere samenwerking met het ICC overeenkomstig het Statuut van Rome. Straffeloosheid blijft een groot probleem in Kenia, aangezien politici, de veiligheidsdiensten en hooggeplaatste ambtenaren zelden verantwoording hoeven af te leggen voor hun daden. De EU heeft in haar dialoog met de regering het probleem van buitengerechtelijke executies te berde gebracht.

Ook worden veel mensenrechtenverdedigers vaak geïntimideerd, lastiggevallen en gesurveilleerd. Velen van hen lopen tevens het gevaar beschuldigd te worden van criminele activiteiten of het slachtoffer te worden van laster. De EU-delegatie en de lidstaten van de EU verleenden steun aan maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers die een einde proberen te maken aan de straffeloosheid, zoals de nationale mensenrechtencommissie van Kenia (Kenya National Commission on Human Rights) en de Independent Medico-Legal Unit. Het EU-contactpunt voor dit onderwerp blijft Nederland. Dit land zit tevens de maandelijkse bijeenkomsten van de groep van mensenrechtenverdedigers (Human Rights Defenders Group) voor, waarin de lidstaten, internationale partners (VS, Canada, Noorwegen, Zwitserland) en maatschappelijke organisaties die op dit domein actief zijn, samenkomen.

Ook voert de EU een regelmatige dialoog over mensenrechten met het maatschappelijk middenveld.

In januari 2015 vond de UPR van Kenia plaats. De meeste aanbevelingen werden door Kenia aanvaard, bijvoorbeeld de aanbevelingen met betrekking tot nationale instrumenten voor bescherming van de mensenrechten, buitengerechtelijke executies, gender, de rechten van het kind en de eerbiediging van internationaal recht in de strijd tegen terrorisme. Kenia verwierp echter aanbevelingen met betrekking tot de ratificatie van een aantal internationale verdragen, de afschaffing van de doodstraf, strafrechtelijke sancties voor inbreuken op de mediawetgeving, de legalisering van abortus en de decriminalisering van betrekkingen tussen mensen van hetzelfde geslacht.

Met betrekking tot de strijd tegen het terrorisme moet worden beklemtoond dat ondanks de naleving van algemeen aanvaarde normen voor de bescherming van de rechten van de mens, de rechtsstaat volledig moet worden toegepast tegen de extreme vormen van radicalisering en terrorisme.

Lesotho

In 2015 nam het aantal mensenrechtenschendingen toe. De rechtsstaat werd ondermijnd door de instabiliteit die volgde op de vermeende coup poging van augustus 2014. Tot de schendingen van de mensenrechten behoorden onder meer gevallen van foltering, wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, willekeurige moorden, langdurig voorarrest, en grote vertragingen bij processen. Tevens werd er een stijging geconstateerd van het aantal doodsb bedreigingen tegen advocaten, belanghebbenden uit het maatschappelijk middenveld en andere personen, en werd de vrijheid van meningsuiting en de ruimte van het maatschappelijk middenveld ingeperkt. Geweld tegen vrouwen en kinderen blijft een groot probleem in Lesotho.

Desondanks blijven de bestuurs-, rechtsstaat- en mensenrechtenindicatoren in Lesotho naar continentale en regionale normen bevredigend.

Overheidsinstellingen zoals de bureaus van de Ombudsman, het Directoraat corruptie en economische delicten en de Auditor General zijn operationeel. Het ambtenarenapparaat is echter zwak en zeer sterk gepolitiseerd, het bestuurlijk vermogen is wisselend en corruptie is wijdverbreid. Voor de vorige premier was de bestrijding van corruptie een prioriteit, maar de huidige regering lijkt hier minder belang aan te hechten. Er lopen meerdere rechtszaken, onder meer tegen een aantal ministers.

De nationale mensenrechtencommissie die er al lang had moeten zijn, is nog niet ingesteld. In 2015 werd in het Parlement echter wel een wetsvoorstel ingediend om die commissie operationeel te maken, dat naar verwacht binnenkort in stemming wordt gebracht.

De rechterlijke macht is betrekkelijk zwak, lijdt onder interne rivaliteit en handelt rechtszaken vaak traag af. In 2014 werd rechter Majara benoemd tot opperrechter van Lesotho. Hopelijk zal zij in staat zijn de nodige hervormingen door te voeren en kan zij de rechterlijke macht aanmoedigen het dossierbeheersysteem te gebruiken waarvoor de EU aanzienlijke steun heeft verleend (ondersteuning van de capaciteitsopbouw). De huidige president van het Hof van Beroep rechter Mosito is door de huidige premier scherp bekritiseerd en er gaan geruchten dat ontslag dreigt en zijn vervanger een controversiële persoon zou kunnen zijn.

Met betrekking tot de doodstraf is er een verontrustende trend ontstaan. Doodvonnissen worden automatisch behandeld door het Hof van Beroep, waar de rechters, die traditioneel uit Zuid-Afrika kwamen, de doodstraffen omzetten in levenslange gevangenisstraf. Dit is nu aan het veranderen, omdat de rechters niet langer hoofdzakelijk uit Zuid-Afrika komen.

De coalitieregering van Lesotho, die uit zeven partijen bestaat en na tussentijdse verkiezingen in februari 2015 aan de macht kwam, werd het hele jaar met zware problemen geconfronteerd, met name in verband met de moord op de voormalig bevelhebber van de Lesotho Defence Force (LDF), generaal Mahao. In juli 2015 besloot de Ontwikkelingsgemeenschap van Zuidelijk Afrika (SADC) daarom tot het instellen van een onderzoekscommissie die onderzoek moet doen naar de omstandigheden waaronder commandant Mahao werd doodgeschoten, de vermeende opstand binnen de LDF, de vermeende kidnapping van voormalige leden van de LDF en de vermeende moorden op een aantal oppositieleden. De werkzaamheden van de SADC-onderzoekscommissie werden gehinderd, doordat de regering en getuigen uit het leger onvoldoende medewerking verleenden. Tegelijkertijd heeft de LDF een procedure voor de krijgsraad gestart en negeert het bevelen van de High Court om militaire gevangenen vrij te laten die voor de onderzoekscommissie zouden getuigen; ook dit verstoort het werk van de onderzoekscommissie. De leiders van de oppositie zijn omwille van hun persoonlijke veiligheid sinds mei in ballingschap over de grens in Zuid-Afrika en leden van de oppositie boycotten momenteel het Parlement.

EU-steun met betrekking tot openbaar bestuur was in 2015 vooral gericht op het verlenen van ondersteuning aan de volgende sectoren: justitie; sociale bescherming, met name voor kwetsbare kinderen; financieel beheer in de publieke sector; het maatschappelijke middenveld; en mensenrechten. Via het EIDHR heeft de EU ook initiatieven gefinancierd ter bestrijding van mensenhandel en gendergerelateerd geweld. De EU ondersteunt tevens een project voor gendermainstreaming en recht om overheden te helpen vooruitgang te boeken op het gebied van de gelijkheid van mannen en vrouwen in het land. Via het EOF werkt de EU ook samen met Unicef voor het verlenen van technische bijstand aan het ministerie van Sociale Ontwikkeling ter bevordering van de rechten van kwetsbare kinderen.

De belangrijkste bestuursproblemen die moeten worden aangepakt zijn onder meer: ervoor zorgen dat bestuursinstellingen hun wettelijke bevoegdheden beter beschermen, oprichting van een functionerende nationale mensenrechtencommissie, het waarborgen van een efficiënte rechtsbedeling, hervorming van het ambtenarenapparaat (en depolitisering van het leger), bestrijding van discriminatie tegen vrouwen, verbetering van de socialebeschermingstelsels, en invoering van een juridisch kader voor het maatschappelijk middenveld, zodat dit daadwerkelijk en vrij kan opereren.

Liberia

De voornaamste prioriteiten van de EU voor Liberia zijn: officiële afschaffing van de doodstraf, de bevordering en bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen, en ondersteuning van het maatschappelijk middenveld bij het propageren van de mensenrechten. Specifieke doelstellingen zijn onder meer het garanderen van toegang tot gezondheidszorg en scholing voor vrouwen en kinderen, het terugdringen van alle vormen van uitbuiting en het bestrijden van gendergeweld en moedersterfte. Tot de punten van zorg behoren de gevangenisomstandigheden en het grote aantal personen in voorlopige hechtenis: deze kwesties duiden op bredere structurele tekortkomingen in het strafrechtstelsel. Ook de verantwoordingsplicht en transparantie in de overheidssector zijn punten van zorg.

De EU bleef zich in 2015 inzetten voor de mensenrechten, onder meer door middel van de formele politieke dialoog EU-Liberia. Tevens heeft de EU getracht het publiek te informeren over kwesties als de doodstraf en gendergeweld, onder meer via de media. Voor het aanpakken van mensenrechtenkwesties werd zowel door de EU als door de lidstaten praktische steun geboden, die onder meer bestond uit specifieke projecten op het gebied van vrouwenrechten, de rechten van het kind en de rechterlijke macht. In mei 2015 vond in de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties de tweede universele periodieke doorlichting van Liberia plaats. Het land werd geprezen om zijn inspanningen in de strijd tegen ebola en de vooruitgang bij de vreedzame politieke transitie de afgelopen jaren.

De regering van Liberia onderkende veel van deze problemen en werkt aan maatregelen om er iets tegen te doen, hoewel hij eveneens benadrukte dat het de binnenlandse publieke opinie over onderwerpen als LHBTI-rechten en de doodstraf moet respecteren. Op vele terreinen worden de inspanningen om aan internationale verplichtingen te voldoen, belemmerd door een gebrek aan middelen en capaciteit, met name wat economische en sociale rechten betreft.

Omdat de ebola-uitbraak in Liberia begin 2015 goeddeels onder controle was, werd de noodtoestand van augustus 2014 niet opnieuw ingesteld. De senaatsverkiezingen in december 2014 waren een positief signaal van het streven naar democratie en een eerlijk democratisch proces, ondanks de moeilijke omstandigheden waarin ze werden gehouden. De heropening van de scholen in februari 2015 markeerde het einde van grootschalige beperkingen die een directe impact hadden op de mensenrechten.

De ebola-uitbraak onderstreepte niettemin dat de Liberiaanse regering beperkte mogelijkheden heeft om in de basisbehoeften van haar burgers te voorzien, en dat er nog altijd weinig vertrouwen is tussen de bevolking en de heersende elite. Dit gebrek aan vertrouwen heeft te maken met de gebrekkige transparantie en verantwoordingsplicht, waaronder de wijdverbreide corruptie op alle niveaus van de openbare diensten en de hogere niveaus van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht.

Dankzij EU-middelen worden in Liberia via het EIDHR momenteel verscheidene projecten uitgevoerd die gericht zijn op toegang tot de rechter voor meisjes en vrouwen, gendergeweld en schadelijke traditionele praktijken, waaronder de genitale verminking van vrouwen. Met behulp van het Deense Rode Kruis voert de Liberian National Red Cross Society een gemeenschapsinitiatief uit ter bevordering van mensenrechten en gendergelijkheid op het platteland van Liberia, waarmee wordt getracht de capaciteit van het Rode Kruis op het gebied van gendergelijkheid te versterken en gendergerelateerde discriminatie en kwetsbaarheid in plattelandsgemeenschappen in de districten Lofa, Bong, en Nimba tegen te gaan. Als gevolg van de ebola-epidemie was het project opgeschort tot mei 2015.

In 2015 werden nieuwe projecten geselecteerd waarmee in 2016 een aanvang wordt gemaakt. Deze hebben onder meer betrekking op het versterken van de rechtsstaat en goed bestuur door meer transparantie en toegang tot informatie op het gebied van veiligheid en justitie.

Door het "AWARE"-initiatief, "A West African Response to Ebola", gaf de EU prioritaire steun aan de onderwijssector in Liberia. Een van de belangrijkste doelstellingen van de EU is Liberiaanse scholen toegang te geven tot schoon water en gemeenschappen te mobiliseren, zodat zij de faciliteiten in stand kunnen houden en op de juiste manier kunnen gebruiken. Een door Save the Children georganiseerd en via het Europese stabiliteitsinstrument gefinancierd project bevorderde naast de participatie van kinderen en jongeren ook het beroepsonderwijs.

Madagaskar

In 2015 waren de belangrijkste prioriteiten op mensenrechtengebied voor Madagaskar: bevordering van de fundamentele vrijheden, bevordering van de rechten van vrouwen en kinderen en de uitbanning van geweld jegens hen, de eerbiediging van mensenrechten binnen het openbaar bestuur en het rechtssstelsel en ondersteuning voor het maatschappelijk middenveld en mensenrechten-verdedigers.

In 2015 werden twee artikel 8-dialogen op presidentieel niveau gehouden over het slechte functioneren van het rechtsstelsel in het algemeen, en meer specifiek over de doeltreffende strijd tegen corruptie en de smokkel van palissanderhout, de problemen met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en de nieuwe Communicatiewet waarover in juli 2016 zal worden gestemd. Andere vraagstukken die aan de orde kwamen waren de mensenrechtenschendingen en wederrechtelijke executies door veiligheidstroepen in het zuiden van het land in de strijd tegen gewapende bandieten (*Dahalo*), toezicht in lokale gemeenschappen die zich tegen de straffeloosheid van deze bandieten verzetten, en de gebrekkige participatie van het maatschappelijk middenveld bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid voor de openbare sector.

De gemeenteraadsverkiezingen van 2015 waren transparant en vreedzaam en kenden een redelijke opkomst (50 %). Zij werden gewonnen door de partij van de president. In overeenstemming met de lopende stabilisatie-inspanningen vonden op 29 december senaatsverkiezingen plaats en in 2016 volgen er regionale verkiezingen.

De EU besteedt verder specifiek aandacht aan de herhaaldelijke pogingen van het corrupte gerechtelijke apparaat om het werk van het agentschap voor corruptiebestrijding Bianco teniet te doen en van politieke partijen om zich het werk van het agentschap toe te eigenen nog voordat het zijn werk kan doen, en aan de behandeling van getuigen in specifieke corruptiezaken (bv. Armand Marozafy en Patrick Zakariasy). Bianco ontvangt steun in het kader van een programma uit het 11e EOF ter verbetering van overheidsdiensten voor burgers. Ook volgt de EU nauwgezet de ontwikkelingen met betrekking tot corruptie, wapenhandel en mensenrechtenschendingen door veiligheidstroepen tegen de bevolking in acties tegen de diefstal van runderen; in dit kader verricht zij tevens bezoeken ter plaatse. Volgens de president van Madagaskar is de diefstal van runderen (nl. van tienduizenden zeboes) een kwestie van openlijk banditisme en georganiseerde misdaad geworden die de economie en de veiligheid van het land aantast en tot geïsoleerde gevallen van mensenrechtenschendingen leidt. Volgens hem kunnen enkel een verstrekkende hervorming van de veiligheidsdiensten en het justitieel apparaat blijvend verandering brengen in deze situatie.

In 2015 richtte de dialoog met het maatschappelijk middenveld zich naast corruptie en mensenrechtenschendingen ook op de decentralisatie van bevoegdheden (gemeenteraadsverkiezingen van juli 2015) en de toekomstige behoeften in verband hiermee. Een bezoek van president Rajaonarimampianina aan Brussel in november 2015 gaf de Europese instellingen de gelegenheid om hun bezorgdheid te uiten over de aanhoudende corruptie en het trage tempo van de bestuurs-hervormingen in het land, waardoor de bevolking onvoldoende profiteert van de voordelen van democratie.

Dankzij de drie vergaderingen van de Groep Afrika (COAFR) over Madagaskar in 2015 konden de EU-lidstaten op de hoogte worden gehouden over de trage vooruitgang op het gebied van de mensenrechten in het land.

Begin 2015 zegde Madagaskar toe alle aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting van de VN-Mensenrechtenraad op te volgen en in maart 2015 schafte het land bij wet de doodstraf af; deze werd overigens nooit ten uitvoer gelegd. Aan een andere belangrijke aanbeveling, de instelling van een onafhankelijke nationale raad voor de mensenrechten, wordt volgens de planning in 2016 uitvoering gegeven en hiervoor is al geld vrijgemaakt in de begroting. Over het algemeen werd Madagaskar door de Raad geprezen voor zijn inspanningen ter verbetering van de mensenrechten ondanks de problemen van het land bij het oplossen van de politieke crisis.

In overeenstemming met haar vier strategische prioriteiten op het gebied van de mensenrechten verleende de EU ook in 2015 steun voor verkiezingsvoorlichting en burgereducatie in Madagaskar, de verbetering van de rechten van het kind via het nationale programma voor toegang tot onderwijs en de bescherming van kinderen tegen seksueel toerisme en prostitutie, mensenhandel en uitbuiting binnen huishoudens. Daarnaast zette de EU zich in voor de verbetering van de detentieomstandigheden van minderjarigen en de bevordering van de rechten van vrouwen via opleiding en steun voor economische en maatschappelijke emancipatie van de meest kwetsbare mensen in stedelijke gebieden. Verder werd er aandacht besteed aan electorale voorlichting voor de gemeenteraadsverkiezingen, eerbiediging van de mensenrechten door de overheid en gerechtsambtenaren, en steun voor juridische beroepen. Ook werd er financiële steun gegeven voor projecten ter verbetering van de detentieomstandigheden en sociale reïntegratie van gedetineerden.

Op de dag van de mensenrechten (10 december) ondertekende het hoofd van de EU-delegatie samen met organisaties van het maatschappelijk middenveld uit Madagaskar zes nieuwe projecten die betrekking hebben op de bovengenoemde gebieden; begin 2016 zullen nog acht andere projecten volgen. Er werd speciale nadruk gelegd op de ondersteuning van kwetsbare groepen en hun vermogen om hun economische rechten uit te oefenen.

Malawi

De doelstellingen van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in het kader van haar betrekkingen met Malawi waren in 2015 gericht op politieke rechten, democratisch bestuur en de rechten van kwetsbare groepen.

De algemene mensenrechtensituatie in het land bleef in 2015 vrij stabiel en de belangrijkste uitdagingen hebben betrekking op gendergelijkheid en geweld tegen vrouwen en kinderen, het hoge aantal kindhuwelijken, discriminatie op grond van seksuele gerichtheid, detentieomstandigheden in gevangenissen, en economische en sociale rechten. Daarnaast waren er in 2015 verontrustende berichten over geweldpleging tegen en het doden van albino's.

In samenwerking met de lidstaten voerde de EU met Malawi verschillende vormen besprekingen over mensenrechten en democratie, onder meer door middel van politieke dialoog en regelmatige contacten met de mensenrechtencommissie van Malawi.

Er werd EU-steun verleend voor de hervorming van het kiesstelsel. In het kader van het hervormingsproces worden de problemen binnen het kiesstelsel en de organisatie van verkiezingen momenteel geëvalueerd, en dat omvat de voortgangsbewaking van de EU-verkiezingswaarnemingsmissie.

Op lokaal niveau gaf de EU verder steun aan civiele educatie door middel van het nationale initiatief voor burgereducatie (National Initiative for Civic Education, NICE), dat met name burgers uit achterstandsgroepen mondiger moet maken en de transparantie, verantwoordingsplicht en effectiviteit van gezagsdragers en dienstverleners moet verbeteren.

In mei 2015 werden de prestaties van Malawi op het gebied van de mensenrechten, dat daarbij geholpen werd door de EU, beoordeeld in het kader van het universeel periodiek herzieningsmechanisme. De regering aanvaardde vervolgens 132 aanbevelingen, en verwierp er 41. De meerderheid van de geweigerde aanbevelingen hadden betrekking op de doodstraf en LHBTI-vraagstukken.

Wat financiële samenwerking betreft, genoot Malawi EU-steun die de eerbiediging van de mensenrechten in het land moet verbeteren, bijvoorbeeld door middel van capaciteitsopbouw binnen de mensenrechtencommissie van Malawi. In 2015 was de steun voornamelijk gericht op het monitoren van de tenuitvoerlegging van de mensenrechtenwetgeving en de versterking van het institutionele kader voor gevangenissen. Ook bood de EU steun aan inspecties ter plaatse en een op mensenrechten gebaseerde aanpak van begrotingsanalyse.

De EU bleef steun verlenen aan de agenda inzake gendergelijkheid via het project gendergelijkheid en empowerment van vrouwen (GEWE), in partnerschap met het UNFPA en kleinere activiteiten met plaatselijke ngo's. Dankzij de promotieactiviteiten droeg het GEWE-programma bij aan de afronding en vaststelling door het Parlement van de nieuwe wet inzake huwelijks-, echtscheidings- en familiebetrekkingen, waarin de minimumleeftijd voor het aangaan van een huwelijk op 18 jaar wordt gesteld.

De EU en haar lidstaten bleven steun geven aan lokale maatschappelijke organisaties die opkomen voor de rechten van tot minderheden behorende personen en kwetsbare groepen, waaronder LHBTI-personen en personen met een handicap. Ook aan kinderrechten wordt aandacht besteed, door projecten die bijdragen aan betere kinderschermingssystemen.

Mali

In Mali stond 2015 in het teken van twee belangrijke gebeurtenissen: de ondertekening door de samenwerkende coalitie van gewapende groeperingen van de overeenkomst voor vrede en verzoening in Mali op 15 mei en 20 juni, en een landelijke stijging van onveiligheid en terroristische activiteiten, die zich op onrustbarende wijze naar het zuiden uitbreidden.

De conclusies van de Raad Buitenlandse Zaken van 9 februari bevestigden de toezegging van de EU om Mali te ondersteunen op de weg naar ontwikkeling, vrede, verzoening en stabiliteit. Daarvoor is het van wezenlijk belang dat de Malinese regering vooruitgang boekt op het gebied van bestuur, democratie, de rechtsstaat, hervorming van het gerechtelijk apparaat en de veiligheidssector, en bij de bestrijding van straffeloosheid. Stabilisatie-inspanningen moeten streven naar veiligheid voor de bevolking, in het bijzonder voor vrouwen en kinderen.

De onlangs benoemde speciale EU-vertegenwoordiger voor de Sahel, Ángel Losada, bracht op 17 en 18 december zijn eerste officiële bezoek in die functie aan Bamako om te benadrukken hoe belangrijk Mali is voor de EU, en om het belang van eerbiediging van de mensenrechten en veiligheidsvraagstukken te onderstrepen.

EU-Commissaris voor Humanitaire Hulp en Crisisbeheersing Stylianides bezocht Mali op 17 februari en voerde er met president Keïta gesprekken over de voedselschaarste en ondervoeding bij kinderen waarmee de Malinese bevolking geconfronteerd wordt.

De prioriteiten van de EU hebben betrekking op het versterken van de Malinese staat en zijn aanwezigheid ter plekke, met name in het noorden. Bij het nastreven van dit doel wordt aan de Malinese autoriteiten steun gegeven voor het houden van vrije en transparante verkiezingen en verder op het gebied van gendergelijkheid, goed bestuur (waaronder het tegengaan van corruptie en ongeoorloofde verrijking), hervorming van de rechterlijke macht, en de modernisering en professionalisering van de Malinese veiligheidstroepen door hervorming van de veiligheidssector.

Bij alle aspecten van deze steun wordt rekening gehouden met de mensenrechten, aangezien de eerbiediging en bevordering van grondrechten de enige manier is om de huidige crisis tot een duurzaam einde te brengen, de staatsstructuren te consolideren en de dienstverlening te verbeteren.

De EU speelt een belangrijke rol bij de follow-up van het vredesakkoord, en is momenteel voorzitter van het subcomité voor sociaaleconomische ontwikkeling van het Comité de Suivi de l'accord (follow-upcomité voor de overeenkomst). Deze inzet voor vrede en stabiliteit is ook zichtbaar in de actieve bijdrage aan de politieke dialoog over mensenrechten, waarin de Malinese autoriteiten, het maatschappelijk middenveld en gewapende groepen samenkomen voor politiek overleg en onderhandelingen. In de opleidingen van de GVDB-missie, de EU-opleidingsmissie (EUTM) en de EU-capaciteitsopbouwmissie in Mali (EUCAP Sahel Mali) zijn tevens modules over mensenrechten opgenomen.

De 15 leden van de Commissie voor waarheid, gerechtigheid en verzoening zijn op 14 oktober 2015 benoemd, maar de commissie is nog niet operationeel.

De wet die genderquota invoert voor gekozen en benoemde overheidsfunctionarissen werd in december aangenomen en leidde het begin in van een nieuw tijdperk voor gendergelijkheid in de publieke sector in Mali.

Op operationeel niveau heeft de EU in 2015 bij verschillende gelegenheden maatregelen ter bevordering en bescherming van de mensenrechten genomen. Zo kon met een noodsubsidie van het EIDHR een tijdelijk veilig onderkomen in het buitenland worden gevonden voor een mensenrechtenverdediger en zijn gezin.

Andere initiatieven in het kader van het EIDHR waren onder meer gericht op straatkinderen, de rechten van gevangenen, en steun aan het maatschappelijk middenveld om mensenrechtenschendingen in kaart te brengen.

Aan de nationale mensenrechtencommissie werd, ter ondersteuning van haar statutaire activiteiten en interne hervormingen, een omvangrijke subsidie van 250 000 EUR voor twee jaar toegekend. Voorts werden er in 2015 vier belangrijke subsidieovereenkomsten ondertekend voor een totaalbedrag van 1 500 000 EUR. Zij hadden betrekking op gedwongen huwelijken, kindermisbruik en uitbuiting van kinderen, en de bevordering van burgerschap bij jongeren (met name in het noorden).

De EU-delegatie in Bamako en de EU-lidstaten bleven bijdragen aan het project ter ondersteuning van het verkiezingsproces (PAPEM). De administratieve verkiezingen die in 2015 werden uitgesteld, zouden in 2016 doorgang moeten vinden. In 2015 waren de PAPEM-werkzaamheden gericht op het uitvoeren van een volkstelling voor de burgerlijke stand, zodat het gemakkelijker wordt om vrije, representatieve en transparante democratische verkiezingen te houden.

Er werden bijzondere middelen uit het 10e EOF toegewezen voor de hervorming van het rechtswezen, waaraan de EU haar steun verleent. Het programma is bedoeld om structurele ondersteuning te geven aan het herstel van detentiecentra en aan een meerlagige aanpak van de hervorming van het rechtswezen.

Mauritanië

De mensenrechtenprioriteiten van de EU voor Mauritanië bleven in 2015 gericht op: verbetering van het rechtssysteem, de bestrijding van slavernij, de discriminatie van etnische minderheden en genderdiscriminatie, de status van ngo's, afschaffing van de doodstraf, en de bestrijding van marteling, mishandeling en gedwongen verdwijningen. Ook werd er speciale aandacht besteed aan etnische conflicten en de vrijheid van (religieuze) meningsuiting.

In 2015 vonden er twee belangrijke ontwikkelingen plaats op wetgevingsgebied: er werden twee wetten aangenomen, waarvan er één marteling en andere wrede en inhumane behandelingen strafbaar stelt als misdaden tegen de menselijkheid, en de ander een nationaal preventief mechanisme tegen foltering en mishandeling in het leven roept. Er werd een nieuwe antislavernij-wet vastgesteld die de wet van 2007 verving en de maximale gevangenisstraf voor slavernij verdubbelde (20 jaar i.p.v. 10). Daarin werd eindelijk het recht van maatschappelijke organisaties erkend om als civiele partij een klacht namens de slachtoffers in te dienen (zij moeten echter wel aan een reeks criteria voldoen). Ook voorziet het in gratis rechtsbijstand voor slachtoffers en bevat het een verwijzing naar het recht op schadeloosstelling.

Een zorgwekkende ontwikkeling evenwel was dat de ministerraad een wetsvoorstel inzake verenigingen vaststelde zonder daarover voorafgaand overleg te voeren met het maatschappelijk middenveld; onder het huidige voorstel blijft het huidige stelsel – waarbij een verzoek om voorafgaande toestemming moet worden gedaan – bestaan en worden aan de minister van Binnenlandse Zaken discretionaire bevoegdheden ten aanzien van ngo's en politieke partijen toegekend.

Hoewel er in de afgelopen jaren juridische en institutionele vooruitgang is geboekt op het gebied van de mensenrechten, met name door de toetreding tot en ratificatie van internationale conventies, blijft er binnen de internationale gemeenschap grote bezorgdheid bestaan over een aantal terreinen, en wijst zij op het feit dat er geen echte uitvoering aan de wetgeving wordt gegeven. Aanhoudende problemen zijn onder meer: controle van de overheid over de rechterlijke macht; straffeloosheid en een gebrek aan verantwoordingsplicht; mishandeling door rechtshandhavers; beperkingen op de vrijheid van vergadering; geweld tegen vrouwen; kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken; etnische en rassendiscriminatie; en kinderarbeid. Inhumane gevangenisomstandigheden, willekeurige arrestaties en langdurige voorlopige hechtenis zijn ook zaken die moeten worden aangepakt.

In juni 2015 boog het IAO-comité inzake de toepassing van normen zich over de naleving door Mauritanië van het verdrag betreffende de gedwongen arbeid. Het schonk daarbij bijzondere aandacht aan het aanhoudende probleem van slavernij.

De universele periodieke doorlichting van de mensenrechtensituatie (UN UPR) in Mauritanië vond in november 2015 plaats in Genève. De meeste aanbevelingen hadden betrekking op de uitbanning van aanhoudende praktijken als slavernij, mensensmokkel en marteling, afschaffing van de doodstraf, bestrijding van genitale verminking van vrouwen, empowerment van vrouwen, bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen, en de ratificatie van een aantal belangrijke mensenrechteninstrumenten.

De regelmatige dialoog van de EU met de autoriteiten en mensenrechtenverdedigers is een belangrijke pijler van het werk van de EU-delegatie in Mauritanië. In 2015 hield de EU twee officiële bijeenkomsten met mensenrechtenverdedigers en twee bijeenkomsten met de regering in het kader van de politieke dialoog uit hoofde van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, waarop onder meer mensenrechten ter sprake kwamen.

De EU verleende steun bij het opstellen van een nieuwe wet ter voorkoming van alle vormen van geweld tegen vrouwen; de indiening van het wetsvoorstel bij het Parlement is evenwel uitgesteld. De EU-delegatie heeft herhaaldelijk duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is dat deze wet wordt aangenomen. Ook hield zij een krachtig pleidooi voor een betere toepassing van het jeugdrecht, met name wat betreft alternatieven voor de opsluiting van jonge gedetineerden met volwassenen.

Onderstaande incidenten waren van bijzonder belang en de EU heeft hierover verklaringen gepubliceerd: de impasse in de rechtszaak tegen Cheikh Ould Mohammed Ould M'Kheitir: zijn zaak is – nadat hij eind 2014 de doodstraf had gekregen voor afvalligheid – in hoger beroep vastgelopen; en de gevangenisstraf van twee jaar voor de leiders van de antislavernijbeweging *Initiative de Resurgence du Mouvement Abolitionniste* Biram Ould Dah Abeid en Brahim Bilal Ramdhane, wegens deelname aan een verboden demonstratie tegen slavernij en landonteigeningspraktijken.

Er werden in 2015 drie nieuwe EIDHR-projecten uitgevoerd. Zij richtten zich op de belangrijkste strategische prioriteiten, zoals het voorkomen van geweld tegen jonge als dienstmeisje werkzame vrouwen, economische empowerment van voormalige slaven, en steun voor het vreedzaam samenleven van gemeenschappen en voor het oplossen van geschillen over landeigendom.

Republiek Mauritius

De doelstellingen van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in het kader van de betrekkingen met de Republiek Mauritius zijn: de eerbiediging van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat blijven bevorderen, met bijzondere nadruk op gendergeweld en geweld tegen kinderen. De EU bleef met de Republiek Mauritius op verschillende manieren besprekingen over mensenrechten en democratie voeren, onder meer door beleidsdialoog en via ontwikkelings-samenwerking. Het losbarsten van een aantal corruptiezaken leidde tot bezorgdheid over bestuurlijke kwesties in het land. De regering beschouwt transparantie en goed bestuur als kernprioriteiten. Sommige maatregelen van de regering worden door de oppositie echter als politieke vendetta's bestempeld. De terugzetting van Mauritius naar de "tier 2 watch list" in het jaarverslag 2015 over mensenhandel van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken is een reden tot bezorgdheid.

In april 2015 ondernam de EU een demarche met het verzoek aan Mauritius om toe te treden tot het VN-Wapenhandelsverdrag. In juli 2015 trad Mauritius toe tot dit verdrag. In oktober 2015 legde de regering van Mauritius zijn akte van toetreding tot het Verdrag inzake clustermunitie neer. In de Derde Commissie van de VN ondernam de EU een demarche inzake haar prioriteiten.

De EU publiceerde verklaringen van de hoge vertegenwoordiger/vicevoorzitter op de internationale dag tegen de doodstraf.

In de loop van het jaar intensiveerde de EU haar dialoog met maatschappelijke organisaties door deel te nemen en financieel bij te dragen aan campagnes ter bevordering van de rechten van vrouwen om het nationale beleid tegen gendergeweld nieuw leven in te blazen, alsook door bewustmaking en het opzetten van een publieke dialoog.

Wat financiële samenwerking betreft, ontvangt de Republiek Mauritius financiering uit de thematische EU-begrotingslijn voor niet-overheidsactoren. Naar aanleiding van de aanbestedings-procedure van 2013 voert de EU-delegatie momenteel vier contracten uit met ngo's die actief zijn op het gebied van kinder- en vrouwenrechten.

In 2015 ontving Mauritius via het EIDHR 0,1 miljoen EUR voor de uitvoering van acties vanaf 2016. Over de programmering van deze financiering zal worden beslist wanneer er overleg is geweest met de mensenrechtenverdedigers en andere belanghebbenden. Voorts verleende de EU Mauritius financiële steun via haar programma voor begrotingssteun ter waarde van 86 miljoen EUR. Twee van de indicatoren binnen dit programma zijn de verbetering van de gezondheid van moeders en het terugdringen van kindersterfte.

Mozambique

De politieke spanningen en lokale gewapende conflicten in de nasleep van de verkiezingen van oktober 2014 bleven voortduren in 2015. Hierdoor is het democratische en verzoeningsproces steeds meer onder druk komen te staan en is er een sfeer ontstaan waarin mensenrechtenschendingen steeds waarschijnlijker worden, ondanks de positieve stappen die door de Mozambikaanse autoriteiten op sommige gebieden zijn gezet.

De EU-verkiezingswaarnemingsmissie naar Mozambique bracht in februari een tweede bezoek en heeft haar eindverslag met belangrijke aanbevelingen voor toekomstige verkiezingen uitgebracht. Verder bleef de EU steun verlenen aan maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met mensenrechten, burgerschapsvorming, vrijheid van informatie en democratie, en aan het parlement. Wat het werk van de lidstaten betreft, organiseerde Portugal uitwisselingsbezoeken tussen het Mozambikaanse en het Portugese parlement en gaf Finland steun aan beleidsonderzoek naar democratisering op regionale universiteiten.

Wat de rechtsstaat betreft, trad in juni 2015 een nieuw wetboek van strafrecht in werking, waarin abortus werd gelegaliseerd en het strafbare feit "onnatuurlijke handelingen" niet meer voorkomt; dit laatste wordt algemeen uitgelegd als de de facto decriminalisering van homoseksualiteit. In het wetboek wordt het aantal strafrechtelijke procedures teruggebracht, de duur van voorlopige hechtenis verminderd en wordt voorzien in andere straffen dan vrijheidsbeneming.

De EU en een aantal lidstaten verleenden steun voor capaciteitsopbouw bij de rechterlijke macht. De EU gaf steun aan het Openbaar Ministerie, het Bureau voor corruptiebestrijding en het Hooggerechtshof. Portugal faciliteerde samenwerking tussen procureur-generaals. Duitsland verleende steun aan de decentralisatie van het gerechtelijk bestel, de ombudsman en de Ethiek-commissie. Daarnaast ondersteunden EU, Italië en Zweden initiatieven ter verbetering van de toegang tot een inclusief rechtstelsel.

Wat de vrijheid van meningsuiting betreft, zakte Mozambique zes plaatsen op de wereldindex voor persvrijheid van 2015 (85/180). Het land heeft echter wel een wet inzake toegang tot informatie aangenomen, waarmee een grote lacune gevuld werd. De EU, en met name Zweden, ondersteunde niet alleen inspanningen van het maatschappelijk middenveld om een bijdrage te leveren aan de nieuwe wet en de uitvoeringsverordening, maar hield samen met de lidstaten van de G-14 ook een reguliere dialoog met de regering om een recht op informatie in te voeren in het kader voor prestatiebeoordeling van de algemene begrotingssteun. Verder stimuleerde de EU de verspreiding van informatie door steun te geven aan het nationale forum voor lokale radiostations.

In maart werd Gilles Cistac, een professor in het staatsrecht, vermoord. Hij was bekend om zijn juridische adviezen over de grondwettigheid van het voorstel van RENAMO om de provincies autonomie te geven. In augustus werd de journalist Paulo Machava doodgeschoten. Het motief voor deze moord is nog onbekend. De onderzoeken naar de moorden hebben nog geen resultaten opgeleverd en de EU blijft de zaken nauwgezet volgen, net zoals de moord op rechter Silica in 2014.

In augustus vond een opzienbarende rechtszaak wegens smaad plaats tegen de bekende wetenschapper Carlos Nuno Castel-Branco, die in een Facebookbericht voormalig president Guebuza had bekritiseerd, en tegen de journalist Fernando Mbanze, die de tekst ook had gepubliceerd. Beide verdachten werden vrijgesproken. De procureur-generaal ging echter tegen beide vonnissen in beroep. Verscheidene lidstaten waren als waarnemers op het proces aanwezig.

Ook zijn er inspanningen verricht ter ondersteuning van de vrijheid van vereniging en van maatschappelijke organisaties en forums die om een verantwoordingsplicht in Mozambique vragen, waarbij tevens steun werd gegeven voor het opzetten van vakverenigingen.

De EU ondersteunt samen met een aantal lidstaten activiteiten op het gebied van gendergelijkheid en empowerment van vrouwen, waarbij de nadruk ligt op gendergeweld en kindhuwelijken. Bijna 50 % van alle Mozambikaanse meisjes trouwen voordat zij 18 jaar oud zijn. Kindhuwelijken zijn verboden, maar er staat geen straf op. In december nam de regering een nationale strategie aan voor het voorkomen en uitbannen van kindhuwelijken. Tot de overige werkkerreinen van de EU behoren onder meer ondersteuning voor de toegang tot onderwijs, politieke participatie van vrouwen en rechtsbijstand. De EU en meerdere lidstaten bieden steun aan ngo's, vakbonden en overheidsactiviteiten die de mensen beter bewust willen maken van de rechten van kinderen en het gevaar van mishandeling, en ook de toegang tot onderwijs en sociale voorzieningen verbeteren.

De tweede UPR van Mozambique vindt plaats op 19 januari 2016. Het regeringsverslag benadrukte dat de belangrijkste uitdagingen betrekking hebben op de gevangenisomstandigheden en overbevolkte gevangenissen, maar het schaduwrapport van de maatschappelijke organisaties concentreert zich daarentegen op onder meer de toegang tot de rechter, seksuele minderheden, de rechten van gemeenschappen en de vrijheid van meningsuiting. Sinds de vorige UPR (2011) heeft Mozambique stappen ondernomen om zijn mensenrechtenkader verder te verstevigen, onder meer door het facultatieve protocol bij het VN-verdrag tegen foltering te ratificeren en een nieuwe wet inzake toegang tot informatie vast te stellen. Het land is echter nog geen verbintenissen aangegaan om het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en het Facultatieve Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten te ratificeren. Evenmin heeft het de vaste uitnodigingen voor de speciale procedures van de Mensenrechtenraad verlengd. Aanhoudende meldingen van arbitraire opsluiting, buitensporig geweld en zelfs moord door het politieapparaat doen vermoeden dat de aanbevelingen ter zake mogelijk niet afdoende zijn opgevolgd. De speciale rapporteur inzake buitengerechtelijke, standrechtelijke en willekeurige executies wacht al sinds 2008 op een antwoord van de regering betreffende een bezoek aan het land. Meldingen over de vervolging van albino's in bepaalde delen van het land (zij worden vermoord en gebruikt voor hekserij) waren in 2015 ook een punt van zorg. De regering heeft een comité in het leven geroepen om maatregelen te nemen ter bescherming van albino's en heeft tevens bewustmakingscampagnes over albinisme gepland.

Namibië

Namibië heeft een modern juridisch kader voor de bescherming van de mensenrechten en is toegetreden tot de meeste internationale mensenrechtenverdragen. Ook is het een van de weinige landen die een mensenrechtenactieplan hebben ontwikkeld. Het heeft een groot aantal UPR-aanbevelingen geïmplementeerd en erkent tegelijkertijd een aantal belangrijke tekortkomingen met betrekking tot de omstandigheden van LHBTI'ers. De tenuitvoerlegging van sociale en economische rechten laat echter te wensen over. De UPR van 2011 benadrukte grote tekortkomingen wat betreft toegang tot de rechter, de omstandigheden in detentiecentra, de bescherming van minderheden (met name van de San) en gendergeweld.

Het land scoort goed op de persvrijheidsindex en de Ibrahim-index voor bestuur in Afrika. Het afgelopen jaar is de politieke participatie van vrouwen in Namibië aanzienlijk gestegen. Toch blijft het land kampen met werkloosheid, armoede en ongelijkheid. Dit zijn belangrijke problemen die tevens de mensenrechtensituatie treffen⁹. Deze sociaal-economische omstandigheden vormen – samen met drugs- en alcoholmisbruik, onvoldoende onderwijs en bepaalde sociale houdingen – een klimaat waarin geweld tegen vrouwen en meisjes wijdverbreid is.

In maart 2015 werd een stap in de goede richting genomen wat betreft de bescherming van de rechten van het kind: de langverwachte wet betreffende de zorg voor en bescherming van kinderen werd aangenomen. Deze wet zal in 2016 in werking treden. De EU en haar lidstaten zullen de uitvoering van deze wet nauwgezet volgen. Recent overleg met de regering over alle vormen van geweld tegen kinderen en vrouwen (26 november 2015) bevestigde dat Namibië zich goed bewust is van de problemen. De debatten gingen vooral over kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken, die bij wet allemaal verboden zijn sinds Namibië onafhankelijk werd. Toch bestaan er binnen de inheemse gemeenschappen nog steeds problemen met geweld tegen kinderen (met name bij de San).

Wat de rechten van het kind betreft blijft de afgifte van geboortecertificaten een probleem vormen: zij worden automatisch afgegeven in ziekenhuizen, en baby's die thuis of in afgelegen gebieden worden geboren, krijgen er dus geen.

Met betrekking tot inheemse bevolkingsgroepen heeft de regering in 2015 een aantal belangrijke maatregelen genomen. Binnen het kabinet van de president werd een etnische San benoemd tot onderminister voor gemarginaliseerde gemeenschappen, met de taak om specifiek de belangen van de San en andere achtergestelde gemeenschappen te behartigen. In juni 2015 heeft de ombudsman een Witboek over de rechten van achtergestelde gemeenschappen voltooid. Ook heeft hij zich sterk gemaakt voor het opnemen van de rechten van de gemarginaliseerde gemeenschappen in het nationale mensenrechtenactieplan voor 2015-2019.

⁹ 29 % van de bevolking wordt ingedeeld bij de categorieën “arm” of “zeer arm”, de Gini-coëfficiënt is 0,58 en het werkloosheidspercentage bedraagt 33,8 %.

In september 2015 werd eindelijk uitspraak gedaan in het proces over het verraad van Caprivi. Dit proces, het langst ooit in Namibië, over een gewapende aanval van separatisten in de Caprivistreek was jarenlang een smet op de mensenrechten in Namibië. Dit unieke proces in de Namibische rechtsgeschiedenis kende een ongekend groot aantal verdachten, die gedurende bijna 12 jaar lang terecht stonden voor 278 aanklachten. Uiteindelijk werden 35 verdachten vrijgesproken van hoogverraad, moord en poging tot moord, en werden 30 verdachten schuldig bevonden op deze aanklachten. De vrijgesproken personen hebben, na 12 jaar in de gevangenis te hebben doorgebracht, een civiel proces tegen de staat gestart wegens wederrechtelijke vrijheidsberoving.

In 2015 hebben de EU en haar lidstaten, naast het ondernemen van demarches op het gebied van de mensenrechten, ook steun gegeven aan activiteiten in Namibië met betrekking tot het voorkomen van marteling, het versterken van het Parlement, gendergelijkheid, de rechten van het kind, inheemse volkeren, en capaciteitsopbouw van ngo's en personen die op het terrein van burgerrechten actief zijn. De EU-werkgroep voor de mensenrechten komt regelmatig bijeen om vraagstukken met betrekking tot democratie en mensenrechten te behandelen. In 2015 financierde de EU een programma dat de werking en de verantwoordingsplicht van het Parlement in Namibië moet verbeteren om zo diens betrokkenheid bij de ontwikkelingsagenda van Namibië te stimuleren. Voorts ondersteunt de EU een project om de bijdrage van maatschappelijke organisaties aan de duurzame ontwikkeling en de sociaaleconomische rechtvaardigheid in Namibië te versterken. Een derde EU-programma in Namibië steunt de regering – en met name het ministerie van Onderwijs – bij het bewerkstelligen van eerlijke toegang tot hoogwaardig en doeltreffend basisonderwijs, en het tegengaan van ongelijkheden in de kwaliteit en toegankelijkheid van onderwijs door een behoefte-gestuurde aanpak. Met behulp van het Europees Instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en de thematische begrotingslijn maatschappelijk middenveld en plaatselijke overheden (CSO/LA) ondersteunt de EU tevens Namibische en Europese ngo's bij de uitvoering van projecten op de volgende terreinen: toegang tot de rechter; verkiezingen en electorale voorlichting; gendergeweld; kwetsbare en weeskinderen, waaronder kinderen met een gehoorbeperking; kwetsbare tieners, onder wie tieners met hiv/aids; LHBTI-vraagstukken; en het bevorderen van het decentraliseringsproces.

Niger

Ondanks enige inspanningen van de autoriteiten ter zake is de mensenrechtensituatie in Niger in 2015 niet verbeterd. Dit is voornamelijk te wijten aan de hardnekkige institutionele tekortkomingen en de verslechtering van de veiligheidssituatie, waardoor structurele hervormingen en de toepassing van internationale mensenrechten worden belemmerd. Bovendien heeft Niger, als een van de belangrijkste doorreislanden op de route van West-Afrika naar Europa, met irreguliere migratie en aanverwante smokkel, terugkeerders en gestrande migranten uit andere landen te maken.

De steeds prominentere aanwezigheid van Boko Haram in het zuidoosten van het land en de dagelijkse aanvallen op de burgerbevolking en veiligheidstroepen leidden tot een verdere verslechtering van de situatie. De strijd tegen Boko Haram heeft tevens mensenrechtenschendingen door de veiligheidstroepen teweeggebracht; zij zijn niet altijd bereid de internationale normen te volgen. Dit was duidelijk zichtbaar door de manier waarop werd opgetreden bij grote volksverhuizingen en door de arrestatie van honderden mensen, waaronder kinderen, mensenrechtenverdedigers en journalisten.

De veiligheidssituatie, de noodtoestand die in de Diffa-regio is afgekondigd en het gespannen klimaat aan de vooravond van de verkiezingen (in februari 2016 waren er presidentiële en parlementsverkiezingen) leidden hier en daar tot machtsmisbruik door de veiligheidsinstellingen, met name in verband met de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en de persvrijheid. In januari werden bij gewelddadige protesten tegen Charlie Hebdo meerdere christelijke kerken en bezittingen verwoest en kwamen tientallen mensen om het leven. Ondanks de snelle reactie van de autoriteiten toonde deze plotselinge toename van geweld aan dat religie een steeds grotere plaats inneemt in het sociaaleconomische leven van het land, en dat radicale overtuigingen zich sterk verbreiden. Bovendien werd aan het einde van het jaar melding gemaakt van een mislukte staatsgreep, waarmee nogmaals het gespannen politieke klimaat werd geïllustreerd.

In Niger is nog steeds sprake van discriminatie van en geweld tegen vrouwen. Hoewel de autoriteiten van Niger zich bewust zijn van de consequenties van een ongecontroleerde bevolkingsgroei, hebben zij te maken met de grote invloed van tradities en kunnen zij dus geen vooruitgang boeken bij het bewerkstelligen van beter onderwijs voor vrouwen. Dit bleek uit het feit dat het parlement bij het opstellen van een wetboek van familierecht geen vordering wist te maken met kwesties als kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken, en het feit dat het onmogelijk is om de voorbehouden van Niger met betrekking tot het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Cedaw) op te heffen.

De mensenrechtenprioriteiten van de EU in Niger zijn onder meer gericht op de eerbiediging van democratische beginselen en de rechtsstaat, verbetering van het rechtssysteem, met name wat betreft toegang tot de rechter en detentieomstandigheden, en de bescherming van vrouwen- en kinderrechten. Deze prioriteiten worden nader toegelicht in specifieke initiatieven, zoals het genderactieplan en de routekaart voor samenwerking met het maatschappelijk middenveld. De ontmoetingen in het kader van de politieke dialoog van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou waren voor de EU een essentieel instrument voor het overbrengen van haar bezorgdheid met betrekking tot de mensenrechten aan de regering. De EU-delegatie in Niamey hield met de Nigerese autoriteiten tevens contact in verband met de voorbereiding op de universele periodieke doorlichting (UPR) van de mensenrechtensituatie van de VN, die in januari 2016 zal plaatsvinden.

Een aantal acties die in 2015 plaatsvonden, zijn vermeldenswaard. Op de internationale dag van de mensenrechten organiseerde de EU-delegatie in Niamey twee initiatieven in verband met de strijd tegen alle vormen van geweld tegen vrouwen en kinderen, met speciale aandacht voor kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking. In het kader van de EIDHR werden er vier nieuwe projecten goedgekeurd: zij hebben betrekking op de verbetering van gevangenisomstandigheden, waaronder de levensomstandigheden voor minderjarige gevangenen, en het tegengaan tegen kindhuwelijken. De missie EUCAP Sahel Niger blijft de veiligheidstroepen en bepaalde betrokkenen uit de rechtswereld opleiden in de correcte toepassing van de antiterrorismewetgeving in volledige overeenstemming met het internationaal recht inzake de mensenrechten, het humanitair en strafrecht, alsook in de bescherming van slachtoffers en kwetsbare groepen, zoals vrouwen, kinderen en vluchtelingen.

Nigeria

De inzet van de EU inzake mensenrechten en democratie in Nigeria was in 2015 gericht op de prioriteiten voor dat jaar, zoals de presidentsverkiezingen, de aanhoudende opstand van Boko Haram, hervorming van de veiligheidssector en het gerechtelijk bestel, de afschaffing van de doodstraf, en de rechten van het kind.

De parlementsverkiezingen van 2015 waren historisch: de oppositie won de verkiezingen voor de eerste keer sinds het einde van het militaire bewind in 1999 en er vond een vreedzame machts-overdracht plaats. Het Nigeriaanse volk toonde dat zij democratie nastreeft en gaf het goede voorbeeld aan andere Afrikaanse landen. Hierbij moet worden aangetekend dat deze meerpartijen-verkiezingen gepaard gingen met gewelddadige incidenten, misbruik door de zittende macht en pogingen tot manipulatie. Er werden 160 doden gemeld als gevolg van het verkiezingsgeweld. De EU stuurde een verkiezingswaarnemingsmissie, die door de verschillende betrokkenen gewaardeerd werd om de positieve bijdrage die zij leverde aan de consolidatie van de democratie.

De nieuwe president Muhammadu Buhari trad eind mei aan en benadrukte dat de nieuwe regering grote waarde hecht aan de mensenrechten, met name met betrekking tot de strijd tegen de opstand van Boko Haram, die in 2015 leidde tot serieuze schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht. De Nigeriaanse en regionale strijdkrachten hebben weliswaar vooruitgang geboekt en de meeste gebieden die onder controle van Boko Haram stonden heroverd, maar de opstandelingen blijven bom- en zelfmoordaanslagen tegen burgers plegen en maken zich schuldig aan moord, marteling, verkrachting, gedwongen huwelijken, de werving van kindsoldaten en het vernietigen van scholen en eigendommen. In 2015 vielen er meer dan 3 600 burgerdoden als gevolg van aanvallen van Boko Haram. De terroristische groepering voerde ook aanvallen uit in de buurlanden Tsjaad, Niger en Kameroen en werd een regionale bedreiging voor de vrede en veiligheid. Als gevolg van het geweld is de humanitaire crisis de snelst groeiende crisis in Afrika: het aantal ontheemden wordt geschat op 2,2 miljoen en meer dan 190 000 Nigerianen zijn naar buurlanden gevlucht.

Het Nigeriaanse leger zette zijn hardhandige aanpak van de opstand voort. Volgens een verslag van Amnesty International uit juni 2015 heeft het Nigeriaanse leger meer dan 1 200 mensen onrechtmatig gedood en zijn er meer dan 7 000 mannen en jongens omgekomen in militaire detentie. In het verslag wordt opgeroepen tot een onderzoek naar oorlogsmisdaden door hooggeplaatste Nigeriaanse militairen. De beweerde massale executies van honderden sjiiitische betogers die behoren tot de groep Islamitische Beweging van Nigeria in Zaria, in de deelstaat Kaduna, in december 2015 door het Nigeriaanse leger is ook erg verontrustend. Ook kreeg het Nigeriaanse leger zware kritiek na de gewelddadige confrontaties in de noordelijke stad Zaria, in de deelstaat Kaduna, in december 2015, naar aanleiding waarvan de woordvoerder van de EDEO een verklaring deed uitgaan waarin werd opgeroepen de verantwoordelijken aan te wijzen en voor het gerecht te brengen. Volgens een in april 2016 gepubliceerd rapport van Amnesty International zijn meer dan 350 mensen om het leven gekomen na de confrontaties tussen leden van de Islamitische Beweging van Nigeria (IMN) en het Nigeriaanse leger.

Ook de schendingen van de rechten van het kind bleven problematisch. Volgens de resultaten van het Nigeriaanse onderzoek naar geweld tegen kinderen (Violence Against Children Survey of VACS) krijgt 60 % van de Nigeriaanse kinderen onder de 18 jaar te maken met een vorm van fysiek, emotioneel of seksueel geweld. De VACS, die in 2015 met steun van de EU werd gepubliceerd, was het eerste onderzoek van zijn soort in West-Afrika. In het jaarverslag van de secretaris-generaal van de VN over kinderen en gewapend conflict is Boko Haram opgenomen in de lijst van actoren die kinderen werven of gebruiken, vermoorden of verminken, verkrachten of op andere wijze seksueel geweld aandoen, of aanvallen doen op scholen en/of ziekenhuizen.

Op wetgevingsterrein viel er enige vooruitgang te noteren. Er werd een aantal veelbelovende wetten aangenomen voordat voormalig president Goodluck Jonathan in mei 2015 de macht overdroeg, zoals de wet strafrechtbedeling, waarmee een kader voor een breedschalige hervorming tot stand kwam, en de wet op het verbod op geweld tegen personen, waarin geweld tegen vrouwen en meisjes aan de orde komt. De wetsvoorstellen over het verbod op marteling en over personen met een handicap bevinden zich in een vergevorderd stadium in het Parlement.

Aangezien de nieuwe regering pas op 11 november voltallig kon aantreden, kon er in 2015 noch een formele ministeriële dialoog noch een mensenrechtendialoog EU-Nigeria worden gehouden. De lokale EU-mensenrechtenwerkgroep kwam echter wel regelmatig bijeen en nodigde meerdere mensenrechtenactivisten en -professionals uit teneinde het contact met het maatschappelijk middenveld voort te zetten.

Voorts ondernamen de EU en haar lidstaten in 2015 meerdere acties – zowel op lokaal als centraal niveau – om grotere vooruitgang te maken op het gebied van de mensenrechten en de democratie. Op 9 februari 2015 nam de Raad Buitenlandse Zaken conclusies aan over de opstand van Boko Haram. Ook werden er meerdere verklaringen van de HV/VV gepubliceerd over de verkiezingen, de dodelijke aanslagen van Boko Haram en het pardon aan een gevangene die in de dodencel zat. In het Europees Parlement werden er in 2015 twee spoeddebatten over Nigeria gehouden: in januari werden de gewelddadigheden in het noorden van Nigeria aan de kaak gesteld en in oktober de omstandigheden van kinderen die getroffen zijn door de aanhoudende opstand. Er werd een nieuw project gestart in het kader van de EIDHR dat de vaststelling van het wetsvoorstel inzake een moratorium op de doodstraf moet vergemakkelijken en strategische campagnes voor de afschaffing van de doodstraf in stand moet houden. Ook moet het voorzien in kosteloze rechtsbijstand aan gevangenen die gevaar lopen ter dood te worden veroordeeld of in de dodencel zitten. Voorts werden er in 2015 nog vier projecten gestart, die allen betrekking hadden op de rechten van het kind. Er werden demarches ondernomen jegens het Nigeriaanse ministerie van Buitenlandse zaken ter ondersteuning van de prioriteiten en initiatieven van de EU, met name met betrekking tot de 29e zitting van de Mensenrechtenraad. Ter viering van de Internationale Dag van de mensenrechten organiseerden Frankrijk en de EU-delegatie in 2015 een evenement over geweld tegen vrouwen en meisjes, waarbij de film “L'homme qui répare les femmes” werd vertoond en waaraan de winnaar van de Sacharovprijs Hauwa Ibrahim als een van de sprekers actief deelnam.

Rwanda

De belangrijkste positieve ontwikkeling wat de mensenrechten betreft was de neerlegging van de akte van bekrachtiging van het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT) op 1 juli 2015 (inwerkingtreding: 30 juli 2015). Hoewel dit moet worden gevolgd door een nationaal preventiemechanisme, vormt de ratificatie van het OPCAT door Rwanda een belangrijke formele verbintenis om mensenrechtenschendingen – zoals marteling – te voorkomen, doordat het land formeel internationaal toezicht heeft toegelaten.

Zoals in de universele periodieke doorlichting van 2015 al werd geconstateerd, blijven er problemen op het gebied van de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, de ontwikkeling van een maatschappelijk middenveld, de vrijheid van vereniging en op het vlak van politieke rechten. De Mediawet uit 2013 moet nog steeds op zodanige wijze worden geïmplementeerd dat de handhaving ervan door een onafhankelijk orgaan gebeurt in plaats van door de regering. De vrijheid van meningsuiting zou verder versterkt worden als de wetgeving – en de handhaving daarvan door de staat – gericht zou zijn op de bescherming van de rechten van het individu en de meningsuiting niet zou beperken regelen. Ondanks eerdere hervormingen en inspanningen van de regering om voor meer transparantie te zorgen, legt het wetgevingskader nog altijd druk op ngo's en belemmert het de ontwikkeling van een dynamisch maatschappelijk middenveld dat een bijdrage kan leveren aan beleidsdialogen, dienstverlening en banengroei. In 2015 konden meerdere maatschappelijke organisaties zich niet registreren.

De EU bleef zich in 2015 bij de regering, ngo's, mensenrechtenverdedigers en andere betrokkenen inzetten voor de mensenrechten, zowel via politieke dialoog als via operationele activiteiten. De politieke dialoog (artikel 8 van de EU-ACS Overeenkomst van Cotonou) blijft de belangrijkste basis voor overleg met de regering op dit terrein en in 2015 ging deze dialoog voornamelijk over de herziening van de Rwandese grondwet, mediavraagstukken en de vrijheid van meningsuiting, het maatschappelijk middenveld en de vrijheid van vereniging, en overige mensenrechtenvraagstukken. De EU en Rwanda zijn overeengekomen dat zij zich in 2016 echter sterker zullen richten op de uitvoering van de aanbevelingen van de UPR van 2015.

Naast de politieke dialoog in het kader van artikel 8 heeft de EU overleg met betrokken ministers gepleegd over specifieke mensenrechtenkwesties als de media en detentiezaken. De speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten Stavros Lambrinidis, die Rwanda in 2015 bezocht voor de mensenrechtendialoog tussen de EU en de Afrikaanse Unie, nam de gelegenheid te baat om Rwanda aan te moedigen lid te worden van het Internationaal Strafhof en de ruimte voor het uitoefenen van het recht op vrije meningsuiting te vergroten, ook voor de media. De EU publiceerde naast lokale verklaringen over de vrijheid van meningsuiting (op de Werelddag van de persvrijheid in maart 2015) in juni 2015 ook een specifiekere verklaring over persvrijheid naar aanleiding van de schorsing, voor onbepaalde tijd, van BBC-uitzendingen in Kinyarwanda.

Op niet-gouvernementeel niveau hield de EU niet alleen maandelijkse bijeenkomsten met mensenrechtenverdedigers over onderwerpen als het UPR-proces, de vrijheid van vereniging en detentiekwesties, maar ook ad-hocbijeenkomsten met andere vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. Deze bijeenkomsten zullen naar verwachting gestructureerder worden nu er een EU-routekaart voor samenwerking met maatschappelijke organisaties is opgesteld.

Wat operationele activiteiten betreft, verleende de EU financiële steun aan de *Ligue des droits de la personne dans la région des Grands Lacs* (Liga voor de mensenrechten in het Grotemerengebied), zodat deze een UPR-schaduwrapport kon opstellen, en diende zij een oproep tot het indienen van voorstellen in ter ondersteuning van maatschappelijke en mensenrechtenorganisaties. Met betrekking tot dat laatste was de oproep gericht op de transparantie van begrotingen en burgerparticipatie bij het toezicht op de tenuitvoerlegging van beleid, capaciteitsopbouw voor lokale radiostations en het verbeteren van de vrije informatiestroom tussen de overheid en andere betrokken partijen. Met betrekking tot de mensenrechten was de oproep gericht op de deelname van burgers aan het democratische en verkiezingsproces; de rechten van gedetineerden, waaronder toegang tot rechtsbijstand binnen het strafrechtstelsel; en alternatieven voor detentie voor en na het proces. De EU en de ambassades van de lidstaten verleenden tevens ondersteuning aan verschillende projecten die de media in Rwanda moeten versterken door middel van capaciteitsopbouw voor de zelfregulerende Rwandese mediacommissie, ondersteuning voor het uitzenden via de radio van debatten over politieke kwesties, en steun voor lokale radiostations die burgers engageren.

Sao Tomé en Príncipe

De hoofdprioriteiten van de EU op het gebied van de mensenrechten en de democratie in São Tomé en Príncipe zijn de ratificatie van internationale mensenrechtenverdragen, steunmaatregelen voor het rechtsstelsel, beëindiging van mishandeling door de politie, stimulering van de inspanningen om corruptie te bestrijden en campagnes die de bevolking duidelijk maken dat discriminatie moet worden bestreden. In 2015 zette de regering verschillende stappen in de goede richting om vooruitgang te boeken op deze terreinen. Zo ratificeerde São Tomé op 5 november 2015 het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. De EU toonde zich in een lokale verklaring ingenomen met deze belangrijke ontwikkeling.

In oktober 2015 vond de tweede universele periodieke doorlichting (UPR) van São Tomé en Príncipe plaats. Bij die doorlichting werd de vooruitgang sinds de vorige UPR van 2011 onderkend en werd het land aangemoedigd om nog meer mensenrechteninstrumenten te ratificeren.

De afgelopen jaren zijn er in São Tomé meerdere regeringswissels geweest, omdat opeenvolgende regeringen gemiddeld maar twee van de vier jaar van hun ambtstermijn volmaakten. Het lijkt erop dat deze trend in 2014 is gekeerd, toen de verkiezingen een regering opleverden die de steun kreeg van een meerderheid in het parlement (60 %). Ook vermeldenswaardig is het feit dat het de tweede keer is sinds 1990 dat de regering een parlementaire meerderheid achter zich heeft. De politieke stabiliteit wordt beschouwd als een goede kans voor de regering om problemen aan te pakken die lang verwaarloosd werden, zoals het opzetten van een nationaal mensenrechteninstelling in overeenstemming met de Beginselen van Parijs, en een betere bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen.

Het land ontving EUR 150 000 in het kader van het EIDHR. In de eerste helft van 2015 werd de oproep tot het indienen van voorstellen gepubliceerd. Deze had als thema de bestrijding van genderdiscriminatie en het verbeteren van de participatie van vrouwen in het sociale, economische en openbare leven. In december 2015 werd de overeenkomst met een lokale ngo ondertekend. Het project vormt een verdere aanvulling op een lopend project ter voorkoming van gendergeweld.

Senegal

De algemene mensenrechtensituatie in Senegal is bevredigend. De rechten van vrouwen, kinderen, en LHBTI-personen blijven echter een bron van zorg. In 2015 zette de EU publieksdiplomatie in en gebruikte zij ontwikkelingssamenwerking om acties uit te voeren op deze terreinen en op de terreinen van straffeloosheid, de ondersteuning voor het vredesproces in Casamance, en de vrijheid van vereniging en meningsuiting. Deze prioriteiten kwamen tevens aan bod in de politieke dialoog en in specifiek overleg met ministeries en maatschappelijke organisaties.

De familie-, arbeids- en strafwetgeving discrimineert vrouwen nog altijd en belemmert hun toegang tot sociale en economische rechten. De toegang tot gezondheidszorg (inclusief veilige abortus), onderwijs, werk, land, kredieten en de rechter blijven problematisch, met name in plattelandsgebieden. Er komt geen einde aan seksueel geweld tegen vrouwen, waaronder schadelijke praktijken zoals vrouwelijke genitale verminking (VGV), en vroege huwelijken. Beschermende maatregelen, zoals de wet op genderpariteit en wetgeving tegen VGV, worden nog steeds slecht gehandhaafd. De autoriteiten hebben zich bereid getoond een wetsvoorstel aan te nemen dat abortus om medische redenen in een beperkt aantal gevallen zou toestaan.

De omstandigheden van jonge bedelaars (*talibés*) die school lopen in Koranscholen (*daaras*), verslechterde in 2015. Hoewel er overal in het land meerdere *talibés* een gewelddadige dood stierven, werd hiervoor nauwelijks vervolging ingesteld. Er blijft onduidelijkheid over het wetsvoorstel van 2013 dat daaras zou moeten reguleren en moderniseren. De autoriteiten leveren echter meer inspanningen om de daaras op te knappen en de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

Tijdens de politieke dialoog uit hoofde van artikel 8 in juni benadrukte de EU dat bestaande wetgeving en aanbevelingen met betrekking tot de rechten van vrouwen en kinderen ook moeten worden geïmplementeerd. Ter viering van internationale vrouwendag nam de EU-delegatie in 2015 deel aan een rondetafeldebat over de rol van de media bij het bevorderen van genderpariteit, dat door lokale ngo's was georganiseerd. Ook ondernam de delegatie een demarche over geweld tegen vrouwen en kinderen, waarin zij de nadruk legde op kindhuwelijken, vroege of gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking (VGV). Wat ontwikkelingssamenwerking betreft, bood de EU 4,2 miljoen EUR in ondersteuning ter versterking van de capaciteiten van maatschappelijke organisaties die de rechten van het kind beschermen en ondersteunen en hieraan meer bekendheid geven.

Wat de bestrijding van straffeloosheid betreft, werd voor de Chambres Africaines Extraordinaires in Dakar het historische proces tegen de voormalig president van Tsjaad Hissène Habré geopend. Hij wordt beschuldigd van oorlogsmisdaden, misdrijven tegen de menselijkheid en marteling.

Op nationaal niveau bevestigde het Hooggerechtshof het vonnis van zes jaar gevangenisstraf en een forse boete voor illegale verrijking dat het speciale anticorruptietribunaal (*Cour de repression de l'enrichissement illicite*, CREI) had opgelegd aan Karim Wade (voormalig minister en de zoon van voormalig president Abdoulaye Wade). De regering sprak het voornemen uit om een beroepskamer in het leven te roepen naar aanleiding van kritiek van de VN en een aantal maatschappelijke organisaties over de eerbiediging van internationale rechtsnormen door het CREI en diens legaliteit en legitimiteit.

In 2015 intensiveerde de regering haar inspanningen om de duur van voorlopige hechtenis terug te brengen en gevangenisomstandigheden te verbeteren. Zo zijn er projecten voor de bouw van nieuwe gevangenissen en opleidingen voor gevangenispersoneel. Over een wetsvoorstel dat het recht op bijstand door een advocaat in civiele zaken moet verankeren, moet nog worden gestemd.

EU-optreden met betrekking tot de bestrijding van straffeloosheid omvatten onder meer: deelname in de bestuursraad van het proces tegen Hissène Habré; financiële steun om de rechtsstaat in Senegal te versterken (rechtbanken, gevangenissen, opleiding, bewustmaking); en financiering voor de capaciteitsopbouw van de Senegalese Rekenkamer. De EU bood meer dan EUR 400 000 aan steun aan het nationale antifraude- en anticorruptiebureau (OFNAC) op het gebied van opleiding, bewustmaking, communicatie en inspectie.

In 2015 sprak president Macky Sall herhaaldelijk zijn steun uit voor het strafbaar stellen van homoseksualiteit. LHBTI-personen in Senegal blijven het slachtoffer van discriminatie, intimidatie en stigmatisering. Door de wijdverbreide homofobie, een al te ijverig politiekorps en een vaak conservatieve rechterlijke macht worden homomannen frequenter en strenger gestraft. Bovendien worden processen voor betrekkingen tussen mensen van hetzelfde geslacht gekenmerkt door diverse inbreuken op fundamentele procedurele waarborgen, een lage bewijslast en openbare laster. Andere zorgwekkende trends zijn de steeds grotere terughoudendheid van mensenrechtenorganisaties om de rechten van LHBTI-personen publiekelijk te verdedigen en de steeds homovijandiger taal en acties van islamitische ngo's.

Globaal gezien verbeterde de situatie in de Casamance-regio, die het toneel is van een langdurig, sluimerend afscheidingsconflict. Het vredesproces is broos, maar de autoriteiten blijven er hun steun aan geven. De EU ondersteunde het vredesproces via een programma ten bedrage van 3 miljoen EUR in het kader van het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede (IcSP). Voorts besteedde de EU 35 miljoen EUR uit het Europees Ontwikkelingsfonds voor de verdere ondersteuning van de ontwikkeling van Casamance.

Een nieuw presidentieel decreet heeft de controle op ngo's verscherpt, die nu worden gedefinieerd als dienstverleners waarvan de begrotingen en acties van tevoren moeten worden goedgekeurd in verband met het ontwikkelingsbeleid van de regering. De EU en een aantal lidstaten hebben een routekaart voor interactie met Senegalese ngo's opgesteld. Met deze routekaart wordt beoogd om de dialoog en constructieve betrekkingen tussen de Senegalese autoriteiten en die organisaties te bevorderen en om hun capaciteit te versterken.

Wat de persvrijheid betreft werden er – net als in voorgaande jaren – meerdere keren journalisten vastgezet voor persmisdrijven en vervolgens weer vrijgelaten. President Sall heeft zijn steun voor de ontwerp-perswet, waarin die delicten niet langer strafbaar worden gesteld, ingetrokken en het is onduidelijk wat het parlement met het wetsvoorstel zal doen.

Republiek der Seychellen

EU-doelstellingen inzake mensenrechten en democratie in de betrekkingen met de Republiek der Seychellen zijn onder meer bestendigen van de hervorming van het kiesstelsel, bewaking van de uitvoering van de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting, en ondersteuning van de omzetting van internationale overeenkomsten en verdragen in nationaal recht.

Bij de presidentsverkiezingen van december 2015 is gebleken dat er een hoge mate van democratische rijpheid is op de Seychellen. Zij verliepen namelijk op vreedzame, ordelijke en transparante wijze, er was - met zes kandidaten - meer keuzemogelijkheid dan ooit tevoren.

De EU ging door met haar besprekingen met de Seychellen over mensenrechten en democratie in diverse vormen, onder meer de politieke dialoog in het kader van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, die in juli 2015 werd gevoerd.

De EU pleitte voortdurend voor verbetering van de democratische randvoorwaarden, met bijzondere aandacht voor het afmaken van de hervorming van het kiesstelsel en wijziging van de wettelijke bepalingen met het oog op meer vrijheid van vergadering, vrijheid van meningsuiting en persvrijheid, het niet discrimineren van vrouwen en de bescherming van de rechten van het kind.

Sierra Leone

De vooruitgang die Sierra Leone sinds het eind van de burgeroorlog heeft geboekt op het gebied van de mensenrechten, is prijzenswaardig. Er zijn echter nog altijd grote moeilijkheden. Tot de EU-prioriteiten inzake mensenrechten behoren de afschaffing van de doodstraf, gendergelijkheid, vrouwenemancipatie, handhaven van de wetgeving tegen kinderarbeid en uitbuiting van kinderen, terugdringing van de armoede, betere toegang tot de rechter, gezondheidszorg en onderwijs. De rechten van mensen die te lijden hebben onder de grootschalige verpachting van grond en de extractieve bedrijven, vergen ook voortdurende aandacht. De EU heeft bij de regering internationale mensenrechtenthema's aangekaart, mede gelet op het feit dat Sierra Leone lid is van de Mensenrechtenraad, en heeft haar steun aan projecten ter bevordering van de grondrechten in het land voortgezet.

In 2015 werd de mensenrechtensituatie grotendeels gedomineerd door de uitbraak van het ebolavirus. Die crisissituatie slopte veel financiële en personele middelen van het land op, en heeft een negatieve impact op de economische en sociale rechten gehad. De algemene noodtoestand vanwege ebola en de zeer ruime bevoegdheden van de uitvoerende macht leidden evenwel niet tot meer mensenrechtenschendingen, afgezien van een aantal lokale incidenten.

Ook in zijn derde jaar als lid van de VN-Mensenrechtenraad speelde het land een opbouwende rol. De meest recente universele periodieke doorlichting dateert van 2011, en Sierra Leone bereidt zich voor op een nieuwe collegiale toetsing in januari 2016. De regering aanvaardde 126 van de 129 aanbevelingen; van drie aanbevelingen met betrekking tot seksuele geaardheid en seksuele praktijken werd nota genomen.

Op 2 juli 2015 ratificeerde het parlement een protocol bij het Afrikaans handvest inzake de rechten van mensen en volkeren; dat protocol gaat over de rechten van vrouwen in Afrika en wordt ook wel “Protocol van Maputo” genoemd. Tijdens het debat in het parlement namen vertegenwoordigers van de regering en het parlement er nota van dat er geen onmiddellijke plannen zijn om schadelijke traditionele praktijken, zoals vrouwelijke genitale verminking, uit te bannen. Tenuitvoerlegging van striktere wetgeving en betere toegang tot de rechter voor overlevenden van seksueel en gendergerelateerd geweld zouden nodig zijn. Ngo's organiseerden campagnes om een einde te maken aan de praktijk van VGV bij meisjes onder de 18 jaar.

Op 5 november 2015 diende de mensenrechtencommissie van Sierra Leone, ondersteund door het VK en Ierland, haar rapport in bij de Afrikaanse Commissie voor de rechten van mensen en volkeren, tijdens haar 57e zitting in Banjul. Sierra Leone voldeed - voor het eerst sinds de aanneming op 27 juni 1981 door de OAE - aan zijn rapportageverplichting op grond van het Afrikaanse handvest.

Het debat in het parlement over de wet strafvordering, dat meermaals werd aangekondigd, vordert goed, maar moet nog tot een wet leiden. Op grond van deze wet kan de opperrechter voorschriften uitvaardigen inzake beleidslijnen, bijvoorbeeld inzake borgtocht en veroordeling, de achterstand in rechtszaken inlopen en het aantal preventief gedetineerden in de gevangenis doen afnemen.

De aspecten smaad, laster en opruiing van de wet openbare orde (1965) worden nog steeds gebruikt voor de aanhouding en opsluiting van journalisten. De situatie van radiojournalist David Baryoh, die meermaals werd gearresteerd en vastgehouden en wiens paspoort door de autoriteiten werd ingetrokken, blijft onopgelost. Hij spande bij het Hooggerechtshof van Freetown een zaak aan tegen het besluit van de onafhankelijke mediacommissie om het radioprogramma “Monoloog” voor onbepaalde tijd uit de ether te halen.

In 2015 heeft het ministerie van Financiën en Economische Ontwikkeling een begin gemaakt met het opstellen van een nieuwe ngo-beleid. Gevreesd wordt dat het nieuwe beleid zal leiden tot strengere controles op de werking van maatschappelijke organisaties in Sierra Leone via buitensporig kostbare administratieve voorschriften die een onredelijke last voor maatschappelijke organisaties vormen en in de praktijk tot gevolg hebben dat zij hun operationele capaciteit beperken. In een poging om enkele van deze pijnpunten aan te pakken, is bij de regering gelobbyd om ervoor te zorgen dat het opstellen met meer deelname van de civiele samenleving plaatsvindt. Dit proces is thans nog gaande.

Een mensenrechtenbeleid dat, in combinatie met specifieke maatregelen ter ondersteuning van gendergelijkheid en onderwijs, sterk bijdraagt aan het uitbannen van de armoede, staat op de nationale agenda voor welvaart (2013-2018) die de regering in juli 2013 heeft gelanceerd. De EU steunt dit proces. Ook steunt de EU, via het door het UNDP beheerde gezamenlijk fonds, de herziening van de grondwet met het oog op een meer inclusieve democratie, een grotere sociale cohesie, conflictpreventie en een betere bescherming van de mensenrechten. Door het ebolavirus werd de termijn voor indiening van het verslag van de nationale commissie grondwetsherziening bij de regering en het parlement verlengd tot maart 2016, en wordt naar verwacht in het najaar van 2017 een referendum gehouden.

Via de politieke dialoog en in de media blijft de EU de rechten van het kind ondersteunen, met name wat betreft kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken, en het recht op onderwijs/onderwijs voor meisjes. Het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Technologie blijft een beleid voeren van het verbieden aan zwangere meisjes om regulier onderwijs te volgen en staatsexamens te doen. In 2015 is een aanvullend project, ondersteund door Ierland en het Verenigd Koninkrijk, opgezet om zwangere meisjes in staat te stellen hun opleiding voort te zetten, en men blijft lobbyen om ervoor te zorgen dat het verbod wordt opgeheven. Via een kinderrechtenproject werkt de EU-delegatie aan het vergroten van de capaciteit van de Child Rights Coalition Sierra Leone en de kinderrechtennetwerken in Sierra Leone voor het bepleiten van en het toezicht op de bevordering en bescherming van de rechten van het kind op nationaal en districtsniveau.

Ook propageert de EU "fatsoenlijk werk en sociale dialoog" via een lopend project waarbij het arbeidsrecht wordt afgestemd op internationaal erkende fundamentele rechten van werknemers. Het project sluit nauw aan bij recente strategieën van de overheid voor banencreatie en vrouwen- en jongerenrechten, als uiteengezet in de agenda voor welvaart.

Somalië

Somalië komt er langzaam bovenop na decennia van conflicten en anarchie, en de mensenrechtensituatie is nog altijd zeer problematisch. Ondanks pogingen om de situatie te verbeteren, vonden ook in 2015 grootschalige schendingen van de mensenrechten plaats, waaronder buitengerechtelijke executies, geweld tegen vrouwen en kinderen, kinderhandel, agressie tegen journalisten en schending van de vrijheid van meningsuiting, willekeurige detentie en de toepassing van de doodstraf. De veiligheidssituatie blijft over het algemeen onstabiel, hoewel de Somalische autoriteiten en het Somalische nationale leger, ondersteund door Amisom, verder gingen met hun inspanningen om de opstand van Al-Shabaab de kop in te drukken en de voornamelijk aan die terroristische organisatie toegeschreven grootschalige mensenrechtenschendingen zo veel mogelijk te beperken. In het algemeen hangt de mensenrechtensituatie nog steeds nauw samen met de politieke ontwikkelingen en de veiligheidssituatie in het land.

De mensenrechtenwerkgroep werd in 2015 voorgezeten door Zweden en Denemarken. Naast de EU en haar lidstaten namen ook Noorwegen, Zwitserland en de VS aan de werkgroep deel. De mensenrechtenwerkgroep onderhield in de loop van 2015 contacten met Somalische en internationale gesprekspartners. In juni 2015 organiseerde zij gezamenlijke vergaderingen in Mogadishu om met partners samen te werken en gemeenschappelijke boodschappen te doen uitgaan. De mensenrechtenwerkgroep verspreidde ook een persbericht ter gelegenheid van de dag van de mensenrechten op 10 december 2015.

In 2015 richtte de EU zich - vanuit de algemene doelstelling van betere toegang tot inclusieve, eerlijke en verantwoorde vormen van veiligheid en bescherming voor alle Somaliërs - op de rechtsstaat, de toegang tot de rechter en de strijd tegen straffeloosheid, om aldus bij te dragen tot een gunstiger klimaat voor de eerbiediging van de mensenrechten. Dit omvatte het gebruik van mobiele rechtbanken, de verlening van rechtsbijstand, de inzet van traditionele geschillenbeslechting, de opleiding van politieagenten en gevangenenbewaarders, de wederopbouw van justitiële infrastructuur, en open en publieksdiplomatie. De EU ijverde ook voor de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid, bijvoorbeeld door gedetineerde journalisten te steunen.

Conform de landenstrategie voor de mensenrechten neemt de EU het voortouw bij de ondersteuning van het democratiseringsproces in Puntland en Somaliland om op die manier de doeltreffendheid en de verantwoordingsplicht van het staatsbestel te vergroten. Voorts verleent de EU actief steun aan de voor maart 2017 geplande verkiezingen in Somaliland opdat zij geloofwaardig en inclusief zijn, door de registratie van kiezers en technische steun te financieren.

Ook speelt de EU, naast de VN, een voortrekkersrol bij de zoektocht naar een geloofwaardig en inclusiever verkiezingsproces voor de verkiezing van een nieuw parlement en een president in 2016. Hiertoe behoorde het ter verantwoording roepen van de Somalische autoriteiten wat betreft hun toezegging om 30 procent van de zetels in beide kamers van het parlement voor vrouwen te reserveren. Onderkend wordt dat de toepassing van het “één persoon, één stem” -beginsel voor de verkiezingen van 2016 niet haalbaar zal zijn, maar dat het proces van 2016 een bredere kiezersbasis zal hebben die als opmaat naar “één persoon, één stem”-verkiezingen in 2020 moet dienen.

Door de aanhoudende conflicten vielen er in 2015 regelmatig veel burgerslachtoffers, maar dankzij de inspanningen van met name de EU werd er in het kader van Amisom een cel voor burger-slachtoffers ("Civilian Casualty Tracking, Analysis and Response Cell") opgericht. Ter ondersteuning van de rechten van het kind zette de EU haar inspanningen om kinderhandel te voorkomen, voort, en richtte zij zich met name op lokale overheden, beleidsmakers, de politie, de immigratiediensten en de getroffen gemeenschappen. Daarnaast zette de EU haar activiteiten om geweld tegen kinderen te voorkomen en een eind te maken aan ernstige schendingen van de rechten van het kind, voort in de vorm van steun voor de actieplannen van de Somalische regering om het ronselen en inzetten van kindsoldaten en het doden en verminken van kinderen een halt toe te roepen.

In januari 2015 bekrachtigde Somalië het Verdrag inzake de rechten van het kind, dat al in 2002 was ondertekend. In oktober 2015 werd de akte nedergelegd bij de VN.

Voorts richtte de EU zich - bijvoorbeeld in het licht van het verslag van Human Rights Watch van september 2014 over seksueel misbruik door Amisom in Somalië - op geweld tegen en seksueel misbruik van vrouwen, waarbij nauwe contacten met de AU werden onderhouden en verscheidene demarches werden ondernomen.

Omdat in Somalië de steun voor de doodstraf zeer groot is, is het lastig om er tegen op te komen. In 2015 nam de EU een principieel standpunt in over de toepassing van de doodstraf in Somalië. De EU-missiehoofden hadden openlijk kritiek op de beëindiging van een de facto moratorium van meerdere jaren op de toepassing van de doodstraf in Somaliland in maart 2015. In 2015 werden er in Somaliland geen andere executies uitgevoerd. Ook de mensenrechtenactivist Guleid Jama van Somaliland sprak zich uit tegen de executies en werd vervolgens opgesloten. De EU-delegatie en diverse lidstaten hebben voor hem gepleit bij de autoriteiten van Somaliland, waarna Guleid Jama werd vrijgelaten. Via het noodfonds van het EIDHR faciliteerde de EU de overbrenging van Guleid Jama uit Somaliland, waardoor hij in Europa kon herstellen en in een aantal Europese hoofdsteden belangen kon verdedigen en lobbywerk kon verrichten.

Op de Werelddag en de Europese dag tegen de doodstraf verspreidden de EU-missiehoofden een persbericht over de doodstraf in Somalië, waarin ook werd gesproken over een behoorlijke rechtsgang, het gebruik van militaire rechtbanken en de noodzaak om een moratorium op de doodstraf in te stellen, conform de toezeggingen in de meest recente universele periodieke doorlichting van 2011.

Somalië is klaar voor een universele periodieke doorlichting in 2016; de Somalische federale regering heeft constructief deelgenomen aan de voorbereidingen ervoor.

In 2015 heeft de EU-delegatie via het EIDHR een nieuwe reeks maatregelen bedongen (te beginnen in 2016) die specifiek gericht zijn op het verband tussen mensenrechten en veiligheid. Eén van de hoofddoelstellingen is een betere verbinding tussen mensenrechtenactivisten en -organisaties en de overheid, met inbegrip van de politie, juristen en de rechterlijke macht, om kwalitatief hoogwaardige, verantwoordelijke en op rechten gebaseerde veiligheids- en beveiligingsdiensten voor slachtoffers van seksueel en gendergerelateerd geweld tot stand te brengen en aldus een eind te maken aan de cultuur van straffeloosheid voor de plegers van die misdrijven.

Zuid-Afrika

In de indrukwekkende, progressieve grondwet van Zuid-Afrika zijn de mensenrechten verankerd en worden de fundamentele politieke vrijheden beschermd. In het algemeen functioneren de democratische instellingen goed en er is voorzien in teugels en tegenwichten. De rechterlijke macht is onafhankelijk, en de media en het maatschappelijk middenveld kunnen zich vrij uitdrukken.

Jammer genoeg, en ondanks het ambitieuze juridische kader en de inspanningen van de regering van Zuid-Afrika, bestaan vele van deze rechten enkel op papier. Zuid-Afrika is een land met een zware erfenis van ongelijkheid en discriminatie, die in veel opzichten nog doorwerkt; ook zijn er economische moeilijkheden en een gebrek aan capaciteit, die bijdragen tot ongelijke kansen, sociale spanningen en gewelddadige reacties, met onevenredig grote gevolgen voor vrouwen en meisjes.

De EU en haar lidstaten ondersteunen van oudsher de bevordering en bescherming van de mensenrechten in Zuid-Afrika, en volgen daarbij een geïntegreerde aanpak die technische en financiële bijstand, voorlichting en politieke dialoog omvat. Financiële bijstand wordt in eerste instantie verleend via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking (DCI). De EU-delegatie en de lidstaten nemen ook deel aan activiteiten op het gebied van publieksdiplomatie inzake mensenrechtenkwesties, in verschillende vormen en met verschillende gesprekspartners, en betuigen tevens hun steun via regelmatige contacten, publieke toezeggingen en dialoog. Er bestaat een lange traditie van steun aan de parlementaire instellingen en effectieve betrokkenheid bij publieke instellingen (bijvoorbeeld de ombudsman, de mensenrechtencommissie en de commissie voor gendergelijkheid) en overheidsinstanties (bijvoorbeeld het ministerie van Justitie en Constitutionele Ontwikkeling). Met het maatschappelijk middenveld worden regelmatige, brede en vruchtbare betrekkingen onderhouden. Zij variëren van interacties in het kader van de uitvoering van door de EU gefinancierde activiteiten op lokaal en nationaal niveau, tot raadplegingen en gestructureerde dialogen.

De derde jaarlijkse mensenrechtendialoog tussen de EU en Zuid-Afrika, die op 11 december 2015 in Pretoria plaatsvond en mede werd voorgezeten door de SVEU voor de mensenrechten, Stavros Lambrinidis, is een goed voorbeeld van openhartige, directe discussies die vertrouwen scheppen en meer inzicht in elkaars standpunten doen ontstaan. Na afloop van de dialoog werd de “nee”-stem van Zuid-Afrika tegen de resolutie van de AVVN inzake mensenrechtenverdedigers een “ja”-stem. Ook zegde Zuid-Afrika toe om samen met de EU een gezamenlijk evenement inzake foltering te zullen organiseren, om in Genève en New York uitgebreidere gesprekken met de EU te zullen voeren, en om nog voor de volgende dialoog tot een betere aanpak te zullen komen van de relatie met het maatschappelijk middenveld. De SVEU besprak tevens met zijn ambtgenoten het belang van ondersteuning van het werk van het Internationaal Strafhof, zowel voor Zuid-Afrika als in de rest van Afrika. Aan de derde mensenrechtendialoog tussen Zuid-Afrika en de EU gingen herhaalde contacten tussen de SVEU voor de mensenrechten en maatschappelijke organisaties, mensenrechtenadvocaten en de Zuid-Afrikaanse bevolking vooraf, in de vorm van besloten en openbare evenementen.

In 2015 werden de banden met maatschappelijke organisaties aangehaald. De basis daarvoor was een EU-routekaart voor samenwerking met het maatschappelijk middenveld in Zuid-Afrika, waarin de EU-delegatie in Zuid-Afrika erop wees dat steun nodig is om de stem van het maatschappelijk middenveld te laten doorklinken in belangrijke beleidsprocessen, onder meer die welke het strategisch partnerschap tussen de EU en Zuid-Afrika ondersteunen. De routekaart volgde op een seminar voor maatschappelijke organisaties in het najaar van 2014, waaraan werd deelgenomen door belanghebbenden uit Zuid-Afrika en de EU, en dat resulteerde in aanbevelingen met betrekking tot de mensenrechten, op de gebieden migratie, racisme, vreemdelingenhaat, afrofobie, gendergelijkheid en non-discriminatie, kinderrechten, gehandicaptenrechten, en ruimte voor het maatschappelijk middenveld. Dat seminar bood een platform voor discussie over actuele mensenrechtenkwesties en over een betere bescherming en bevordering van de mensenrechten in de twee geografische gebieden.

In 2015 nam de inzet voor mensenrechtenkwesties verschillende vormen aan. Zo was er de steun voor projecten van maatschappelijke organisaties die in het kader van bilaterale DCI-programma's (justitie, onderwijs en gezondheidszorg) en het EIDHR werden gefinancierd. Ook waren er enkele evenementen, georganiseerd door de EU-delegatie via activiteiten op het gebied van publieksdiplomatie (zoals de EU-serie “Inspiring Thinkers” en de viering van de Europadag), georganiseerd door EU-partners in het raam van culturele evenementen (zoals het “Tri-Continental Film Festival”), of uitgevoerd door de begunstigden van een EU-project of door de Zuid-Afrikaanse ministeries waarbij de EU-delegatie en enkele EU-lidstaten betrokken waren. In 2015 waren deze evenementen hoofdzakelijk gericht op de rechten van personen met een handicap, gendergelijkheid en gendergerelateerd geweld, rechten van LHBTI'ers, migratie en vreemdelingenhaat.

Naast die evenementen organiseerde de EU-delegatie op de Internationale Dag van de mensenrechten, waarmee de 16 dagen van activisme tegen gendergerelateerd geweld werd afgesloten, een debat over diensten die toegankelijk zijn voor vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld. Dat debat werd mede georganiseerd door het Joint Gender Fund, dat steun verleent aan maatschappelijke organisaties die actief zijn op het gebied van gendergerelateerd geweld in Zuid-Afrika. Vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties die vrouwen diensten aanbieden (zoals opvangcentra, begeleiding, crisiscentra voor verkrachting) en vertegenwoordigers van de Zuid-Afrikaanse regering brachten belangrijke problemen in verband met de financiering van deze diensten in kaart, in afwachting van de bespreking van deze problematiek volgend jaar.

Wat betreft het bezoek van president al-Bashir aan Zuid-Afrika, die er de top van de Afrikaanse Unie zal bijwonen, legde de EU op 14 juni een verklaring af waarin Zuid-Afrika wordt opgeroepen om bij het ten uitvoer leggen van het arrestatiebevel tegen elke ICC- aangeklaagde in het land te handelen in overeenstemming met Resolutie 1593 van de VN-Veiligheidsraad. Deze kwestie kwam tevens ter sprake tijdens de derde mensenrechtendialoog met Zuid-Afrika.

Zuid-Sudan

Het conflict dat medio december 2013 ontstond tussen facties die loyaal zijn aan president Salva Kiir en vice-president Riek Machar, werd in 2015 voortgezet. Het conflict laaide opnieuw op in de maanden april, mei en juni, waarna er op 26 augustus 2015 een overeenkomst over de oplossing van het conflict in Zuid-Sudan (ARCISS) werd ondertekend. De uitvoering van de ARCISS-overeenkomst verloopt echter uiterst traag. De overgangsregering van nationale eenheid, die uit hoofde van de overeenkomst in november had moeten aantreden, was aan het eind van het jaar nog niet samengesteld.

Talrijke schendingen van het staakt-het-vuren hebben zich voorgedaan, en nieuwe conflicten in aanvankelijk vreedzame gebieden, met name Equatoria, zijn losgebarsten en onderdeel geworden van het belangrijkste conflict.

Duizenden zijn omgekomen in het conflict, hoewel het niet mogelijk is het exacte aantal dodelijke slachtoffers vast te stellen. De Afrikaanse Unie heeft een onderzoekscommissie voor Zuid-Sudan ingesteld om aspecten van de crisis te onderzoeken, met inbegrip van mensenrechtenschendingen. Het rapport van de onderzoekscommissie, dat in oktober 2015 werd gepubliceerd, concludeerde dat er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat tijdens het conflict, in diverse delen van Zuid-Sudan, misdrijven als moord, uitroeijing, willekeurig doden van burgers, doden van soldaten die buiten gevecht zijn, foltering (inclusief gedwongen kannibalisme), verkrachting, vervolging om politieke redenen, gedwongen inlijving van kindsoldaten, en onmenselijke of vernederende behandelingen, zijn gepleegd. Er was ook reden om aan te nemen dat deze misdrijven op grote schaal of stelselmatig zijn gepleegd. De meeste gruweldaden zijn gepleegd tegen burgers die niet bij het conflict betrokken waren. Tijdens het conflict zijn naar schatting 16 000 kinderen gerekruteerd als kindsoldaten. De onderzoekscommissie vestigde de aandacht op het uiterst wrede karakter van de gepleegde misdrijven, waarbij mensen in gebedshuizen en ziekenhuizen werden verbrand of massaal werden afgeslacht, vrouwen van alle leeftijden slachtoffer waren van groepsverkrachtingen, en mensen niet gewoon werden neergeschoten, maar werden afgeranseld en vervolgens gedwongen werden zichzelf de vuurdood in te jagen. De onderzoekscommissie merkte op dat dergelijke misdrijven zouden kunnen worden aangemerkt als misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden, en drong aan op verder onderzoek om de individuele verantwoordelijkheid vast te stellen. Hoofdstuk V van de ARCISS-overeenkomst voorziet in de instelling van een mechanisme voor overgangsjustitie, met inbegrip van een hybride tribunaal, belast met het instellen van een onderzoek naar en vervolgen van personen die schendingen van het internationaal recht op hun geweten hebben.

Ongeveer 1,66 miljoen Zuid-Sudanezen bleven ontheemd, en nog eens 645 000 burgers zochten hun toevlucht in de buurlanden. Het verslag van de commissie van de Afrikaanse Unie merkte op dat, in veel gevallen, ontheemden werden weggelokt uit kampen voor de bescherming van burgers, en vervolgens gedood, verkracht of mishandeld; deze aanvallen hadden tot doel angst te zaaien onder ontheemden.

In 2015 hadden naar schatting 4,6 miljoen Zuid-Sudanezen te lijden onder ernstige voedsel-onzekerheid en hadden zij humanitaire hulp nodig.

Naar schatting meer dan 245 000 kinderen onder de vijf jaar waren ernstig ondervoed. De internationale humanitaire hulpverlening werd vaak belemmerd door de strijdende partijen. Zowel de regering als de oppositie maakte zich schuldig aan plunderingen van kantoren van hulporganisaties en markten en vernielingen van infrastructuur, waardoor de hulpverlening werd gehinderd. Er werden talrijke aanslagen op ziekenhuizen en klinieken gepleegd.

De Zuid-Sudanese autoriteiten, in het bijzonder de nationale veiligheidsdienst (NSS), legden de vrijheid van meningsuiting sterk aan banden. Veiligheidstroepen intimideerden en arresteerden journalisten op willekeurige wijze, legden kranten een publicatieverbod op en haalden radiostations uit de ether. Ook maatschappelijke activisten werden geïntimideerd. In december 2015 werden 13 activisten die regeringstroepen hadden beschuldigd van het plegen van wandaden tegen burgers, door de NSS gearresteerd in Wau, en ervan beticht bondgenoten van de rebellen te zijn en de regering van het land openlijk in diskrediet te brengen. Er werd een wet aangenomen die NSS-functionarissen zeer ruime bevoegdheden op het gebied van toezicht, arrestatie en detentie gaf, alsook vergaande immuniteit. Daar stonden echter geen adequate rechten op een eerlijk proces tegenover.

In april trad Zuid-Sudan toe tot het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, het VN-Verdrag tegen foltering en het bijbehorende facultatief protocol en het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en het facultatief protocol daarbij.

De inspanningen om de ARCISS-overeenkomst te sluiten en uit te voeren werden door de EU actief gesteund; in het bijzonder bood de EU hulp bij de instelling van de verschillende bestuursorganen waarin de overeenkomst voorziet, met inbegrip van een regeling voor overgangsjustitie. De EU legde reisverboden op aan, en bevroor de tegoeden van militaire leiders die het vredesproces in gevaar brengen. Het in juli 2011 opgelegde wapenembargo bleef van kracht. In oktober 2015 keurde de Raad van de Europese Unie conclusies goed waarin hij zijn ontzetting uitsprak over de gruwelijke schendingen van de mensenrechten in Zuid-Sudan, en aandrang op verantwoordingsplicht. De EU drong erop aan dat de regeling voor overgangsjustitie als omschreven in het vredesakkoord, prioritair wordt uitgevoerd, en dat degenen die verantwoordelijk zijn voor mensenrechtenschendingen, ter verantwoording worden geroepen. De EU veroordeelde opnieuw de mensenrechtenschendingen in Zuid-Sudan in een aantal verklaringen in de loop van het jaar. In de VN-Mensenrechtenraad drong de EU aan op de instelling van een mandaathouder voor Zuid-Sudan en moedigde zij nauwe samenwerking tussen de AU en de VN aan. De EU verleende financiële en politieke steun aan mensenrechtenverdedigers in Zuid-Sudan.

Sudan

In 2015 kwam er geen algehele verbetering in de situatie van de mensenrechten in Sudan, en op enkele terreinen was er zelfs sprake van verslechtering. De conflicten in Darfur, Zuid-Kordofan en Blauwe Nijl duurden voort. Gezien het politieke klimaat waren geloofwaardige verkiezingen in 2015 onmogelijk, en president al-Bashir kon beginnen aan een nieuwe ambtstermijn. Er werden ernstige schendingen van de mensenrechten begaan door statelijke actoren, door de regering gesteunde milities en rebellen, die zich niets gelegen lieten liggen aan de Sudanese interim-grondwet van 2005, internationale verbintenissen of aanbevelingen voor de Mensenrechtenraad. Er was voortdurend sprake van moeilijke humanitaire toegang, aanvallen op burgers, inclusief willekeurige luchtbombardementen en verschroeide-aardetactieken, gendergerelateerd geweld, buitengerechterlijke executies en willekeurige detenties. De situatie in Sudan werd nog verergerd door een algemeen gebrek aan verantwoordingsplicht.

In 2015 waren vrede en de mensenrechten nog altijd een prioriteit voor de EU. De EU ondersteunde, met name via de speciale vertegenwoordiger van de EU voor de Hoorn van Afrika, Alexander Rondos, de inspanningen voor een alomvattende en inclusieve politieke oplossing in Sudan. Er werd politieke en financiële steun verleend voor de bemiddelingsinspanningen onder leiding van president Mbeki in het kader van het High-Level Implementation Panel for Sudan and South Sudan van de AU. De EU was van oordeel dat door de ernst van de mensenrechtensituatie in Sudan de voortdurende aandacht van de Mensenrechtenraad noodzakelijk is. Daarom steunde zij de verlenging van het mandaat van de onafhankelijke deskundige voor Sudan, waarbij zij er met klem op aandrong hem volledige toegang te verlenen tot alle delen van het land. Hoewel er in 2015 geen dialoog tussen de EU en de regering over de mensenrechten kon worden gevoerd, bleef de EU de capaciteitsopbouw van nationale mensenrechteninstellingen en de internationale samenwerking rond mensenrechtenkwesties verder ondersteunen via het voorzitterschap van het International Partners Forum for Human Rights. Ook vond een regelmatige dialoog met het maatschappelijk middenveld plaats.

De EU ijverde actief voor de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid in het kader van de nationale dialoog en de verkiezingen. De EU legde diverse verklaringen af, waarin zij de regering oproep de vrijheid van meningsuiting, van vreedzame vergadering en van de media te eerbiedigen, gevangenen vrij te laten en hen een eerlijke rechtsgang te garanderen, en geloofwaardig onderzoek te doen naar de mensenrechtenschendingen die tot doden, gewonden en materiële schade hebben geleid. Rechtszaken tegen verschillende politici en activisten werden voortdurend door de EU gevolgd. Zij maakte ook gebruik van stille diplomatie in een aantal individuele gevallen van schendingen van de mensenrechten van politieke activisten. In het kader van het thematische programma van het EIDHR steunde de EU verscheidene projecten inzake burgerschapsvorming en vorming rond de mensenrechten en persvrijheid.

Zo volgde de EU-delegatie met grote bezorgdheid de detentie van twee Zuid-Sudanese predikanten in Sudan; zij volgde de hoorzittingen en stelde de kwestie op politiek niveau aan de orde in de dialoog met de Sudanese autoriteiten, teneinde een krachtig politiek signaal te geven van het belang dat de EU hecht aan de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, de vrijheid van meningsuiting en het recht op een eerlijk proces.

De rampzalige situatie in Darfur behield de aandacht van de EU. Meermaals sprak de EU haar bezorgdheid uit over de aanhoudende gevechten en de grootschalige ontheemding van burgers in Darfur, en waarschuwde zij voor het vertrek van Unamid, die het land enkel verlaat als aan bepaalde ijkpunten is voldaan. Zo moet er een politieke oplossing zijn voor de conflicten in Darfur, moet het er veiliger worden en moeten er regelingen voor burgers en ontheemden zijn.

Ook organiseerde de EU-delegatie een aantal openbare evenementen ter bevordering van de mensenrechten en de rechten van vrouwen en kinderen in Sudan via ontwikkelingsprojecten en via de plaatselijke dialoog met nationale en internationale partners.

Ten slotte steunt de EU tal van mensenrechtenorganisaties en maatschappelijke organisaties via de thematische programma's van het EIDHR en niet-statelijke en lokale actoren (NSA-LA), met als doel vergroting van hun capaciteiten en hun vaardigheden op het gebied van pleitbezorging, ondersteuning van de coördinatie en netwerkvorming en bevordering van een gunstiger klimaat voor maatschappelijke organisaties.

Swaziland

Hoofdstuk 3 van de nationale grondwet van 2005 voorziet in een “verklaring van rechten”, die eerbiediging en bevordering van de grondrechten en de fundamentele vrijheden garandeert. In het land zijn er echter nog steeds zorgen over de specifieke wetgeving die de uitoefening van die rechten door de burger beperkt. Politieke partijen zijn vrij in hun doen en laten, maar worden niet betrokken bij de regeringsvorming, omdat mensen op basis van individuele verdiensten in het parlement worden gekozen. De Public Order Act van 1988 verleent de commissaris van politie het recht om openbare bijeenkomsten al dan niet toe te staan, en dit tast de vrijheid van vergadering en vereniging aan.

De intimidatie en arrestatie van politieke leiders ging in 2015 door op grond van de Suppression of Terrorism Act van 2008, die wordt gezien als een instrument van de overheid om afwijkende meningen in het land te onderdrukken. Na een verblijf van meer dan 12 maanden in de gevangenis omdat hun vrijlating op borgtocht was geweigerd, werden Mario Masuku, de voorzitter van PUDEMO (People’s United Democratic Movement), en Maxwell Dlamini, de secretaris-generaal van SWAYOCO (Swazi Youth Congress), na hun derde verzoek daartoe door de Court of Appeal op borg vrijgelaten. Wat de doodstraf betreft, geldt in Swaziland een de facto moratorium en vond de laatste terechtstelling in 1983 plaats. Tijdens een VN-zitting in 2015 maakte Swaziland voor het eerst geen bezwaar tegen de aanneming van de resolutie over het moratorium op de toepassing van de doodstraf.

Ratificatie van internationale mensenrechtenverdragen en -protocollen lijkt geen problemen op te leveren in het land. De opgave ligt in de uitvoering van verdragen, zoals het Cedaw, getuige het feit dat vrouwen nog steeds een minderheidspositie hebben in het sociaaleconomische en politieke leven van het land.

De toegang tot de rechter blijft een probleem in het land, vanwege de kosten. Bovendien was, voor het ontslag van de opperrechter in mei 2015, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in het geding, omdat er ernstige aantijgingen waren aan het adres van de voormalige opperrechter en de voormalige minister van Justitie: zij zouden zaken hebben besproken en er een besluit over hebben genomen voordat ze voor de rechter kwamen.

In 2014 werden de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van de media ingeperkt na de arrestatie van Bheki Makhubu, hoofdredacteur van een tijdschrift, en Thulani Maseko, een mensenrechtenadvocaat. De twee mannen werden veroordeeld wegens minachting van de rechtbank, omdat zij op vreedzame wijze hun recht op vrijheid van meningsuiting hadden uitgeoefend. Op 21 mei 2015 nam het Europees Parlement een resolutie over Swaziland aan waarin het zijn bezorgdheid uitte over ernstige mensenrechtenschendingen na de arrestatie van de twee beschuldigen. Nadat zij 15 maanden van hun gevangenisstraf van twee jaar hadden uitgezeten, gelastte het Hooggerechtshof van Swaziland in juni 2015 de vrijlating van de heer Maseko en de heer Makhubu.

De desbetreffende resolutie van het Europees Parlement vestigde de aandacht van de internationale gemeenschap op Swaziland, en richtte de schijnwerpers op zijn slechte staat van dienst op mensenrechtengebied.

De 104e Internationale Arbeidsconferentie besloot Swaziland onder te brengen in een “specifieke alinea” - dit betekent dat Swaziland nauwlettend in het oog wordt gehouden door de IAO - omdat het nog altijd IAO-verdrag nr. 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht niet naleeft.

Op 1 januari 2015 werd Swaziland effectief uitgesloten van het Amerikaanse handelsprogramma en van de African Growth and Opportunity Act (AGOA), vanwege bezwaren omtrent de rechten van werknemers.

In 2015 ondernam de EU-delegatie in samenwerking met andere belanghebbenden een reeks acties ter bevordering van de mensenrechten in Swaziland. De EU bleef via de politieke dialoog op grond van artikel 8 met de autoriteiten van Swaziland in contact op het gebied van de mensenrechten en de democratie. Ook sprak de EU haar bezorgdheid uit over de nieuwe wet op de overheidsdiensten van 2015, die bepalingen bevat met betrekking tot de politieke kleur van ambtenaren.

De EU gaf maatschappelijke organisaties via een aantal financiële instrumenten, zoals het EIDHR, de thematische begrotingslijnen voor maatschappelijke organisaties en lokale autoriteiten en het EOF, financiële steun voor projecten in verband met culturele rechten, vrouwen- en kinderrechten, toegang tot de rechter en informatie. De financiering wordt gebruikt voor de ondersteuning van politieke hervormingen en het kiesstelsel door maatschappelijke organisaties op te leiden in onderhandelingsvaardigheden, communicatie en diplomatie. Met steun van de EU stelden de maatschappelijke organisaties een schaduwrapport op over de mensenrechtensituatie in het land. Het verslag bevat een aantal aanbevelingen over de manier waarop mensenrechtenkwesties kunnen worden aangepakt. Aangezien nog altijd veel geweld tegen vrouwen en kinderen voorkomt in het land, ondersteunde de EU in 2015 een aantal initiatieven ter verbetering van de positie van de vrouw, en pleitte zij voor de aanneming van de wet op seksuele misdrijven en huiselijk geweld.

Tanzania

De voorbereidingen van Tanzania voor de algemene verkiezingen van oktober 2015 was de specifieke context voor het toezicht van de EU op de mensenrechten, waarbij de politieke rechten meer op de voorgrond traden. Behoud van de politieke ruimte, inclusiviteit van het verkiezingsproces, mediavrijheid, recht op informatie en vrijheid van vereniging behoorden alle tot de topprioriteiten van de EU.

In 2015 werd geen politieke dialoog gevoerd tussen Tanzania en de EU (de politieke dialoog is een kernelement van de bilaterale betrekkingen op grond van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, voor de bespreking van mensenrechtenthema's en rechtsstatelijke onderwerpen). Er was echter regelmatig overleg over mensenrechten met nationale belanghebbenden, zoals de Commission on Human Rights and Good governance, politieke partijen en het maatschappelijk middenveld, waaronder de coalitie van mensenrechtenverdedigers.

De EU-steun voor de verkiezingsvoorbereidingen werd verstrekt via een door het UNDP beheerd gezamenlijk fonds, het Democratic Empowerment Project. Het gaf financiële en technische steun aan de nationale kiescommissie en de kiescommissie van Zanzibar, en stimuleerde juridische en institutionele hervormingen in verband met de verkiezingen, en burger- en kiezerseducatie. De EU hield toezicht op de biometrische kiezersregistratie en zond een volwaardige verkiezingswaarnemingsmissie onder leiding van Judith Sargentini, Europees Parlements lid, naar de algemene verkiezingen van oktober. In de aanloop naar de verkiezingen op Zanzibar werd met medewerking van alle belanghebbenden een project voor conflictpreventie en -bemiddeling gestart. De EU-delegatie en de EU-lidstaten legden enkele dagen na de verkiezingsdag een plaatselijke verklaring af, waarin zij zich bezorgd toonden over het besluit van de voorzitter van de kiescommissie om de verkiezingen in Zanzibar te annuleren, vooral omdat alle internationale waarnemers zich positief hadden uitgelaten over het verkiezingsproces. De verklaring riep de kiescommissie van Zanzibar op de telling te hervatten tot alle stemmen geteld zijn en de uitslag van de stemming bekend te maken, en riep alle belanghebbenden op om deel te nemen aan een constructieve dialoog als middel bij uitstek om meningsverschillen op te lossen en de na vele jaren en met grote volharding bereikte democratische en economische vooruitgang veilig te stellen.

Met betrekking tot de mediavrijheid en het recht op informatie legde de EU begin 2015, naar aanleiding van de sluiting van The East African, een gerenommeerd weekblad, een plaatselijke verklaring af, waarin wordt gewezen op het belang van het waarborgen van de vrijheid van meningsuiting, het recht op informatie en de noodzaak van eerlijke en evenwichtige media-wetgeving. In de media werd uitvoerig geciteerd uit een toespraak van het delegatiehoofd ter gelegenheid van de Werelddag voor de persvrijheid. Na de verkiezingen werd in een gezamenlijke plaatselijke verklaring van de EU en gelijkgestemde partners de aandacht gevestigd op de gevolgen van de nieuwe wet op de cybercriminaliteit, zoals bleek uit schendingen van de mensenrechten van binnenlandse waarnemers. Aan het eind van het jaar werd er een forum van belanghebbenden op mediagebied georganiseerd om van gedachten te wisselen over de rol en verantwoordelijkheden van de media in het maatschappelijk leven en de politiek.

De EU toonde onverminderd belangstelling voor landconflicten in Tanzania, met name wanneer de bestaansmiddelen en de gewoonterechten van nomadische veehouders worden getroffen. Een resolutie van het Europees Parlement van maart veroordeelde de schending van de fundamentele mensenrechten van lokale plattelandsgemeenschappen, hun onwettige verdrijving en de vernietiging van hun woongebieden en hun traditionele manier van leven. Voorts riep de resolutie de autoriteiten op om doeltreffende wetgeving inzake landbeleid vast te stellen en uit te voeren en te voorzien in adequate mechanismen voor tijdige geschillenbeslechting.

Twee door de EU gefinancierde projecten inzake schadelijke traditionele praktijken gingen begin 2015 van start. Het ene project is gericht op kindhuwelijken en genitale verminking van vrouwen, het andere op rechten van oudere vrouwen, tegen de achtergrond van aanvallen op beschuldiging van hekserij. De uitvoering van een uitgebreide portefeuille van door de EU gefinancierde acties op het gebied van kinderrechten en empowerment van vrouwen in Tanzania werd in 2015 voortgezet.

Ter gelegenheid van de Wereld Albino Dag in juni verspreidde de EU-delegatie een persbericht, waarin zij haar diepe bezorgdheid uitspreekt over de discriminatie van en het geweld tegen albino mensen, en onderstreept dat mensen moeten worden geïnformeerd en dat hen moet worden uitgelegd dat de mythes over albinisme niet alleen onjuist en misleidend zijn, maar ook een schending van de mensenrechten inhouden, tegen de wet zijn en, meer in het algemeen, in strijd zijn met de menselijkheid.

Als onderdeel van de campagne van de EU tegen de doodstraf en met het oog op de Werelddag tegen de doodstraf in oktober, bezochten de EU-missiehoofden een gevangenis, ook de ter dood veroordeelden, en wisselden zij van gedachten met de regering en stakeholders op mensenrechtengebied, waarbij zij de handhaving van het moratorium op de doodstraf in Tanzania toejuichten, en afschaffing van de doodstraf bepleitten.

Ten slotte plaatste de EU-delegatie in december, op de dag van de mensenrechten, in twee belangrijke kranten een bericht in het Engels en in het Swahili dat Tanzanianen hun rechten en vrijheden moeten kunnen uitoefenen.

Togo

Wat de situatie van de mensenrechten in Togo in 2015 betreft, kunnen drie belangrijke elementen naar voren worden gebracht. In de eerste plaats deden zich bij de presidentsverkiezingen in april 2015 geen gewelddadige incidenten of problemen in verband met de mensenrechten voor. In de tweede plaats werd er een nieuw Wetboek van Strafrecht vastgesteld, met diverse bepalingen die een stap vooruit zijn op het gebied van de strafbaarstelling van foltering, migrantensmokkel en mensenhandel (niet alleen kinderen), de regelgeving omtrent discriminatie tegen vrouwen en aidspatiënten en genitale verminking van vrouwen. In de derde plaats bleven straffeloosheid, buitensporig gebruik van geweld en gebrek aan vertrouwen in politie en justitie belangrijke problemen; dit bleek uit het feit dat de veiligheidstroepen tijdens betogingen meer dan twaalf mensen doodden.

In het algemeen kwam door het tempo van de hervormingen en de uitvoering ervan maar langzaam verbetering in de levensomstandigheden van de Togolese burgers. De slechte omstandigheden in de gevangenissen en het misbruik van preventieve detentie zijn nog altijd een probleem.

Het EU-optreden op het gebied van de mensenrechten in Togo bestond in 2015 uit regelmatige dialoog met de autoriteiten, leiders en maatschappelijke organisaties, publieksdiplomatie en technische en financiële bijstand. Acties waren gericht op versterking van het maatschappelijk middenveld, ondersteuning van nationale verzoening, hervorming van de justitiële en de veiligheidssector, en voorkoming van verkiezingsgeschillen. De situatie van de mensenrechten in Togo kwam aan bod in de regelmatige politieke dialoog van de EU, onder meer tijdens de formele zitting van die dialoog in november 2015.

De EU heeft in 2015 verder gewerkt aan de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie voor waarheid, gerechtigheid en verzoening, aan de ondersteuning van het maatschappelijk middenveld en aan de versterking van de lokale overheden, in het bijzonder via het Pascrena-project ter ondersteuning van het maatschappelijk middenveld en de nationale verzoening (*Projet d'appui à la société civile et à la reconciliation nationale*) in EIDHR-verband. In de laatste maanden van 2015 maakte de EU goede vorderingen met de voorbereiding van een nieuw programma voor versterking van de staat, en lanceerde zij een programma ter ondersteuning van de modernisering van justitie. Er wordt ook gewerkt aan versterking van de vermogens van de veiligheidstroepen en aan een professionelere werkwijze die meer in overeenstemming is met de mensenrechten; steun gaat ook naar een project voor de oprichting van een nieuwe politieacademie.

Uganda

In de aanloop naar de presidents- en parlementsverkiezingen van 2016 heeft de EU de Ugandese autoriteiten voortdurend aangespoord om werk te maken van de aanbevelingen van de EU-verkiezingswaarnemingsmissie van 2011. De EU betreurde het dat in de gewijzigde grondwet van 2015, die aanvankelijk uitvoering moest geven aan belangrijke hervormingen van het kiesstelsel, geen rekening is gehouden met de constructieve aanbevelingen van de Organisatie voor de dialoog tussen de partijen, die alle Ugandese politieke partijen met ten minste één parlementszetel samenbrengt, of van de verkiezingswaarnemingsmissie. De EU besloot een verkiezingswaarnemingsmissie naar de verkiezingen van 2016 te zenden.

Vrijheid van vereniging en van vergadering waren ook in 2015 een punt van zorg. De EU was bezorgd dat het eerste ontwerp van de wet op de non-gouvernementele organisaties, regelgevende instanties uitgebreide controlebevoegdheden zou geven op de activiteiten van het maatschappelijk middenveld. De EU maakte haar bezwaren nadrukkelijk kenbaar bij de Ugandese autoriteiten en zond schriftelijke opmerkingen aan de parlementaire commissie defensie en binnenlandse zaken, die het wetsvoorstel kritisch tegen het licht moest houden. Enkele van de meest restrictieve bepalingen sneuvelden in de amendementen van de commissie, maar de aangenomen wet legt ngo's nog altijd vage en uitgebreide verplichtingen op die hun activiteiten kunnen belemmeren. De EU zal de uitvoering van de wet, waaronder de formulering van voorschriften om de wet operationeel te maken, op de voet volgen.

De Public Order Management Act van 2013 werd gebruikt om een aantal politieke bijeenkomsten van de oppositiepartijen te verhinderen. Er was controverse over de vraag of de wet zo moet worden uitgelegd dat de organisatoren van politieke bijeenkomsten altijd de toestemming van de politie nodig hebben voordat zij een bijeenkomst kunnen houden. De EU moedigde de politie en de oppositiepartijen aan om tot een gemeenschappelijke interpretatie van de wet te komen die vreedzame politieke bijeenkomsten zou faciliteren.

Op 24 april 2015, tijdens de dialoog uit hoofde van artikel 8, sprak de EU met president Museveni over de mensenrechten. Het gesprek ging over het verkiezingsproces, vrijheid van vereniging, gendergelijkheid, de verantwoordingsplicht van de politie en de bestrijding van foltering.

De aanneming in 2012 van de wet inzake de voorkoming van en het verbod op foltering, leidde tot een samenhangend juridisch kader voor de voorkoming van foltering in Uganda. De EU bleef de uitvoering van deze wet steunen, bijvoorbeeld door openbaarmaking van de inhoud ervan via vertaling in de plaatselijke talen. Ook ging de EU voort met het steunen van het Afrikaans Centrum voor de behandeling en rehabilitatie van slachtoffers van foltering en aan de Ugandese mensenrechtencommissie om beschuldigingen van foltering te onderzoeken. De EU riep de Ugandese autoriteiten op om het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering zo snel mogelijk te bekrachtigen.

De EU was weliswaar verheugd over de voortzetting van het de facto moratorium op de doodstraf, maar bleef er bij de Ugandese autoriteiten op aandringen de doodstraf in wetgeving af te schaffen.

De EU werkte samen met lokale partners uit het maatschappelijk middenveld aan de bevordering van de rechten van vrouwen en kinderen. In het bijzonder hielp de EU de vereniging van vrouwelijke parlementsleden in Uganda met het houden van een parlementaire zitting in juli 2015, ondersteunde zij een gezamenlijk project van het maatschappelijk middenveld en het ministerie van Gender, Arbeid en Sociale Ontwikkeling tegen gendergerelateerd geweld, en nam zij deel aan het nationaal forum over de situatie van het Ugandese kind.

De EU steunt nog altijd het werk van de Ugandese mensenrechtencommissie; zo hielp de EU deze commissie en de commissie gelijke kansen om de toegang tot gezondheidszorg in Uganda, en de arbeidsomstandigheden in de industrie, de mijnbouw en de vissersgemeenschappen te bewaken. De EU was bezorgd over het feit dat de Ugandese mensenrechtencommissie sinds april 2015 nog maar twee leden telt en geen voorzitter meer had, en drong aan op de benoeming van plaatsvervangers.

In januari 2015 was de EU verheugd over de uitlevering van Dominic Ongwen, een vermeende brigadecommandant van het Lord's Resistance Army, en over zijn uitlevering aan het Internationaal Strafhof om berecht te worden voor misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden.

De jaarlijkse EU-prijs voor Ugandese mensenrechtenverdedigers werd in 2015 toegekend aan dr. Livingstone Sewanyana, stichter en uitvoerend directeur van het Foundation for Human Rights Initiative.

Zambia

De tussentijdse presidentsverkiezingen van januari 2015 werden grotendeels als vrij en democratisch aangemerkt. Hoewel er nog regeringskritische media zijn, hebben de algemene verkiezingen van augustus 2016, die ervoor zorgen dat de nieuwe regering (Patriotic Front) (PF) maar kort aan de macht zal zijn, al een invloed op de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting. De minister voor Informatie- en Omroepbeleid uit regelmatig bedreigingen aan de media, wat tot zelfcensuur leidt bij de publieke (en een deel van de particuliere) media. In 2015 werden journalisten van de grootste onafhankelijke krant "The Post" gearresteerd en geïntimideerd, terwijl de Zambiaanse belastingdienst de krant volledig trachtte te sluiten vanwege een belastingsschuld. Plaatselijke radiozenders werden bedreigd door leden van de harde kern van het PF omdat er vertegenwoordigers van de oppositie in hun programma's zaten. Zanger Pilato werd vastgehouden en vervolgd voor een liedje dat de spot drijft met de president, maar later vrijgelaten.

De EU en haar lidstaten zijn bezorgd dat de schendingen van de politieke en burgerrechten in de aanloop naar de verkiezingen van 2016 zullen toenemen. Corruptie en politiek geweld blijven een bron van zorg in Zambia (bijvoorbeeld: voormalige politici worden vervroegd vrijgelaten uit de gevangenis, gewelddadige partijleden verstoren de tussentijdse parlementsverkiezingen, oppositieleiders worden aangevallen en gedurende korte perioden vastgehouden/gearresteerd krachtens de Public Order Act), hoewel het op deze punten verhoudingsgewijs minder erg is gesteld dan in andere landen in de regio. De overstap naar e-governance in Zambia werd gezien als een positieve stap in de strijd tegen corruptie en als bevorderlijk voor meer transparantie.

Op papier is er politieke steun voor de vrouwen- en kinderrechten, ook wat betreft de strijd tegen kindhuwelijken, vroege en gedwongen huwelijken, en zowel bij hooggeplaatste regeringsvertegenwoordigers als bij traditionele leiders. Uit het politiek gemotiveerde presidentieel pardon voor de PF-gezinde zanger General Kanene, die een straf uitzat voor het seksueel misbruiken van een minderjarige, en daarna benoemd werd tot ambassadeur van Zambia voor gendergerelateerd geweld, blijkt echter dat al snel tegen grenzen wordt aangelopen. Er wordt een toename van gendergerelateerd geweld vastgesteld, misschien omdat incidenten vaker wordt gemeld. De dramatische verslechtering van het economisch klimaat in 2015 zou kunnen leiden tot meer vijandigheid tegen kwetsbare vrouwen en kinderen, met name in arme gemeenschappen.

Het presidentieel pardon waarbij de doodstraf voor ruim 330 gevangenen werd omgezet in levenslange gevangenisstraf, werd door de EU verwelkomd. Er zijn sinds 1997 geen executies meer in Zambia door een de facto moratorium. De omstandigheden in 's lands overbevolkte gevangenissen zijn echter nog steeds zeer slecht, met name voor vrouwen, hun kinderen en andere kwetsbare groepen. Wat de positieve punten betreft, lijkt er toenemende politieke steun te zijn voor de overgang van een punitieve naar een corrigerende benadering in het Zambiaanse gevangeniswezen.

De erkenning van de rechten van LHBTI'ers in Zambia is nog steeds een probleem, zoals blijkt uit de veroordeling van een vrouwelijke transgender die nu tot 15 jaar gevangenisstraf kan krijgen en een onophoudelijke stroom LHBTI-vijandige artikelen in een van de kranten van de overheid. Positief is echter dat het Zambiaanse Hooggerechtshof de vrijspraak van LHBTI-activist Paul Kasonkomona en zijn recht op vrije meningsuiting bevestigde, en dat in drie LHBTI-zaken mannen die werden beschuldigd van seks met andere mannen, binnen één jaar door lagere rechtbanken werden vrijgesproken.

Zimbabwe

De mensenrechtensituatie in Zimbabwe blijft stabiel, maar fragiel. Hoewel er relatief weinig ernstige mensenrechtenschendingen waren in vergelijking met de verkiezingen van 2008 toen het geweld op zijn hoogtepunt was, waren er toch enkele verontrustende incidenten.

Dat de Zimbabwaanse autoriteiten geen vorderingen maken in verband met de ontvoering van mensenrechtenactivist Itai Dzamara, blijft uiterst zorgwekkend. Itai Dzamara, een pro-democratie activist, werd in maart 2015 door onbekende mannen ontvoerd. Het Hooggerechtshof gelastte de minister van Binnenlandse Zaken en de commissaris-generaal van politie alles in het werk te stellen om de vermiste activist te vinden en daarbij nauw samen te werken met zijn advocaten. Men weet nog altijd niet waar hij zich bevindt en wat zijn toestand is. Het Europees Parlement sprak hierover zijn bezorgdheid uit op 19 mei 2015, en de EU-delegatie legde lokale verklaringen af op 11 maart, 9 april, 9 mei, 9 juni, 7 juli, 7 augustus en 9 september 2015; voorts schaart de EU zich achter de in de sociale media geuite wens van het maatschappelijk middenveld om duidelijkheid te krijgen over de zaak.

Na een reeks gewelddadige incidenten tussen en binnen de partijen legde de EU op 17 november een lokale verklaring af waarin zij haar bezorgdheid uitspreekt en alle partijen aanmoedigt de democratische beginselen te eerbiedigen. In 2015 verliepen de tussentijdse verkiezingen grotendeels geweldloos. Op 10 juni echter werd Hurungwe West geïntimideerd en was er politiek geweld in de aanloop naar en onmiddellijk na de stembusgang.

Repressieve wetgeving (Public Order and Security Act, Access to Information and Protection of Privacy Act) bleef in stand. Het harde optreden tegen illegale verkopers op niet aangewezen plaatsen in Harare en andere steden liep tijdens de zomer uit de hand. De politie werd door het maatschappelijk middenveld beschuldigd van het gebruik van buitensporig geweld. Toch zijn er aanwijzingen dat de grondwettelijke bepaling dat gevangenen binnen 48 uur moeten worden vrijgelaten als er geen aanklacht wordt ingediend, in het geval van mensenrechtenverdedigers grotendeels wordt nageleefd.

Sinds de goedkeuring van de nieuwe progressieve grondwet in 2013, zijn 10 wetten daarmee in overeenstemming gebracht. Drie belangrijke wetten bevinden zich in verschillende fasen bij het Parlement (met inbegrip van de General Laws Amendment Bill, die de kieswet zal wijzigen). De Gender Commission Bill wacht op presidentiële goedkeuring. Momenteel worden er tweeëntwintig wetten opgesteld door een interministeriële taskforce die wordt voorgezeten door het ministerie van Justitie (met steun van de EU-delegatie).

Er blijft bezorgdheid bestaan over de rechtsstaat, zoals de voortdurende inbeslagnames van land en de behandeling van informele stadsbewoners en ontheemden.

In het algemeen is er, ondanks deze moeilijkheden, bemoedigende vooruitgang in de mensenrechtensituatie. De rechterlijke macht begint zich meer onafhankelijk te gedragen, ook in een aantal geruchtmakende zaken van landinvasie, hoewel rechterlijke beslissingen niet altijd ten uitvoer worden gelegd. Er zijn vorderingen gemaakt richting het operationeel maken van de onafhankelijke grondwetcommissies. In juni benoemde president Mugabe leden van de Gendercommissie, en in december leden van de Nationale Commissie voor vrede en verzoening. De mensenrechtencommissie wordt steeds actiever. Deze belangrijke commissies moeten echter nog onafhankelijker worden en meer middelen krijgen.

Het maatschappelijk middenveld heeft nog altijd relatief veel ruimte. De regering werkt steeds nauwer samen met enkele maatschappelijke organisaties, ook op het niveau van de lokale overheden rond sociale en economische rechten. Het hele jaar door konden maatschappelijke organisaties de tussentijdse verkiezingen ongehinderd waarnemen.

Hoewel zij een beperkte verspreiding hebben (hoofdzakelijk in stedelijke gebieden), zijn de particuliere gedrukte media in Zimbabwe grotendeels vrij, en kunnen journalisten in het algemeen de regering bekritiseren. Onderzoeksjournalistiek naar corruptie blijft echter moeilijk. De vrijheid van uitzending wordt vooral in landelijke gebieden, waar ze de belangrijkste informatiebron zijn, beperkt door de staat. De toegang tot de sociale media neemt toe, en wordt tot dusver niet belemmerd.

Al 10 jaar is er een de facto moratorium op het voltrekken van de doodstraf. In 2015 werden geen executiebevelen ondertekend.

VI. Arabisch Schiereiland

Bahrein

Vier jaar na de opflakking van de onrust in het Koninkrijk Bahrein volgt de EU in 2015 de plaatselijke ontwikkelingen nog altijd op de voet, en spreekt zij in voorkomend geval via verschillende kanalen haar bezorgdheid uit over de mensenrechtensituatie in het land, verwelkomt zij positieve hervormingen en verleent zij steun voor een effectieve bescherming van de rechten van de mens.

De EU riep alle partijen voortdurend op om op constructieve en vreedzame wijze bij te dragen aan een proces van echte nationale verzoening en dialoog waarbij geen voorwaarden worden gesteld. De EU was verheugd over enkele initiatieven van de regering van Bahrein - onder meer de uitvoering van de aanbevelingen van de onafhankelijke onderzoekscommissie van Bahrein - en zag nauwlettend toe op de werkzaamheden van de pas opgerichte instellingen, zoals de politie-ombudsman van het ministerie van Binnenlandse Zaken, het nationaal instituut voor de mensenrechten, de speciale onderzoekseenheid en de commissie voor de rechten van gevangenen en gedetineerden. De noodzakelijke voorwaarden voor echte en duurzame verzoening nog niet vervuld en blijven verdere werkzaamheden vergen. De EU heeft alle Bahreinse burgers herhaaldelijk opgeroepen om gebruik te maken van de nieuwe instellingen zodat deze echte verbetering kunnen brengen in de mensenrechtensituatie in Bahrein, onder meer op basis van de krachtige aanbevelingen in de rapporten van het nationaal instituut voor de mensenrechten en de ombudsman.

De EU onderhield stelselmatig contacten met de Bahreinse autoriteiten over mensenrechtenkwesties in het koninkrijk en moedigde daarbij de hervormingen aan die momenteel worden doorgevoerd. De EU nam een aantal formele en informele toenaderingsinitiatieven ten aanzien van de Bahreinse autoriteiten met betrekking tot een aantal arrestaties van vooraanstaande personen wegens kritiek op de regeringen van Bahrein en Saudi-Arabië. De EU sprak haar bezorgdheid uit over de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting naar aanleiding van het tijdelijke publicatieverbod van *Al Wasat*, een toonaangevende krant, dat snel werd teruggedraaid.

Naast het afleggen van een aantal publieke verklaringen, hadden de HV/VV en de EDEO-ambtenaren regelmatig directe contacten met Bahreinse politieke actoren en activisten. SVEU voor de mensenrechten Lambrinidis, bezocht Bahrein in mei 2015 voor een tweede maal en raadpleegde er allerlei instanties, onder meer de autoriteiten, oppositionele politieke organisaties, nationale mensenrechteninstanties en het maatschappelijk middenveld. In die gesprekken stonden nationale verzoening en de mensenrechtensituatie centraal. Tijdens dat bezoek herhaalde hij het aanbod van de EU tot ondersteuning van de uitvoering van de internationale verplichtingen van Bahrein en de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting. De thema's verantwoordingsplicht en slechte behandeling in de gevangenis stonden daarbij centraal.

De EU bleef alle politieke organisaties aanmoedigen om een nationale dialoog aan te gaan die gericht is op hervorming, nationale verzoening en ondubbelzinnige afwijzing van geweld; zij riep de autoriteiten op de hand te reiken aan de oppositie en zich te beraden op vertrouwenwekkende maatregelen, zoals de vrijlating van vreedzame activisten.

Negentien EU-lidstaten betuigden op 14 september in Genève onder punt 2 hun steun aan een gezamenlijke verklaring over het Bureau van de hoge commissaris voor de mensenrechten (OHCHR) en de mensenrechtensituatie in Bahrein.

Koeweit

De voornaamste kwesties die de EU in 2015 bij de autoriteiten van Koeweit aankaartte, zijn de situatie van de "Bidoen" (staatlozen), de doodstraf, de vrijheid van meningsuiting en de situatie van buitenlandse arbeiders en huishoudelijk personeel.

De EU begroette de aanneming van twee wetten op de arbeidsrechten van huishoudelijk personeel. In de nieuwe wetgeving worden de rechten en plichten van huishoudelijk personeel duidelijk omschreven. De nieuwe wetten brengen een aantal positieve veranderingen, en de EU zal blijven toezien op de mechanismen voor uitvoering en handhaving.

In haar contacten met de autoriteiten van Koeweit gaf de EU uiting aan haar bezorgdheid over een aantal arrestaties van mensenrechtenactivisten wegens het vreedzaam uitoefenen van hun recht op vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering. De EU herhaalde tevens haar verzet tegen de doodstraf in alle gevallen en onder alle omstandigheden, en riep Koeweit op opnieuw een de facto moratorium op de doodstraf in te stellen.

Een aantal EU-lidstaten nam deel aan de evaluatie van Koeweit door de Werkgroep universele periodieke doorlichting van de VN-Mensenrechtenraad in januari 2015. De EU moedigt de autoriteiten van Koeweit aan om uitvoering te geven aan de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting, en zal nauwlettend blijven toezien op het proces.

De EU houdt de status van staatlozen in Koeweit in het oog, aangezien er voor deze kwestie nog geen definitieve oplossing is gevonden.

De EU bracht ook de rechten van migrerende werknemers ter sprake, in het bijzonder het recht op onderwijs in openbare scholen.

Oman

In het algemeen heeft Oman de hoogste mensenrechtennormen in de regio, en is het er trots op dat het een vreedzaam en vrij tolerant land is. Toch is er nog een aantal punten van zorg op het gebied van de mensenrechten, met name de vrijheid van meningsuiting.

De EU was bezorgd over verschillende rechtszaken tegen activisten die protesteerden of hun mening uitten op sociale media, maar constateerde tegelijk dat in de meeste van deze gevallen geen straf werd opgelegd. De EU zag nauwlettend toe op een aantal individuele gevallen, waaronder die van Ismaeel al-Meqbali, Helal al-Alawi, Saeed Jadad, en Hassan al-Basham.

De EU was verheugd over het bezoek in september 2014 van Maina Kiai, de speciale rapporteur van de VN voor het recht van vreedzame vergadering en vereniging. In zijn rapport over zijn bezoek aan de VN-Mensenrechtenraad merkte de heer Kiai op dat van het recht van vreedzame vergadering voor burgers van Oman “in de praktijk vrijwel niets overblijft, en deed hij aanbevelingen aan Oman betreffende de rechten van vreedzame vergadering en vereniging.

Een ander punt dat de EU zorgen baarde, is de discriminatie tegen buitenlandse werknemers, bij de toepassing van de arbeidswetten én in de praktijk, en de algemene status en situatie van die werknemers. De EU nam contact op met de Omaanse autoriteiten omtrent de situatie van buitenlandse werknemers en inzake mensensmokkel. Er was ook sprake van onvoldoende bescherming van de slachtoffers van huiselijk geweld en van discriminatie van vrouwen.

Qatar

De EU en haar lidstaten hebben zich vooral geconcentreerd op de vrijheid van meningsuiting en de ontwikkeling van onafhankelijke media, de inspanningen ter versterking van het maatschappelijk middenveld via een meer liberale wetgeving inzake vrijheid van vereniging en initiatieven van het maatschappelijk middenveld, de vrouwenrechten, en het verbeteren van de werk- en leefomstandigheden van migrerende werknemers.

In het algemeen ging de aandacht van de EU vooral uit naar de omstandigheden van migrerende werknemers in Qatar, na berichten over onbetaalde lonen, tekortkomingen op het vlak van gezondheid en veiligheid, gebrekkige huisvesting, en gewetenloze arbeidsbemiddelingsbureaus in de herkomstlanden van de werknemers in de aanloop naar de FIFA-Wereldbeker in 2022. De EU verwelkomde een nieuwe, eind oktober ingevoerde wet die uiterlijk in december 2016 moet zijn uitgevoerd, als een belangrijke stap op dit gebied; daarnaast moedigde de EU de autoriteiten van Qatar aan om het *kafala* (sponsor)-systeem verder af te schaffen en te vervangen door een contractueel systeem.

Tegen Qatar is bij de IAO ook een klacht ingediend krachtens artikel 26 van het statuut van de IAO wegens schending van IAO-verdrag 81 betreffende de arbeidsinspectie en IAO-verdrag 29 betreffende gedwongen arbeid. Op 12 november vond driepartijenoverleg plaats in de Raad van Bestuur van de IAO, waar Qatar zich opnieuw bereid verklaarde tot samenwerking met internationale organisaties en de Internationale Arbeidsorganisatie, meer bepaald om de rechten van migrerende werknemers te verbeteren. De EU riep Qatar in haar gemeenschappelijke verklaring op tot nauwe samenwerking met de IAO.

Saudi-Arabië

De EU kaartte bij de Saudische autoriteiten mensenrechtenkwesties in het koninkrijk aan, en moedigde hervormingsmaatregelen aan. De voornaamste zorgpunten betroffen het systeem van mannelijke voogdij en vrouwenrechten, de doodstraf, de hervorming van de rechterlijke macht, vrijheid van meningsuiting, religieuze verdraagzaamheid, discriminatie en de rechten van buitenlandse werknemers.

Naast het afleggen van een aantal publieke verklaringen, nam de EU een aantal formele en informele toenaderingsinitiatieven ten aanzien van de Saudische autoriteiten in verscheidene mensenrechtengerelateerde rechtszaken, zulks in nauwe samenwerking met de EU-lidstaten en gelijkgestemde partners; zij sprak in het bijzonder haar bezorgdheid uit over de zaken van een aantal activisten, zoals Raif Badawi en Ali al-Nimr. Het Europees Parlement drong in zijn resolutie van februari 2015 aan op de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van Raif Badawi. De resolutie veroordeelde krachtig de publieke geseling door de Saudische autoriteiten, en drong erop aan zijn veroordeling en straf, met inbegrip van het reisverbod, ongedaan te maken. Ook kende het Europees Parlement de Sacharov-prijs voor de vrijheid van denken toe aan Raif Badawi. Op 18 december aanvaardde zijn echtgenote, Ensaf Haidar, de prijs namens haar echtgenoot, die nog steeds in de gevangenis zat.

In december kende de EU-delegatie, in nauwe samenwerking met de ambassades van de EU-lidstaten, de Chaillot-prijs voor de bevordering van de mensenrechten in de GCC-regio in 2015 gezamenlijk toe aan het Baladi Initiative en het Thulata Cultural Forum. Een speciale Chaillot-prijs voor het hele oeuvre werd toegekend aan Ibrahim al-Mugaiteeb, om zijn inspanningen en werkzaamheden voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten in het Koninkrijk Saudi-Arabië te erkennen en verder aan te moedigen.

De EU onderhield regelmatige contacten met maatschappelijke organisaties en mensenrechten-verdedigers, en stelde meermaals zorgpunten aan de orde bij de bevoegde autoriteiten. Sinds 2013 beschikken diplomaten dankzij de EU-delegatie over de toelating om openbare rechtszittingen bij te wonen (Saudi-Arabië nam in december 2015 een ngo-wet aan).

De EU presenteerde via de EU-delegatie vóór elke bijeenkomst van de Mensenrechtenraad en de derde Commissie van de AVVN de EU-prioriteiten en -initiatieven aan de Saudische autoriteiten.

Het Europees Parlement bracht in februari een bezoek aan het Koninkrijk Saudi-Arabië in het kader van de interparlementaire bijeenkomst van het Europees Parlement en de Majlis Ash-Shura.

Het Europees Parlement nam op 8 oktober een resolutie aan waarin Saudi-Arabië wordt opgeroepen de terechtstelling van Ali Mohammad al-Nimr tegen te houden, en waarin wordt aangedrongen op een moratorium op de doodstraf.

De EU-delegatie organiseerde op 10 december 2015 een panelgesprek over geweld tegen vrouwen en kinderen in Saudi-Arabië, zulks in nauwe samenwerking met enkele ambassades van Europese lidstaten en de Saudische autoriteiten. Het evenement paste in de diplomatieke contacten van de EU met een wereldwijde focus op alle vormen van geweld tegen vrouwen en kinderen.

Op 12 december verwelkomde de EU de gemeenteraadsverkiezingen in Saudi-Arabië, waar zowel mannen als vrouwen kiesrecht hadden en voor het eerst konden worden verkozen, een belangrijke mijlpaal voor de versterking van de positie van vrouwen in het land.

De EU deelt enkele van de zorgen van de mensenrechtendeskundigen van de VN omtrent de te brede maatregelen inzake terrorismebestrijding die zouden kunnen leiden tot schending van niet aan terrorisme gerelateerde mensenrechten en online politieke activisten.

Verenigde Arabische Emiraten

De EU bleef, in nauwe samenwerking met de ambassades van de EU-lidstaten, actief in het toezicht op de situatie van de mensenrechten in de Verenigde Arabische Emiraten.

De Verenigde Arabische Emiraten werden opnieuw gekozen in de Mensenrechtenraad in Genève in oktober 2015. De EU schonk bijzondere aandacht aan de vrijwillige beloftes en toezeggingen van de Verenigde Arabische Emiraten voor de periode 2016-2018.

De vierde en de vijfde vergadering van de bilaterale technische werkgroep voor de mensenrechten EU-Verenigde Arabische Emiraten vonden respectievelijk in mei en november plaats. In die vergaderingen kwamen alle zorgpunten van de EU ter sprake, onder meer de doodstraf, vrijheid van meningsuiting, gedwongen verdwijningen, migratie en werkgelegenheid, en huiselijk geweld.

De Verenigde Arabische Emiraten onthielden zich in de 69e Algemene Vergadering van de VN van stemming over de VN-resolutie inzake een moratorium op het gebruik van de doodstraf. De Verenigde Arabische Emiraten hanteren de minimumnormen van de Ecosoc van de VN, en de doodstraf wordt zelden voltrokken. In juli 2015 echter werd een Emirati vrouw geëxecuteerd voor de moord op een Amerikaans/Roemeense vrouw in een winkelcentrum. Er is geen officiële bevestiging dat die executie het pad zal effenen voor een algemene hervatting van de uitvoering van de doodstraf in het land. In januari 2014 heeft president Khalifa alle geplande executies in moordzaken opgeschort om een oplossing te vinden die in overeenstemming is met de sharia (bloedgeld); dit kan worden opgevat als een de facto moratorium op de doodstraf.

In samenwerking met de herkomstlanden spanden de Verenigde Arabische Emiraten zich in om misbruik bij de werving van migrerende werknemers proberen te voorkomen. Essentieel is de waarborging van het recht van werknemers om hun werkgever te kiezen. Een nieuw decreet inzake de regeling van de arbeidsverhoudingen werd op 29 september 2015 aangekondigd door de minister van Arbeid en zal op 1 januari 2016 in werking treden. Die bepalingen zouden ongetwijfeld een stap vooruit betekenen in de bescherming van migrerende werknemers in de Verenigde Arabische Emiraten. Concreet moeten de bepalingen met name voorkomen dat de oorspronkelijke baan wordt vervangen door een andere definitieve arbeidsovereenkomst die voor de werknemer minder gunstig is; ook moeten ze ervoor zorgen dat werknemers van werkgever kunnen veranderen in de Verenigde Arabische Emiraten, zonder dat zij verplicht zijn terug te keren naar hun land van herkomst.

De autoriteiten van de Verenigde Arabische Emiraten handhaafden strikte beperkingen op de vrijheid van meningsuiting en van vereniging, met name wanneer het gaat om kritiek op de regering en als democratische hervormingen worden geëist. De wet op de cybercriminaliteit van 2012, waarin staat dat “elke vorm van misbruik van een computer/smart device of een elektronisch netwerk/systeem kan leiden tot een veroordeling tot levenslang en/of een geldboete waarvan het bedrag varieert tussen 50 000 en 3 miljoen AED”, werd in de loop van het jaar verschillende keren aangevoerd.

De Martin Ennals-prijs voor mensenrechtenverdedigers 2015 werd toegekend aan Ahmed Mansour. Door een reisverbod, opgelegd door de regering van de Verenigde Arabische Emiraten, kon hij de prijsuitreiking in Genève niet bijwonen.

Het hele jaar door ging aandacht uit naar mogelijke gedwongen verdwijningen, zoals het geval van dokter Nasser Bin Ghaith, een econoom en hoogleraar van de Verenigde Arabische Emiraten, die naar verluidt op 18 augustus werd gearresteerd en naar een onbekende plaats gebracht, en gedurende bijna acht maanden geïsoleerd is vastgehouden.

De derde verkiezing van de Federale Nationale Raad vond op 3 oktober plaats, met een kiescollege dat dubbel zo groot was als bij de verkiezingen van 2011, en met een grotere opkomst, een teken van de groeiende belangstelling van de burgers voor het proces. Voor het eerst in de Golf werd een vrouw, Amal al-Qubaisi, benoemd tot voorzitter van de nationale assemblee.

Jemen

De mensenrechten en de democratie stonden centraal in de betrokkenheid van de EU bij Jemen. De conferentie voor nationale dialoog en de resultaten ervan, die als inbreng dienden bij het opstellen van de grondwet, leken Jemen opnieuw op het pad van mensenrechten en democratie te brengen, volledig in overeenstemming met het internationale recht.

In het voorjaar van 2015 liep het met de aanvankelijk veelbelovende transitie in Jemen echter mis, door een combinatie van factoren na de overname van Sanaa en grote delen van het land door geallieerde Houthi/Saleh-strijdkrachten in september 2014, een toenemend machtsvacuüm en complexe bestuursuitdagingen. Sinds maart 2015 intervenueerde een door Saudi-Arabië geleide militaire coalitie in Jemen als reactie op een verzoek van president Hadi, met als doel de wettige regering van Jemen terug aan de macht te brengen en de Houthi/aan Saleh loyale strijdkrachten terug te dringen, terwijl tegelijkertijd vredesinspanningen onder VN-auspiciën aan de gang zijn. Het conflict in Jemen dreigt een zicht voortslepende en langdurige oorlog te worden, die tot verdere desintegratie, territoriale versnippering en sektarisch geweld zal leiden - met als waarschijnlijk gevolg dat de burgers een aantal fundamentele mensenrechten kwijt zullen raken.

Op dit moment functioneren veel van de in Sanaa gevestigde instellingen van Jemen nog steeds, maar staan zij niet meer volledig onder controle van de wettige regering, wat internationale betrokkenheid inzake mensenrechten erg bemoeilijkt, terwijl het zuiden van het land ook een zeer moeilijk terrein is om te opereren. In deze situatie worden de meest fundamentele mensenrechten van de Jemenieten, waaronder het recht op leven, in de eerste plaats door het conflict zelf bedreigd. Het conflict belemmert ook het werk van humanitaire organisaties en mensenrechtenverdedigers. De VN en mensenrechtenorganisaties hebben de frequente schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht door alle partijen in het conflict aan de kaak gesteld.

De effecten van de schrijnende humanitaire situatie, met name het gebrek aan voedselzekerheid en essentiële maatschappelijke diensten, zullen wellicht niet alleen de huidige generatie treffen. Bovendien is de mate van vernietiging van die aard dat de economische groei en ontwikkeling van Jemen een aanzienlijke uitdaging zullen blijven, terwijl de bevolkingsgroei 3,1 % bedraagt en zowat 70 % van de bevolking minder dan 35 jaar oud is.

De EU-delegatie steunt de inspanningen van de speciale gezant van de VN en zijn team om Jemen opnieuw de weg van de politiek te laten bewandelen en een einde te maken aan het gewapend conflict. De EU heeft ook alle partijen opgeroepen de mensenrechtenbeginselen en het internationale recht te eerbiedigen. HV/VV Mogherini en Commissaris voor Humanitaire Hulp en Crisisbeheersing Stylianides stelden in verklaringen onder andere het tot doelwit maken van burgers en de toegang voor humanitaire hulpverlening aan de orde. De EU-delegatie pleitte er bij de Houthi's/voorzitters van president Saleh ook voor om geen inbreuk meer te maken op democratische beginselen, het internationale recht inzake de mensenrechten en het internationale humanitaire recht, en het roer om te gooien (vrijlating van politieke gevangenen, bescherming van journalisten, enz.), en kaartte tegelijkertijd kwesties in verband met de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging aan. Mensenrechtenschendingen blijven evenwel bestaan, waaronder gevangenneming van journalisten en gerichte aanvallen op burgergebieden.

Op de 30e zitting van de Mensenrechtenraad verleende de EU steun aan de inspanningen van Nederland voor een ontwerpresolutie inzake Jemen onder punt 10 (technische samenwerking). De voorgestelde resolutie richtte zich op een onafhankelijk en onpartijdig mechanisme om mensenrechtenschendingen in het huidige conflict te onderzoeken, in overeenstemming met het verslag van het OHCR over deze kwestie. Op 2 oktober 2015 werd door de Mensenrechtenraad van de VN evenwel een door de Jemenitische regering en Saudi-Arabië ingediende gezamenlijke resolutie aangenomen over “technische bijstand aan en capaciteitsopbouw voor Jemen op het vlak van de mensenrechten” waarin de voorwaarden worden vastgelegd voor een nationale onderzoekscommissie, waarvan de EU verlangt dat zij onafhankelijk werkt. De EU sprak haar bezorgdheid uit over de verslechtering van de mensenrechtensituatie in Jemen en drong er bij de wettige autoriteiten op aan ervoor te zorgen dat de vermeende schending niet onbestraft blijft. De EU herhaalde haar steun voor de mondelinge toelichting door de Hoge Commissaris tijdens de 31e zitting; een uitgebreid schriftelijk verslag wordt verwacht tijdens de 33e zitting van de MRR.

De EU blijft Jemen aanmoedigen om toe te treden tot het Wapenhandelsverdrag, aangezien onder het bewind van voormalig president Saleh in Jemen decennialang veel overheidsgeld is gestoken in buitensporige bewapening in een van de minst ontwikkelde Arabische landen, die ook het huidige conflict blijft voeden. Jemen zal de veiligheidssector dus ingrijpend moeten hervormen om zijn toekomstige ontwikkeling op een andere leest te schoeien en daarmee de economische en maatschappelijke rechten van zijn burgers te verbeteren. De EU zal er blijven naar streven een rol te spelen in het ondersteunen van het civiele aspect van de hervorming van de veiligheidssector. Een in 2015 gepland project in het kader van het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede (IcSP) was het aanpakken van de politiehervorming door de oprichting, bij wijze van proefproject, van een politiebureau waarin een op mensenrechten gebaseerde benadering van het lokale politiewerk in de praktijk wordt gebracht. De blauwdruk daarvoor, en voor aanverwante projecten, kan ook gebruikt worden in de periode na het conflict.

Tegelijkertijd bleef de EU steun verlenen aan vele maatschappelijke organisaties in Jemen, die ondanks grote belemmeringen actief blijven op het gebied van mensenrechten en bemiddeling, teneinde het fragiele sociale weefsel van Jemen te beschermen. In december 2015 werd met Unicef een project gestart over de bescherming van kinderen in gewapende conflicten. Gedurende heel 2015 ging de EU door met het verlenen van rechtstreekse bijstand aan mensenrechtenverdedigers in nood, via verschillende steunregelingen. Hoewel een aantal projecten werd opgeschort en kernactiviteiten werden teruggedroefd, hielden sommige maatschappelijke organisaties van Jemen actief toezicht op mensenrechtenschendingen op specifieke gebieden (bijvoorbeeld burger-slachtoffers, gedwongen verdwijningen of schadevaststelling), of werkten zij aan het vergroten van de rechtszekerheid en het verbeteren van arrestatieprocedures en de omstandigheden in gevangenissen, ook voor vrouwen en meisjes.

In het kader van het IcSP hielp de EU het verificatie- en inspectiemechanisme van de VN (UNVIM) bij het faciliteren van het ongehinderde vervoer van handelsgoederen naar Jemen - een land dat bijna volledig afhankelijk is van de invoer van basisgoederen en voedsel. Het UNIVM wil er zorg voor dragen dat commerciële vracht en humanitaire hulp die de territoriale wateren van het land binnenkomen, voldoen aan UNSCR 2216. In het kader van de lopende steun van de EU voor de hervorming van de civiele veiligheidssector, heeft het Centrum voor de democratische controle van strijdkrachten (DCAF) in Genève ook financiering van het IcSP ontvangen om toekomstige projecten in deze sector voor te bereiden. Voorts zijn via een door het IcSP gefinancierde oproep tot het indienen van voorstellen inzake “support to in-country civil society actors in conflict prevention, peace-building and crisis preparedness in Yemen” middelen toegekend voor “lokale vredesopbouw” en “vrouwen en kinderen in gewapende conflicten”.

Tot slot richtte de EU-delegatie haar belangenbehartiging en haar publieksdiplomatie vooral op empowerment van vrouwen en op de in Jemen wijdverbreide praktijk van vroege huwelijken, door de vertoning van een bekroonde film “I am Nojoom, Age 10 and Divorced” en een daarmee verband houdende fototentoonstelling ter promotie van vrouwelijke fotografen uit Jemen. De film lokte in Parijs en Brussel bijna 1 000 toeschouwers, met vervolgevenementen in Brussel (het festival “*Elles tournent*”) en in New York (gepland voor begin 2016). De omstandigheden in Jemen zijn nu dus het onderwerp van wereldwijde campagnes.

Iran

Ondanks de beloftes van president Rouhani dat de burgerrechten onder zijn bewind zouden verbeteren, werd in 2015 weinig vooruitgang geboekt. De problemen hielden aan, met name een toenemend aantal executies, gebrek aan garanties op een vrij en eerlijk proces, en schendingen van de vrijheid van meningsuiting, godsdienst en levensovertuiging, en van de rechten van vrouwen.

De contacten tussen de EU en Iran bleven in 2015 vooral gericht op het oplossen van het nucleaire vraagstuk. De EU is echter doorgegaan met het uiten van haar bezorgdheid over de mensenrechten in Iran via een reeks formele en informele, bilaterale en multilaterale kanalen. De EU legde verklaringen af over verschillende individuele gevallen, zoals de aanstaande executies van jeugdige delinquenten, en herhaalde haar bezorgdheid over het hoge aantal executies in Iran, met name voor criminele feiten als drugsmisdrijven, die in het internationale recht inzake de mensenrechten niet onder de “ernstigste misdrijven” vallen. De EU riep de Iraanse regering ook op af te zien van het toepassen van de doodstraf.

Omdat er in 2015 765 executies zijn gemeld (tegen 482 in 2014 en 500 in 2013, volgens de beschikbare gegevens), was de toepassing van de doodstraf een belangrijk mensenrechtenthema.

Tijdens haar eerste bezoek aan Teheran op 28 juli 2015 wees de HV/VV van de EU Mogherini op de noodzaak de mensenrechtensituatie te verbeteren.

Het Europees Parlement toonde net als voorheen grote belangstelling voor de mensenrechtensituatie in Iran. Een door Elmar Brok geleide delegatie van de Commissie buitenlandse zaken van het Europees Parlement (AFET) bezocht Iran in juni 2015, terwijl parlementsvoorzitter Schulz in oktober 2015 een bezoek bracht.

Iran onderging zijn tweede universele periodieke doorlichting (UPR) tijdens de 28e zitting van de Mensenrechtenraad in maart 2015. De EU nam aan dit proces deel en juichte toe dat Iran 130 (van de 291) aanbevelingen aanvaardde. Tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York, steunde de EU opnieuw een door Canada ingediende resolutie waarin de mensenrechtensituatie in Iran aangeklaagd werd.

De IAO-toezichtmechanismen bespraken de schendingen door Iran van de vrijheid van vereniging, en wezen op ernstige en dringende gevallen in dit verband.

Irak

De mensenrechtensituatie in Irak is zorgelijk vanwege de massale mensenrechtenmisbruiken door Da'esh, het toegenomen sektarisch geweld en de moeilijke situatie van etnische en religieuze minderheden. Het land wordt geconfronteerd met een humanitaire noodsituatie, met 3,2 miljoen ontheemden en 8,7 miljoen hulpbehoevende Irakezen.

De EU heeft het hele jaar door geijverd voor een politieke oplossing voor het conflict in Irak, die de fundamentele oorzaken ervan aanpakt. De EU steunde premier al-Abadi bij de uitvoering van zijn hervormingsprogramma voor het aanpakken van de wijdverbreide corruptie en de gebrekkige openbare diensten. Zij riep de regering op de hand te reiken aan alle delen van de Iraakse samenleving en nationale verzoening dichterbij te brengen.

De regionale strategie van de EU voor Syrië en Irak en de dreiging die van ISIS/Da'esh uitgaat werd door de Raad Buitenlandse Zaken op 16 maart 2015 aangenomen; met die strategie worden duurzame vrede, stabiliteit en veiligheid in de regio beoogd. De strategie geeft sturing aan de acties van de EU en de lidstaten ter plaatse, ook op gebieden die verband houden met de mensenrechten, bijvoorbeeld de rechtsstaat, politieke insluiting, lokaal bestuur, corruptiebestrijding, justitiële hervorming en steun voor de verstrekking van basisdiensten en voor economische ontwikkeling. De ministers van Buitenlandse Zaken veroordeelden in hun conclusies van de Raad van 14 december 2015 krachtig de aanhoudende grove, systematische en wijdverbreide misbruiken van mensenrechten door Da'esh en drongen erop aan de daders ter verantwoording te roepen. De Raad maakte ook duidelijk dat bij de strijd tegen Da'esh de mensenrechten onverminderd gerespecteerd moeten worden.

In het kader van de in mei 2012 ondertekende partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst (PSO) EU-Irak, kwam het subcomité mensenrechten en democratie in april 2015 voor de tweede keer bijeen te Bagdad, om te spreken over de handel in Jezidi-vrouwen en -kinderen, het gebruik van marteling en gedwongen bekentenissen, en mediavrijheid. Er werd nadrukkelijk aandacht besteed aan de vooruitgang inzake het toezicht op gevangenen en het vermogen van de Iraakse politie om met huiselijk geweld om te gaan, niet het minst door de aanwerving van vrouwelijke politieagenten.

Het Europees Parlement nam diverse resoluties aan, waarin de acties van Da'esh werden veroordeeld en bezorgdheid werd geuit over de humanitaire situatie en de rechten van tot minderheden behorende personen in Irak. De zesde interparlementaire bijeenkomst tussen het Europees Parlement en Irak vond plaats te Brussel in december 2015.

Op lokaal niveau organiseerde de EU-delegatie in Irak maandelijkse, door haarzelf voorgezeten bijeenkomsten van de EU+ -mensenrechtenwerkgroep (de EU-lidstaten, aangevuld met gelijk-gestemde landen en de VN), een platform voor regelmatige contacten en dialoog met Irakese overheidsfunctionarissen, parlementsleden, politieke actoren, ngo's en maatschappelijke organisaties. In februari 2015 legden de EU-delegatie en de ambassades van de lidstaten een verklaring af over de uitvoering van UNSCR 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid. In november 2015 werden lokale contacten gelegd met de politieke partijen in Koerdistan, als reactie op de politieke impasse in de regio en demonstraties door de bevolking. Verschillende acties werden ondernomen inzake foltering, ook ten aanzien van de politie, en inzake de doodstraf, waarbij het delegatiehoofd onder andere contact opnam met de president van de Republiek. De Irakese regio Koerdistan executeerde in 2015 drie mensen, waarmee een einde kwam aan het sinds 2008 geldende feitelijke moratorium op de doodstraf. Volgens bronnen van de federale regering werden in 2015 37/38 mensen ter dood veroordeeld.

De EU-delegatie legde in november 2015 contacten met betrekking tot een controversieel artikel van de nationale wet op de identiteitskaarten, die strijdig is met de vrijheid van godsdienst of levensovertuiging van niet-moslims. Voorts herhaalde de EU haar oproep aan Irak om het Statuut van het Internationaal Strafhof, de Facultatieve Protocollen bij het CAT (het Verdrag tegen foltering) en het Cedaw (het Vrouwenverdrag), en het tweede Facultatieve Protocol bij de Verdragen van Genève, te ondertekenen. De EU-delegatie droeg bij tot de formulering van de bijdragen van de EU in de Werkgroep universele periodieke doorlichting inzake Irak.

Irak telt verschillende door de EU gefinancierde projecten op het gebied van mensenrechten, de rechtsstaat, onderwijs en steun voor lokale overheden. Ongeveer 15 % van het meerjarig indicatief programma (MIP) 2014-2017 voor Irak betreft projecten die specifiek over de mensenrechten gaan. De lopende projecten bieden steun aan de strafrechtsector, ondersteunen capaciteitsopbouw bij de Hoge commissie voor de mensenrechten en zijn gericht op het versterken van de weerbaarheid van het regionale en het lokale bestuur. Het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) financiert momenteel de opleiding van maatschappelijke organisaties, leraren en universiteitsprofessoren om workshops over mensenrechten, religieuze verdraagzaamheid, discriminatiebestrijding en gender empowerment aan te bieden.

De EU steunde de humanitaire partners in Irak in 2015 met een bedrag van 104,65 miljoen euro, waarbij de op behoeften gebaseerde bijstand vooral werd gericht op moeilijk bereikbare gebieden. Er werd humanitaire diplomatie verricht om de wijdverbreide schendingen van het internationaal humanitair recht door alle partijen in het conflict aan de kaak te stellen. Europees Commissaris voor Humanitaire Hulp en Civiele Bescherming Stylianides bezocht Irak tweemaal in dit verband.

VII. AZIË

Afghanistan

De EU trad in 2015 in dialoog met de regering, het parlement, en het maatschappelijk middenveld van Afghanistan, en met de internationale gemeenschap en de lidstaten, teneinde de eerbiediging van en het bewustzijn over de mensenrechten te vergroten. Belangrijke zorgpunten bleven de vrouwen- en kinderrechten, het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers, foltering en misbruik, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst en/of levensovertuiging, de doodstraf en toegang tot de rechter.

De eerste lokale mensenrechtendialoog EU-Afghanistan vond plaats op 15 juni 2015; de aandacht ging vooral naar vrouwen- en kinderrechten, foltering en mishandeling, toegang tot de rechter, vrijheid van meningsuiting en sociaal kwetsbare personen en/of personen met een handicap. Op 1 december 2015 vond een vervolgvergadering met de regering plaats.

De EU zette haar steun voort aan de aanscherping van internationale, regionale en nationale kaders ter bescherming en bevordering van de mensenrechten in Afghanistan. De EU behield haar leidersrol in de beleidsdialoog, onder andere over het "Self-Reliance through Mutual Accountability Framework" (SMAF). Over het SMAF werd in september 2015 overeenstemming bereikt; het is vooral gericht op belangrijke hervormingen op gebieden als bestuur, de rechtsstaat en de mensenrechten, waaronder vrouwenrechten, de uitbanning van geweld tegen vrouwen en de uitvoering van UNSCR 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid. Ook de rechten van kinderen stonden hoog op de agenda van de beleidsdialoog.

De EU zette haar pleidooi voort voor de benoeming van een procureur-generaal vóór eind 2015, en een hervorming van de justitiële sector tegen eind 2016. De EU pleitte ook voor de benoeming van een vrouwelijke rechter bij het Hooggerechtshof; de voorgedragen kandidate werd door het parlement echter afgewezen.

De EU beklemtoonde dat de Afghaanse regering blijk moest geven van politieke inzet voor en steun aan de Afghaanse onafhankelijke mensenrechtencommissie (AIHRC).

Ter bevordering van de uitvoering van het door de regering op 30 juni 2015 gestarte nationaal actieplan inzake vrouwen, vrede en veiligheid (UNSCR 1325), hielden de EU en de Finse ambassade, samen met de Afghaanse regering, op 20 september 2015 een conferentie over de uitvoering van dat actieplan.

De EU legde in 2015 verschillende publieke verklaringen af als reactie op zware mensenrechtenschendingen. De EU drukte herhaaldelijk haar bezorgdheid uit over het hoog aantal burger-slachtoffers ten gevolge van terroristische aanslagen, gewapend conflict en de broze veiligheids-situatie. In maart stuurde de EU een persbericht uit waarin de brute moord op een jonge vrouw door een woedende menigte in Kabul werd veroordeeld. In 2015 stierven vijf vrouwen door steniging in door de Taliban gecontroleerde gebieden, en de EU legde verklaringen af waarin dit werd veroordeeld.

De EU verleende gedurende heel het jaar steun aan openbare evenementen ter bevordering van mensenrechten en vrouwenrechten, onder andere door debatten, openbare presentaties, evenementen en toespraken te sponsoren en te promoten.

Nadat de Taliban rechtstreekse bedreigingen aan journalisten had geuit, stelde de EU een tweemaandelijks vergadering met journalisten in over mediavrijheid en de veiligheid van journalisten.

De EU is nog altijd een belangrijke donor in Afghanistan en propageerde de mensenrechten via diverse instrumenten en thematische programma's. De EU-delegatie voerde 23 overeenkomsten uit ter ondersteuning van het maatschappelijk middenveld, mensenrechten, empowerment van vrouwen, de media en sociale bescherming. De projecten werden ontwikkeld vanuit de volgende doelstellingen: het ondersteunen van de rol van het maatschappelijk middenveld bij de bevordering van de mensenrechten en democratische hervormingen; het scheppen van een klimaat dat de Afghaanse vrouwen stimuleert om meer aan het openbare leven deel te nemen; het vergroten van de politieke participatie van en de bescherming van de rechten van ontheemden in stedelijke gebieden; de ontwikkeling van de kennis van burgerschaps-, gender- en mensenrechtenkwesies bij jongerenleiders; het beperken en voorkomen van familiaal geweld tegen vrouwen en meisjes, en het bieden van politieke steun, toegang tot beroepsopleiding, capaciteitsopbouw en psychosociale hulp.

De EU kende in 2015 twee nieuwe subsidies toe in het kader van de landenspecifieke steunregeling van het EIDHR, waarbij werd gefocust op het toezicht op en de rapportage over de mensenrechten, capaciteitsopbouw bij de media, waaronder onderzoeksjournalistiek, en de bevordering van de politieke en maatschappelijke emancipatie van vrouwen en vrouwenrechten, door dialoog met religieuze leiders en mullahs. De EU verleende in het kader van het EIDHR ook een noodsubsidie ter ondersteuning van de mensenrechten- en vrouwenrechtenactivisten die uit Kunduz werden geëvacueerd na de verovering van de stad door de Taliban.

EUPOL werkt nauw samen met het ministerie van Binnenlandse Zaken en ondersteunt het met strategisch advies over zijn taken en verantwoordelijkheden, met bijzondere aandacht voor de uitvoering van de strategie inzake vrouwelijke politieagenten. In het bijzonder zijn er plannen voor de oprichting van een comité voor het toezicht op intimidatie en seksueel misbruik van vrouwelijke politieagenten in de Afghaanse nationale politie (ANP), en een afzonderlijke commissie die verslag moet uitbrengen over en moet toezien op de prestaties van de ANP en de mensenrechtenschendingen die door het ANP-personeel worden begaan. EUPOL verstrekke advies aan de afdeling gender van het bureau van de procureur-generaal, met bijzondere aandacht voor capaciteitsopbouw op het gebied van mensenrechten en gender. EUPOL ondersteunde de besprekingen tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken met de AIHRC en het bureau van de politie-ombudsman, betreffende hun memorandum van overeenstemming. EUPOL nam ook deel aan de Criminal Law Reform Working Group (CLRWG), die momenteel aan het Afghaanse wetboek van strafrecht werkt.

De onderhandelingen over een samenwerkingsovereenkomst inzake partnerschap en ontwikkeling met de Afghaanse regering werden met succes voltooid, en de overeenkomst werd op 1 juli 2015 geparafeerd.

ASEAN

Na de aanneming, in 2012, van een verklaring over de mensenrechten door de staatshoofden en regeringsleiders van de ASEAN, werden de werkzaamheden van de Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) van de ASEAN, de voornaamste mensenrechteninstantie van de ASEAN, opgevoerd. Op basis van het actieplan Bandar Seri Begawan 2013-2017 om het partnerschap tussen de ASEAN en de EU te versterken, kwam er een opmerkelijke verbetering in de dialoog en in de samenwerking betreffende de mensenrechten.

De EU stuurde een uitnodiging naar leden van de AICHR, de Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC) van de ASEAN, het Committee on Women van de ASEAN (ACW), het Committee on the Implementation of the ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of Migrant Workers van de ASEAN (ACMW), en het secretariaat van de ASEAN (ASEC) voor een eenweeks bezoek aan Brussel in oktober. Tijdens dit bezoek hielden de EU en de ASEAN hun eerste politieke dialoog ooit over mensenrechten, onder medevoorzitterschap van Stavros Lambrinidis, de SVEU voor de mensenrechten. Aan EU-zijde was de doelstelling het wederzijds vertrouwen te vergroten en te streven naar regelmatige mensenrechten-dialogen en versterkte bilaterale en multilaterale samenwerking, en tegelijkertijd de mensenrechteninstanties van de ASEAN aan te moedigen een meer open dialoog met het maatschappelijk middenveld te voeren, en meer werk te maken van het aspect bescherming van hun mandaat. De besprekingen boden ook de kans tot constructieve beleidsuitwisseling inzake onderwerpen als maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en mensenrechten, en de rechten van vrouwen en kinderen. Naast de formele dialoog leidde de SVEU ook een workshop van een halve dag over de samenwerking met het maatschappelijk middenveld. De AICHR kreeg ook de gelegenheid tot ontmoetingen met het Europees Parlement, ngo's en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven van de EU, ter bespreking van MVO. Het programma werd afgesloten met enkele bezoeken ter plaatse en een volledige dag van ontmoetingen met de Belgische autoriteiten.

Bangladesh

De belangrijkste EU-prioriteiten inzake mensenrechten en democratie bleven de hervorming van het rechtssysteem, een moratorium op de doodstraf, de uitvoering van het Chittagong Hill Tracts-vredesakkoord, bijstand voor de Rohingyabevolking, de rechten van leden van minderheden, mensenrechtenverdedigers, vrouwen- en kinderrechten, de ondersteuning van het maatschappelijk middenveld en het implementeren van arbeidsrechten.

Bangladesh kreeg in 2015 te maken met de inperking van de democratische ruimte en de gestage achteruitgang van de burgerlijke en politieke rechten, met bijvoorbeeld buitengerechtelijke executies, gedwongen verdwijningen en beperkende maatregelen tegen de oppositie en mensenrechtenactivisten. Ook nam de intimidatie van journalisten en uitgevers toe, terwijl maatregelen werden genomen om de economische levensvatbaarheid van een aantal vooraanstaande kranten aan te tasten. De aanvallen op de vrijheid van meningsuiting namen sterk toe in 2015. De moorden op vier “atheïstische” bloggers en een uitgever in 2015 toonden aan dat het land niet ontsnapt aan de dreiging van toenemend religieus extremisme. Dat de veiligheidssituatie verslechtert bleek duidelijk door de moord op twee buitenlanders. Positief was dan weer dat enige vooruitgang is geboekt inzake sociale en economische rechten.

De EU zette haar dialoog met Bangladesh inzake mensenrechten en democratie voort tijdens de vergaderingen van de subgroep goed bestuur, mensenrechten en migratie in februari 2015, en de Gemengde Commissie EU-Bangladesh in november 2015. De belangrijkste gespreksonderwerpen waren de bescherming van fundamentele democratische rechten, buitengerechtelijke executies, gedwongen verdwijningen, beperkende maatregelen tegen de oppositie en mensenrechtenactivisten, de situatie van minderheden en inheemse volken en het geweld tegen vrouwen en kinderen.

De EU en de lidstaten volgden de mensenrechtensituatie in Bangladesh op de voet via politieke dialoog, publieksdiplomatie, ontwikkelingshulp en projecten, waarbij in dialoog werd getreden met vertegenwoordigers van Bangladesh, ontmoetingen met mensenrechtenactivisten plaatsvonden, of bezoeken ter plaatse werden georganiseerd om de situatie in het veld beter te leren kennen. De missiehoofden van de EU legden vele verklaringen over gewelddadige incidenten af. Zij hadden op 15 januari 2015 ook een ontmoeting met de minister van Buitenlandse Zaken waarbij zij lieten weten het politieke geweld en de slachtoffers daarvan te betreuren.

De EU veroordeelde in verschillende verklaringen krachtig de moord op bloggers en riep de autoriteiten op deze zaken grondig te onderzoeken en de daders voor de rechter te brengen. Het Europees Parlement nam op 26 november 2015 een resolutie aan over de vrijheid van meningsuiting in Bangladesh, waarin de aanvallen tegen seculiere schrijvers, bloggers, religieuze minderheden en buitenlandse hulpverleners werden veroordeeld, en de autoriteiten van Bangladesh werd verzocht onmiddellijk een einde te maken aan alle daden van geweld, pesterij, intimidatie en censuur. De woordvoerder van de HV/VV legde op 29 september 2015 een verklaring af waarin de moord op een Italiaanse hulpverlener werd veroordeeld en waarin werd opgeroepen de daders van dit misdrijf voor de rechter te brengen.

Wat betreft de doodstraf ging Bangladesh door met executies en het uitspreken van doodvonnissen. Nadat het Hooggerechtshof van Bangladesh de doodstraf in de zaak van Muhammad Kamaruzzaman had bevestigd, legde de woordvoerder van de HV/VV op 9 april 2015 een verklaring af ter veroordeling van de doodstraf. Het feit dat eerlijkheid en transparantie ver te zoeken zijn in de werkzaamheden van het Internationaal Strafhof van Bangladesh, werd bekritiseerd door juridische deskundigen en door de voorzitter van de delegatie van het Europees Parlement voor de betrekkingen met de landen van Zuid-Azië.

Als reactie op het zwakke optreden van de kiescommissie tijdens drie opeenvolgende verkiezingen (recentelijk werden de lokale verkiezingen in de steden Dhaka en Chittagong verstoord door vele ongeregeldheden, waarvan EU-waarnemers getuige waren), en uit hoofde van artikel 1 van de samenwerkingsovereenkomst van 2001, krachtens hetwelk de eerbiediging van de mensenrechten en de democratische beginselen een essentieel aspect vormt, besloot de EU samen met andere donoren een steunprogramma voor de kiescommissie van Bangladesh stop te zetten.

De samenwerking in het kader van het Duurzaamheidspact werd in 2015 voortgezet, met het oog op het verbeteren van de arbeidsrechten, de gezondheid op het werk en de veiligheidsomstandigheden in de kledingindustrie in Bangladesh. De langverwachte uitvoeringsregels voor de herziene arbeidswet van Bangladesh werden in september 2015 gepubliceerd en de fabrieksinspecties in de confectiesector werden aan een gestaag tempo voortgezet. Deze thema's werden besproken tijdens een conferentie, getiteld “Remembering Rana Plaza: The road ahead”, gehouden in het Europees Parlement in april 2015. Tijdens de 104e Internationale Arbeidsconferentie droeg de EU bij tot de bespreking van de naleving door Bangladesh van IAO-verdrag nr. 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid.

Om de uitvoering van het vredesakkoord van de Chittagong Hill Tracts (CHT) te stimuleren, financierde de EU twee projecten: één in verband met de CHT-ontwikkelingsfaciliteit, dat 24 miljoen euro kreeg, en een ander ter versterking van het basisonderwijs in de CHT.

De EU zette haar dialoog met het maatschappelijk middenveld en met mensenrechtenverdedigers voort. Via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten werd er voortdurend steun verleend aan ngo's op het gebied van de mensenrechten.

In 2015 liepen er ongeveer 35 projecten, waarin kwesties worden aangepakt gaande van de rechten van kinderen, vrouwen en personen met een handicap, minderheden en rechten van inheemse volkeren en arbeidsrechten, tot de empowerment van het maatschappelijk middenveld, voor een totale kostprijs van 210 miljoen euro. Zeven nieuwe projecten, gericht op het maatschappelijk middenveld, werden in 2015 uitgekozen, die samen 6,8 miljoen euro krijgen. Het versterken van het democratisch bestuur is tevens een van de prioriteiten van het meerjarig indicatief programma voor de periode 2014-2020.

Bhutan

De belangrijkste prioriteit van de EU inzake mensenrechten en democratie bleef in 2015 de ondersteuning van het succesvol en voortschrijdend democratiserings- en moderniseringsproces, in het bijzonder de versterking van burgerlijke en politieke rechten, het bevorderen van een levendig maatschappelijk middenveld, en steun voor de inspanningen van de regering van Bhutan om geweld tegen vrouwen en kinderen te bestrijden. De EU bleef met Bhutan overleggen om het lang aanslepend probleem van de Nepalees sprekende Bhutanese vluchtelingen in Nepal op te lossen.

Sinds de meest recente universele periodieke doorlichting (in 2014) heeft Bhutan een aantal van de UPR-aanbevelingen opgevolgd, zoals de toegang tot maatschappelijke diensten (bijvoorbeeld gezondheidszorg en onderwijs), de uitbanning van armoede, het aanpakken van huiselijk geweld en genderkwesties, en corruptiebestrijding. Bhutan heeft aanzienlijke stappen gezet, vooral inzake corruptiebestrijding en de bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen. Niettemin moet iets worden gedaan aan de vertragingen bij de ratificatie van essentiële instrumenten van het internationale recht inzake mensenrechten, en moeten een aantal beperkingen op de vrijheid van vergadering en vereniging, worden opgeheven.

De EU trad in 2015 op verschillende manieren in dialoog met de Bhutanese regering met betrekking tot mensenrechtenkwesties, met name tijdens het meest recente (zesde) twejaarlijks overleg te Thimphu in november 2015, en tijdens ontmoetingen met de premier en de minister van Buitenlandse Zaken. Een aantal kwesties werd ook aangekaart tijdens het eerste bezoek van premier Tobgay aan Brussel in juni 2015. De EU-missiehoofden bezochten Bhutan in mei 2015, en voerden daarbij uitgebreide besprekingen over de voortgang van de democratisering met de Bhutanese autoriteiten en andere belanghebbenden.

In het kader van het meerjarig indicatief programma (2014-2020) richtte de EU haar steun op de versterking van het maatschappelijk middenveld en de hervorming van de lokale besturen, met het oog op de verdere voltooiing van het decentralisatieproces en de overdracht van bevoegdheden en middelen.

Brunei

Brunei Darussalam kent als bestuursvorm de absolute monarchie, waar sinds 1963 de noodtoestand geldt. Een mengeling van “dorpsraden” en adviesorganen, waaronder een Wetgevende Raad (LegCo), vervult een beperkte rol in het aanbevelen en goedkeuren van wetgeving. In een overigens tolerante samenleving heeft Brunei een conservatieve vorm van de islam ingevoerd, die het verder wil ontwikkelen volgens het concept van de Maleisische islamitische monarchie.

Hoewel de grondwet in beginsel de godsdienstvrijheid beschermt, worden in de praktijk verschillende beperkingen opgelegd. De regering zette in 2015 haar aloude beleid voort van propageren van de Soennitische school van Shafi’i (de officiële staatsgodsdienst van het Sultanaat). In december werd internationaal melding gemaakt van preken in moskeeën waarin moslims werd afgeraden christelijke symbolen te gebruiken, hoewel de eredienst voor niet-moslims is toegestaan, bijvoorbeeld in katholieke en anglicaanse kerken. Binnen de islam zelf leggen wetten en beleidsmaatregelen beperkingen op aan religieuze groepen die de school van Shafi’i niet aanhangen. Een in oktober 2013 bekendgemaakte sharia-strafwetboek bevat bepalingen die gevolgen hebben voor het juridische bouwwerk op het vlak van godsdienstvrijheid. Fase I (met straffen die beperkt zijn tot boetes en gevangenisstraffen) werd in mei 2014 ingevoerd. Slechts weinig gevallen zijn voor de rechter gebracht. In 2015 was het onduidelijk of en wanneer verdere fasen van het wetboek zouden worden ingevoerd.

Brunei ondertekende in september 2015 het VN-Verdrag tegen foltering, maar het heeft nog niet aangekondigd wanneer het dat Verdrag zal ratificeren.

De gefaseerde invoering van het sharia-strafrecht kan worden gezien als een poging om de maatschappelijke en religieuze discipline te versterken en de Maleisische cultuur, tradities en gebruiken in stand te houden, in plaats van een poging om de toenemende misdaad te bestraffen of het hoofd te bieden. Criminaliteit komt immers weinig voor in Brunei. De doelstelling is de maatschappij van Brunei in haar huidige vorm te handhaven en de “kernwaarden” ervan te bestendigen. Het strafwetboek vormt een aanvulling op de bestaande sharia-familiewet van Brunei. Aangezien fasen II en III nog niet zijn gestart, en aangezien het onduidelijk is hoe het juridisch concept van de sharia zich precies zal verhouden tot de bestaande wetten, blijft het in dit stadium moeilijk te beoordelen hoe de sharia-strafwet in de toekomst zou kunnen worden toegepast.

De EU hield consequent bilaterale vergaderingen met de autoriteiten van Brunei om mensenrechtenkwesties aan de orde te stellen. De EU-lidstaten hebben er bij Brunei regelmatig op aangedrongen toe te treden tot meer essentiële VN-documenten inzake mensenrechten. De in Brunei vertegenwoordigde lidstaten namen deel aan evenementen ter gelegenheid van de Internationale Vrouwendag, om aan bewustmaking te doen over het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Cedaw).

Myanmar/Birma

Mensenrechten en democratie, met name de situatie in de staat Rakhine, non-discriminatie, vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en de vrijheid van meningsuiting, staan nog altijd centraal in de betrokkenheid van de EU bij Myanmar/Birma.

91 politieke partijen en meer dan 6 000 kandidaten dongen op 8 november 2015 mee in de historische verkiezingen in Myanmar/Birma. De indrukwekkende opkomst van 69 % getuigde van de vaste wil tot verandering bij de bevolking van Myanmar/Birma. Een EU-verkiezingswaarnemingsmissie (EU EOM) onder leiding van Graf Lambsdorff, vicevoorzitter van het Europees Parlement, droeg bij tot het succesvolle verloop van de verkiezingen. De uit 150 personen bestaande EU EOM, onder wie zeven leden van het Europees Parlement, was de grootste internationale verkiezingswaarnemingsmissie; zij was overal in het land aanwezig, en werkte in nauw overleg met andere internationale waarnemers. In de voorlopige verklaring van EU EOM van 10 november 2015 werd benadrukt dat de organisatie op de dag van de verkiezingen goed was en dat er tussen meerdere kandidaten gekozen kon worden. Toch zijn verdere juridische hervormingen en procedurele verbeteringen, waaronder wijzigingen in de grondwet, een noodzakelijke voorwaarde voor echt democratische verkiezingen.

Hoewel de Nationale Liga voor Democratie, geleid door Nobelprijswinnares Aung San Suu Kyi, een absolute meerderheid in het parlement behaalde en de volgende president zal benoemen en een nieuwe regering zal vormen, behoudt het leger nog steeds 25 % van de parlementszetels (ongekozen); het zal vetorecht hebben en drie belangrijke ministers in de nieuwe bewindsploeg mogen aanstellen.

De Raad Buitenlandse Zaken nam op 22 juni 2015 conclusies aan over de komende verkiezingen in Myanmar/Birma, teneinde de regering al vroeg een boodschap te sturen wat betreft de verwachtingen van de EU dat de verkiezingen in 2015 geloofwaardig, inclusief en transparant zullen zijn.

In 2015 is de mensenrechtensituatie niet verbeterd, met name wat betreft de ontneming van rechten van etnische minderheden, in het bijzonder de islamitische Rohingya, en het feit dat politieke activisten en mensenrechtenverdedigers nog steeds gearresteerd en gevangengehouden worden. Ondanks de ernstige bezorgdheid die door de internationale gemeenschap, waaronder de EU, werd geuit, nam Myanmar/Birma vier wetten aan inzake de “bescherming van ras en religie”. Deze wetten beperken de volledige uitoefening van de mensenrechten voor vrouwen en leden van minderheden, alsmede de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging. Ze zijn ook in strijd met de internationale verplichtingen van het land op het gebied van de mensenrechten.

De spanningen tussen gemeenschappen, in het bijzonder in de staat Rakhine, bleven hoog oplopen. Zowat 140 000 ontheemden, onder wie een meerderheid van Rohingya, zitten sinds 2012 vast in smerige kampen, verstoken van basisrechten zoals vrij verkeer en toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en de mogelijkheid in hun levensonderhoud te voorzien. De Rohingya krijgen in het noorden van de staat Rakhine, waar zij in de meerderheid zijn, te maken met nog meer beperkingen en mensenrechtenschendingen. Door de systematische discriminatie en marginalisering worden elk jaar duizenden Rohingya ertoe verleid de uiterst risicovolle reis over zee naar Maleisië via Thailand te maken, waarbij zij vaak het slachtoffer worden van mensensmokkelaars en -handelaars. Sommigen onder hen komen terecht in moderne slavernij, zoals duidelijk werd bij de migratiecrisis in de Golf van Bengalen en de Andamanse Zee in mei 2015, en met de onthulling door Indonesië van visvangst door slaven.

In 2015 konden gewezen houders van een tijdelijke registratiekaart - de zogeheten witte kaart - onder wie de Rohingya en andere etnische minderheden, voor het eerst niet stemmen of zich kandidaat stellen, omdat zij het staatsburgerschap niet hebben. Geen van beide grote partijen droeg moslimkandidaten voor, door de sterke invloed van boeddhistische hardliners tijdens de campagne. Als gevolg hiervan zal in het nieuwe parlement geen enkele moslim zitting hebben. Het aanzetten tot haat en haatzaaiende uitlatingen blijven ongestraft.

Tegen die achtergrond zette de speciale vertegenwoordiger van de EU (SVEU), Lambrinidis, zijn actie inzake mensenrechten met het land voort. Naar aanleiding van de tweede mensenrechten-dialoog tussen de EU en Myanmar, in juni 2015, bracht de SVEU een bezoek aan de staat Rakhine om te onderzoeken met welke complexe problemen de Rohingya en de gemeenschappen van Rakhine worden geconfronteerd. Hij had belangrijke ontmoetingen met een aantal ministers, NLD-leidster Aung San Suu Kyi, het maatschappelijk middenveld, onder meer in een specifiek forum van het maatschappelijk middenveld dat aan de mensenrechtendialoog voorafging, en met religieuze leiders. Samen met zowel de regering als vertegenwoordigers van de diverse gemeenschappen streefde de SVEU naar vooruitgang op alle belangrijke punten, waaronder de segregatie van gemeenschappen en aanverwante mensenrechtenkwesties, burgerschap, stemrecht, de vier wetten inzake de “bescherming van ras en religie” en de toenemende haatpropaganda, vooral tegen moslims. In de mensenrechtendialoog werden een aantal mensenrechtenkwesties aan de orde gesteld, waaronder arbeidsrechten, landrechten, migratie, gewetensgevangenen, detentie-omstandigheden, non-discriminatie, ratificatie en uitvoering van fundamentele mensenrechten-verdragen en samenwerking in multilaterale fora.

De EU ondertekende op 15 oktober 2015, als internationale medeondertekenaar, een nationale wapenstilstandsovereenkomst tussen de regering van Myanmar/Birma en etnische gewapende groepen. Deze overeenkomst vormt een belangrijke stap in de richting van vrede, veiligheid en welvaart en maakt het mogelijk een nationale politieke dialoog te beginnen. In een namens de EU afgelegde verklaring toonde HV/VV Mogherini zich verheugd over de ondertekening van de overeenkomst, en riep zij ertoe op om de groepen die de overeenkomst nog niet hebben ondertekend bij de volgende fase van het proces te betrekken. Inclusiviteit zal van cruciaal belang zijn voor de nationale verzoening, de eerbiediging van de rechten van leden van minderheden, en billijke ontwikkeling voor iedereen. Ondanks de vooruitgang bij de vredesbesprekingen gingen de confrontaties tussen het leger en etnische gewapende groepen door, met name in de staten Shan en Kachin, waardoor nog meer verplaatsing van bevolkingsgroepen plaatsvond. Er zijn meldingen van seksueel geweld, gedwongen rekrutering en dwangarbeid.

De EU toonde haar bereidheid tot samenwerking met de regering, de IAO en andere partners (zoals de Verenigde Staten en Japan) op het gebied van arbeidsrechten en maatschappelijk verantwoord ondernemen door zich in mei 2015 aan te sluiten bij het “initiatief ter bevordering van fundamentele arbeidsrechten en -praktijken”. De samenwerking met het maatschappelijk middenveld werd verder versterkt. In de aanloop naar de mensenrechtendialoog organiseerde de EU een forum voor het maatschappelijk middenveld, om informatie te verstrekken over de mensenrechtenproblemen in Myanmar/Birma. De EU-routekaart voor samenwerking met het maatschappelijk middenveld werd op 16 september 2015 gelanceerd. Er werden vier referentiegroepen gevormd bestaande uit lokale maatschappelijke organisaties, vertegenwoordigers van de EU-lidstaten, internationale niet-gouvernementele organisaties en andere ontwikkelingspartners. De bijeenkomsten met mensenrechtenverdedigers werden voortgezet. De EU organiseerde en coördineerde de geregelde observatie van rechtszittingen en processen van mensenrechtenverdedigers en -activisten, onder wie studenten die tijdens de protesten in maart 2015 werden vastgehouden.

De EU diende in 2015 opnieuw een mensenrechtenresolutie over Myanmar/Birma in, zowel in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN als in de VN-Mensenrechtenraad. Beide resoluties werden zonder stemming aangenomen.

De universele periodieke doorlichting van Myanmar/Birma vond plaats op 6 november 2015.

Myanmar/Birma ondertekende het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, en sloot zich ook aan bij het initiatief “vrienden van het VN-Verdrag tegen foltering”.

Cambodja

De mensenrechtensituatie blijft een hoge prioriteit voor de EU in Cambodja. Begin 2015 was er enige vooruitgang op sommige gebieden, met name wat betreft het akkoord over wijzigingen in de kieswet, de instelling van een nationale kiescommissie waarin beide partijen zijn vertegenwoordigd, en enkele toezeggingen van de regering inzake landkwesties. De betrekkingen tussen de twee belangrijkste politieke partijen verslechterde echter aanzienlijk in de tweede helft van het jaar, met een reeks incidenten die er kennelijk op gericht waren de oppositie te intimideren en haar vrijheid van meningsuiting te beperken, en aldus de politieke rechten uit te hollen. Een aantal nieuwe wetten die zijn goedgekeurd of waaraan de laatste hand wordt gelegd, geven aanleiding tot bezorgdheid omdat zij kunnen worden gebruikt om de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging in te perken. Wat betreft de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht blijven er ernstige problemen.

De EU-delegatie legde op 9 april 2015 een plaatselijke verklaring af waarin de aanstelling van de nieuwe kiescommissie werd toegejuicht. De woordvoerder van de HV/VV legde op 15 juli 2015 een verklaring af over de vaststelling van een nieuwe wet inzake ngo's en verenigingen, waarin werd betreurd dat de belanghebbenden vooraf onvoldoende waren geraadpleegd, en bezorgdheid werd geuit over de mogelijke beperking van de activiteiten van ngo's op basis van deze wet. De EU-delegatie publiceerde op 27 oktober 2015 een lokale verklaring na de mishandeling van twee parlementsleden van de oppositie door demonstranten, waarin de autoriteiten werden opgeroepen de verantwoordelijken voor de rechter te brengen en stappen te ondernemen om te zorgen voor de veiligheid van alle democratisch verkozen vertegenwoordigers.

De EU hield met de Cambodjaanse autoriteiten een regelmatige dialoog over de mensenrechten. De delegatie had ook regelmatig contact met maatschappelijke organisaties u, onder wie vertegenwoordigers van inheemse gemeenschappen. De EU bleef samen met Duitsland de regering aanmoedigen om iets te doen aan de vertraging bij het verlenen van collectieve eigendomsrechten aan inheemse volken, en nauwlettend toe te zien op het inclusieve karakter van de landregistratie. Tijdens de bezoeken ter plaatse door het personeel van de EU kwamen deze kwesties specifiek aan de orde, en was er gelegenheid voor coördinatie ter plaatse met ngo's en de lokale bevolking.

Landverdeling is een hoge prioriteit in de betrekkingen en besprekingen tussen de EU en Cambodja. De EU-delegatie bleef aandringen op de noodzaak van meer transparantie wat betreft de herziening van het systeem van overheidsgronden die zijn toegekend in de vorm van economische landconcessies (ELC's), het toekomstig gebruik van grond van ELC's die weer in bezit is genomen, en de inspanningen voor het oplossen van grondgeschillen. De EU bood technische bijstand aan de regering van Cambodja voor het creëren van een onafhankelijk taxatie- en compensatieregelingen voor gemeenschappen die de negatieve gevolgen ondervinden van economische landconcessies voor suikerriet; over hoe dat ontwerp er moet uitzien, moet door de regering nog overeenstemming worden bereikt.

Vakbondsrechten, geweld tegen arbeiders en herziening van het minimumloon waren prioritaire thema's in de politieke dialoog. De EU hield ook regelmatige dialogen met bedrijfsverenigingen (in het bijzonder die in de kledingindustrie) en individuele investeerders met betrekking tot de eerbiediging van de arbeidsrechten en fatsoenlijk werk.

Tijdens de 104e Internationale Arbeidsconferentie droeg de EU bij tot de bespreking van de naleving door Cambodja van IAO-verdrag nr. 182 betreffende de ergste vormen van kinderarbeid. De IAO-normtoezichtmechanismen bespraken tevens de schendingen van de vrijheid van vereniging, en wezen op ernstige en dringende gevallen in dit verband.

De EU zette in 2015 haar steun voort aan verschillende mensenrechten-ngo's en kende in totaal 1 miljoen euro aan nieuwe subsidies toe, en gaf in 2015 subsidies aan vier mensenrechten-verdedigers.

De EU draagt 10 miljoen euro bij aan de begroting 2015-2016 voor de nationale en internationale afdelingen van het Rode Khmer-tribunaal. In 2015 werd de EU formeel lid van de groep van voornaamste donoren van het Rode Khmer-tribunaal.

De Volksrepubliek China

In 2015 waren de belangrijkste EU-doelstellingen inzake mensenrechten als voorheen de ratificatie door China van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR, door China ondertekend in 1998) en, als doelstelling op middellange termijn, op de naleving van de IVBPR-bepalingen, alsmede de grondwet, het strafrecht en het strafprocesrecht van China. De EU zette ook haar wereldwijde campagne tegen de doodstraf voort, vooral omdat China het land met de meeste terechtstellingen blijft, ondanks de inspanningen van het land om het aantal misdrijven waarop de doodstraf staat aanzienlijk te verminderen, onder andere via de wijziging in het strafprocesrecht in 2015, waarbij dat aantal werd verlaagd tot 46. Als een van de centrale pijlers van het IVBPR, bleef de vrijheid van meningsuiting, online en offline, een EU-prioriteit, evenals de ontwikkeling van een vitaal maatschappelijk middenveld en actieve mensenrechtenverdedigers. Ten slotte, maar niet minder belangrijk, bleef de EU ervoor pleiten dat leden van minderheden, in het bijzonder Oeigoeren en Tibetanen, alle mensenrechten kunnen uitoefenen.

Algemeen gesproken bleef de mensenrechtensituatie fors verslechteren, met een nieuwe golf van arrestaties en detenties, gericht tegen zowat 300 mensenrechtenadvocaten, activisten en personeelsleden van advocatenkantoren; deze nieuwe repressiegolf begon in juli, al kan de arrestatie, in mei 2014, van de bekende Chinese mensenrechtenadvocaat Pu Zhiqiang, die betrokken was bij een aantal zaken in verband met persvrijheid, vrijheid van meningsuiting en de bescherming van mensenrechtenverdedigers, als een voorbode daarvan worden beschouwd. Op het einde van het jaar stonden zo'n 30 advocaten nog steeds onder "residential surveillance", d.w.z. dat ze werden vastgehouden op geheime locaties, zonder toegang tot juridische bijstand en zonder bezoek van hun familieleden; dit roept ernstige vragen op over China's zelfverklaarde toewijding aan de versterking van de rechtsstaat.

De EU legde op 20 mei 2015 bij monde van een woordvoerder een verklaring af over de aanklachten tegen Pu Zhiqiang. Uiteindelijk stond Pu Zhiqiang in december 2015 terecht in Beijing, voor online gemaakte maatschappijkritische opmerkingen ten aanzien van de regerende communistische partij, en werd hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar wegens ruzie zoeken en aanzetten tot etnische haat; om medische redenen werd hij voorwaardelijk in vrijheid gesteld.

Het jaar eindigde met de feitelijke uitzetting van een Franse journalist die in een Frans tijdschrift een kritisch artikel had gepubliceerd over het Chinese beleid in Xinjiang.

De juridische hervormingen kwamen in een stroomversnelling met de vaststelling van wetgeving inzake nationale veiligheid en terrorismebestrijding, en de indiening van ontwerpwetgeving op buitenlandse ngo's en cyberveiligheid; dit alles had negatieve gevolgen voor de mensenrechten en de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, alsook voor het bedrijfsleven. De EU heeft systematisch commentaar geleverd naar aanleiding van de openbare raadplegingen van China over ontwerpwetgeving, teneinde China af te raden wettelijke beperkingen op mensenrechten, zonder waarborgen en in strijd met de internationale normen, in te stellen.

De toestand in de Tibet verbeterde niet, en in augustus 2015 deed zich de 143e zelfverbranding van een Tibetaan voor sinds februari 2009 (in 2015 waren het er zeven). Voorts wordt zelfverbranding nog altijd als een misdaad beschouwd, met de collectieve bestraffing van families en gemeenschappen als gevolg. In Sinkiang vonden meer gewelddadige confrontaties tussen Oeigoeren en de Chinese autoriteiten plaats, waarbij in het voorbije jaar meer dan 100 dodelijke slachtoffers vielen, hoewel het door het gebrek aan informatie van de Chinese autoriteiten en het gebrek aan toegang voor journalisten en diplomaten moeilijk is zich een nauwkeurig beeld te vormen.

In weerwil van China's beweringen tegenover het CAT-comité (Comité tegen foltering) dat het "doeltreffende wetgevende, administratieve, juridische en andere maatregelen had genomen teneinde alle daden van foltering strikt te verbieden", uitte het Comité ernstige bezorgdheid over geloofwaardige beschuldigingen van foltering, sterfgevallen in gevangenschap, willekeurige detentie en verdwijningen van Tibetanen, Oeigoeren en Mongolen, alsmede voortdurende meldingen dat nog steeds sprake is van illegale detentie in niet erkende en officieuze detentiecentra - de zogeheten "zwarte gevangnissen" - en de gedwongen terugkeer van gevluchte Noord-Koreanen.

De EU bleef in verschillende vormen en op verschillende niveaus met China in dialoog treden over mensenrechtenkwesties. Tijdens de top EU-China in juni bijvoorbeeld bracht voorzitter Tusk de mensenrechtensituatie ter sprake, en nam hij het woord op de afsluitende persconferentie, waarbij hij opmerkte dat de EU China's ambitieus hervormingsproces steunt, dat er een gemeenschappelijke wil is om de samenwerking inzake mensenrechten verder te verbeteren op bilateraal en internationaal niveau, en dat de EU bezorgd is over de vrijheid van meningsuiting en vereniging, met inbegrip van de situatie van leden van minderheden, zoals Tibetanen en Oeigoeren. In dat verband moedigde voorzitter Tusk China aan om een betekenisvolle dialoog met de vertegenwoordigers van de Dalai Lama te hervatten. Tijdens de jaarlijkse Gemengde Commissie EU-China inzake handel (oktober 2015), onderstreepte Commissielid Malmström het belang van de versterking van de rechtsstaat en van een onafhankelijke rechterlijke macht, waarin advocaten vrij en onafhankelijk kunnen werken, en het werk van buitenlandse bedrijven en burgers wordt ondersteund. Verwijzend naar het belang van de digitale maatschappij voor bedrijven die in China actief zijn, verzocht Commissaris Malmström haar Chinese evenknie "het internet tot een medium voor vrije meningsuiting en vrijhandel te helpen maken".

De speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten, Lambrinidis, reisde in november voor de tweede keer naar China (Beijing, Kanton, Shenzhen en Hongkong), en had meer dan 30 afzonderlijke ontmoetingen met hoge functionarissen van China en met vertegenwoordigers van het Chinees en Europees maatschappelijk middenveld (waaronder advocaten, internetjournalisten, academici, mensenrechtenverdedigers die vrouwen en seksuele minderheden vertegenwoordigen, arbeidsrechtenactivisten en functionarissen van internationale organisaties). De SVEU drukte in het bijzonder zijn bezorgdheid uit over de toenemende repressie tegen mensenrechtenverdedigers en -advocaten, en over de richting van de juridische hervorming, met name de ontwerpwetgeving inzake buitenlandse ngo's en andere wetten en wetsontwerpen inzake nationale veiligheid die negatieve gevolgen ervan voor de mensenrechten en het maatschappelijk middenveld. Hij had het ook over de Verklaring van Peking die twintig jaar oud is en de ontwerpwet over huiselijk geweld, die uiteindelijk in december 2015 werd vastgesteld met enkele door de EU voorgestelde wijzigingen, arbeidsrechten, het bedrijfsleven en mensenrechten, de rechten van leden van religieuze en etnische minderheden, onder meer in Tibet en Sinkiang, foltering en de doodstraf.

De 34e mensenrechtendialoog EU-China vond plaats te Beijing op 30 november en 1 december. China legt nog altijd de nadruk op zijn successen op het vlak van armoedebestrijding en de algemene verbetering van de levensstandaard in China, en toonde zich ontevreden toen de EU zijn bezorgdheid uitte, toegelicht aan de hand van individuele gevallen. China bracht de aanpak door de EU van de migratiecrisis en de bestrijding van terrorisme ter sprake, en gaf te kennen meer samenwerkingsprojecten inzake mensenrechten met de EU te willen op gebieden als milieurechten, vrouwenrechten, en de mensenrechten en het bedrijfsleven.

De woordvoerder van de HV/VV legde in 2015 zeven verklaringen af over China: over de arrestatie en detentie van vrouwenrechtenactivisten in China in maart, over de veroordeling van journalist Gao Yu in april, over de aanklacht tegen mensenrechtenadvocaat Pu Zhiqiang in mei, over recente ontwikkelingen in de mensenrechtensituatie in juli, over de voortdurende detentie van advocaten en mensenrechtenverdedigers en de behandeling van hun familieleden in oktober, en over de veroordeling van mensenrechtenadvocaat Pu Zhiqiang en de niet-verlenging van het visum van Europees journaliste Ursula Gauthier in december.

De EU verwees ook naar de mensenrechtensituatie in China in de verklaringen die zij aflegde tijdens de drie reguliere zittingen van de Mensenrechtenraad in maart, juni en september, en tijdens de 70e Algemene Vergadering van de VN, om de diverse zorgpunten van de EU te uiten.

Hongkong

De EU volgde de ontwikkelingen in verband met het algemeen stemrecht voor de verkiezing van de Chief Executive in 2017 op de voet. Op 18 juni 2015 legde de EU bij monde van de woordvoerder een verklaring af over de politieke hervormingen in Hongkong, waarin alle partijen werden opgeroepen constructieve besprekingen aan te gaan met het oog op een vroege hervatting van het kieshervormingsproces. De EU zette haar steun het maatschappelijk middenveld in Hongkong voort, via geregelde contacten met mensenrechtenverdedigers, ngo's en de media, en via de organisatie van mensenrechtenseminaries en -workshops. Stavros Lambrinidis, de speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten, bezocht Hongkong voor het eerst in november 2015 en besprak een breed scala aan kwesties, waaronder de rechtsstaat en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in het kader van het beginsel “één land, twee systemen”, arbeidsrechten, academische en persvrijheid, sociale ongelijkheid en gelijke kansen. Eind 2015 zijn vijf Hongkongse uitgevers, van wie er twee EU-onderdanen zijn en geassocieerd zijn met een in Hongkong gevestigde uitgeverij en boekwinkel, verdwenen. De omstandigheden van de verdwijningen waren verdacht.

Taiwan

De algemene mensenrechtensituatie is goed. De doodstraf blijft echter een praktijk die de EU betreurt. Er waren in juni zes executies, na eerdere reeksen in 2014, 2013 en 2012, die in strijd waren met het feitelijk moratorium dat in de periode van 2005 tot en met 2010 in acht werd genomen. In haar verklaring riep de EU op tot een onmiddellijk moratorium op terechtstellingen, zoals dat in 2013 door een panel van internationale deskundigen was aanbevolen. De EU bleef in contact met lokale autoriteiten en het maatschappelijk middenveld om effectief te werken aan het opnieuw instellen van een moratorium op de doodstraf, met het oog op de formele afschaffing ervan. In dit verband blijft de EU steun verlenen aan de NGO Taiwan Alliance to End the Death Penalty, en wel via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten. In haar regelmatige dialoog met Taiwan - het jaarlijkse overleg tussen de EU en Taiwan over niet-handelsgerelateerde thema's - uitte de EU haar bezorgdheid over de doodstraf en over het feit dat die nog steeds wordt voltrokken.

India

In 2015 waren de mensenrechtenprioriteiten van de EU voor India gericht op de bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen, preventie van marteling en de rechten van mensenrechtenverdedigers. Het streven naar een moratorium op executies, wat moet leiden tot de afschaffing van de doodstraf en de belofte dat alle vormen van discriminatie worden bestreden, stond nog steeds hoog op de agenda.

India is een grote, levendige democratie met een gedegen grondwettelijk en institutioneel kader dat gericht is op de bescherming van de mensenrechten. Diepgewortelde maatschappelijke praktijken die de overheid alleen kan aanpakken door middel van positieve maatregelen blijven de fundamentele oorzaak van talrijke mensenrechtenkwesties in India. Misbruik en discriminatie, met name van Dalits, en gendergerelateerd geweld en religieuze intolerantie, worden veelvuldig gemeld door de media en het maatschappelijk middenveld. De vrijheid van meningsuiting wordt geëerbiedigd. Het Hooggerechtshof vernietigde in maart een controversiële wetswijziging die de vrijheid van meningsuiting op het internet beperkte. Door een striktere uitvoering van de wet inzake buitenlandse bijdragen, gewijzigd in 2010, krijgen ongeveer 13 000 maatschappelijke organisaties moeilijker toegang tot buitenlandse financiering. Er zijn minstens 2 miljoen maatschappelijke organisaties in India, waarvan er ongeveer 42000 buitenlandse financiering mogen ontvangen.

De EU ging, ondanks dat er dit jaar geen jaarlijkse mensenrechtendialoog was, een dialoog aan met een breed scala van belanghebbenden inzake mensenrechten, zoals vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, overheidsfunctionarissen en gespecialiseerde instellingen. Vooraanstaande politieke figuren, onder wie ministers van Buitenlandse Zaken en premiers, woonden afgelopen jaar evenementen in het kader van door de EU gefinancierde mensenrechtenprojecten bij. Mensenrechtenkwesties kwamen aan de orde tijdens het bezoek van de voorzitter van de Lok Sabha aan het Europees Parlement in juni en tijdens het bezoek van de delegatie van het Europees Parlement voor de betrekkingen met India aan New Delhi in maart.

Met het oog op het bevorderen van de rechten van vrouwen en kinderen nam de EU deel aan diverse evenementen, met name rond Internationale Vrouwendag en Internationale Meisjesdag. In oktober was er in Jaipur een gemeenschaps-interventiedialoog met overheidsfunctionarissen als onderdeel van het door de EU gefinancierde driejarenproject ter bevordering van gendergelijkheid en bestrijding van discriminatie van meisjes in de geselecteerde districten Rajasthan, Uttar Pradesh en Jharkhand.

Na een onderbreking van ongeveer twee jaar was er op 30 juli 2015 een terechtstelling, toen een persoon die veroordeeld was voor zijn aandeel in de aanslagen in Bombay in 1993 ter dood werd gebracht. Nauwelijks een maand later diende de Indiase Law Commission haar rapport in over de doodstraf, waarin wordt voorgesteld de doodstraf af te schaffen in alle omstandigheden, behalve terrorisme en oorlog tegen het land. Ter gelegenheid van de Werelddag tegen de doodstraf op 10 oktober organiseerde een door de EIDHR gesponsord project een evenement waaruit de niet aflatende belangstelling van de EU blijkt.

De EU zette zich in voor de situatie van mensenrechtenverdedigers, had contacten via netwerken van mensenrechtenverdedigers, onder meer tijdens bezoeken (zoals in Manipur), bekeek individuele gevallen van mensenrechtenverdedigers en verleende per geval bijstand aan personen in nood via het noodhulpregeling voor mensenrechtenverdedigers.

Een ander door de EU gesponsord project betrof de politiehervormingen in Zuid-Azië en behelsde onder meer de ontwikkeling van een virtueel politiebureau, een innovatief opleidingsinstrument dat reeds wordt gebruikt door de politieschool van Rajasthan.

Een grote portefeuille lopende projecten, gesponsord door de EU en/of lidstaten, heeft betrekking op gender- en kinderrechten, rechten van personen met een handicap, rechten van inheemse volken, mensenhandel, afschaffing van de doodstraf en de vrijheid van meningsuiting online en offline.

In het kader van het EIDHR deed de EU een plaatselijke oproep tot het indienen van voorstellen, met een begroting van 1,9 miljoen euro, die de lokale maatschappelijke organisaties beter moeten toerusten om de mensenrechten te propageren op basis van de beginselen van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie. Geselecteerde projecten zijn gericht op sociale inclusie van gemarginaliseerde gemeenschappen, en in het bijzonder religieuze minderheden, op inclusie gericht politiewerk, toegang tot de rechter voor terdoodveroordeelden, bevordering van pluralisme en diversiteit binnen nationale mensenrechteninstellingen en van inclusie en diversiteit op het werk.

Indonesië

De EU heeft het gehele jaar met name bijzondere aandacht besteed aan de thema's vrijheid van godsdienst en overtuiging en de bescherming van leden van minderheden. De EU-delegatie in Jakarta hield regelmatig bijeenkomsten met minderheidsgroepen, slachtoffers van onverdraagzaamheid en mensenrechtenorganisaties die werkzaam zijn op dit gebied. De EU-delegatie zette de samenwerking voort met Nahdlatul Ulama, 's lands grootste Islamitische organisatie die voorstander is van verdraagzaamheid en pluralisme. De delegatie organiseerde ook een openbaar seminar over "Godsdienst en publieke vroomheid", samen met de Gadjah Mada-universiteit in Yogyakarta.

Indonesië heeft in 2015 14 mensen terechtgesteld (zes in januari en acht in april) wegens drugsdelicten, onder wie 12 buitenlandse onderdanen. Er zitten nog zeker 130 gevangenen in de dodencel, ongeveer de helft voor drugsdelicten. De EU heeft in januari, februari en april verklaringen doen uitgaan waarin de terechtstellingen worden veroordeeld. De EU onderhield nauwe contacten met hoge ambtenaren en onderstreepte daarbij haar verzet tegen de doodstraf en riep de Indonesische regering op geen verdere executies uit te voeren. Ter gelegenheid van de Werelddag tegen de doodstraf op 10 oktober voerde de EU-delegatie via de sociale media campagne tegen de doodstraf.

De regering van de autonome provincie Atjeh kondigde aan dat met ingang van 23 oktober het uitgebreide Islamitische wetboek van strafrecht (*qanun jinayah*) in de provincie van toepassing is. Deze verordening stelt onder meer seksuele betrekkingen tussen personen van hetzelfde geslacht en seks met wederzijdse instemming buiten het huwelijk, strafbaar. In bijeenkomsten met de centrale overheid en lokale ambtenaren uitte de EU-delegatie haar bezorgdheid over de mogelijke gevolgen van de nieuwe sharia-verordening voor minderheidsgroepen en deed zij een beroep op de autoriteiten de mensenrechten te waarborgen, waaronder de rechten van tot minderheden behorende personen, ongeacht godsdienst, etnische afkomst of seksuele gerichtheid.

De EU volgde van nabij de ontwikkelingen in de provincies Papoea en West-Papoea en was ingenomen met het besluit van president Widodo clementie te verlenen aan verschillende politieke gevangenen, en alle buitenlandse journalisten vrije toegang tot Papoea te verlenen. Er zijn nog steeds zorgen met betrekking tot geweld en mensenrechtenschendingen door de veiligheidsdiensten en de beperkingen op de vrijheid van meningsuiting in de provincies. De EU-delegatie organiseerde verscheidene ontmoetingen met Papoea-mensenrechtenverdedigers.

Preventie van foltering blijft voor de EU een prioriteit in Indonesië. De EU-delegatie werkt samen met de nationale mensenrechtencommissie en de in Genève gevestigde Vereniging ter voorkoming van foltering aan versterking van toezichtsmechanismen. De delegatie organiseerde een campagne op de sociale media ter gelegenheid van de internationale dag voor steun aan slachtoffers van foltering.

Over het thema bedrijfsleven en mensenrechten verleende de EU-delegatie steun aan de Foundation for International Human Rights Reporting Standards (FIHRRST) die voor bedrijven regels voor de verslaglegging over mensenrechten heeft opgesteld en deze propageert, en een Handvest voor de mensenrechten heeft opgesteld voor de stad Bandoeng, samen met de burgemeester.

Het EIDHR steunde in 2015 13 projecten, met een brede waaier van onderwerpen zoals verkiezingen, conflictoplossing en -bemiddeling, godsdienstvrijheid, bedrijfsleven en mensenrechten, verantwoordingsplicht bij mensenrechtenschendingen en de bescherming van kwetsbare groepen.

Japan

De EU zette haar reeds lang bestaande samenwerking inzake mensenrechten voort met Japan, een land dat in vele opzichten onze waarden en visie deelt en wil worden gezien als een verantwoordelijke mondiale speler. Meer dan ooit wil Japan met de EU gaan samenwerken op het gebied van de mensenrechten. In 2015 pleegden de EU en Japan verder overleg over de mensenrechten als onderdeel van een gezamenlijke inzet voor de eerbiediging van de mensenrechten in de hele wereld. Zij bleven blij geven van hun toegewijde aan de mensenrechten in de VN, en namen actief deel aan de werkzaamheden van de Mensenrechtenraad en de Algemene Vergadering van de VN (onder meer bij de gezamenlijk ingediende resolutie over mensenrechten in de Democratische Volksrepubliek Korea). In de loop van het jaar werd verder onderhandeld over de strategische partnerschapsovereenkomst EU-Japan inzake politieke, mondiale en sectorale samenwerking, ook wat betreft mensenrechtenaspecten.

De doodstraf bleef in 2015 hoog op de mensenrechtenagenda omdat Japan voortging met het toepassen van de doodstraf, ondanks oproepen van de EU voor afschaffing of vaststelling van een moratorium op terechtstellingen. In 2015 zijn drie personen terechtgesteld (één in juni en twee in december). De EU heeft deze executies openlijk veroordeeld. De EU bleef actief met de Japanse regering en het maatschappelijk middenveld in gesprek over de doodstraf via politieke verklaringen, 'boodschappen op de sociale media en ontmoetingen met vertegenwoordigers van de Diet en het maatschappelijk middenveld om te pleiten voor een publiek debat over de doodstraf. De EU steunde ook de studie van de universiteit van Waseda over de doodstraf in Japan.

Het werkgebied van de EU en Japan op het gebied van mensenrechten werd steeds breder: er werden specifieke activiteiten ondernomen op het gebied van gendergelijkheid; de EU stelde de kwestie van de persvrijheid aan de orde (naar aanleiding van de aanneming van de nieuwe wetgeving inzake staatsgeheimen), evenals de omstandigheden in gevangenissen in Japan, en vroeg ook aandacht voor LHBTI-kwesties in Japan (via gezamenlijke activiteiten ter gelegenheid van Tokio Rainbow week).

In het kader van de dialoog over industrieel beleid tussen de EC en Japan vond op 25 en 26 november 2015 de tweede bijeenkomst plaats van de werkgroep van de EU en Japan voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. De deelnemers debatteerden over samenwerking tussen de EU en Japan op het gebied van MVO.

Republiek Korea

De eerbiediging van de mensenrechten als universele beginselen vormt een essentieel onderdeel van de raamovereenkomst EU-Republiek Korea waarover in 2010, tegelijk met het vrijhandelsakkoord en de verklaring betreffende een strategisch partnerschap, overeenstemming werd bereikt.

Tijdens de top EU-Republiek Korea in september 2015 herhaalden de leiders dat bevordering en bescherming van mensenrechten cruciaal zijn voor het behoud van vrede en veiligheid en het verwezenlijken van duurzame ontwikkeling. Zij deelden het standpunt dat complexe crises en pogingen om de ruimte voor het maatschappelijk middenveld overal ter wereld in te perken, aandacht en gezamenlijke inspanningen vergen. In dit verband spraken zij af nog intensiever te gaan samenwerken op het gebied van mensenrechten.

De Republiek Korea is nog steeds een van de meest gelijkgestemde partners voor de EU in mensenrechtenfora van de VN, zoals de derde Commissie van de Algemene Vergadering en de Mensenrechtenraad. Korea heeft bij de mensenrechtencommissie verslag uitgebracht over de uitvoering van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en de Commissie kwam in oktober 2015 met haar conclusies. De Republiek Korea werd opnieuw verkozen in de Mensenrechtenraad en is in 2016 voorzitter van die raad.

De tweede ronde van het mensenrechtenoverleg tussen de EU en de Republiek Korea vond plaats in Brussel in juni 2015 en bood de gelegenheid voor een verdere versterking van de samenwerking inzake internationale prioriteiten voor 2015. Beide partijen probeerden in het bijzonder de internationale aandacht gevestigd te houden op de mensenrechtensituatie in de Democratische Volksrepubliek Korea.

De EU monitorde in Seoul ontwikkelingen bij de tenuitvoerlegging van wetten die van invloed kunnen zijn op het algemene klimaat voor de uitoefening van de vrijheid van vergadering en de vrijheid van meningsuiting, en stelde vast dat er uiteenlopende meningen en een levendig politiek debat bestaan in de Zuid-Koreaanse democratie. Er werd bezorgdheid geuit over het feit dat gewetensbezwaarde dienstweigeraars nog steeds in de gevangenis terechtkomen (ongeveer 600 mannen zitten 18 maanden gevangenisstraf uit na te zijn veroordeeld wegens weigering om gewapende militaire dienst te vervullen). De Republiek Korea heeft de overeenkomsten betreffende fundamentele arbeidsnormen inzake vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen nog niet geratificeerd. Dit wordt besproken in bijeenkomsten van de EU en de Republiek Korea in het kader van de follow-up van de vrijhandelsovereenkomst EU-Republiek Korea. De EU en de Republiek Korea zijn in dit kader samenwerking bij de tenuitvoerlegging van het verdrag inzake fundamentele arbeidsnormen betreffende non-discriminatie in arbeid overeengekomen. De Internationale Arbeidsconferentie besprak toepassingsproblemen in de Republiek Korea wat betreft dit verdrag.

De EU toonde zich ingenomen met het reeds lang - al 17 jaar - bestaande de facto moratorium op de voltrekking van terechtstellingen, en bleef aansporen tot wettelijke afschaffing van de doodstraf. Het verheugde de EU te kunnen samenwerken met maatschappelijke organisaties ter gelegenheid van de viering van de gelijke rechten van LHBTI'ers op een homofestival in het centrum van Seoul.

Democratische Volksrepubliek Korea

De EU blijft bezorgd over de berichten over ernstige en wijdverbreide schendingen van de mensenrechten in de Democratische Volksrepubliek Korea. Verbeteringen op het gebied van de mensenrechten in het land blijven centraal staan in het EU-beleid ten aanzien van de Democratische Volksrepubliek Korea. Gedurende het gehele jaar 2015 bleef de EU zich inspannen om de internationale gemeenschap in brede zin ertoe aan te zetten een rol te spelen bij het aanpakken van deze zorgpunten, deel te nemen aan alle betreffende fora en nauw met haar partners samen te werken. De EU heeft regelmatig het punt aan de orde gesteld van de uitzetting van Noord-Koreaanse burgers uit andere landen, in het bijzonder uit landen met een gemeenschappelijke grens met de Democratische Volksrepubliek Korea, en riep daarbij op tot onverkorte eerbiediging van het beginsel non-refoulement.

De EU was samen met Japan initiatiefnemer van twee resoluties in de Mensenrechtenraad en de algemene vergadering van de VN, die opnieuw een weergave waren van de conclusies en aanbevelingen in het verslag van de onderzoekscommissie van de VN van 2014 en de verslagen van de secretaris-generaal van de VN en van de speciale rapporteur. Zij onderstreepten de ernst en de urgentie van de situatie en bevalen de VN-Veiligheidsraad aan te overwegen de zaak voor te leggen aan het Internationale Strafhof en sancties op te leggen aan degenen die de meeste verantwoordelijkheid lijken te hebben voor misdaden tegen de menselijkheid. Een aantal lidstaten werkte samen met andere partners om ervoor te zorgen dat de situatie in de Democratische Volksrepubliek Korea op de agenda kwam van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, die de situatie in december 2015 een tweede keer besprak.

De EU toonde zich verheugd over de start van de activiteiten van de structuur ter plaatse van het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten in Seoul. Doel is het verbeteren van de monitoring en de documentatie van de mensenrechtensituatie, ervoor te zorgen dat er verantwoording wordt afgelegd, de speciale rapporteur meer steun te geven, de inzet en de capaciteitsopbouw van de regeringen van alle betrokken staten, het maatschappelijk middenveld en andere belanghebbenden te vergroten en de mensenrechtensituatie in het land in de schijnwerpers te houden.

Als onderdeel van haar beleid van kritische betrokkenheid hield de EU de deur voor dialoog met de Democratische Volksrepubliek Korea open. De zorgen over mensenrechten werden in de politieke dialoog tussen de EU en de Democratische Volksrepubliek Korea in juni 2015 besproken. De SVEU voor de mensenrechten blijft bereid een bezoek te brengen aan het land als de omstandigheden geschikt zijn voor constructieve samenwerking, met als doel standpunten uit te wisselen en aan te dringen op concrete verbeteringen op het terrein. De EU verwelkomde een aantal positieve signalen die uit de Democratische Volksrepubliek Korea kwamen (zoals de ratificatie van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind en de voorbereidingen voor indiening van een verslag over de implementatie van het Verdrag inzake de rechten van het kind bij het Comité voor de rechten van het kind) en moedigde het land aan veel meer te doen, zoals volledige uitvoering van de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting die het land in 2014 heeft aanvaard en samenwerking met de mensenrechtenmechanismen van de VN. De EU werkte in de Democratische Volksrepubliek Korea verder aan een aantal projecten die vooral gericht zijn op voedselveiligheid, gezondheid, water en sanitaire voorzieningen, die ten goede komen aan enkele van de meest kwetsbaren in Noord-Korea. De EU is verheugd over de lopende samenwerking op deze gebieden tussen de autoriteiten van de Democratische Volksrepubliek Korea en internationale belanghebbenden, waaronder de uitvoerende partners van de EU.

Laos

In Laos bleef de mensenrechtensituatie in 2015 problematisch. Vrijheid van meningsuiting is in Laos nog geen in de praktijk aanvaard grondrecht. De media worden streng gecontroleerd door de overheidsinstanties en zelfcensuur van journalisten is een dagelijkse realiteit. Met de goedkeuring van de wet inzake de bestrijding van cybercriminaliteit heeft de staat nog meer vat gekregen op “negatief gebruik” van het internet en de sociale media. Verscheidene internetburgers waren het slachtoffer van intimidatie omdat zij hun mening op internet hadden gezet. De vrijheid van vergadering en de vrijheid van vereniging worden ook nog niet gerespecteerd. Het maatschappelijk middenveld kan niet tot juridische actie overgaan inzake een aantal gevoelige kwesties, zoals landrechten, corruptie en de rechten van tot etnische minderheden behorende personen, zonder het risico te lopen op intimidatie en represailles. De staat poogt nog steeds een groot deel van de ruimte voor maatschappelijke organisaties te controleren via “massaorganisaties”, die feitelijk een verlengstuk van de staat zijn. De hervorming van de wetgevende en regelgevende omgeving voor maatschappelijke organisaties in Laos en INGO’s heeft deze organisaties niet meer manoeuvreerruimte gegeven, en in de sector heerst een klimaat van intimidatie. Het registratiepercentage van nationale maatschappelijke organisaties is laag en dalende.

De doodstraf staat nog steeds in het wetboek van strafrecht voor de ernstigste misdrijven (bijvoorbeeld drugshandel). Er is een feitelijk moratorium. In het kader van de herziening van het wetboek van strafrecht worden er inspanningen geleverd om het gebruik van de doodstraf terug te dringen. Er zijn geen gegevens openbaar over het gebruik van de doodstraf.

De tweede universele periodieke doorlichting van Laos was in 2015. In juni aanvaardde Laos 116 van de 196 gedane aanbevelingen. De meeste aanbevelingen inzake burgerrechten en politieke rechten werden afgewezen. Deze aanbevelingen gingen over het Statuut van Rome, de samenwerking met speciale procedures en nationale instellingen voor mensenrechten, de doodstraf, de vrijheid van meningsuiting/vereniging/vergadering, het maatschappelijk middenveld en de verdwijning van Sombath Somphone. In dit verband blijft de EU, na meer dan 1000 dagen, uiting geven aan haar diepe bezorgdheid over de onopgehelderde verdwijning van Sombath Somphone en zij heeft verzocht om nadere uitleg over het onderzoek.

Tijdens de mensenrechtendialoog EU-Laos in november stemde Laos ermee in voor de EU en de lidstaten een bijeenkomst te beleggen met het hoofd van het researcheteam. De EU heeft ook vragen gesteld over het lot van Bounthanh Thammavong, een Pools staatsburger, die op 19 juni is gearresteerd en op 25 september voor propaganda tegen Laos is veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar en een boete van 9,5 miljoen lak. Tijdens de mensenrechtendialoog EU-Laos in november gaf de EU uiting aan haar bezorgdheid over deze zaak en over onnodige beperkingen, in het licht van de internationale verplichtingen van Laos, met betrekking tot toegang tot consulaire bijstand en een eerlijk proces.

Maleisië

In 2015 legden de EU en Maleisië de laatste hand aan de tekst van een partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst, na bijna vijf jaar onderhandelen. De definitieve tekst van de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst telt 60 artikelen, met inbegrip van een mensenrechtenclausule waarin wordt voorzien in een gestructureerde dialoog over de mensenrechten.

De hoge mate van controle op de gedrukte media bleef, terwijl de vrijheid van meningsuiting op het internet in 2015 nog verder afnam: 220 personen werden onderzocht in het kader van de wet inzake ordeverstoring, van wie er 11 in staat van beschuldiging werden gesteld en drie werden veroordeeld. De wet wordt steeds vaker gebruikt om de sociale media te controleren. Een aangescherpte versie van de wet inzake ordeverstoring legt aanzienlijk meer sancties op voor ordeverstoring.

De regering volgt de tactiek van intimidatie door in toegenomen mate gebruik te maken van repressieve wetten om dissidenten het zwijgen op te leggen. Een nieuwe wet inzake preventie van terrorisme maakt opsluiting voor onbepaalde tijd zonder proces of rechterlijke toetsing mogelijk. Een reeks andere wetten biedt administratieve commissies de mogelijkheid detentieperiodes te verlengen, en ook gebruik te maken van geheim bewijsmateriaal en geheime getuigen. Deze stappen vormen een ernstige achteruitgang en vormen een ernstige bedreiging voor de al erg beperkte vrijheid van meningsuiting in het land.

Voorts heeft het Maleisische parlement op 3 december de het wetsontwerp op de nationale veiligheidsraad van 2015 aangenomen. Dit wetsvoorstel omvat ruime bevoegdheden voor het uitroepen van “veiligheidszones” en voor arrestaties, detentie en inbeslagname van eigendom zonder bevel. Tegen de veiligheidstroepen kan geen vordering worden ingesteld of zaak worden aangespannen. Het begrip “nationale veiligheid” is niet duidelijk omschreven. Parlementsleden, advocaten en mensenrechtenactivisten hebben zich bezorgd getoond over het gebrek aan overleg en over de mogelijkheden tot misbruik.

De veroordeling van de feitelijke oppositieleider Anwar Ibrahim tot vijf jaar gevangenisstraf op beschuldiging van sodomie, en het verloop van het proces leidden tot ernstige bezorgdheid over de politieke motivatie ervan. In oktober stelde de Werkgroep tegen willekeurige detentie van de VN dat de vrijheidsbeneming van Anwar een geval van willekeur is.

De LHBTI-gemeenschap wordt in Maleisië nog steeds geconfronteerd met ernstige discriminatie, en relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht zijn strafbaar. In oktober vernietigde het Federaal Hof, op grond van een technisch detail, een eerdere uitspraak van de appelrechter dat het ongrondwettig is travestie strafbaar te stellen.

In juli schaalde het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken Maleisië in zijn jaarlijkse rapport over mensenhandel officieel op naar de “tier 2 watch list” betreffende mensenhandel. Maleisië behoorde in 2014 tot “tier 3”. In het rapport stond dat de ontdekking in mei van meer dan 139 graven in 28 door mensensmokkelaars gebruikte doorgangskampen voor Rohingya-vluchtelingen, buiten de verslagperiode viel.

De EU-delegatie organiseerde tijdens de verslagperiode een aantal bijeenkomsten met mensenrechtenverdedigers. Voorts hielden EUDL, EU-lidstaten en gelijkgestemde landen en het OHCHR regelmatig coördinatievergaderingen over mensenrechtenverdedigers. De EU-delegatie en de lidstaten van de EU woonden geregeld rechtszittingen bij van zaken tegen prominente mensenrechtenverdedigers, kaartten hun zaken aan bij de regering en bezochten hen op hoog niveau.

Op 10 februari 2015 kwam de woordvoerder van de HV/VV met een verklaring over de schuldigverklaring en veroordeling van oppositieleider Anwar Ibrahim die, volgens de EU, ernstige twijfels deden rijzen over het verloop van de rechtsgang.

Op 17 maart 2015 kwam de woordvoerder van de HV/VV met een verklaring over de detentie van en het onderzoek naar parlements lid Nurul Izzah, waarin werd benadrukt dat de vrijheid van meningsuiting, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, en de rechtsstaat essentiële elementen zijn van een democratisch bestel en gehandhaafd moeten worden.

Op 15 april 2015 kwam de woordvoerder van de HV/VV met een verklaring over de onlangs aangenomen wijziging op de wet inzake ordeverstoring, waarin erop werd gewezen dat de wet inzake ordeverstoring zou worden ingetrokken, zoals eerder in 2012 was aangekondigd, en dat de versterking ervan invloed zouden kunnen zijn op de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting, zoals blijkt uit recente controverses over de toepassing van de wet.

In mei 2015, in combinatie met de Werelddag voor de persvrijheid, organiseerde de EU-delegatie het Journalism Now Forum, waaraan werd deelgenomen door journalisten, mediamanagers, uitgevers, politieke activisten en diplomaten. Het Forum wees op het belang van persvrijheid in Maleisië.

Op 11-12 juni hebben de EU-delegatie en de Franse ambassade *Ensemble contre la peine de mort* (Samen tegen de doodstraf (ECPM)) en Anti-Death Penalty Asia Network (ADPAN) geholpen bij het organiseren van een Regionaal Aziatisch Congres tegen de doodstraf in Kuala Lumpur. Op 17 november hielpen de EU-delegatie en het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken en Gemenebestzaken Parliamentarians for Global Action met de organisatie van een rondetafelconferentie over de afschaffing van de verplichte doodstraf in Maleisië, die plaatsvond in het Maleisisch parlement.

In september 2015 steunde de EU de deelname van de Maleisische politieke spotprenttekenaar Zunar aan een evenement over vrijheid van meningsuiting in Parijs, georganiseerd door Cartooning for Peace, met de steun van de EU.

In december nam het Europees Parlement een resolutie over Maleisië aan. In de resolutie wordt de verslechterende mensenrechtensituatie in het land betreurd, wordt de regering van Maleisië opgeroepen alle politieke gevangenen vrij te laten en restrictieve wetgeving in te trekken en wordt de EU met klem verzocht meer inspanningen te leveren voor de financiering van projecten in Maleisië, onder meer in het kader van het EIDHR.

Op 23 december deed de delegatie een demarche bij het ministerie van Buitenlandse Zaken van Maleisië inzake geweld tegen kinderen en vrouwen, met de nadruk op de uitbanning van kindhuwelijken en gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking/vrouwenbesnijdenis (FGM/FGC).

Er loopt momenteel een door het EIDHR betaald project met als titel “Networking for freedom online and offline: protecting freedom of information, expression and association on the internet in India, Malaysia and Pakistan”. Het project wordt geleid door de delegatie in New Delhi en wordt tussen februari 2014 en februari 2017 in Maleisië uitgevoerd door EMPOWER Malaysia.

Maldiven

2015 was een politiek roerig jaar op de Maldiven, met negatieve gevolgen voor de democratie en de mensenrechten. De EU bleef haar ernstige bezorgdheid uiten over de rechtsstaat in het land, met name de politieke bemoeienis met de rechterlijke macht, ongrondwettige manipulatie van wetten voor politieke doeleinden en wijzigingen van de grondwet van de ene dag op de andere met als doel versterking van de uitvoerende macht.

Het jaar werd gekenmerkt door een voortdurende inkrimping van de ruimte voor maatschappelijke organisaties die actief zijn op het gebied van democratie en mensenrechten, onder meer als gevolg van wettelijke beperkingen (bv. nieuwe regelingen over niet-gouvernementele organisaties) en intimidatie door de autoriteiten. Kwesties zoals de radicalisering van jongeren, religieus extremisme, geweld tegen vrouwen en de politisering van de instellingen namen grotere proporties aan. Een ander belangrijk punt van zorg voor de EU is dat aanstalten wordt gemaakt om de executies na een moratorium van meer dan 60 jaar te hervatten.

De vervolging en gevangenhouding van voormalig president Nasheed en andere politieke opposanten, onder wie voormalig defensie-minister Mohamed Nazim en voormalig vicepresident Ahmed Adeeb, ontlokten internationale en lokale kritiek omdat er geen sprake was van een eerlijk proces en er procedurefouten zijn gemaakt. De EU kwam met verklaringen na de arrestatie en veroordeling van voormalig president Nasheed tot 13 jaar gevangenisstraf op beschuldiging van terrorisme. In april nam het Europees Parlement een resolutie aan waarin wordt opgeroepen tot de vrijlating van Mohamed Nasheed. In oktober bracht de VN-werkgroep willekeurige detentie een advies uit waarin wordt geconcludeerd dat de detentie van Mohamed Nasheed willekeurig is, en wordt aangedrongen op zijn onmiddellijke vrijlating.

Verder deed de EU verklaringen uitgaan waarin bezorgdheid wordt uitgesproken over de situatie van de rechtsstaat op de Maldiven en de gewelddadigheden worden veroordeeld die plaatsvonden tijdens de openbare betoging May Day en andere protesten tegen de regering later in het jaar.

In april spraken de hoofden van de EU-missies in Sri Lanka in Male met de Maldivische regering, de belangrijkste politieke partijen, de voorzitter van het parlement en de kiescommissie. In alle bijeenkomsten herhaalden de hoofden van de missies de belangrijkste boodschappen van de EU: het belang van democratische beginselen zoals de rechtsstaat en de bescherming van de mensenrechten, een oproep tot kalmte en terughoudendheid door alle partijen in de context van gespannen situaties, en een oproep tot politieke dialoog voor een oplossing van politieke vraagstukken.

De EU en haar lidstaten waren actief betrokken bij de tweede universele periodieke doorlichting (UPR) van de Maldiven op 6 mei. Hoewel er vorderingen zijn gemaakt op bepaalde gebieden, zoals de toetreding van de Maldiven tot het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof en maatregelen ter bevordering van de toegang tot onderwijs en gezondheidszorg, is het algemene gevoel dat de mensenrechtensituatie in het land sterk achteruitgegaan is sinds de vorige doorlichting vier jaar geleden. Bovendien werden de onafhankelijkheid van de mensenrechtencommissie van de Maldiven en haar vermogen om met het VN-mensenrechtenstelsel te werken sterk ondergraven door de uitspraak van het Hooggerechtshof in een zaak die het in 2014 had aangespannen tegen vijf leden, naar aanleiding van de indiening door de commissie van een schriftelijke bijdrage voor de universele periodieke doorlichting.

In november kwam de EU met een kritische verklaring over het uitroepen van de noodtoestand gedurende 30 dagen door president Yameen, die zich beriep op een verhoogde bedreiging van de nationale veiligheid ten gevolge van een explosie op de presidentiële speedboot in september en de ontdekking van wapens in twee verschillende regio's van het land. De noodtoestand werd na zes dagen opgeheven. Het decreet, waarmee diverse grondrechten, vastgelegd in de grondwet, werden beperkt, werd echter gebruikt bij politie-invallen in particuliere gebouwen en twee televisiestations en bij arrestaties van journalisten.

In december heeft het Europees Parlement nog een resolutie aangenomen waarin het zijn bezorgdheid uit over “de geleidelijke verslechtering van de democratische normen en de toenemende autoritaire tendensen op de Maldiven”. In de resolutie wordt er bij de regering aangedrongen op onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van oud-president Mohammed Nasheed, oud-vicepresident Ahmed Adeeb, en de oud-ministers van defensie Tholhath Ibrahim en Mohammed Nazim, alsmede sjeik Imran Abdulla, en andere politieke gevangenen. Ook wordt de EU in de resolutie opgeroepen activa van leden van de regering van de Maldiven en leidende figuren van het Maldivische bedrijfsleven te bevriezen en hun reisverboden op te leggen.

De EU en haar lidstaten blijven ook praten met de regering van de Maldiven, de mensenrechtencommissie, politici van de oppositie en het maatschappelijk middenveld.

Mongolië

Mongolië herdacht in 2015 zijn eerste vrije en eerlijke verkiezingen, 25 jaar geleden. Sindsdien verstevigde Mongolië zijn democratisch stelsel, dat gekenmerkt wordt door onafhankelijke uitvoerende en wetgevende takken van de overheid, en door nationale autoriteiten die zich inzetten voor verdere professionalisering en onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Het bestaan van de vrijheid van meningsuiting en van vereniging, en de over het algemeen onbelemmerde werking van de civiele samenleving en de media zijn ook pijlers voor het behouden van democratisch regime. Het algemene klimaat voor het maatschappelijk middenveld is goed en wordt steeds beter, en niet-gouvernementele organisaties zijn actief en betrokken bij de vormgeving van beleid, dankzij het feit dat er over het algemeen geen beperkingen zijn op hun werking.

In hun samenwerking inzake mensenrechten met Mongolië legden de EU en de lidstaten zich vooral toe op kwesties zoals propagering van de rechtsstaat, ondersteuning bij de ontwikkeling van een maatschappelijk middenveld, het bieden van de mogelijkheid om de positie van kwetsbare groepen op nationaal niveau en in afgelegen gebieden te verbeteren en het verschaffen van toegang tot effectieve herstelregelingen en tot openbare diensten die van belang zijn voor de bevordering van economische, sociale en culturele rechten. In december 2015 kwamen beide partijen ook overeen met een mensenrechtendialoog tussen de EU en Mongolië te beginnen, met als doelstellingen bilaterale samenwerking over kwesties van wederzijds belang in verband met de mensenrechten, de rechtsstaat en democratische beginselen, en de uitwisseling van informatie en beste praktijken om eerbiediging van de mensenrechten te propageren en steviger te verankeren.

Tijdens de beschouwde periode hebben zich een aantal positieve ontwikkelingen voorgedaan, met name het feit dat het gewijzigde wetboek van strafrecht, dat begin december is goedgekeurd door het Parlement van Mongolië (en in september 2016 in werking zal treden) uitdrukkelijk de doodstraf afschaft. Hopelijk zal de nieuwe wet bij uitvoering ook leiden tot een herziening van de definitie van foltering in overeenstemming met de bepalingen van het Verdrag tegen foltering en tot het opzetten van een onafhankelijk mechanisme voor het onderzoeken van gevallen van foltering en mishandeling door rechtshandhavers. Deze herzieningen zouden grotendeels in overeenstemming zijn met de aanbevelingen die aan Mongolië zijn gedaan tijdens de universele periodieke doorlichting van het land.

Het armoedepercentage is in Mongolië voortdurend gedaald, van 27,4 in 2012 naar 21,6 in 2014. Mongolië kampt echter nog steeds met een aantal problemen. Deze omvatten onder meer de noodzaak te zorgen voor een beleid van duurzame ontwikkeling in grotere delen van het land, onder meer in *ger* (yurt) districten in Ulaanbataar; vergroting van het aanbod van adequate gezondheidszorg in afgelegen gebieden; consequente inzet voor de uitvoering van wettelijke bepalingen inzake milieubescherming; actie om de effecten van luchtverontreiniging op de menselijke gezondheid zoveel mogelijk te beperken; en steun verlenen aan personen met een handicap.

Mongolië buigt zich ook verder over het probleem van het onderzoek naar en het voorkomen van corruptie, dat nog steeds omvangrijk is. Hoewel de meeste internationale metingen van de omvang van de corruptie niet wijzen op een verslechtering van de situatie, lijkt het pessimisme onder de Mongolen over het bestaan van corruptie in het land en over het effect ervan op de verkiezingen, toe te nemen. Huiselijk geweld blijft ook een wijdverspreid probleem.

De EU was actief bij het ondersteunen en aanmoedigen van de internationale afspraken van Mongolië, met name tijdens de universele periodieke doorlichting van 2015. Daarnaast werden mensenrechtenkwesties aan de orde gesteld in het kader van SAP +, en in dit verband werd aanzienlijke vooruitgang geboekt. Mongolië heeft niet alleen alle op het SAP + betrekking hebbende mensenrechtenverdragen van de VN geratificeerd, zonder voorbehoud, maar er was ook een duidelijke toename van de mate van naleving van de verslagleggingsverplichtingen ten opzichte van de op de verdragen toezicht houdende organen en de mate van nakoming van de afspraken. Zoals reeds is opgemerkt, stemde het Parlement van Mongolië in december 2015 voor wijzigingen van het wetboek van strafrecht, waaronder afschaffing van de doodstraf.

De lidstaten voerden een aantal activiteiten uit voor het behouden en verbeteren van de contacten met het maatschappelijk middenveld. Tot deze activiteiten behoorden evenementen en inspanningen van de publieksdiplomatie om de prioriteiten van de EU uit te dragen, zoals evenementen ter gelegenheid van de Internationale dag voor de uitbanning van geweld tegen vrouwen, een rondetafelconferentie over vrijheid van meningsuiting op de Internationale dag van de persvrijheid, een conferentie over het recht op gezondheid, georganiseerd met het maatschappelijk middenveld van Mongolië, en een ander evenement, toegespitst op het recht op een gezond milieu en het belang van de strijd tegen klimaatverandering in de aanloop naar COP 21.

Nepal

De belangrijkste vraagstukken inzake mensenrechten in Nepal zijn de politieke onzekerheid en de onrust als gevolg van de onenigheid over de opstelling van de Grondwet (met name op het gebied van vertegenwoordiging en grensafbakening), de langdurige gevolgen van het conflict en de heersende cultuur van straffeloosheid, evenals de armoede en discriminatie van grote delen van de bevolking. In 2015 richtte de EU haar aandacht op de monitoring van het proces van de opstelling van de grondwet, het bevorderen van de toegang tot de rechter voor slachtoffers van conflicten en op de hulpverlening en de wederopbouwinspanningen na de aardbeving, onder meer via een contract voor staatsopbouw.

Na een langdurig onderhandelingsproces nam de Constituerende vergadering van Nepal op 20 september 2015 een nieuwe grondwet aan. Nepal wordt omschreven als een seculiere, federale, multi-etnische en inclusieve democratische republiek, en de soevereiniteit ligt bij het volk. In de Grondwet staan het recht op gelijkheid en non-discriminatie en het recht om niet als onaanraakbaar te worden beschouwd, alsook het recht om gevrijwaard te blijven van uitbuiting op basis van tradities. De grondwet introduceert inclusieve proportionele vertegenwoordiging: vrouwen en etnische minderheden en kastenminderheden krijgen grondwettelijke rechten op deelname aan overheidsorganen op basis van het beginsel inclusie en in het parlement gaat minstens één derde van de zetels van elke politieke partij naar een vrouw, en de president of de vicepresident van het land moet een vrouw zijn.

De negende gezamenlijke commissie Nepal-EU besprak de mensenrechtensituatie in Nepal. De discussie ging vooral over straffeloosheid, onder meer het recente geweld in de Madhesh, en buitengerechterlijke executies, willekeurige opsluitingen en behandeling in detentie; gendergelijkheid, onder meer de discriminerende bepalingen over burgerschap en de toenemende mensenhandel, kastediscriminatie, overgangsrechtspraak en de situatie van vluchtelingen.

De EU ging door met haar werkzaamheden op prioritaire terreinen, waaronder gender, non-discriminatie en de bestrijding van straffeloosheid, door middel van haar ontwikkelingsprogramma's en specifieke acties op het gebied van mensenrechten ten behoeve van de kwetsbaarste groepen. De EU zette haar steun voort aan de uitvoering van het nationale actieplan betreffende Resoluties 1325 en 1820 van de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid en geweld tegen vrouwen, door middel van financiering via het Nepal Peace Trust Fund. In maart organiseerde de EU-delegatie een filmfestival voor jongeren, waarin de rechten van kinderen en jongeren werden benadrukt. De EU zette zich, via steun voor projecten van het maatschappelijk middenveld, in voor de situatie van mensenrechtenverdedigers.

Thematische programma's die worden gefinancierd door het EIDHR en thematische begrotingslijnen van niet-statelijke actoren en lokale overheden (NSA-LA) hebben bijgedragen aan de bevordering van de economische, sociale en culturele rechten van gemarginaliseerde gemeenschappen. Empowerment van de gemarginaliseerde gemeenschappen en de bevordering van verantwoordingsplicht en transparantie, hebben bijgedragen tot een grotere deelname van vrouwen, Dalits en mensen met een handicap aan de besluitvorming en de verbetering van de toegang tot de rechter. De bestrijding van discriminerende praktijken zoals *chhaupadi* (vrouwen in koeienstallen zetten tijdens de menstruatie) en steun voor met HIV besmette kinderen en sloppenwijkbewoners hebben een positief effect gehad op de situatie van vrouwen en kinderen.

Pakistan

De situatie van de mensenrechten in Pakistan blijft zeer problematisch. Terwijl er met belangrijke instellingen voor mensenrechten wordt gewerkt aan een kader, zijn vele ervan nog aan het zoeken hoe zij hun mandaat echt inhoud kunnen geven en hoe zij aan het personeel, kantoren en uitrusting kunnen komen die zij nodig hebben om effectief te kunnen werken. Pakistan heeft aangekondigd dat er een nationaal actieplan inzake mensenrechten is opgesteld, dat naar verwachting binnenkort zal worden aangenomen. In het kader van SAP + uitte de EU echter haar ernstige bezorgdheid over het uitblijven van tastbare vooruitgang in specifieke mensenrechtenkwesties.

De strijd tegen het terrorisme heeft geleid tot nieuwe uitdagingen op het gebied van mensenrechten. Naar aanleiding van de terreuraanslag in december 2014 op een militaire school in Peshawar, waarbij 148 mensen, onder wie 132 kinderen, werden gedood, hechtte de regering haar goedkeuring aan een nationaal actieplan tegen terrorisme, hief zij het moratorium op de doodstraf, dat sinds 2008 bestond, op, maakte zij de militaire rechtbanken ook bevoegd voor burgers die beschuldigd worden van terrorisme. In 2015 waren er meer dan 300 executies. In veel zaken zijn er aanwijzingen van een wijdverbreid gebruik van foltering om bekentenissen af te dwingen. In een aantal zaken bestaat er onzekerheid over de vraag of veroordeelden jonger dan 18 waren toen zij de strafbare feiten pleegden waarvoor zij zijn veroordeeld. Door het ontbreken van een betrouwbaar systeem van geboorteregistratie in Pakistan is het vaak moeilijk om iemands leeftijd te bepalen. De selectieve overdracht van civiele zaken aan militaire rechtbanken is ook een ernstige bron van bezorgdheid, met name ten aanzien van de verplichting om te zorgen voor een eerlijk proces, zoals voorgeschreven in artikel 14 van het IVBPR.

Als onderdeel van een algemene aanscherping van de controle door de regering, moeten alle internationale NGO's voldoen aan strengere registratievereisten.

Andere gebieden waar de situatie het afgelopen jaar bijzonder problematisch is gebleven, zijn het verzuim om minderheden, journalisten en mensenrechtenverdedigers te beschermen, en het feit dat de buitengerechtelijke executies en gedwongen verdwijningen doorgaan.

Met betrekking tot de vrijheid van godsdienst en overtuiging leven religieuze minderheden in Pakistan met de angst voor vervolging en geweld. Het sektarisch geweld was het vaakst gericht tegen de Sjiïeten en de reeds moeilijke situatie van christenen, ahmadi's en hindoes blijft zorgwekkend. In januari was er een bomaanslag in een sjiïtische moskee, waarbij 53 doden vielen; in maart werden in Lahore twee kerken aangevallen, waarbij weinig slachtoffers vielen dankzij de snelle reactie van het veiligheidspersoneel, en in mei is een bus met Ismaili-moslims aangevallen in de buurt van Karachi, met 46 doden tot gevolg. Als onderdeel van het nationaal actieplan ondernam de regering actie tegen haatzaaien, maar de vooruitgang blijft beperkt.

Er werden maatregelen genomen ter versterking van de procedurele waarborgen tegen misbruik van de wet tegen godslastering. Het Hooggerechtshof oordeelde dat de staat ervoor moet zorgen dat onschuldigen nooit worden verplicht of gedwongen om een onderzoek of een proces te ondergaan op basis van onjuiste of verzonnen beschuldigingen ten aanzien van het plegen van een dergelijk strafbaar feit. Voorts oordeelde het dat kritiek op het misbruik van de wetten op de godslastering en het aandringen op de invoering van juridische waarborgen, geen godslastering zijn.

Voor gendergelijkheid was het ook weer een moeilijk jaar aangezien er duizenden gevallen van geweld en discriminatie tegen vrouwen werden gerapporteerd. Er bestaan nog steeds enorme verschillen tussen vrouwen uit de bovenklasse en vrouwen uit de onderlaag van de samenleving. De kloof tussen stad en platteland blijft ook frappant.

De vrijheid van meningsuiting staat onder druk. Mediamensen doen aan zelfcensuur en worden regelmatig geïntimideerd. De extreemste voorbeelden zijn bedreigingen van, geweld tegen en moord op journalisten. Pakistan wordt beschouwd als een van de gevaarlijkste plekken ter wereld om het vak van journalist uit te oefenen.

Er zijn nog steeds zeer zwakke punten in het politieapparaat en het justitiële stelsel die, in combinatie met de doodstraf, een aanzienlijk risico op gerechtelijke dwalingen opleveren.

De delegatie Zuid-Azië van het Europees Parlement heeft in februari 2015 een bezoek gebracht aan Pakistan. De eerste lokale bijeenkomst van de EU met Pakistan over mensenrechten vond in maart plaats in Islamabad. Deze lokale dialoog is een aanvulling op de Subgroep bestuur en mensenrechten van de Gezamenlijke commissie EU-Pakistan, die op 7 september 2015 is bijeengekomen in Brussel. Bij al deze gelegenheden werden de diverse mensenrechtenproblemen aan de orde gesteld, waaronder de doodstraf, de situatie van religieuze minderheden, de militaire rechtbanken en, meer in het algemeen, de daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de verdragen inzake mensenrechten in verband met het SAP +. In de conclusies van de RBZ van juli drong de Raad er bij Pakistan op aan de vrijheid van godsdienst of geloofsovertuiging, de rechten van leden van minderheden, de rechten van vrouwen en de rechten van het kind en de vrijheid van meningsuiting - ook voor journalisten en mensenrechtenverdedigers - hoog op de agenda te zetten en verdere maatregelen te treffen om deze te eerbiedigen, te beschermen en te bevorderen.

De EU gaf uiting aan grote bezorgdheid over de opheffing van het moratorium op terechtstellingen en er werden diverse verklaringen afgelegd en HV/VV Mogherini heeft Sartaj Aziz, speciaal adviseur van de premier inzake nationale veiligheid en buitenlandse zaken, hierover een brief gestuurd. De EU-delegatie, in nauwe coördinatie met de lidstaten, volgde een aantal individuele gevallen waarin uitvoering zou kunnen leiden tot een schending van de mensenrechtenverplichtingen van Pakistan (de executie van jongeren, foltering, geen eerlijk proces).

De delegatie volgde regelmatig het wetgevingsproces, met name de ngo-wetgeving en een toekomstig wetsontwerp over cybercriminaliteit. De EU gaf verder tegenover de autoriteiten het hele jaar door uiting aan ongerustheid over specifieke schendingen (inclusief de zaak wegens godslastering van Asia Bibi, die nu in hoogste beroep om herziening van het vonnis door het Hoogerechtshof heeft gevraagd).

De EU ging ook voort met het verlenen van steun op gebieden zoals de rechtsstaat, rechten van vrouwen en kinderen en de vrijheid van godsdienst en overtuiging.

Filipijnen

Hoewel de algemene mensenrechtensituatie in de Filipijnen nog steeds een bron van zorg is voor de EU, lijkt die in 2015 niet merkkelijk te zijn verslechterd. De partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de EU en de Filipijnen, ondertekend in 2012, zal naar verwachting in 2016 in werking treden. De overeenkomst bevat bepalingen betreffende samenwerking op het gebied van de mensenrechten en zal aldus een institutionele gelegenheid bieden dit onderwerp gestructureerder aan te pakken.

Het voornaamste probleem van de Filipijnen is nog steeds de cultuur van straffeloosheid, aangezien gevallen van ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder buitengerechtelijke executies en foltering, grotendeels onopgelost blijven. Hierbij moet niet alleen worden gedacht aan gevallen van ernstige schendingen van de mensenrechten in het verleden, maar ook aan moorden op mensenrechtenactivisten en mediamensen die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan. Straffeloosheid heeft diverse oorzaken, zoals problemen bij de toegang tot de rechter voor de meerderheid van de bevolking (met name voor lage-inkomensgroepen, vanwege de hoge proceskosten en de complexiteit van de regels voor uitvoeringsverordeningen) en de grote vertragingen in gerechtelijke procedures die vaak nog niet afgerond zijn bij het overlijden van de klager.

Sinds 2010 werkt de regering-Aquino aan het aanscherpen van het juridisch kader van het land inzake mensenrechten. Het aantal buitengerechtelijke executies en gedwongen verdwijningen is lager dan onder de vorige regering.

Er zijn echter nog steeds lacunes wat betreft bevelsverantwoordelijkheid, en het beleid en de praktijk op dat gebied, aangezien wetten niet altijd volledig worden toegepast en het toezicht zwak is, vooral in de provincies. Overheidsdiensten die belast zijn met onderzoek en met het vinden van bewijsmateriaal ter staving van vermeende schendingen van de mensenrechten, werken traag.

De situatie van inheemse volkeren en mensenrechtenverdedigers geeft aanleiding tot bezorgdheid. Hetzelfde geldt voor de rol van particuliere legers en paramilitaire groeperingen. De regering Aquino heeft Uitvoeringsdecreet 546, dat de oprichting van particuliere legers paramilitaire groeperingen legitimeerde en ten tijde van voormalig president Arroyo is ondertekend, niet ingetrokken. Mensenrechtenorganisaties erkennen dat het huidige politieke leiderschap en bestuur de intentie heeft de mensenrechten te beschermen en hen die deze rechten schenden voor de rechter te brengen, en met name een eind wil maken aan de moorden op activisten en journalisten, maar vragen om daadwerkelijke verbetering in de praktijk.

Veel schendingen vinden plaats in meer afgelegen gebieden die onder invloed staan van lokale politieke of zakelijke belangen, en hierbij moet dus worden beseft dat het moeilijk is nationaal beleid op lokaal niveau ten uitvoer te doen leggen.

Wat betreft de stand van de ratificatie en de rapportage heeft de Filipijnen alle zeven toepasselijke mensenrechtenverdrag van de VN geratificeerd en (met uitzondering van het verslag over CERD) voldoet het land aan alle rapportageverplichtingen. Er zijn niettemin ernstige problemen met de uitvoering van nationale wetten inzake mensenrechten.

In meer positieve zin moet worden opgemerkt dat, ondanks de buitengerechtelijke executies en het klimaat van straffeloosheid, het maatschappelijk middenveld in de Filipijnen in het algemeen nog steeds springlevend is.

Vrouwenrechten worden in de Filipijnen actief bevorderd, bijvoorbeeld door de Filipijnse Commissie voor vrouwen en de uitvoering van de Magna Charta voor vrouwen.

Geheel aansluitend bij die naleving van de rapportageverplichtingen uit hoofde van de VN-Verdragen, is er ook een duidelijk gevoel dat de overheid haar verplichtingen in het kader van de SAP + regeling zeer serieus neemt.

De EU zette in 2015 het overleg met de betrokken gesprekspartners voort, onder meer met de nationale en regionale mensenrechtencommissies, met de overheid, mensenrechtenverdedigers en het maatschappelijk middenveld. In haar regelmatige politieke dialoog met de Filipijnse autoriteiten wees de EU er herhaaldelijk op dat het probleem van de straffeloosheid stelselmatiger moet worden aangepakt en dat plegers van ernstige mensenrechtenschendingen voor de rechter moeten worden gebracht.

De EU bleef via het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking en het stabiliteitsinstrument financiële steun verlenen op de volgende gebieden: het programma "Recht voor iedereen", dat gericht is op het versterken van de toegang tot de rechter en op de bestrijding van de straffeloosheid, capaciteitsopbouw bij de regionale mensenrechtencommissie in de autonome regio Mindanao, de bescherming van economische, sociale en culturele rechten van de bevolking, met aandacht voor de verlichting van armoede, menselijke en sociale ontwikkeling, en goed bestuur.

Singapore

De mensenrechtensituatie in Singapore vertoonde in 2015 ontwikkelingen op diverse niveaus. Singapore heeft weliswaar verdere maatregelen genomen om te voldoen aan internationale doelstellingen inzake mensenrechten, maar op verscheidene punten kan het beter.

De EU prees de hervorming in 2012/2013 van de regeling in Singapore van de verplichte doodstraf, waardoor automatische oplegging van de doodstraf nu wordt beperkt tot moord met voorbedachten rade, misdrijven met vuurwapens en drugshandel boven een bepaalde hoeveelheid. Tijdens deze periode bleef een de facto moratorium gehandhaafd. De executies werden evenwel in 2014 hervat en in 2015 voortgezet. Informatie over de executies blijft beperkt tot een jaarlijks verslag van het totale aantal executies, zonder verdere details. Sommige specifieke doodstrafzaken en terechtstellingen worden gemeld via een verklaring aan de pers of de media.

Op 30 oktober 2014 heeft de appelrechter van Singapore bevestigd dat afdeling 377a van het wetboek van strafrecht in overeenstemming is met de grondwet. In dit wetboek worden obscene handelingen tussen mannen, ook wanneer deze met wederzijdse instemming en in een privé-omgeving plaatsvinden, strafbaar gesteld. Hoewel de maatschappij nog steeds verdeeld over LHBTI-kwesties riepen de afgelopen jaren talrijke prominente publieke figuren en religieuze leiders in Singapore op tot aanvaarding van de lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en interseksuelen die deel uitmaken van hun gemeenschap. Daarnaast wordt er in de stadstaat meer en meer deelgenomen aan de jaarlijkse “pink dot”-manifestatie, waarmee wordt beoogd de vrijheid om lief te hebben te propageren.

In 2015 was er sprake van beperkingen van de vrijheid van meningsuiting in Singapore, tegen de achtergrond van de algemene verkiezingen, het overlijden van grondlegger Lee Kuan Yew, en de 50e verjaardag van de onafhankelijkheid van Singapore. Eén belangrijke zaak op het gebied van vrijheid van meningsuiting is nog in behandeling. Twee vooraanstaande leden van het maatschappelijk middenveld zijn beboet voor verklaringen op hun blogs. Hun zaken hebben precedentwerking voor internetburgers in Singapore. Zij zijn schuldig bevonden aan respectievelijk smaad aan het adres van premier Lee Hsien Loong en minachting van de rechtbank (belediging van de rechterlijke macht).

Een vierde zaak betrof een bloggende tiener die schuldig werd bevonden aan het maken van beledigende opmerkingen die bedoeld waren om de gevoelens van christenen te kwetsen. Hij werd schuldig bevonden en veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier weken, waardoor hij na aftrek van het voorarrest onmiddellijk vrijkwam. Over de Wet inzake de bescherming tegen intimidatie is in een recent arrest geoordeeld dat de verweerder, een ministerie, niet op grond van deze wet kon worden aangemerkt als een persoon.

De activiteiten van de EU op het gebied van mensenrechten in 2015 bestonden uit monitoring en verslaglegging, demarches, nauw overleg met lidstaten en het organiseren van bijeenkomsten, dialogen en een aantal evenementen.

In overeenstemming met het mensenrechtenmandaat organiseerde de EU-delegatie vele dialogen met prominente leden van het maatschappelijk middenveld van Singapore, variërend van LHBTI-kwesties tot de vrijheid van meningsuiting, de doodstraf en problemen voor het maatschappelijk middenveld.

Ter gelegenheid van de Europese dag en de Werelddag tegen de doodstraf organiseerde de EU in Singapore een paneldiscussie over de doodstraf. Het was de tweede keer dat een dergelijk evenement in Singapore plaatsvond buiten de gebouwen van de Delegatie, in de nationale universiteit van Singapore. Onder de panelleden waren een plaatselijke strafpleiter, een activist die strijdt tegen de doodstraf en twee hoogleraren strafrecht. Het gehoor bestond uit juristen, academici, studenten, diplomaten uit gelijkgezinde landen en politieke raden van de EU.

De conferentie tijdens de mensenrechtendag 2015 ging over de vooruitgang en de vooruitzichten op het gebied van vrouwenrechten in Singapore en ASEAN. De studiebijeenkomst bestond uit drie specifieke panels: 'Progress in Singapore since ratifying CEDAW 20 years ago', 'Challenges to women's rights in Southeast Asia', en 'Perspectives on women's rights in Europe and Asia'.

Sri Lanka

Zijn overwinning in de presidentsverkiezingen van januari 2015 verschaftte president Sirisena een mandaat om hervormingen door te voeren en in te zetten op goed bestuur. Dit betekende een keerpunt voor Sri Lanka op alle terreinen, ook op het terrein van de mensenrechten. Als gevolg daarvan is de ruimte voor activiteiten van het maatschappelijk middenveld en voor afwijkende meningen in politieke debatten aanzienlijk vergroot.

Op uitnodiging van de Sri Lankaanse regering stuurde de EU een verkiezingswaarnemingsmissie voor de parlamentsverkiezingen in augustus 2015. De conclusies van de missie waren positief: de verkiezingen waren "goed georganiseerd en de kiezers hadden een echte keuze tussen een breed scala van politieke alternatieven". De EU-verkiezingswaarnemingsmissie deed wel een aantal aanbevelingen over hoe het kiesstelsel verder kan worden verbeterd en volledig in overeenstemming kan worden gebracht met de internationale normen. De EU trok ook 1,2 miljoen EUR financiële steun uit voor binnenlandse verkiezingswaarnemersorganisaties. Deze speelden in beide verkiezingen van 2015 een cruciale rol als actieve waarnemers. De ondersteunde activiteiten hadden onder meer betrekking op kiezersvoorlichting, mediatraining en verkiezingswaarneming. Daardoor konden op de verkiezingsdag ruim 15 000 waarnemers worden ingezet.

In 2015 werden belangrijke stappen gezet op weg naar meer mediavrijheid en de afschaffing van censuur, hoewel het besluit van president Sirisena om de persraad, die door het vroegere bestuur gebruikt werd om de pers te controleren en soms ook om journalisten gevangen te nemen en te straffen, nieuw leven in te blazen, hem op kritiek van mensenrechtengroepen en voorvechters van persvrijheid kwam te staan.

Een zeer positieve ontwikkeling was het aannemen van de 19e grondwetswijziging, waarbij de presidentiële bevoegdheden werden ingeperkt en de grondwettelijke raad werd ingesteld. Die grondwettelijke raad stelt een aantal onafhankelijke commissies opnieuw in, waaronder de mensenrechtencommissie, zodat er opnieuw een systematisch geheel van checks-and-balances kan komen.

In 2015 ging de regering van Sri Lanka het gesprek aan en werkte zij samen met de VN en haar mensenrechtenmechanismen. Voor het eerst diende Sri Lanka als mede-indiener een resolutie in bij de Mensenrechtenraad van de VN, waarbij het zich ertoe verbond de nodige mechanismen in te stellen om vermeende schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht tijdens de burgeroorlog te onderzoeken en te vervolgen. In de loop van het jaar vonden ook twee bezoeken in het kader van speciale VN-procedures plaats: één van de speciale rapporteur over de bevordering van waarheid, gerechtigheid, schadeloosstelling en waarborgen ter voorkoming van herhaling, en één van de Werkgroep voor gedwongen of onvrijwillige verdwijningen. In december ondertekende Sri Lanka het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning, en kondigde het aan dat het dit zou bekrachtigen.

Om zijn waardering uit te spreken voor de aanzienlijke vooruitgang die de regering van Sri Lanka geboekt heeft, nam de Raad Buitenlandse Zaken van de EU op 16 november 2015 conclusies aan over Sri Lanka. In de conclusies werd ook aangegeven dat de EU bereid is haar nauwe contacten met de regering voort te zetten en de regering te ondersteunen om verdere vorderingen te maken op terrein als verantwoordingsplicht, verzoening en mensenrechten.

Ondanks de gunstige ontwikkelingen in 2015 zou er volgens berichten nog steeds sprake zijn van folterpraktijken, seksuele intimidatie en uitbuiting en buitensporig geweld van de politie tegen betogers. Ook de intimidatie van slachtofferverenigingen blijft aanleiding geven tot bezorgdheid. De terugkeer naar de normaliteit in het noorden en het oosten van het land, na het beëindigen van het conflict zes jaar geleden, alsmede het aanpakken van de diepere oorzaken van dat conflict, en het bewerkstelligen van verantwoordingsplicht en verzoening, zijn onverminderd grote uitdagingen.

Het ngo-secretariaat, dat eerder onder het ministerie van Defensie viel, is nu verbonden aan het ministerie van Sociale Dialoog. Ondanks de grote politieke bereidheid dienen de aanvankelijk geplande hervormingen en de aanbevelingen van het adviescomité van maatschappelijke organisaties nog te worden uitgevoerd, waardoor de registratie van deze organisaties vooralsnog een complex en tijdrovend proces blijft.

De EU zette haar steun aan het maatschappelijk middenveld in Sri Lanka voort via het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) en de begroting voor maatschappelijke organisaties en lokale overheden (civil society organisations-local authorities - CSO-LA). Deze projecten zijn vooral gericht op het versterken van de positie van vrouwen, met name door het verstrekken van steun voor levensonderhoud, het bevorderen van politiek leiderschap, het voorkomen van seksueel geweld en begeleiding van trauma's en andere psychische aandoeningen ten gevolge van het conflict en andere vormen van structureel geweld, alsmede op het versterken van de grondrechten en het bevorderen van conflictgevoelige verslaggeving en verzoening.

Uit de begroting voor CSO-LA werden 17 projecten gefinancierd. Deze projecten zijn vooral gericht op het versterken van de rol van maatschappelijke organisaties bij het vergroten van de economische weerbaarheid van gemeenschappen, het bevorderen van samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties met het oog op een betere sociale dienstverlening, het vergroten van de bijdrage van maatschappelijke organisaties aan het verbeteren van sociaal-economische mogelijkheden en van de levensstandaard van door de oorlog getroffen gemeenschappen in het noorden en oosten van Sri Lanka, het tot stand brengen van een inclusief maatschappelijk middenveld en van governance met het oog op duurzame groei, het ondersteunen van maatschappelijke organisaties en plaatselijke overheden bij het integreren van kinderen met een handicap in de Sri Lankaanse samenleving, en het waarborgen van een significante participatie van plantagegemeenschappen in democratie en bestuur.

Thailand

De staat van beleg, die sinds 20 mei 2014 in heel het land gold, werd op 1 april 2015 ingetrokken. De staat van beleg werd vervangen door Bevel nr. 3/2015 van de Nationale Raad voor vrede en orde, uitgevaardigd op grond van artikel 44 van de voorlopige grondwet. Het bevel kende de autoriteiten in feite dezelfde bevoegdheden toe als tijdens de staat van beleg, en op 2 april verklaarde de woordvoerder van de HV/VV dat deze maatregel Thailand niet dichter bij een democratisch en verantwoordelijk bestuur heeft gebracht.

Sinds de staatsgreep van mei 2014 zijn de militaire autoriteiten overgegaan tot de opsluiting - gewoonlijk voor maximaal zeven dagen - van meer dan 1 255 politici, activisten, journalisten en mensen die de bevelen van de Nationale Raad voor vrede en orde niet zouden hebben nageleefd, de afgezette regering zouden hebben gesteund, de monarchie niet zouden hebben geëerbiedigd of bij betogingen en acties tegen de staatsgreep betrokken zouden zijn geweest. Met name het feit dat militaire rechtbanken burgers berechten baart zorgen. Burgers staan terecht voor militaire rechtbanken voor aanklachten zoals terrorisme, maar ook voor niet-gewelddadige misdrijven zoals majesteitsschennis. Op 30 november 2015 waren al ten minste 1 629 burgers berecht voor militaire rechtbanken over het hele land.

In september wees de minister van Justitie een legerkazerne aan als detentiecentrum voor mensen die verdacht worden van misdrijven tegen de nationale veiligheid. Het gebruik van legerkazernes maakt civiel toezicht onmogelijk en belemmert de toegang van families en advocaten. Sinds september zijn er twee gedetineerden overleden.

De militaire autoriteiten maken er een topprioriteit van om personen te vervolgen wegens handelingen die volgens artikel 112 van het strafwetboek majesteitsschennis behelzen. Sinds de staatsgreep zijn ten minste 53 personen wegens majesteitsschennis aangeklaagd. De militaire rechtbanken hebben stelselmatig zwaardere straffen opgelegd dan de civiele rechtbanken, waaronder een gevangenisstraf van 60 jaar, de zwaarste ooit.

De militaire autoriteiten hebben herhaaldelijk openbare debatten over de politieke situatie en de mensenrechten, en het uiten van afwijkende politieke meningen, verboden of gedwarsboemd, omdat daarmee de nationale veiligheid in het gedrang zou worden gebracht. De militaire autoriteiten hebben studenten, activisten, academici en anderen geïntimideerd door hen persoonlijk te bezoeken op hun woon- en/of werkplek, veelvuldig op te bellen of te bedreigen met gerechtelijke vervolging. Journalisten en politici zijn gedagvaard na kritiek op de militaire autoriteiten.

De Nationale Raad voor vrede en orde verbiedt politieke samenscholingen van meer dan vijf mensen. Betogers worden vaak berecht via militaire rechtbanken en kunnen tot twee jaar cel krijgen. Ten minste 80 mensen werden opgepakt voor organisatie van of deelname aan openbare samenscholingen. Dit maakt het ook onmogelijk politieke partijen om te vergaderen en hun grieven of hervormingsvoorstellen kenbaar te maken, of voor plaatselijke gemeenschappen om zich te organiseren en te betogen tegen projecten die hun rechten aantasten.

Ook andere mensenrechtenkwesties, die niet in verband staan met de staatsgreep, blijven aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid. In het verslag over mensenhandel van de VS, uitgebracht in juli 2015, behoorde Thailand nog steeds tot de “tier 3”-landen. Thailand telt ongeveer twee à drie miljoen migranten uit buurlanden. Tienduizenden van hen zijn het slachtoffer van mensenhandel.

Vooraf de rechten van migrerende werknemers, in het bijzonder de arbeidsrechten, worden heel frequent geschonden. In 2015 werden een aantal verslagen over zulke schendingen in de vis- en de schaal- en schelpdierenverwerkende industrie, het pluimveebedrijf en het toerisme gepubliceerd.

In het onrustige diepe zuiden neemt de regering nog altijd met geweld DNA en vingerafdrukken af van personen die worden verdacht van betrokkenheid bij het oproer in het diepe zuiden.

In de loop van 2015 onderhield de EU-delegatie nauwe contacten met mensenrechtenactivisten en betrof het bij haar inspanningen niet alleen EU-lidstaten maar ook gelijkgezinde landen. Met haar ruime scala van activiteiten heeft de EU-delegatie zichzelf duidelijk op de kaart gezet als vastberaden voorvechter van de mensenrechten, met een aanpak die op brede en expliciete waardering kan rekenen van de mensenrechtengemeenschap in Thailand. De EU heeft bij de Thaise autoriteiten het vóórkomen van dwangarbeid, kinderarbeid en andere onaanvaardbare vormen van werk op vissersvaartuigen in de Thaise visverwerkende industrie aan de orde gesteld, alsook het vóórkomen van mensenhandel, die wordt beschouwd als een gebied waarop dringend en vastberaden moet worden opgetreden. Tussen de EU en de Thaise autoriteiten is een dialoog aangegaan, naast de samenwerking met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) om de situatie aan te pakken.

De woordvoerder van de HV/VV gaf twee verklaringen uit. De eerste, op 2 april, betrof de vervanging van de staat van beleg door Bevel nr. 3/2015; de tweede, op 10 juli, betrof de deportatie door Thailand van ongeveer 100 leden van een etnisch-Turkse bevolkingsgroep. Het delegatiehoofd gaf, samen met de hoofden van de EU-missies in Thailand, drie verklaringen uit. De verklaring van 13 februari betrof detentie zonder justitieel toezicht en het gebruik van militaire rechtbanken; de verklaring van 30 juni betrof de arrestatie van 14 studenten op basis van aanklachten naar aanleiding van vreedzaam protest; en in de verklaring van 24 september werd de Thaise regering opgeroepen de vrijheid van meningsuiting en vergadering te eerbiedigen, en werd het belang van de rechtsstaat en de bescherming en bevordering van de mensenrechten ten behoeve van stabiliteit en vooruitgang onderstreept.

Op zeer regelmatige basis had de EU-delegatie bilaterale ontmoetingen met mensenrechten-activisten en ngo's, en was zij betrokken bij de waarneming van processen in verband met de mensenrechten. Daarnaast organiseerde de EU-delegatie bezoeken ter plaatse aan kwetsbare gemeenschappen, en ontmoetingen met mensenrechtenactivisten voor EU-lidstaten en gelijkgezinde landen. De delegatie nam ook journalisten mee op projectbezoeken om de buitenwereld beter bekend te maken met de steun die de EU verstrekt aan niet-gouvernementele actoren in Thailand.

In samenwerking met het Thaise ministerie van Justitie organiseerde de delegatie een publiek en in het oog springend evenement voor zowel de Werelddag tegen de doodstraf als de Internationale Dag van de mensenrechten.

Oost-Timor

De EU bleef steun verlenen voor de inspanningen van Oost-Timor om een vreedzame samenleving op te bouwen en zijn jonge democratie te consolideren. Na de vorming van de zesde constitutionele regering in februari 2015 bleef de EU contacten onderhouden met de regering via beleidsdialoog en politieke topontmoetingen. Beslist werd echter de derde versterkte politieke dialoog krachtens artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou, die aanvankelijk gepland was voor het najaar van 2015, uit te stellen tot het jaar nadien. In dit verband bleef de EU nauw toezien op de toezeggingen van Oost-Timor op gebieden als de mensenrechten, de rechtsstaat, governance en corruptiebestrijding, die bij de jongste politieke dialoog in 2014 met het land werden overeengekomen.

De EU-delegatie overlegt veelvuldig met lidstaten die actief zijn in Oost-Timor en met VN-organisaties ter ondersteuning van de mensenrechten en ter consolidering van de democratie, met name via programma's voor goed bestuur die gericht zijn op capaciteitsopbouw in het nationale parlement en op versterking van de rechterlijke macht. Er werd ook bijstand verleend voor de instelling van een auditraad en van maatregelen tegen corruptie, witwaspraktijken, georganiseerde misdaad en drugsmokkel. Een aantal ngo's krijgen steun om de toegang tot justitie te verbeteren, de betrokkenheid van burgers bij het uitstippelen en controleren van beleid inzake land en huisvesting te waarborgen, en de steun- en beschermingsmechanismen voor kinderen en vrouwen die te maken hebben met huiselijk geweld te versterken.

Binnen het strategisch kader van de EU en het EU-actieplan inzake mensenrechten en democratie maakte Oost-Timor deel uit van het proefproject van de tweede generatie betreffende democratische ondersteuning. In 2015 werd een uitgebreid democratisch profiel afgerond om strategische prioriteiten in kaart te brengen; dit zal dienen als basis voor een actieplan inzake democratie dat strookt met het nationaal indicatief programma.

Vietnam

Ondanks verdere economische groei en betere sociaal-economische omstandigheden voor werden de burgerrechten en politieke rechten in Vietnam in 2015 nog altijd geschonden. De eerbiediging en bevordering van de democratische beginselen en de mensenrechten en grondrechten vormen een essentieel onderdeel van de in juni 2012 ondertekende partnerschaps- en samenwerkings-overeenkomst tussen de EU en Vietnam. De belangrijkste zorgpunten van de EU zijn de politieke en burgerrechten, met name de vrijheid van meningsuiting en vergadering, mediavrijheid, de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, en de toepassing van de doodstraf. Mensenrechten-activisten worden onverminderd geïntimideerd, lastiggevallen en gearresteerd, en krijgen vaak lange gevangenisstraffen, hoewel het aantal arrestaties in 2015 licht is afgenomen; het aantal gevallen van intimidatie is toegenomen.

Op 19 januari 2015 vond de vierde ronde van de versterkte mensenrechtendialoog plaats in Brussel. In maart 2015 bekrachtigde Vietnam het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Het jaar werd afgerond met de vijfde ronde van de versterkte mensenrechtendialoog op 15 december, waarbij met name duidelijk werd dat de EU mogelijk steun zou kunnen verlenen voor juridische hervormingen in verband met de mensenrechten en voor het actieplan ter uitvoering van het Anti-Martelverdrag.

In beide mensenrechtendialogen, en via openbare verklaringen en stille diplomatie, drong de EU er bij de regering op aan de beperkingen op de vrijheid van meningsuiting en van de media weg te nemen, en verzocht zij om gevangenen te mogen bezoeken en processen te mogen waarnemen. Ook drong zij aan op vrijlating, om humanitaire redenen, van een aantal gedetineerde activisten die in slechte gezondheid verkeerden. De EU drukte herhaaldelijk haar bezorgdheid uit over de pesterijen tegen en de arrestatie en bestraffing van een aantal advocaten, activisten en bloggers, veelal op grond van de bepalingen inzake nationale veiligheid in het Wetboek van Strafrecht, en drong opnieuw aan op de vrijlating van alle gedetineerde mensenrechtenactivisten in het land.

Na de aanval op drie mensenrechtenactivisten begin december stuurde de EU een nota-verbaal naar de autoriteiten waarin zij om opheldering en vervolging van de daders verzocht. De arrestatie van advocaat Nguyen Van Dai (één van de aangevallen personen) op 16 december leidde tot een scherpe reactie van de EU, met onder meer een verklaring van de woordvoerder van de HV/V op 18 december.

De politiek waarbij de EU en gelijkgezinde landen Vietnam trachten te bewegen tot het afschaffen van de doodstraf, werpt geleidelijk vruchten af, aangezien het aantal misdrijven waarop de doodstraf staat verder is teruggebracht in de in november aangenomen herziene strafwet. Toch staan de controversiële bepalingen inzake nationale veiligheid nog altijd in de herziene wet en zijn zij in sommige gevallen zelfs verderstrekkend geworden. Wel toont het versterken van de rechten van gedetineerden in de nieuwe wetten inzake detentie en strafvordering aan dat gehoor is gegeven aan de oproep van de EU om de wetgeving in overeenstemming te brengen met internationale mensenrechtennormen.

Op 12 mei hield de Europese Commissie (DG Handel) een rondetafelconferentie waarbij vertegenwoordigers van de Europese instellingen en van verschillende niet-gouvernementele en internationale organisaties van gedachten wisselden met bevoegde EU-actoren over handel, duurzame ontwikkeling en mensenrechten in de betrekkingen tussen de EU en Vietnam.

Het Europees Parlement nam op 17 december een resolutie aan over "het ontwerp van besluit van de Raad betreffende de sluiting, namens de Europese Unie, van de kaderovereenkomst inzake een breed partnerschap en samenwerking tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en de Socialistische Republiek Vietnam, anderzijds", waarin een aantal zorgpunten in verband met de mensenrechten werden aangekaart.

De EU zat ook regelmatig samen met mensenrechtenactivisten en organisaties van het maatschappelijk middenveld. Zij volgde ook de ontwikkelingen met betrekking tot de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, die nog altijd geen verworvenheid is. Helaas willigden de autoriteiten in 2015 geen verzoeken in om personen wier toestand zorgwekkend is, in de gevangenis te mogen bezoeken. De EU had eveneens ontmoetingen met het ministerie van Openbare Veiligheid, waarbij zij haar bezorgdheid uitsprak over de intimidatie en het geweld tegen mensenrechtenactivisten.

In aansluiting op de universele periodieke doorlichting van 2014 presenteerde Vietnam in augustus 2015 een ontwerpactieplan inzake de universele periodieke doorlichting, dat een routekaart bevatte voor de uitvoering van de 182 aanvaarde aanbevelingen (op een totaal van 227). De EU speelde een actieve rol in het proces van de universele periodieke doorlichting en de follow-up daarvan, en ondersteunde Vietnam bij de uitvoering van de routekaart. De EU spoorde Vietnam er onverminderd toe aan te blijven samenwerken met de speciale procedures van de VN-Mensenrechtenraad, en tijdens de vijfde mensenrechtendialoog maakte Vietnam ook bekend van plan te zijn de speciale rapporteur van de VN voor het recht op voedsel uit te nodigen in 2016. Nog op multilateraal gebied schaarde Vietnam zich achter de resolutie van de Mensenrechtenraad over seksuele gerichtheid.

Ter gelegenheid van het bezoek van premier Dung aan Brussel werd de financieringsovereenkomst voor een nieuw programma in de justitiële sector ten belope van 14 miljoen EUR ondertekend. Het voornaamste doel van dat programma bestaat erin de toegang tot de rechter voor de Vietnamese bevolking te verbeteren, met het accent op de meest kwetsbare groepen (vrouwen, kinderen en etnische minderheden). Het programma zal ondersteuning bieden aan het ministerie van Justitie om zijn hervormingsplannen voor de sector uit te voeren, en aan maatschappelijke organisaties om een grotere rol te spelen in het verbeteren van de toegang van de armen tot de rechter.

Uit het EIDHR werd steun verleend aan acht projecten op zeer uiteenlopende terreinen, waaronder LHBTI-kwesties, etnische minderheden (met het accent op vrouwenrechten, kinderrechten en landrechten), godsdienstvrijheid, en de rechten van werknemers en arbeidsverhoudingen. In het kader van de toewijzing voor niet-statelijke actoren zetten elf projecten sterk in op een vergroting van de capaciteit van maatschappelijke organisaties (op gebieden zoals gezondheidszorg, plattelandsgemeenschappen, duurzame landbouw, vrouwelijke migrerende werknemers en lokaal bestuur). In het kader van de faciliteit voor de strategische dialoog steunde de EU ook activiteiten op het gebied van corruptiebestrijding, rechten van leden van etnische minderheden, vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, governance en migratie.

VIII. Oceanië

Australië

De universele periodieke doorlichting van Australië vond plaats op 9 november 2015. Australië ontving in totaal 290 aanbevelingen. Australië werd onder meer geprezen om het feit dat het een voltijdse mensenrechtencommissaris heeft aangesteld, inspanningen levert voor meer gendergelijkheid, en de gehandicaptenrechten handhaaft. Tegelijkertijd spoorden veel delegaties Australië ertoe aan zijn detentie- en asielbeleid te herzien, de kloof tussen autochtone en niet-autochtone bevolkingsgroepen te dichten en een aantal essentiële internationale mensenrechteninstrumenten, waaronder het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering te bekrachtigen. Geweld tegen vrouwen blijft een probleem: de Australische regering kondigde bijkomende maatregelen aan om een vangnet te creëren voor vrouwen en kinderen die een groot risico lopen.

Via dialogen (over veiligheid, terrorismebestrijding en migratie) werkt de EU met Australië samen rond kwesties in verband met migratie, deradicalisering en terrorisme.

De in maart 2015 geparafeerde kaderovereenkomst EU-Australië zal mogelijkheden scheppen om de dialoog en de samenwerking inzake mensenrechtenkwesties verder te versterken. In 2015 besloten de EU en Australië op regelmatige basis formeel te vergaderen over internationale mensenrechtenkwesties.

Fiji

Op 17 september 2014 hield Fiji zijn eerste democratische verkiezingen sinds de militaire staatsgreep van 2006. In aansluiting daarop zette de EU de maatregelen uit hoofde van artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou stop, en hervatte zij in 2015 de ontwikkelingssamenwerking met Fiji. In de loop van het jaar ging de EU voort met het ondersteunen van het herstel van de democratie in Fiji door bijstand te verlenen aan het nieuwe parlement.

Op 15 juni 2015 werd in Suva de eerste politieke dialoog op hoog niveau krachtens artikel 8 van de ACS-EU-partnerschapsovereenkomst gehouden sinds het herstel van de democratie in Fiji. Daarbij werd gedebatteerd over mensenrechtenkwesties. De bijeenkomst werd namens Fiji voorgezeten door premier Josaia Voreqe Bainimarama, en namens HV/VV Mogherini door Edgars Rinkēvičs, minister van Buitenlandse Zaken van Letland.

Eind oktober 2014 onderging Fiji zijn tweede universele periodieke doorlichting voor de Mensenrechtenraad in Genève. Het eindrapport van de werkgroep werd in maart 2015 gepubliceerd. Van de in totaal 138 aanbevelingen aanvaardde Fiji er 112. Fiji liet de Raad weten dat het al bezig is met de uitvoering van 12 van die aanbevelingen.

Fiji is partij bij een aantal internationale mensenrechtenverdragen. Het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten heeft het land echter nog niet ondertekend, hoewel het de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting in dit verband aanvaardde. In maart 2015 keurde het parlement de ratificatie goed van het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing, maar de ratificatie is nog niet voltooid.

In de loop van het jaar bleef de IAO toezien op de vorderingen van Fiji met het aanpassen van zijn wetgeving aan de belangrijke IAO-verdragen 87 en 88. Met het gewijzigde besluit over de arbeidsrelatie van 2015 werd het besluit inzake arbeid in de essentiële nationale industrieën ingetrokken; de overige tekortkomingen zullen begin 2016 door de tripartiete missie van de IAO worden onderzocht.

Wat de eerdere aantijgingen over marteling en mishandeling van verdachten en gevangenen door de ordediensten van Fiji betreft, vielen uiteenlopende ontwikkelingen waar te nemen. Politie-commissaris Groenewald trof kordate maatregelen om het onderzoek vooruit te helpen, maar nam in november 2015 ontslag omdat er volgens hem sprake was van inmenging door de militaire autoriteiten. Met betrekking tot processen over gevallen van foltering dienen wezenlijke vorderingen te worden gemaakt om duidelijk aan te geven dat er in een democratische samenleving geen plaats is voor een cultuur van straffeloosheid.

De opnieuw ingestelde mensenrechten- en antidiscriminatiecommissie zette haar werkzaamheden voort op grond van een restrictief besluit uit 2009. De benoeming van de nieuwe commissieleden in het voorjaar van 2015 betekende een stap in de richting van een betere naleving van de mensenrechten in Fiji. De mensenrechten- en antidiscriminatiecommissie kreeg in 2015 bijna 300 klachten binnen over de toegang tot diensten als elektriciteit en water, geweld tegen vrouwen, de klimaatverandering en mogelijke agressie en foltering door politieagenten en gevangenvaarders.

De regering zet momenteel in op een reeks bewustmakingscampagnes over geweld tegen vrouwen en kinderen. Volgens een rapport van de VN heeft 64 % van de vrouwen in Fiji in hun leven al te maken gekregen met een vorm van geweld (een hoog percentage, maar toch een van de laagste in de Zuidelijke Stille Oceaan). Ook verklaarde ongeveer 15 % van de vrouwen tijdens hun zwangerschap mishandeld te zijn. In juni 2015 hield de Europese Commissaris voor Internationale Samenwerking en Ontwikkeling Neven Mimica in Suva een specifieke bijeenkomst over genderkwesties met vijf ngo's, waarmee het belang van overleg en dialoog met het maatschappelijk middenveld voor de EU werd onderstreept.

Fiji organiseerde van juni tot en met augustus 2015 de "Free & Equal-campagne" van de VN voor de Stille Oceaan. De campagne was gericht tegen homofobie, transfobie en discriminatie tegen de LHBTI-gemeenschap.

Ook in 2015 verleende de EU steun aan maatschappelijk organisaties, en begon zij met de uitvoering van de routekaart van Fiji voor dialoog met het middenveld. In het kader van de voorbereiding van de programma's van Fiji voor het elfde EOF op het gebied van justitie en landbouw werd overleg gepleegd met maatschappelijke organisaties. In beide sectoren zullen maatschappelijke organisaties deelnemen aan een periodieke dialoog en aan de uitvoering van specifieke werkzaamheden. Voorts werkte het door de EU gefinancierde initiatief ter versterking van de burgerparticipatie in Fiji met ruim 40 maatschappelijke organisaties en buurtgroepen samen om te pleiten voor en in te zetten op burgerparticipatie rond belangrijke kwesties zoals verantwoordingsplicht en mensenrechten, transformerend leiderschap, eerlijke dienstverlening, non-discriminatie, besluitvorming en coalitievorming.

Tegen eind 2015 was 2,4 miljoen EUR (uit de toewijzingen uit het EIDHR en het instrument voor niet-statelijke actoren) uitgetrokken voor zes nieuwe projecten ter consolidering van de participatieve democratie, met name om door een inclusieve beleidsvoering en het scheppen van een klimaat dat maatschappelijke organisaties de kans biedt met overheidsinstanties samen te werken, te komen tot beter bestuur en een grotere verantwoordingsplicht, en om de rol van maatschappelijke organisaties bij de bevordering van democratie en duurzame ontwikkeling te ondersteunen door hun toezichttaken (monitoring en rapportage) in het kader van de hiermee verband houdende nationale processen te versterken.

Kleine eilandstaten in de Stille Oceaan - Kiribati, Republiek der Marshalleilanden, Federale Staten van Micronesia, Nauru, Palau, Tuvalu en Samoa

Vier landen werden in 2015 geëvalueerd in het kader van de universele periodieke doorlichting: de Republiek der Marshalleilanden, Kiribati en de Federale Staten van Micronesia en Nauru. Samoa en Palau komen in 2016 aan de beurt.

In maart 2015 bekrachtigde de Republiek der Marshall-eilanden het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. In oktober 2015 bekrachtigden Kiribati en de Federale Staten van Micronesia het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten. Toch blijft het percentage geratificeerde verdragen in het gebied van de Stille Oceaan het laagst, vooral wegens capaciteitsbeperkingen. Voorts kennen de eilandstaten in de Stille Oceaan traditioneel problemen op het gebied van verdragsrapportage. Om deze kwesties aan te pakken, ondersteunt de EU het secretariaat van het Pacific Islands Forum bij het verbeteren van de bekrachtiging en toepassing door de eilanden in de Stille Oceaan van internationale mensenrechtenverdragen, dit via een regionaal project met een begroting van 1 miljoen EUR.

Met uitzondering van Samoa en Fiji beschikt geen van de eilandstaten in de Stille Oceaan over mensenrechteninstellingen, wat een hinderpaal vormt voor de nationale bescherming van de mensenrechten in het gebied. In 2015 publiceerde het Bureau van de ombudsman in Samoa voor het eerst een verslag over de mensenrechtensituatie in het land. In het verslag werd erkend dat er betere waarborgen nodig zijn inzake gelijkheid en eerbiediging van de rechten van vrouwen, kinderen, gehandicapten en gevangenen.

Geweld tegen vrouwen en kinderen blijft een groot probleem in de Stille Oceaan. De landen dienen vaart te zetten achter de uitvoering van hun nationale strategieën en de handhaving van wetgeving inzake huiselijk geweld.

De situatie van asielzoekers en vluchtelingen in Nauru is nog altijd zorgwekkend. Het subcomité van de Verenigde Naties inzake de voorkoming van folteringen bracht in 2015 een bezoek aan Nauru en riep de autoriteiten op een onafhankelijk toezichtorgaan op te richten om ervoor te zorgen dat het land voldoet aan zijn verplichting om gedetineerden te behandelen in overeenstemming met het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing.

De mensenrechtensituatie in Nauru baarde zorgen. Begin mei 2015 nam de regering van Nauru maatregelen om het internet en de sociale media, waaronder Facebook, aan banden te leggen. Voorts bracht de regering wijzigingen aan in het strafwetboek, waardoor uitspraken die "emotionele spanning" zouden veroorzaken en "de openbare orde dreigen te verstoren" nu als een misdrijf worden beschouwd waarop een gevangenisstraf van zeven jaar staat. Op de wijzigingen is veel kritiek gekomen van internationale media, die hierin een poging zagen om de vrijheid van meningsuiting te beknotten. Daarnaast loopt tegen verschillende parlementsleden van de oppositie een rechtszaak. Volgens hun advocaten hebben zij geen vrije toegang tot het land. De EU-delegatie was van nabij getuige van de verslechtering van de politieke en de mensenrechtensituatie in Nauru en gaf daarom in juni 2015 een verklaring uit. Er werden meerdere missies naar Nauru ondernomen om de situatie ter plaatse te beoordelen.

De klimaatverandering blijft een van de grootste uitdagingen voor de eilandstaten in de Stille Oceaan: het fenomeen heeft gevolgen op het gebied van mensenrechten, geweld en discriminatie jegens vrouwen, toegang tot de gezondheidszorg en de hoge schooluitval. In 2015 werd Tuvalu getroffen door de tropische wervelstorm Pam, en de Federale Staten van Micronesia door de tropische wervelstorm Maysak.

Vertegenwoordigers van Kiribati, Nauru en Tuvalu namen deel aan een workshop over onderzoek naar en bevordering van werken in het buitenland. De workshop werd gefinancierd door de Europese Unie, via het Pacific Climate Change and Migration-project.

In de dialoog met de betrokken landen en met behulp van verscheidene financiële instrumenten beijvert de EU zich voor mensenrechten, gendergelijkheid en een grotere participatie van vrouwen in de besluitvorming. Ter gelegenheid van de lancering van de Free & Equal-campagne van de VN, in juli 2015 in Suva, namen vertegenwoordigers van de LHBTI-gemeenschap van de eilandstaten in de Stille Oceaan op uitnodiging van de EU-delegatie voor de Stille Oceaan aan twee workshops deel. De workshops dienden het bewustzijn rond toezichtmechanismen inzake mensenrechten te vergroten, met het accent op agressie tegen mensen op grond van seksuele gerichtheid, genderidentiteit en -expressie of interseksualiteit.

Via bilaterale bijeenkomsten op diverse niveaus werd ingezet op eerbiediging van de mensenrechten en gendergelijkheid in de regio van de Stille Oceaan. In Nauru, Palau, de Republiek der Marshall-eilanden, de Federale Staten van Micronesia en Kiribati vonden politieke dialogen op lokaal niveau plaats. In september besprak de Europese commissaris voor Internationale Samenwerking en Ontwikkeling, Neven Mimica, tijdens de 46e top van het Pacific Islands Forum een aantal mensenrechtenkwesties met leiders uit de regio. De EU ondersteunt het secretariaat van het Pacific Islands Forum bij het verbeteren van de bekrachtiging en toepassing door de eilanden in de Stille Zuidzee van internationale mensenrechtenverdragen, dit via een regionaal project met een begroting van 1 miljoen EUR.

De EU-delegatie zette stappen en deed aan voorlichting om de eilandstaten in de Stille Oceaan te overtuigen op VN-niveau hun steun te verlenen aan de EU-initiatieven en -prioriteiten op het gebied van mensenrechten. In oktober 2015 gaf de delegatie persberichten uit waarin zij haar tevredenheid uitsprak over de bekrachtiging door Kiribati en de Federale Staten van Micronesia van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten.

Nieuw-Zeeland

In aansluiting op de aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting in 2014 nam de regering van Nieuw-Zeeland wetgeving aan ter voorkoming van foltering en mishandeling (met name de wet inzake kwetsbare kinderen) en cyberpesten (wet schadelijke digitale communicatie). De Nieuw-Zeelandse regering erkent dat kinderarmoede, huiselijk geweld en genderkwesties (loonkloof tussen mannen en vrouwen, voorkomen van geweld tegen vrouwen) prioritair dienen te worden aangepakt. De Maori's blijven oververtegenwoordigd in de gevangenisstatistieken en in de statistieken voor zelfmoord bij jongeren.

De EU en Nieuw-Zeeland bleven regelmatig overleg over mensenrechten houden op internationale fora, ook op het niveau van de VN in New York en Genève. De EU en Nieuw-Zeeland hebben nauw samengewerkt binnen het kader van de VN-Veiligheidsraad.

In maart 2015 werd de partnerschapsovereenkomst tussen de EU en Nieuw-Zeeland inzake betrekkingen en samenwerking geparafeerd. De overeenkomst zal onder meer de gelegenheid bieden om de dialoog verder te intensiveren en de samenwerking rond mensenrechtenkwesties op te voeren.

Papoea-Nieuw-Guinea

Papoea-Nieuw-Guinea kent sinds zijn onafhankelijkheid in 1975 een democratische regeringsvorm. In 2015 vierde het land de 40e verjaardag van zijn onafhankelijkheid. Papoea-Nieuw-Guinea heeft zich het voorbije decennium ontwikkeld tot een laag-middeninkomensontwikkelingsland dat aanzienlijke economische groei kent en waar een ingrijpende maatschappelijke transformatie heeft plaatsgevonden. De rechterlijke macht en de pers van Papoea-Nieuw-Guinea zijn vrij en functioneren relatief goed. De situatie inzake governance, transparantie en mensenrechten schaden echter de reputatie van het land.

Algemeen erkend wordt dat gendergeweld een plaag blijft in de hele samenleving van Papoea-Nieuw-Guinea. Vooral het geweld tegen vrouwen en kinderen en de folteringen en moorden in verband met tovenarij baren zorgen. Het aantal gevallen van verkrachting en huiselijk geweld behoort tot de hoogste ter wereld. Om het probleem aan te pakken, heeft de regering beleidsmaatregelen getroffen, zoals de wet op de gezinsbescherming van 2013 (waarvan de uitvoering voorlopig te wensen overlaat), en internationale ontwikkelingspartners verstrekken actief steun en financiering. Toch moet er nog veel gebeuren om afgelegen gebieden te bereiken en de gedragspatronen te veranderen.

Door wijzigingen in de strafwet in mei 2013 staat nu op een groter aantal misdrijven de doodstraf - onder meer op verraad, piraterij en gewelddadige pogingen tot piraterij. Dit is een zorgwekkende terugval op het gebied van de mensenrechten. In 2014 werd gedebatteerd over nieuwe terechtstellingsmethoden (elektrocutie, vuurpeloton, dodelijke injectie met zuurstofdeprivatie, dodelijke injectie met een verdovingsmiddel). De nationale uitvoerende raad heeft die in 2015 goedgekeurd. Het moratorium op de doodstraf is echter niet beëindigd: de laatste terechtstelling dateert van 1954. Positief is dat de premier onlangs in het openbaar verklaarde dat de wet mogelijk zal worden herzien. Het officiële standpunt blijft evenwel ongewijzigd.

Betrouwbare data suggereren een hoge corruptie (145e plaats op de Corruption Perception Index 2014, op 177 landen), ontbreken van een juridisch kader en mechanismen inzake verantwoordingsplicht en toezicht (141e plaats in het Doing Business-verslag 2015, op 189 landen), onvoldoende en inefficiënte dienstverlening (158e plaats op de Human Development Index, op 186 landen), en niet-nakoming van de millenniumdoelen. Corruptie wordt beschouwd als een endemisch en landelijk fenomeen. De regering erkent het probleem en heeft een aantal goede maatregelen genomen om het aan te pakken.

In juli 2015 keurde de nationale uitvoerende raad het staatsinvesteringsfonds van Papoea-Nieuw Guinea goed, dat een verantwoorde besteding van de mijnbouw- en olie-inkomsten moet waarborgen. Het initiatief wordt als veelbelovend beschouwd als onderdeel van het streven om de olie- en delfstoffenopbrengsten opzij te zetten met het oog op de volgende generaties en de macro-economische stabiliteit. De belastinginkomsten en de winsten uit mijnbouw en olie zullen naar verwachting vanaf het eerste kwartaal van 2016 in het nieuwe staatsinvesteringsfonds worden opgenomen. Over de beheersstructuur en de werking van het staatsinvesteringsfonds blijven echter vragen bestaan.

De EU draagt actief bij aan de bestrijding van geweld tegen vrouwen via onderwijs, bewustmaking en wetgevings- en beleidsinitiatieven. In 2015 werd een nieuw project uit hoofde van het EIDHR vastgesteld: "Addressing Violence Against Women in Papua New Guinea" (277 999 EUR), uitgevoerd door Voluntary Service Overseas in samenwerking met een lokale partner, Madang Country Women's Association Inc. Het project moet het bewustzijn rond de schadelijke impact van gendergeweld vergroten en de rechten van vrouwen en meisjes bevorderen. Het project biedt slachtoffers/overlevenden van gendergeweld ook parajuridisch(e) advies/begeleiding, doorverwijzingsmogelijkheden en re-integratie in de gemeenschap.

Binnen het EIDHR werden in 2014 twee projecten voortgezet. Het eerste is "Papua New Guinea Leadership against Gender-Based Violence" (278 000 EUR, van november 2014-november 2016). Het project, dat wordt uitgevoerd door World Vision, heeft tot doel de rechten van vrouwen in Papoea-Nieuw-Guinea te handhaven en is gericht op leiders en beleidsmakers aan de top van regering, kerk, gemeenschappen en maatschappelijke organisaties. Het tweede project gaat over "Supporting Human Rights and their defenders where they are most at risk" (1 080 000 EUR). In december 2014 werd aan het Child Fund Papua New Guinea een subsidie toegekend voor een periode van 36 maanden. Het project heeft tot doel de positie van overlevenden en mensenrechten-activisten te versterken.

Via het project "Open Parliament" (288 000 EUR) heeft de EU de voorbije twee jaar ingezet op een innoverende aanpak ter bevordering van democratie en governance. Het project, uitgevoerd door Transparency International, moet het kabinet van de parlementsvoorzitter en het nationale parlement van Papoea-Nieuw-Guinea ondersteunen bij het ontwikkelen van de gegevensbank, de website en de sms-link van het parlement, en zo voor meer interactie tussen het parlement en de burgers zorgen. In december 2015 liep de EU-financiering af. Tijdens een ceremonie op 15 december 2015 overhandigde het uitvoerend agentschap, Transparency International, het project officieel aan het nationale parlement. Het kabinet van de voorzitter en het nationale parlement zullen het project blijven ondersteunen en toepassen met behulp van andere financieringsbronnen.

Tot slot is de EU ook actief betrokken bij het effectiever maken van de Europese publieks-diplomatie via dialoog en uitwisseling. In Papoea-Nieuw-Guinea doet de EU demarches inzake mensenrechten, en knoopt zij via een voortdurende dialoog nauwe contacten aan met autoriteiten en relevante partners. Elk samenwerkingsproject dat de delegatie leidt, schenkt ook aandacht aan de beleidsintegratie van governance-, mensenrechten- en genderkwesties.

Salomonseilanden

De politieke instabiliteit op de Salomonseilanden houdt aan. De oppositie diende in oktober 2015 een nieuwe motie van wantrouwen in na berichten over verduistering van gelden door de premier. De motie werd ingetrokken na een ingrijpende herschikking van de ministerposten. Gelet op de broosheid van het systeem en de heersende belangen kan worden verwacht dat de instabiliteit aanhoudt, wat de regering ertoe zou kunnen aanzetten het electoraal en politiek stelsel te hervormen.

De betrokkenheid en de participatie van vrouwen in de politiek blijven zeer laag. Op grond van het besluit inzake de integriteit van politieke partijen, dat werd opgesteld met door de EU ondersteunde technische bijstand, dient de kandidatenlijst van geregistreerde politieke partijen voor ten minste 10% uit vrouwen te bestaan. Samen met andere donoren verleent de EU steun voor verdere hervormingen van de kieswet en de wet op de integriteit van politieke partijen, teneinde bestaande pijnpunten, met name met betrekking tot gendermainstreaming, weg te werken. Volgens recente verklaringen van de premier zal de invoering van tijdelijke bijzondere maatregelen naar verwachting een belangrijk onderdeel van die hervormingen uitmaken, al kan de politieke instabiliteit het succes ervan in de weg staan.

De EU-delegatie verleende bijstand voor de electorale en politieke hervormingen en bleef de strijd tegen genderongelijkheid, met aandacht voor gendergeweld en emancipatie van vrouwen, en tegen kindermishandeling ondersteunen. De programmering van het elfde EOF, dat loopt tot 2020, werd in 2015 afgerond.

Het land kent nog steeds veel huiselijk en gendergerelateerd geweld. De cijfers voor gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en kinderen (leeftijdscategorie 15-49) zijn onverminderd hoog (wordt geraamd op 64 % bij vrouwen met partner, 37 % bij vrouwen zonder partner). De rechterlijke macht treedt nu kordater op tegen dit probleem. De wet op de gezinsbescherming van 2014 had tot doel preventieve maatregelen in te voeren om een einde te maken aan gewelddadig gedrag tegen kwetsbare gezinsleden. Toch zijn de uitvoeringsregels nog steeds niet afgerond en wordt de wet dus nog niet gehandhaafd. De wet omvat zowel straf- als civielrechtelijke bepalingen: huiselijk geweld wordt als een misdrijf aangemerkt, en ter bescherming van slachtoffers wordt in civiele rechtsmiddelen voorzien.

De regering van de Salomonseilanden bekrachtigde het Verdrag inzake de rechten van het kind in 1995. De regering moet haar tweede en derde rapport over de uitvoering van het verdrag indienen. Er zijn wetten opgesteld inzake kinderrechten en kinderbescherming, maar deze zijn nog niet aangenomen. De wetten hebben tot doel geweldslachtoffers te beschermen en te ondersteunen, niet de daders te bestraffen. Het Wetboek van Strafrecht geeft een regeling voor veroordeelden voor geweld tegen kinderen.

De Salomonseilanden onderschreven in 2002 in het kader van het Cedaw zeven verplichtingen inzake mensenrechten, maar hebben het moeilijk met de nakoming van de daaruit voortvloeiende verslagleggingsplicht. Het land ontbeert ook een uitvoeringsstrategie. Het volgende rapport is gepland voor 2018. De Salomonseilanden hebben het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof ondertekend, maar nog niet geratificeerd.

In mei 2015 vond in het kader van de komende universele periodieke doorlichting nationaal overleg met overheidsfunctionarissen plaats. Ook met maatschappelijke organisaties en lokale autoriteiten werd overleg gepleegd. De eerste evaluatie vond plaats in 2011. Van de 115 aanbevelingen aanvaardde de regering er 112. De tweede cyclus voor de universele periodieke doorlichting zal op 25 januari 2016 in Genève worden voorgesteld.

Na de vijfde politieke dialoog, die in 2014 plaatsvond, volgt aan het eind van het eerste semester van 2016 de volgende dialoog. Deze zal opnieuw betrekking hebben op mensenrechtenkwesties.

De Salomonseilanden beschikken niet over een formeel instrument om de mensenrechten te beschermen en te verdedigen. De politie is vaak slecht opgeleid en weet weinig over mensenrechten en de wetgeving daarover, en het maatschappelijk middenveld, dat de waakhond van het beleid moet zijn, heeft op dit gebied weinig invloed en een beperkte capaciteit. In 2016 lanceert de EU een programma dat maatschappelijke organisaties meer capaciteit moet geven om deel te nemen aan beleidsdialoog en -monitoring en effectief op te komen voor inclusieve en duurzame groei.

De EU-delegatie zette haar dialogen met maatschappelijke organisaties over corruptie en met de ombudsman over mensenrechtenkwesties voort. Corruptie, met name bij hooggeplaatste politici, blijft een ernstig probleem. Voorts riep de EU op meer vorderingen te maken op het gebied van transparantie en verantwoordingsplicht inzake alle overheidsuitgaven, waaronder met name de "Constituency Development Funds", die een groot deel van de ontwikkelingsbegroting uitmaken.

In 2015 had een verslag van de waarheids- en verzoeningscommissie moeten worden gepresenteerd aan het parlement, maar dit is niet gebeurd en de aanbevelingen zijn ondanks de beloften van de regering niet opgevolgd.

In het kader van het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (EIDHR) deed de EU-delegatie in 2015 een oproep tot het indienen van voorstellen ter ondersteuning van initiatieven en acties voor de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, ook preventief door campagnes om kinderen voor te lichten over dergelijke fenomenen. Tot de doelstellingen van het project behoorden onder meer het bevorderen van het fysieke en/of mentale herstel en de maatschappelijke re-integratie van mishandelde kinderen en het helpen beëindigen van de straffeloosheid voor alle misdrijven in verband met seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen door de ouders voor de rechter te brengen en ervoor te zorgen dat bekend wordt welke de straffen op deze misdrijven staan. Ook bleef de EU-delegatie, samen met andere internationale organisaties en actoren, nauw toezien op de uitvoering van de door de EU gefinancierde projecten op het gebied van vrouwenrechten, geweld tegen vrouwen, en emancipatie en participatie van vrouwen.

Tonga

De laatste keer dat Tonga werd beoordeeld, was bij de universele periodieke doorlichting van 2013. Het land aanvaardde 66 aanbevelingen en verwierp er 22. Tot de verworpen aanbevelingen behoorden de afschaffing van de doodstraf, de toekenning van rechten aan LHBTI'ers, de bekrachtiging van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, de afschaffing van lijfstraffen en de bekrachtiging van het Cedaw. In januari 2013 verlengde Tonga een permanente uitnodiging voor speciale procedures van de VN, maar tot dusver zijn nog geen bezoeken in het kader speciale procedure van de VN aan het land gebracht.

In maart 2014 organiseerde de regering een overleg om de uitvoering van de resterende aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting te bespreken. In aansluiting op het overleg spande Tonga zich in voor de ontwikkeling van een gezamenlijk kerndocument en voor de instelling van een nationaal coördinatiecomité voor de mensenrechten. Het overleg werd gefinancierd door de EU.

Op 27 november 2014 hield Tonga zijn tweede democratische verkiezingen. Bij de eerste verkiezingen, in 2010, werden een aantal constitutionele hervormingen doorgevoerd, en voor het eerst werd een meerderheid van 17 zetels op 26 in het Tongaanse parlement toegewezen via algemeen stemrecht. De vertegenwoordigers van de adel kiezen hun eigen 9 parlementsleden. Het gebrek aan participatie van vrouwen in de Tongaanse politiek blijft een knelpunt. Geen van de 16 vrouwelijke kandidaten werd tot parlementslid verkozen, ondanks de nationale en internationale inspanningen in de loop van het jaar om vrouwelijke kandidaten te promoten.

In 2015 trad 'Akilisi Pohiva aan als eerste premier van Tonga uit het gewone volk. Hij beloofde plechtig zich sterk te zullen maken voor goed bestuur, corruptie te bestrijden, verkiezings-hervormingen op gang te brengen en de rechtsstaat en de bescherming van de mensenrechten te versterken. In 2015 kondigde de nieuwe regering van Tonga aan dat zij van plan is het Cedaw te bekrachtigen. Tegen deze aankondiging kwam veel verzet, met name van de adel en de katholieke kerk.

In 2015 organiseerde Tonga de eerste mensenrechtenconferentie ooit in het gebied van de Stille Oceaan die specifiek gewijd was aan seksuele gerichtheid en genderidentiteit. De conferentie had tot doel groepen uit de hele regio samen te brengen en activisten te informeren over het internationaal recht inzake mensenrechten, recente internationale ontwikkelingen en overeengekomen beginselen zoals de Jogjakarta-beginselen.

Naar aanleiding van de start van de Free & Equal-campagne van de VN, in juli 2015 in Suva, namen vertegenwoordigers van de Tongaanse LHBTI-gemeenschap op uitnodiging van de EU-delegatie voor de Stille Oceaan aan twee workshops deel. De workshops dienden het bewustzijn rond toezichtmechanismen inzake mensenrechten te vergroten, met het accent op agressie tegen mensen op grond van hun seksuele gerichtheid, genderidentiteit en -expressie of interseksualiteit.

De EU ondersteunt het secretariaat van het Pacific Islands Forum om de bekrachtiging en toepassing door de eilanden in de Stille Oceaan van internationale mensenrechtenverdragen sneller te laten verlopen, dit via een regionaal project met een begroting van 1 miljoen EUR. In het kader van dit project heeft het Regional Rights Resource Team van het Secretariaat van de Pacifische Gemeenschap een reeks activiteiten uitgevoerd met het oog op het ratificeren van het Cedaw en het wegwerken van de achterstand bij de rapportage over het Verdrag inzake de rechten van het kind in Tonga. Het project heeft via de Eenheid vrouwenzaken van het ministerie van Binnenlandse Zaken ook technische bijstand verleend voor de ontwikkeling van strategische plannen ter uitvoering van de wet op de gezinsbescherming (2014) en van het herziene genderbeleid, en een reeks informatie--sessies ingericht over de bescherming en de mogelijkheden tot genoegdoening die de nieuwe wet biedt. Daarnaast werd met Tonga in 2015 een nationaal indicatief programma onder het elfde EOF ondertekend, dat 0,6 miljoen EUR uittrekt voor maatschappelijke organisaties in het land. Er wordt nagedacht over bijkomende steun om de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij de beleidsdialoog en -monitoring te vergroten.

Vanuatu

Vanuatu heeft aanzienlijke vorderingen gemaakt met het bereiken van de doelstellingen van de landenstrategie voor de mensenrechten. Van de landen in de Stille Oceaan is Vanuatu het land dat het grootste aantal VN-verdragen geratificeerd heeft. De EU-delegatie wees op positieve ontwikkelingen zoals: de toetreding tot het Verdrag tegen foltering, het Statuut van Rome van het ICC, het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het Verdrag van de VN tegen corruptie; de maatregelen die zijn genomen om gendergelijkheid en de deelname van vrouwen aan gemeenteraden te bevorderen; de instelling van eenheden voor de bescherming van het gezin; het "No Drop"-beleid inzake seksuele misdrijven en huiselijk geweld; de vrije en eerlijke verkiezingen van 2012; en de benoeming in februari 2013 van een voorlopige nationale mensenrechten-commissie.

De bestaande juridische kaders in verband met VN-verdragen worden echter op veel punten niet goed uitgevoerd vanwege de beperkte capaciteit van veel overheidsinstellingen.

De rechterlijke macht is in grote mate onafhankelijk. Het hooggerechtshof wordt vaak gevraagd zich uit te spreken in geval van onenigheid tussen politieke partijen/politici, en het doet dit met een redelijk mate van onafhankelijkheid. Op 9 oktober 2015 bevond het hooggerechtshof van Vanuatu 14 parlementsleden, onder wie de parlementsvoorzitter, de vicepremier en vier ministers, krachtens de Penal Code Act schuldig aan omkoping en corruptie. De betrokkenen werden tot drie of vier jaar gevangenisstraf veroordeeld.

Vanuatu heeft met succes de tweede cyclus afgerond van de universele periodieke doorlichting van de Mensenrechtenraad, en ontwikkelt daarnaast een nationaal kader om de aanbevelingen te integreren in de regeringsplanning en in ontwikkelingsprogramma's. Die zijn bedoeld om de meest kwetsbaren - vrouwen, kinderen en gehandicapten - te beschermen. Vanuatu ging van start met het nationale plan ter uitvoering van de in juni 2014 aanvaarde aanbevelingen.

Vanuatu keurde de instelling van een nationaal mensenrechtencomité goed, en droeg het State Law Office op het benoemingsbesluit op te stellen. De belangrijkste taken van dit comité zijn het adviseren van de regering over internationale mensenrechtenverdragen; het adviseren van de regering over het al dan niet toetreden van Vanuatu tot een internationaal mensenrechtenverdrag; en het implementeren en toezien op de naleving door de regering van de internationale mensenrechtenverdragen die Vanuatu heeft bekrachtigd, om ervoor te zorgen dat de wetgeving en het beleid van de regering op het gebied van mensenrechten in overeenstemming zijn met haar internationale verplichtingen ter zake. Het nationale mensenrechtencomité telt acht leden. Deze vertegenwoordigen het kabinet van de premier, het ministerie van Justitie en Gemeenschapdiensten, het ministerie van Buitenlandse Zaken en Handel, het ministerie van Financiën en Economisch Beheer, het State Law Office, de rechtscommissie van Vanuatu, het maatschappelijk middenveld en de raad van stamhoofden (de Malvatumauri). Het comité werkt samen met bestaande mechanismen om de mensenrechten te bevorderen en de werkgroepen en subcomités op te richten die nodig zijn om zijn taak te volbrengen.

Vanuatu kampt nog met de naweeën van de ergste klimaatramp ooit in de Stille Oceaan. In maart 2015 vernielde de tropische wervelstorm Pam huizen en oogsten, en vervuilde zij de water-voorraden. Het herstel wordt nog bemoeilijkt door de extreme droogte ten gevolge van het El Niño-fenomeen op het einde van het jaar. Volgens het wekelijks verslag van het OCHA over de El Niño-toestand in de Stille Oceaan wordt in Vanuatu voedsel uitgedeeld aan 90 000 mensen, vooral in gebieden die nog herstellen van de doortocht van Pam.

Recente verslagen van de VN en internationale hulporganisaties stellen dat ongeveer 4 000 mensen een toevlucht hebben gevonden in 39 evacuatiecentra in Efate. In de hoofdstad Port Vila is zowat 90 % van de huizen ernstig beschadigd. Er bestaat bezorgdheid over de leefomstandigheden in de evacuatiecentra, die volgens de berichten enorm uiteenlopen. Er zouden ernstige problemen zijn inzake overbevolking, privacy en veiligheid. Er is een hoog risico op seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes, aangezien in de meeste centra de verlichting is uitgevallen.

Tijdens de derde versterkte politieke dialoog tussen de EU en Vanuatu, die plaatsvond op 30 oktober 2014 in Port Vila, bevestigde Vanuatu dat het vasthoudt aan de fundamentele waarden inzake mensenrechten, democratie, de rechtsstaat en goed bestuur. De EU toonde zich ingenomen met de toezegging van Vanuatu om vaart te zetten achter zijn mensenrechtenagenda, en prees Vanuatu om zijn goede voorbereiding op de tweede universele periodieke doorlichting. Wat de rechtsstaat betreft, werd vooral ingegaan op de toezegging van Vanuatu om een specifieke justitieel systeem voor minderjarigen in te stellen. De EU vertrouwt erop dat nog andere initiatieven worden genomen om het functioneren van de rechtbanken van Vanuatu te verbeteren en een vlot procesverloop te waarborgen. De EU spoorde Vanuatu aan zijn inspanningen voor de bevordering van gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en voor de bestrijding van gendergerelateerd en seksueel geweld en van geweld tegen kinderen voort te zetten. Vanuatu bevestigde opnieuw dat het de resolutie van de AVVN voor een moratorium op de doodstraf zal ondersteunen.

Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar de rol van de rechterlijke macht in de politieke crisis van dit jaar. Veertien parlementsleden, onder wie zes ministers, werden schuldig bevonden aan omkoperij/corruptie en vervolgens veroordeeld tot een gevangenisstraf. Het parlement werd op 25 november 2015 ontbonden door president Lonsdale, en er werden algemene verkiezingen uitgeschreven voor 22 januari 2016. De EU-delegatie op de Salomonseilanden zal samen met de aanwezige EU-lidstaten (Frankrijk en het VK) en met een aantal niet-EU-missies ter plaatse (met name van Australië en Nieuw-Zeeland) "diplomatiek controle" houden.

Ondanks de wet op de gezinsbescherming van 2008, die huiselijk geweld strafbaar stelde, mechanismen ter bescherming van vrouwen in rurale en afgelegen gebieden instelde en bepaalde dat het betalen van een bruidsschat niet langer ter verdediging aangevoerd kan worden in zaken over huiselijk geweld, is geweld tegen vrouwen en kinderen nog steeds een groot probleem in Vanuatu.

Het nationale actieplan voor rehabilitatie binnen de gemeenschap voor 2014-2024 zal twee jaar lang worden toegepast om de inspanningen inzake rehabilitatie binnen de gemeenschap in Vanuatu te ondersteunen. De evaluatie ervan is gepland voor 2016.

IX. Noord-, Zuid- en Midden-Amerika

Antigua en Barbuda

Voor de EU zijn de prioriteiten inzake mensenrechten in Antigua en Bermuda de rechten van vrouwen en kinderen, en met name de bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling; de bestrijding van discriminatie tegen LHBTI'ers; de erbarmelijke omstandigheden in de gevangenissen; en het buitensporig gebruik van geweld door rechtshandhavers. In 2015 bleef de EU aandringen op de afschaffing van de doodstraf, waarop momenteel de facto een moratorium rust. In het kader van het EIDHR werd een nieuwe oproep voor voorstellen ter bestrijding van huiselijk geweld uitgeschreven. In 2016 zal worden gestart met de uitvoering van een project ten behoeve van Antigua en andere landen in het oostelijk Caribisch gebied. Er werd ook aan publieksvoorlichting gedaan in het kader van de Derde Commissie van de AVVN, ook op ministerieel niveau.

Geweld tegen vrouwen, ook binnen het gezin, was ook in 2015 een probleem. De wet verbiedt en bestraft huiselijk geweld, maar sommige vrouwen aarzelen om te getuigen tegen de daders omdat ze bang zijn voor stigmatisering, vergelding of nog meer geweld. Ook kindermishandeling, in het bijzonder verwaarlozing en fysieke mishandeling, was nog een ernstig probleem. In de loop van het jaar werden ook een aantal publieke voorlichtingsactiviteiten rond melding en preventie voortgezet. Gerapporteerde gevallen werden behandeld door een familierechter om een snelle vervolging mogelijk te maken. Er is nog steeds geen specifieke wetgeving ter bescherming van de rechten van LHBTI'ers. Hoewel de wettelijke bepalingen ter zake niet rigoureus gehandhaafd worden, blijft consensuele seks tussen personen van hetzelfde geslacht illegaal. De leefomstandigheden in de gevangenissen, gekenmerkt door extreme overbevolking, zijn wellicht nog steeds de slechtste van het hele oostelijk Caribisch gebied. In juni 2015 zaten in de enige gevangenis, die berekend is op maximaal 150 gevangenen, in totaal 373 gevangenen - 358 mannen en 15 vrouwen.

In het najaar van 2015 werd als gevolg van het corruptieschandaal waarbij de vroegere ambassadeur van Antigua en Barbuda bij de Verenigde Naties, John Ashe, betrokken was, opgeroepen tot een hervorming van de wetten op de financiering van verkiezingscampagnes. Ook in 2015 was er veel te doen over onregelmatigheden op het gebied van migratie en over corruptiezaken. Veertien Syrische asielzoekers vroegen de status van vluchteling aan, nadat ze waren opgepakt en vervolgens vrijgesproken na ervan te zijn beschuldigd deel uit te maken van een smokkelbende. De vluchtelingen werden overgedragen aan de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen (UNHCR). Na dit voorval heeft de minister van Justitie migratie niet langer in zijn portefeuille.

Argentinië

De mensenrechtendoelstelling van de EU voor haar betrekkingen met Argentinië is om optimaal gebruik te maken van de beschikbare instrumenten voor bilaterale samenwerking (politieke dialoog en door de EU gefinancierde samenwerking) door deze zo efficiënt mogelijk toe te passen en op de lokale situatie te richten.

Als gevolg van de constitutionele hervorming van 1994 kregen de belangrijkste door Argentinië ondertekende internationale mensenrechtenverdragen constitutionele status. Er blijft echter een aantal problemen bestaan, in het bijzonder wat betreft gevangenisomstandigheden, geweld tegen vrouwen (en de gevolgen daarvan voor kinderen), mensenhandel en de rechten van leden van minderheden, met name inheemse gemeenschappen. Ondanks de gestage afname van armoede en werkloosheid de afgelopen jaren, blijven het aantal informele werknemers en de sociale ongelijkheid op zorgwekkend hoog en bestaat het gevaar dat zij door de huidige economische stagnatie verder toenemen.

Met de lopende EU-projecten worden problemen aangepakt zoals de bevordering van de rechten van hiv/aidslijders en hun toegang tot de rechter, de bestrijding van straffeloosheid en de rol van het maatschappelijk middenveld, de toegang tot de rechter voor kwetsbare groepen en de verdediging van de rechten van inheemse gemeenschappen in plattelandsgebieden. Daarnaast zijn reeds andere projecten geselecteerd met specifieke aandacht voor gendergeweld, institutioneel geweld, politiemethoden, detentiecentra en vrouwenrechten in plattelandsgebieden. De regelmatige mensenrechtendialoog tussen de EU en Argentinië zal naar verwacht begin 2016 plaatsvinden.

Het Gemenebest van de Bahama's

De mensenrechtenprioriteiten van de EU voor de Bahama's zijn de afschaffing van de doodstraf, betere omstandigheden in detentiecentra, de bevordering van vrouwenrechten en de bescherming van vrouwen tegen gendergeweld, alsmede de waarborging van de rechten van immigranten, in het bijzonder uit Haïti. De EU stelde deze prioriteiten aan de orde en zorgde voor de follow-up van de UPR via de regelmatige politieke dialoog die in oktober 2015 plaatsvond.

De regering van de Bahama's is voornemens om als een van haar prioriteiten bij de wettelijke hervormingen tot alle belangrijke mensenrechteninstrumenten toe te treden. In september 2015 ratificeerden de Bahama's het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en de Facultatieve Protocolen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten en inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie. In de loop van het jaar deed de regering van de Bahama's een - uiteindelijk vruchteloze - poging om in 2015 lid te worden van de VN-Mensenrechtenraad.

De autoriteiten van de Bahama's handhaven de doodstraf en beschouwen deze als een doeltreffend afschrikmiddel tegen misdaad. Er zit momenteel nog één persoon in de dodencel. De huidige wetgeving komt neer op een de facto moratorium op de doodstraf, aangezien het recht beroep in te stellen bij de UK Privy Council (adviesraad van de Britse koning(in)) de voltrekking van de doodstraf in de weg staat. De Bahama's behoren tot de landen met het grootste aantal gemelde verkrachtingen per hoofd van de bevolking, en gendergeweld lijkt er wijdverbreid. In 2015 zorgde de regering wel voor een voorlichtingsprogramma om dat probleem in het land in de schijnwerpers te zetten. De detentieomstandigheden zijn nog altijd zorgwekkend.

De Bahama's beschikken niet over een alomvattende evaluatie en een nationaal actieplan om mensenhandel doeltreffend te bestrijden, en volgens critici zou het restrictieve migratiebeleid van het land het criminaliseren en de versnelde uitzetting van mogelijke slachtoffers in de hand werken. Aan ongeveer 50 000 personen van Haïtiaanse afkomst, van wie een aanzienlijk aantal in de Bahama's is geboren en opgegroeid, wordt de Bahamaanse nationaliteit geweigerd. Naar aanleiding van een reeks invallen in het kader van het strengere migratiebeleid werden illegale migranten, onder wie kinderen, aangehouden en in hechtenis genomen. De reacties op deze feiten noopten de regering ertoe bredere toegang en meer transparantie te beloven en het lokale UNHCR-bureau een zekere mate van toegang tot de detentiecentra te verlenen.

In 2015 werd de organisatie van een referendum en een parlementaire stemming voor vier grondwetsamendementen inzake gendergelijkheid opnieuw uitgesteld. In verband met het UPR-voorstel voor de oprichting van een nationale instelling voor mensenrechten, bestudeerden de Bahama's de ervaringen van derde landen in 2015.

Barbados

De voornaamste uitdagingen zijn de afschaffing van de doodstraf, de bevordering van de rechten van vrouwen en kinderen, de bestrijding van huiselijk geweld en discriminatie op basis van seksuele gerichtheid en genderidentiteit, betere gevangenisomstandigheden en de verbetering van het justitiële systeem. Buitensporig politiegeweld en lijfstraffen blijven tevens belangrijke problemen. In haar contacten met autoriteiten stelde de EU-delegatie deze kwesties herhaaldelijk aan de orde. Op het gebied van mensenrechten werden in het kader van de derde Commissie van de AVVN formele demarches ondernomen.

De dialoog over de doodstraf gaat voort. De regering ondernam stappen om de wet inzake strafbare feiten tegen personen te wijzigen door de verplichte doodstraf voor moord af te schaffen. De ontwerpwetgeving werd op 27 januari 2015 bij het parlement ingediend, maar was op het einde van het jaar nog steeds in behandeling. In oktober 2015 zaten 13 mannen in de dodencel.

De politie meldde een daling van het aantal moorden die het gevolg zijn van huiselijk geweld. Volgens de autoriteiten was dat te danken aan de training van politieagenten op het gebied van huiselijk geweld en aan de interventie-eenheid van de politie voor gezinsconflicten, die in 2013 met EU-steun werd opgezet. Met betrekking tot de rechten van vrouwen, en mensenrechten in het algemeen, kondigden de autoriteiten aan dat begin 2016 een specifiek comité voor de mensenrechten zou worden ingesteld. Niettemin blijven geweld en misbruik ernstige problemen, voor zowel vrouwen als kinderen. Het bureau voor genderzaken noemde een gebrek aan specifieke informatie en ontoereikende mechanismen voor het verzamelen en beoordelen van gegevens over gevallen van huiselijk geweld als voornaamste belemmeringen voor de aanpak van gendergeweld. Voor de bestrijding van huiselijk geweld zal Barbados in het kader van het EIDHR-programma begin 2016 twee subsidiepakketten ontvangen. De raad voor kinderbescherming, die gevallen van kindermisbruik of kinderarbeid moet onderzoeken, kampt naar verluidt met een personeelstekort. Op openbare scholen worden nog steeds lijfstraffen toegepast. De minister van Binnenlandse Zaken van Barbados zei in november 2015 dat de voorgestelde nieuwe wet inzake jeugdrechtspraak (New Juvenile Justice Bill) een eind aan deze praktijk zal maken.

De civiele rechtspraak kampte met een ernstige achterstand. In oktober 2015 deed het Court of Justice van het Caribisch gebied een uitspraak in een zaak die 27 jaar geleden aanhangig was gemaakt, en kritiseerde het de rechterlijke macht van Barbados wegens trage rechtspraak. De homoseksuele gemeenschap is nog altijd het slachtoffer van intimidatie en stigmatisering. Toch wordt deze vorm van discriminatie door steeds meer personen in de media veroordeeld. In januari 2015 keurde het parlement de wet inzake amendementen betreffende het gevangeniswezen goed, waarbij het gebruik van lijfstraffen in gevangenissen wordt afgeschaft.

Belize

Met haar mensenrechtenprioriteiten voor Belize beoogde de EU onder meer de verkorting van de langdurige voorlopige hechtenis, de stopzetting van het gebruik van buitensporig geweld door de veiligheidstroepen, de bestrijding van huiselijk geweld en discriminatie van vrouwen, en de bestrijding van kindermisbruik. De EU bleef zich ook specifiek inzetten voor de bestrijding van mensenhandel en discriminatie op grond van seksuele gerichtheid. Hoewel Belize voor moord en militaire misdrijven de doodstraf handhaaft, wordt het beschouwd als een land waar de doodstraf de facto is afgeschaft.

De VN-Mensenrechtenraad ronde in 2013 zijn tweede UPR van Belize af en de EU spoorde het land in 2015 aan de in het kader daarvan geformuleerde aanbevelingen op te volgen. Opnieuw moedigde de EU Belize aan een nationaal mensenrechteninstituut op te richten, drong zij erop aan dat Belize zijn anti-sodomiewetgeving herzielt, en benadrukte zij het belang van de bestrijding van gendergeweld. Ook wees de EU erop dat het belangrijk is de essentiële mensenrechteninstrumenten te ratificeren en de rapportageverplichtingen met betrekking tot de door Belize geratificeerde VN-instrumenten na te komen. In 2015 zette de EU zich opnieuw in voor de bevordering van en de bewustmaking rond mensenrechtenkwesties via besprekingen met belangrijke maatschappelijke organisaties en belangengroepen, alsmede met de regering. Mensenrechtenkwesties stonden ook prominent op de agenda van de tweede politieke dialoog tussen de EU en Belize die in april 2015 in het kader van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou werd georganiseerd.

In het kader van het EIDHR ondertekende de EU in 2015 met UNICEF een nieuw contract voor het scheppen van de voorwaarden om kinderen tegen geweld en misbruik te kunnen beschermen. Daarmee zet de EU haar steun voort aan het voornaamste partnerschap met UNICEF ter bescherming van kinderen en ter mobilisering van het maatschappelijk middenveld en zorgverleners in Belize. Eveneens in samenwerking met UNICEF bleef de EU de Productive Organisation for Women in Action (POWA) steunen in haar werkzaamheden ter versterking van de positie van vrouwen en meisjes, ter voorkoming van hiv en ter bestrijding van hiv-gerelateerde stigmatisering en discriminatie.

Bolivia

In haar samenwerking en dialoog met Bolivia op het gebied van mensenrechten en democratie beoogt de EU in het bijzonder de versterking van de rechtsstaat en verbetering van de toegang tot de rechter, de bescherming en handhaving van de rechten van inheemse volkeren, en de uitbanning van geweld tegen vrouwen en kinderen.

In 2015 bleef de EU in diverse vormen met Bolivia in dialoog over mensenrechten en democratie, onder meer in de gezamenlijke werkgroep democratie en mensenrechten die dat jaar viermaal vergaderde. De EU en Bolivia spraken ook over mensenrechtenprioriteiten in het kader van de dialoog op hoog niveau EU-Bolivia, waarbij de EU opnieuw wees op het belang van de hervorming van rechterlijke macht, de rol van het maatschappelijk middenveld en de afspraken over de minimumleeftijd om te werken overeenkomstig de IAO-verdragen. Daarnaast volgde de EU de uitvoering door Bolivia van de mensenrechtenverdragen in het kader van het stelsel van algemene preferenties (SAP +). Bolivia is lid van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties voor de periode 2015-2017 en de EU-delegatie en de EU-lidstaten ondernamen demarches in verband met internationale mensenrechtenkwesties.

In maart 2015 werd het resultaat van de UPR van Bolivia aangenomen door de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties. Bolivia aanvaardde 178 van de 193 aanbevelingen en verwierp er 15 over kinderarbeid, vrijheid van meningsuiting en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht.

Wat financiële samenwerking betreft, is de hervorming van de rechterlijke macht een van de prioriteiten van de bilaterale ontwikkelingshulp van de EU voor Bolivia voor de periode 2014-2016. In 2015 werd EIDHR-steun geboden voor het uitbannen van geweld tegen vrouwen en het verbeteren van de toegang tot de rechter, met bijzondere aandacht voor adolescenten en personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Aan het eind van het jaar werden nieuwe projecten gelanceerd in verband met de economische, sociale en culturele rechten van vrouwen, ouderen en inheemse volkeren, mensenhandel, de toegang tot de rechter en de rechten van LHBTI-personen. In 2015 gingen de EU en haar lidstaten verder met proefprojecten voor een meer consequente ondersteuning van de democratie in Bolivia in het kader van de Agenda voor maatregelen ter ondersteuning van democratie.

Brazilië

Brazilië heeft belangrijke vooruitgang geboekt, vooral wat betreft de rechten van ouderen, vrouwen, kinderen en LHBTI'ers, en de uitvoering van een nationaal programma inzake mensenrechten-verdedigers. Toch worden de mensenrechten van deze groepen er nog steeds met voeten getreden. Ook worden Afro-Brazilianen en inheemse volkeren nog steeds gediscrimineerd en uitgesloten. In september uitte de speciale VN-rapporteur over minderheidsvraagstukken zijn bezorgdheid over de rechten van tot minderheden behorende personen. Eerder, in augustus, toonde de speciale VN-rapporteur over foltering zich ook al bezorgd over het lot van gedetineerden in gevangenissen en detentiecentra, en noemde hij mishandeling endemisch. Aan de positieve kant blijft Brazilië een voortrekker bij de bescherming van burgerrechten online, met de aanneming van een wet inzake een civiel kader voor internet, en een leider in internetgovernance op mondiaal niveau.

In 2015 werden in Brazilië een aantal significante institutionele veranderingen voltrokken, met de benoeming van een nieuwe minister van Mensenrechten en een ministeriële hervorming in oktober waarbij de ministeries van Mensenrechten, Rassendiscriminatie en Vrouwenrechten opgingen in één ministerie. Er blijven evenwel grote uitdagingen bestaan. Het Braziliaanse rechtsstelsel wordt dikwijls als inefficiënt en duur beschouwd, waardoor een belangrijk aantal mensenrechtenschendingen niet wordt gemeld; het gaat daarbij vaak om de rechten van de meest kwetsbare groepen, zoals vrouwen, Afro-Brazilianen, kinderen en inheemse volkeren. Willekeurige arrestaties en detenties komen nog altijd voor, en Brazilië heeft nog steeds één van de hoogste aantallen doden door politie-optreden ter wereld. Vaak is de militaire politie betrokken partij en zijn de slachtoffers Afro-Brazilianen.

Er is controverse ontstaan door een voorstel om de strafrechtelijke meerderjarigheid van 18 naar 16 jaar te verlagen. De landrechten van inheemse volkeren stonden nog steeds onder druk, met name als gevolg van de voorgestelde constitutionele hervorming waarbij de bevoegdheid om grondbezit van inheemse volkeren te formaliseren en hun land af te bakenen zou worden overgeheveld van de uitvoerende macht naar het Congres. Ook wat intimidatie van en geweld tegen inheemse leiders en journalisten betreft, blijft de situatie zorgwekkend. In 2015 werden verscheidene inheemse leiders vermoord naar aanleiding van landgeschillen, evenals journalisten die schrijven over corruptie of georganiseerde criminaliteit. Het antwoord van het gerechtelijk apparaat was niet altijd adequaat, wat het gevoel van straffeloosheid versterkt. Daarnaast gaven gedwongen uitzettingen en relocaties in Rio de Janeiro in verband met de Olympische Spelen van 2016 eveneens aanleiding tot bezorgdheid.

De vijfde dialoog op hoog niveau tussen de EU en Brazilië vond op 17 september in Brasilia plaats en werd voorgezeten door de speciale vertegenwoordiger van de EU (SVEU) voor de mensenrechten, Stavros Lambrinidis. Daarbij werd aandacht besteed aan onder meer mensenrechtenverdedigers, de rechten van inheemse volken, de voorkoming en bestrijding van foltering, de rechten van kinderen, adolescenten en jongeren, voorlichting op het gebied van mensenrechten, de rechten van gehandicapten en migratie. Er werd een akkoord bereikt over het belang van verdere samenwerking op het gebied van mensenrechten, waaronder de vrijheid van meningsuiting en de veiligheid van journalisten, jongeren en rassendiscriminatie. De dialoog werd meteen gevolgd door een seminarie van het maatschappelijk middenveld, waaraan voor het eerst hooggeplaatste Braziliaanse regeringsafgevaardigden deelnamen. Beide partijen namen ook deel aan een gemeenschappelijk seminar op hoog niveau over bedrijfsleven en mensenrechten, waarbij Brazilië de steun en expertise van de EU aanvaarde voor het ontwikkelen van een nationaal actieplan op dit gebied.

De EU beschikt over verscheidene instrumenten ter ondersteuning van vrouwen, kinderen, inheemse volkeren en LHBTI-personen in Brazilië, zowel op niveau van de politieke dialoog als door middel van specifieke instrumenten/programma's, zoals het genderactieplan van de EU (GAP), het EIDHR en sectorale dialogen. Een aantal projecten lopen al en er werden ook nieuwe gestart in 2015: 2 miljoen euro aan steun voor de rechten van vrouwen, 4,3 miljoen euro voor de rechten van kinderen, 0,7 miljoen euro voor de rechten van inheemse volkeren en 0,5 miljoen euro voor de rechten van LHBTI'ers.

Canada

Canada blijft een krachtig voorstander van de bescherming van mensenrechten wereldwijd en hanteert hoge normen en principiële waarden die vergelijkbaar zijn met die van de EU. Mensenrechten staan traditiegetrouw centraal in het Canadese buitenlandbeleid. Omdat de conservatieve regering in oktober 2015 is vervangen door een liberale, zal naar verwachting grotere nadruk worden gelegd op het mainstreamen van mensenrechten in de externe betrekkingen en op het bevorderen van multilateralisme.

De regering herhaalde dat zij de grondrechten van alle Canadezen overal, in binnen- en buitenland, zal blijven beschermen. Op het gebied van mensenrechten wordt Canada doorgaans gezien als een groot voorstander en als voorbeeld voor de rest van de wereld. Als er zich in Canada al mensenrechtenkwesties voordoen, houden deze opnieuw vooral verband met minderheden, en in het bijzonder met inheemse volkeren.

In 2015 zette Canada zich in internationale fora, met name de VN, maar ook in regionaal (vooral op het Amerikaanse continent) en bilateraal verband, actief in voor het bevorderen van mensenrechten, onder meer door zijn instrumenten voor ontwikkelingshulp. Canada streefde de mensenrechten-prioriteiten na die het zich heeft gesteld, waaronder de mensenrechten in Iran, de rechten van vrouwen, kinderen, LHBTI-personen en inheemse volkeren, en internetvrijheid. Voor het merendeel van deze punten bleven de EU en Canada nauw samenwerken in multilaterale fora als de VN en de OVSE. Het jaarlijks mensenrechtenoverleg tussen de EU en Canada vond in maart plaats.

Vóór de algemene verkiezingen in oktober waren de binnenlandse ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten in Canada in grote lijnen vergelijkbaar met die van 2014. Er werden evenwel enige vorderingen gemaakt in kwesties inzake inheemse volkeren, met de publicatie in juni 2015 van een verslag over de erfenis van Canada's kostscholensysteem (residential school system) waarbij gedurende tientallen jaren duizenden inheemse kinderen het leven lieten of misbruikt werden. De laatste school van dit systeem werd pas in 1996 gesloten. Anderzijds zou de antiterrorismewetgeving van de conservatieve regering, die in juni 2015 in werking was getreden, volgens de VN-Mensenrechtencommissie onvoldoende waarborgen bieden voor de bescherming van de rechten van inheemse volkeren.

De voornaamste punten die de VN-Mensenrechtencommissie in haar zesde UPR-verslag over Canada van juni 2015 noemde, hielden verband met de situatie van inheemse volkeren in het algemeen, geweld tegen vrouwen en de mensenrechtenaspecten van de antiterreurwet. In het UPR-verslag werd specifiek verwezen naar de kwestie van vermiste en vermoorde inheemse vrouwen, en werd een nationaal onderzoek gevraagd omdat inheemse vrouwen en meisjes onevenredig zwaar getroffen worden door geweld, doodslag en verdwijningen.

De conservatieve regering, die na de federale verkiezingen van oktober 2015 de macht moest afstaan, had de VN systematisch bekritiseerd omdat zij hun tijd verspillen aan Canada en hun aandacht beter zouden vestigen op andere, volgens haar echte probleemgebieden waar grove mensenrechtenschendingen plaatsvinden. Verwacht wordt dat de liberale regering veel van deze kwesties op een andere manier zal aanpakken. De liberale partij pleitte voor toenadering tot de doorsnee Canadees en maatschappelijke organisaties op alle niveaus, teneinde het imago van Canada zowel intern als internationaal te veranderen, ook wat betreft mensenrechten. Na haar aantreden in november herhaalde de regering haar toezegging om Canada weer een actievere rol te laten spelen in multilaterale instellingen, onder meer door mensenrechten te bevorderen, en daarbij vermeldde zij concreet de rechten van vrouwen en vluchtelingen.

Als ingrijpende beleidsverandering beloofde de nieuwe regering onmiddellijk over te gaan tot actie in de zaak van de bijna 1200 vermiste en vermoorde inheemse vrouwen. De vorige regering had het idee van een onderzoek systematisch verworpen, en had daarbij betoogd dat er al een reeks studies over deze kwestie was uitgevoerd en dat de regering liever werk maakte van hervormingen van het strafrecht om het probleem van geweld, in het bijzonder geweld tegen vrouwen, het hoofd te bieden. Tijdens een vergadering in december met de leiders van de vijf Canadese inheemse bevolkingsgroepen kondigde de premier een onderzoek naar de vermiste of vermoorde inheemse vrouwen en kinderen aan. Verwacht wordt dat het onderzoek begin 2016 van start zal gaan.

Wat de mensenrechten van vluchtelingen betreft, leverde de nieuwe regering met haar toezegging Syrische vluchtelingen op te nemen (minstens 25 000 met steun van de overheid en 10 000 met steun van de particuliere sector), een belangrijke bijdrage tot de verlichting van de internationale vluchtelingen- en migratiecrisis. Zij maakte ook extra middelen vrij om de asielprocedures van de vluchtelingen te versnellen, zodat de eerste 10 000 vluchtelingen voor eind 2015 het land binnen konden komen. Op wetgevend vlak moeten evenwel nog regelingen worden getroffen in verband met de verwerking van asielaanvragen van vluchtelingen en hun toegang gezondheidszorg, als gevolg van de invoering in 2012 van de wet ter bescherming van het Canadese migratiesysteem.

Chili

Chili heeft alle belangrijke internationale en regionale mensenrechtenverdragen en de meeste facultatieve protocollen geratificeerd en is partij geworden bij het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof. Chili werkt goed samen in het kader van de VN-mechanismen, stuurt periodieke verslagen naar de verdragsorganen en de Mensenrechtenraad (universele periodieke doorlichting), en staat open voor de speciale procedures van de Mensenrechtenraad. Hoewel de algemene mensenrechtensituatie in Chili gunstig is, blijven bepaalde kwesties zorgwekkend, waaronder lacunes in sociale en economische rechten (zoals gelijk en hoogwaardig onderwijs voor iedereen), ongelijkheid en discriminatie (onder meer ten aanzien van vrouwen, LHBTI-personen en inheemse volkeren) en het gebrek aan gestandaardiseerde procedures voor de behandeling van gedetineerden.

De in 2014 aangetreden regering heeft in haar programma een reeks structurele hervormingen staan en stelt daarin de burgerschapsrechten en de eliminatie van ongelijkheden centraal. Op de mensenrechtenagenda van de regering staan een nieuw institutioneel kader voor de mensenrechten, voorstellen om de "historische schuld" ten aanzien van de inheemse volkeren van Chili af te lossen, toezeggingen inzake vrouwenrechten, een uitvoerige bespreking met het oog op de goedkeuring van een wet op het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht en de aanneming van een wet inzake genderidentiteit, toezeggingen in verband met mensenrechtenschendingen tijdens de militaire dictatuur, en, ten slotte, een nieuwe grondwet op basis van een volwaardig democratisch systeem met een complete en evenwichtige catalogus van rechten, plichten en waarborgen, in overeenstemming met de rechten die in de beginselen, verklaringen en verdragen over de mensenrechten zijn vastgesteld. De overheid lijkt vastbesloten aanzienlijke stappen te zetten op het gebied van mensenrechten, maar het valt nog te bezien of zij hun ambitieuze programma kunnen waarmaken, aangezien er voor bepaalde voorgestelde maatregelen geen consensus bestaat, zelfs niet binnen de huidige Nueva Mayoría-coalitie (bijvoorbeeld over abortus en geregistreerde partnerschappen die leiden tot huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht). Chili's lidmaatschap van de Mensenrechtenraad liep in 2014 af, maar Chili heeft benadrukt dat het zijn rol van consensusbouwer binnen de groep van Latijns-Amerikaanse en Caribische landen zal blijven spelen (Grulac).

De belangrijkste vooruitgang in 2015 omvat onder meer de afkondiging op 8 maart (internationale vrouwendag) van de wet op de instelling van een ministerie voor Vrouwen en Gendergelijkheid, de afkondiging in april van Chili's overeenkomst inzake geregistreerde partnerschappen die geregistreerde partnerschappen tussen samenwonende koppels - homoseksueel of heteroseksueel - legaal maakt en waarmee Chili het zevende Zuid-Amerikaanse land is dat dergelijke partnerschappen introduceert, en, ten slotte, de goedkeuring door het Congres van de wet tot instelling van de ondersecretaris voor de mensenrechten.

De EU zette zich in 2015 verder in voor de mensenrechtendialoog en nauwe samenwerking met Chili inzake mensenrechtenkwesties, met specifieke aandacht voor gendergelijkheid, de rechten van inheemse volken, de rechten van LHBTI-personen, acties om de herinnering aan de militaire dictatuur tijdens de periode 1973-1990 levend te houden, en, als horizontale kwesties, de versterking van het maatschappelijk middenveld en de samenwerking in internationale fora. Tijdens de zesde lokale mensenrechtendialoog tussen de EU en Chili in december te Santiago werd gesproken over internationale samenwerking, mensenrechteninstellingen, de participatie van het maatschappelijk middenveld, de rechten van inheemse volkeren, de vrouwenrechten en gendergelijkheid, de rechten van LHBTI-personen, de instandhouding van herinneringen aan het verleden en toekomstige werkvooruitzichten. In november, voorafgaand aan de dialoog, werd een overlegbijeenkomst met het maatschappelijk middenveld georganiseerd, en in januari 2016 zal een nabespreking met het maatschappelijk middenveld plaatsvinden.

Door samenwerking inzake thematische onderdelen verstrekten de EU in totaal 1 151 000 euro aan steun voor projecten op deze gebieden. De voornaamste lopende acties zijn onder meer de gezamenlijke overeenkomst van de EU en de VN inzake vrouwen (EU-UN Women Joint Agreement) ter bevordering van gendergelijkheid in Chili, met specifieke aandacht voor leiderschap en politieke participatie van vrouwen, economische empowerment en de eliminatie van gendergeweld; EU-MOVILH/Triángulo, bedoeld om het maatschappelijk middenveld in staat te stellen toezicht te houden op de situatie de rechten van LHBTI-personen in Chili en op de uitvoering en het functioneren van de antidiscriminatiwet; en het programma van de EU en het nationaal instituut voor de mensenrechten ter versterking van acties van het maatschappelijk middenveld op het gebied van mensenrechten, met inbegrip van de financiering van microprojecten in verband met de rechten van LHBTI-personen, het levend houden van herinneringen aan het verleden en de rechten van inheemse volkeren.

Colombia

Het gewapend conflict en de samenhang daarvan met de drugshandel en andere vormen van georganiseerde criminaliteit hebben een moeilijke situatie gecreëerd, ook wat mensenrechtenkwesties betreft. Deze omstandigheden zijn terug te zien in de voornaamste kwesties en groepen waarop de EU haar aandacht in Colombia heeft gevestigd: straffeloosheid, mensenrechtenverdedigers, vrouwen, vrede en veiligheid, kinderen en gewapende conflicten, etnische groepen en minderheden (inheemse volkeren en Afro-Colombianen). De belangrijkste zorgpunten betreffen de gedwongen rekrutering van kinderen, seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes, en de bedreiging van en aanvallen tegen leiders van lokale gemeenschappen, personen die de teruggave van land nastreven en vakbondsleden. Ook gedwongen verdwijningen in bepaalde plattelandsgebieden en corruptie zijn hardnekkige problemen. Het gebrek aan betrouwbare officiële statistieken maakt de situatie nog moeilijker.

Sinds 2004 loopt in verband met de toestand in Colombia een vooronderzoek van de aanklager van het Internationaal Strafhof. Het bureau van de aanklager heeft verklaard dat het wil voortgaan met het monitoren en analyseren van de uitvoering van het wettelijk kader voor vrede en van wetgevende en andere ontwikkelingen in verband met het onderzoek en de vervolging in "falso-positivo"-zaken (buitengerechtelijke executies).

Er zijn bemoedigende tekenen dat Colombia zijn inspanningen tegen straffeloosheid opvoert. In juni 2015 keurde het Congres wetgevingsbesluit 01 van 2015 goed, waarbij grondwetsartikel 221 inzake militaire rechtbanken wordt gewijzigd. De wet verwijst naar het internationaal humanitair recht en bepaalt dat misdrijven waarbij de mensenrechten worden geschonden en niet in het kader van het intern gewapend conflict werden gepleegd, onder de bevoegdheid van militaire rechtbanken vallen.

Ondanks de aanhoudende bezorgdheid over het vermogen van de regering om mensenrechtenverdedigers op adequate wijze te beschermen, waren er positieve tekenen dat de mensenrechten centraal zullen staan in de inspanningen voor vredesopbouw, waaronder de recente publicatie van een jaarverslag over mensenrechten en een toezegging om de mensenrechten te integreren in regionale ontwikkelingsplannen. Daarnaast laten een aantal recente ontwikkelingen een gunstige tendens voor de burgerlijke vrijheden zien.

Een eventueel vredesakkoord met de FARC zal positieve gevolgen hebben voor de brede mensenrechtenagenda in Colombia, hoewel het volledig oplossen van veel problemen in verband met mensenrechten verschillende jaren zal vergen.

De technische mensenrechtendialoog tussen de EU en Colombia vond in juni plaats te Bogota. De dialoog werd in nauwe samenwerking met EU-lidstaten lokaal voorbereid en was gewijd aan kansen en uitdagingen op de volgende gebieden: bedrijfsleven en mensenrechten, gender, slachtoffers en het nationaal centrum voor herinnering.

Maatschappelijke organisaties (georganiseerd in platforms) werd om inbreng gevraagd voor de agenda en de inhoud. In de dialoog uitte de EU ook haar bezorgdheid over bedreigingen van mensenrechtenverdedigers en benadrukte zij het belang van preventie- en onderzoeks- werkzaamheden voor het vervolgen van de verantwoordelijken voor de tegen hen gepleegde misdrijven. EU-lidstaten (10 aanwezig bij de dialoog) werkten actief samen met de EU-delegatie en dat resulteerde in zowel gemeenschappelijke standpunten als gezamenlijke activiteiten met de Colombiaanse tegenhangers.

De EU steunt projecten in verband met transparantie en straffeloosheid, kinderen en gewapende conflicten in gevoelige regio's, de vredebestichtende rol van vrouwen bij gewapende conflicten, en de Afro-Colombiaanse, inheemse en Mestizogemeenschappen in Chocó. De EU heeft ook haar goedkeuring gehecht aan projecten in verband met de teruggave van land en mensenrechtenverdedigers.

Het onderwerp "bedrijfsleven en mensenrechten" werd in de loop van 2015 een prioriteit en zal vanaf 2016 formeel aan de landenstrategie worden toegevoegd. De EU en haar lidstaten werkten, onder leiding van het Verenigd Koninkrijk en Nederland, samen met de Colombiaanse regering aan het nationaal actieplan voor het bedrijfsleven en mensenrechten, dat op 9 december, samen met het jaarverslag over de mensenrechten, uitkwam. Daarnaast verleenden VK en Nederland financiële steun aan het instituut voor de mensenrechten en het bedrijfsleven. Dit onderwerp is een zorgpunt geworden, aangezien de winningsindustrie vaak met mensenrechtenschendingen voor commerciële belangen in verband wordt gebracht wordt en er dikwijls mijnbouwconcessies worden verleend voor beschermde gebieden of gebieden waar land moet worden teruggegeven. 2015 was het vierde jaar van uitvoering van de wet inzake slachtoffers (wet 1448), die betrekking heeft op herstelbetalingen aan de slachtoffers van het gewapend conflict en op maatregelen om de teruggave van grond te versnellen.

Costa Rica

Costa Rica is partij bij de voornaamste internationale en inter-Amerikaanse mensenrechten-instrumenten. De hoofdkantoren van zowel het Inter-Amerikaanse Hof voor de rechten van de mens (IACHR), het Inter-Amerikaanse Instituut voor de rechten van de mens als de Universiteit voor de Vrede onder VN-mandaat zijn in Costa Rica gevestigd. In juni 2015 werd Elizabeth Odio Benito, voormalig vicepresident van Costa Rica en meermaals minister, gekozen tot rechter bij het IACHR. Costa Rica heeft actief en constructief deelgenomen aan de zittingen van de VN-Mensenrechtenraad, alsmede aan alle zaken in verband met mensenrechten en internationaal humanitair recht in de derde Commissie. Costa Rica, dat kan bogen op een sterke traditie in de bescherming en bevordering van mensenrechten en op aanzienlijke vooruitgang op dit vlak, heeft toegezegd zich in te zetten voor een nog krachtiger overheidsbeleid inzake gendergelijkheid en voor een grotere participatie van kwetsbare groepen, waaronder gehandicapten, ouderen, mensen van Afrikaanse afkomst en inheemse volkeren, op alle niveaus van de samenleving. Op laatstgenoemd gebied werd in augustus een belangrijke stap gezet met de unanieme goedkeuring door de Wetgevende Vergadering, na 15 jaar durende besprekingen, van een constitutionele hervorming waarbij Costa Rica tot een multi-etnische en multiculturele staat wordt uitgeroepen.

Toch zijn de mate van sociale ongelijkheid en onrechtvaardigheid, de verslechterende veiligheids-situatie en de toenemende aanwezigheid van georganiseerde criminaliteit en drugshandel in de regio en in het land zelf, belangrijke uitdagingen. Het waarborgen van de veiligheid en het aanpakken van straffeloosheid behoren tot de voornaamste sociale en politieke prioriteiten. Ondanks de gemelde vooruitgang bij de institutionele versterking en het nieuw beleid, is het van essentieel belang dat de inspanningen voor het aanpakken van de omstandigheden die de grondrechten van kwetsbare groepen ondermijnen (bv. de gevangenisbevolking, migranten, inheemse volkeren, vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld, en de LHBTI-gemeenschap) voortgezet en opgevoerd worden.

In 2015 bleef de EU een actieve en constructieve partner van Costa Rica op het gebied van de mensenrechten. De in het land aanwezige EU-delegatie en EU-lidstaten onderhielden contacten met alle onderdelen van de overheid. Naast specifieke demarches namen de EU en haar lidstaten aan een aantal openbare evenementen en voorlichtingsactiviteiten deel en gaven zij verder uitvoering aan een belangrijk aantal samenwerkingsprojecten met een grote impact op het gebied van de mensenrechten. Het EU-programma Prosec (sectorale steun voor de hervorming van de veiligheidssector in Costa Rica), bijvoorbeeld, ondersteunt de inspanningen van de autoriteiten ter verbetering van de openbare veiligheid, in het bijzonder door bij te dragen tot een beter opgeleide politiemacht en tot een sterkere interne organisatie.

Een ander belangrijk door de EU gefinancierd project is Proeduca (brede strategie ter vermindering van schooluitval in het openbaar middelbaar onderwijs), dat bijdraagt tot de sociale cohesie door institutionele actoren en van de onderwijsgemeenschap beter toe te rusten om het probleem van vroegtijdige schoolverlaters in het middelbaar onderwijs te bestrijden. Het door de EU gefinancierde project Emprende (bevordering van het ondernemingsvermogen van vrouwen om hun economische onafhankelijkheid te versterken) draagt bij tot een sterkere sociale en territoriale cohesie door het vergroten van de economische onafhankelijkheid van economisch kwetsbare vrouwen met ondernemingspotentieel op het platteland en in marginale stedelijke gebieden. In het kader van de nieuwe oproep tot het indienen van voorstellen voor het EIDHR voor de periode 2015-2016 kondigde de EU in 2015 aan te zullen instaan voor de financiering drie projecten ter bevordering van een inclusievere samenleving en ter verbetering van de mensenrechtensituatie van migranten, vrouwen en jonge gedetineerden in Costa Rica, met inbegrip van de LHBTI-gemeenschap.

Cuba

De praktijk van het willekeurig voor korte tijd detineren van oppositieleden, activisten en mensenrechtenverdedigers werd in 2015 voortgezet. Op alle niveaus van de politieke dialoog werd de bezorgdheid hierover meermaals aan de Cubaanse autoriteiten kenbaar gemaakt. De EU en de lidstaten verrichtten regelmatig activiteiten voor de vrijheid van meningsuiting via openbare en digitale diplomatie. Zij hielden zich bezig met toezichtsactiviteiten en rapporteerden over het gebruik van korte detentie en over schendingen van de vrijheid van vereniging en vergadering.

In 2015 omvatten de mensenrechtenprioriteiten van de EU voor Cuba onder meer het benadrukken van de ratificatie van de VN-verdragen inzake burgerlijke en politieke rechten, alsook economische, sociale en culturele rechten, in het bijzonder non-discriminatie en geweld tegen vrouwen, vrijheid van meningsuiting en vereniging, waaronder meer ruimte voor activiteiten van het maatschappelijk middenveld, en de vrijheid van beweging. In 2015 werden de onderhandelingen tussen de EU en Cuba voortgezet met het oog op een overeenkomst inzake politieke dialoog en samenwerking, waarbij een platform voor constructieve dialoog en betere samenwerking zou worden opgezet. Deze overeenkomst zou voorzien in de instelling een mensenrechtendialoog en in samenwerking op dit gebied, en zou daarmee de centrale plaats van de mensenrechten in de betrekkingen tussen de EU en Cuba weergeven.

De eerste mensenrechtenbesprekingen tussen de EU en Cuba vonden op 25 juni 2015 te Brussel plaats en werden aan EU-zijde voorgezeten door de SVEU voor de mensenrechten, Stavros Lambrinidis, en de plaatsvervangend secretaris-generaal van de EDEO, Christian Leffler. De bijeenkomst werd gekenmerkt door open gesprekken en een brede waaier van onderwerpen waarover Cuba bereid was te praten. Cuba zegde toe de besprekingen met de EU in de toekomst te zullen voortzetten op basis van universeel erkende mensenrechten.

In Havana bleef de EU met een breed scala aan Cubaanse vertegenwoordigers van de civiele maatschappij samenwerken in de door de EU-delegatie gecoördineerde mensenrechtenwerkgroep en via ad-hocbijeenkomsten. Deze contacten droegen in het bijzonder bij tot de analyse en monitoring van de stand van zaken rondom de vrijheid van meningsuiting en vereniging, de vrijheid van levensovertuiging en de arbeidsrechten. Openbare bijeenkomsten met prominentere regerings-critici bleven evenwel taboe, met name voor ministers en hooggeplaatste ambtenaren van de EU en de lidstaten op officieel bezoek.

De EU bleef haar steun verlenen aan projecten in Cuba voor het vergroten van de capaciteit van vrouwelijke ondernemers, voor het voorkomen van geweld tegen vrouwen, voor het vergroten van de capaciteit van organisaties die gehandicapten vertegenwoordigen, voor seksuele voorlichting, en voor het ondersteunen van particuliere initiatieven en ondernemerschap inzake stedelijke ontwikkeling, landbouw en energie. De EU zet zich voortdurend in voor een grotere betrokkenheid van onafhankelijke maatschappelijke organisaties bij haar politieke werkzaamheden en samenwerkingsactiviteiten. De EU bleef ook contact onderhouden met leden van de groep van voormalige politieke gevangenen die in 2011 werden vrijgelaten ("de 75") om navraag te doen over hun juridische situatie en hun recht om het land te verlaten bij de autoriteiten te bepleiten.

Dominica

Ook in 2015 ijverde de EU voor de afschaffing van de doodstraf, de bescherming van de rechten van kinderen en vrouwen, en de bestrijding van huiselijk geweld en discriminatie van LHBTI-personen. Er werden verschillende voorlichtingsactiviteiten in verband met mensenrechtenresoluties verricht in het kader van de derde Commissie van de AVVN. Vrouwen en mannen uit Dominica genieten dezelfde juridische rechten, maar het is nog altijd het gezinshoofd, doorgaans de man, dat het eigendomsrecht heeft. De regering organiseerde workshops en nam deel aan bewustmakings- en voorlichtingsprogramma's inzake seksueel en huiselijk geweld. Het land beschikt evenwel nog niet over een nationaal actieplan voor gendergeweld. Dominica is een van de landen die in 2016 een door het EIDHR gefinancierde regionale subsidie zullen ontvangen, met name voor de bestrijding van huiselijk geweld.

Dominica werd in augustus 2015 zwaar getroffen door de tropische storm Erika. In het schadebeoordelingsverslag wordt de kostprijs van de vernieling geraamd op ongeveer 90 % van het bbp van het land. De EU maakt een aanzienlijk bedrag uit het 11e Europees Ontwikkelingsfonds vrij om de regering te helpen bij het waarborgen van de toegang van de bevolking tot basisvoorzieningen.

Dominicaanse Republiek

De EU-prioriteiten inzake mensenrechten en democratie in haar betrekkingen met de Dominicaanse Republiek betreffen onder meer het bestrijden van gendergeweld, het bevorderen van de eerbiediging van de rechten van kinderen, met inbegrip van het aanpakken van kinderarbeid, -handel en -prostitutie, het bevorderen van seksuele en reproductieve rechten, het bestrijden van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid, en het verdedigen en bevorderen van de rechten van Haïtiaanse migrerende werknemers en hun in de Dominicaanse Republiek geboren nakomelingen, en van gehandicaptenrechten.

De Dominicaanse Republiek is een functionerende democratie, maar er heerst een wijdverbreid algemeen wantrouwen voor haar instellingen. De mensenrechten worden formeel geëerbiedigd en de desbetreffende verdragen zijn geratificeerd, behalve de verdragen inzake migrerende werknemers en hun gezinnen, het voorkomen van staatloosheid, de rechten van het kind en de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning. In de praktijk doen er zich evenwel problemen voor op het gebied van gender, geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld, verkrachting, discriminatie van LHBTI-personen, staatsgeweld, buitengerechtelijke executies van voornamelijk jonge en arme vermeende misdadigers door veiligheidstroepen, overbevolking en zorgwekkend penibele omstandigheden in gevangenissen, willekeurige arrestatie en detentie, langdurige voorlopige hechtenis, zwakke rechtsstaat en inadequate handhaving van de arbeidswetgeving. Er zijn frequent beschuldigingen van corruptie en straffeloosheid is wijdverbreid. Als gevolg van een recente uitspraak van het Grondwettelijk Hof werd de abortuswetgeving feitelijk teruggebracht naar de situatie in 1884, waarbij abortus zelfs verboden is in geval van verkrachting, incest of misvorming van de foetus, of wanneer het leven van de moeder in gevaar is.

Na een uitspraak van het Grondwettelijk Tribunaal in 2013, waarbij de nakomelingen van illegale migranten de Dominicaanse nationaliteit in feite werd ontnomen, werden in 2014 ongeken­de regularisatie- en naturalisatieprocedures gestart. Dat heeft een aaneenschakeling van problemen doen ontstaan, maar de Dominicaanse autoriteiten zijn over het algemeen bereid tot samenwerking om deze problemen op te lossen en tot inspanningen om bij de deportatie van illegale migranten de internationale normen in acht te nemen. De EU reageerde in 2015 op verschillende manieren op deze terugkerende controverse door haar bezorgdheid kenbaar te maken, hulp te bieden, het belang van de dialoog te benadrukken en verder steun te verlenen aan mensenrechtenorganisaties via haar samenwerkingsinstrumenten.

Na een uitgebreid raadplegingsproces onder leiding van het directoraat-generaal voor de mensenrechten van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de interinstitutionele commissie voor de mensenrechten, stelde de Dominicaanse Republiek uiteindelijk zijn nationaal actieplan voor de mensenrechten voor de periode 2015-2020 op. Het document werd ter goedkeuring aan het kabinet van de president toegezonden, waar het naar verluidt wordt opgehouden onder druk van de hoogste kerkelijke autoriteit die zich de bescherming van de rechten van LHBTI-personen verzet. Ngo's meldden wijdverbreide discriminatie in de gezondheidszorg, het onderwijs, justitie en op de arbeidsmarkt, en LHBTI-personen hadden dikwijls af te rekenen met intimidatie en pesterijen.

De EU steunde een groot aantal belangrijke initiatieven op het gebied van mensenrechten, de hervorming van overheid en bilaterale betrekkingen met Haïti. In 2015 leverde de EU een aanzienlijke bijdrage tot projecten inzake het bevorderen en verdedigen van mensenrechten en mensenrechtenverdedigers in de Dominicaanse Republiek, inzake de rechten van vrouwen, en met name seksuele en reproductieve rechten, en inzake migratie en nationaliteit. Daarnaast steunde de EU werkzaamheden op het gebied van governance en mensenrechten.

Ecuador

In Ecuador vormen bepaalde politieke en juridische ontwikkelingen tijdens de afgelopen jaren uitdagingen voor bepaalde aspecten van de mensenrechten. De belangrijkste uitdaging betreft de burgerlijke en politieke rechten, met name op het gebied van fundamentele vrijheden zoals de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering. Door de nieuwe communicatiewet heeft de staat meer controle over de media. Andere zorgpunten houden verband met de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de eerlijke rechtsbedeling en de krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld. Organisaties van inheemse volkeren blijven verdeeld over het openbaar beleid inzake nationale hulpbronnen, en in het bijzonder over de nieuwe mijnbouwwetgeving en olieconcessies. Bijgevolg namen de sociale onrust en het aantal confrontaties in de loop van het jaar toe. Daarnaast werd, als positieve noot, enige vooruitgang geboekt met het wettelijk kader voor vrouwen, kinderen, asielzoekers en LHBTI-personen.

De doelstellingen van de EU op het vlak van mensenrechten en democratie in haar betrekkingen met Ecuador zijn onder meer de legitimiteit van de werkzaamheden van mensenrechtenverdedigers vergroten, de deelname van het maatschappelijk middenveld aan overheidsbeleid aanmoedigen, de vrijheid van meningsuiting ondersteunen en zorg dragen voor een betere bescherming van kwetsbare groepen, waaronder inheemse volkeren en minderheden, migranten, vrouwen en kinderen.

De mensenrechtendialoog met Ecuador werd in 2015 voortgezet. Doorheen het jaar volgden de EU en haar lidstaten de evolutie van de mensenrechtensituatie en brachten zij er verslag over uit. Er werden regelmatige en ad-hocbijeenkomsten gehouden met tegenhangers binnen de overheid, evenals met mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties. De EU uitte haar bezorgdheid over de toenemende beperkingen van de vrijheid van meningsuiting en vereniging, de strafbaarstelling van sociaal protest, de onafhankelijkheid van het rechtstelsel en de krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld.

Er werden politieke demarches ondernomen om de standpunten van de EU op multilateraal niveau uit te dragen. De EU en haar lidstaten organiseerden en/of namen deel aan verscheidene fora waarin de rol van het maatschappelijk middenveld en de verdediging van democratie en mensenrechten besproken en uitgedragen werden, onder meer in december 2015 met de viering van de Internationale Dag van de Mensenrechten. Maatschappelijke organisaties toonden steeds meer belangstelling voor de EU-routekaart voor samenwerking met het maatschappelijk middenveld en nemen nu actief deel aan de uitvoering ervan. Hoewel de middelen voor bilaterale samenwerking tijdens de afgelopen jaar zijn verlaagd, bleven de EU en haar lidstaten de mensenrechtenprioriteiten van de EU in het land financieel ondersteunen.

El Salvador

El Salvador scoorde ook in 2015 beter op het gebied van de mensenrechten, ondanks zorgwekkende ontwikkelingen inzake veiligheid. In maart werden de vertegenwoordigers in de Wetgevende Vergadering, in het Centraal-Amerikaans Parlement en in de gemeentebesturen gekozen via verkiezingen die volgens de internationale normen waren verlopen. Wegens electorale wijzigingen op het laatste moment en organisatorische problemen liep de bekendmaking van de resultaten ernstige vertraging op. Er zijn interessante vorderingen gemaakt met de bestrijding van corruptie en illegale verrijking, maar het blijft onduidelijk of de instellingen van het land in staat zullen zijn het probleem in zijn volledige omvang het hoofd te bieden en de onderzoeken tot een goed einde te brengen.

Het resultaat van de in maart 2015 aangenomen UPR van El Salvador was overwegend positief. De aanbevelingen hielden verband met de hoge straffeloosheid en de schendingen van de rechten van vrouwen, waaronder beperkingen van reproductieve rechten (totaalverbod op abortus). Ondertussen gaven de deelname van El Salvador aan de VN-Mensenrechtenraad en zijn stemgedrag in de derde Commissie van de AVVN blijk van een sterke inzet voor de bescherming van de mensenrechten wereldwijd. In november hechtte de Wetgevende Vergadering eindelijk zijn goedkeuring aan de toetreding van El Salvador tot het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof. De IAO-toezichtmechanismen bespraken de schendingen door El Salvador van de vrijheid van vereniging, en wezen op ernstige en dringende gevallen in dit verband.

Met de aanneming van het vijfjarenplan voor ontwikkeling (Five Year Development Plan) van de regering zijn de voorwaarden gecreëerd voor de integratie van de mensenrechten in alle onderdelen van het overheidsbeleid. Het plan zal bijdragen tot de daadwerkelijke toegang tot fundamentele sociaaleconomische rechten, met name via voorgestelde maatregelen op het gebied van veiligheid, onderwijs en werkgelegenheid. Er werd een inclusieve benadering voor deze kwesties aangenomen, met voornamelijk nationale dialogen die de weg hebben vrijgemaakt voor krachtigere en beter gecoördineerde strategieën.

De nationale raad voor burgerveiligheid en co-existentie nam een alomvattend plan (Plan El Salvador Seguro - Plan Veilig El Salvador) aan voor het aanpakken van de diepere oorzaken van geweld, het terugdringen van de straffeloosheid, het versterken van het strafrecht, het verbeteren van slachtofferbescherming en het bevorderen van de re-integratie van bendeleden. De overheidsinstanties zijn onlangs begonnen met de uitvoering van dringende maatregelen in de tien gemeenten die het zwaarst door criminaliteit worden getroffen. Toch nam het aantal moorden in 2015 fors toe en heeft de regering haar rechtshandavingsinspanningen bijgevolg opgevoerd, naar verluidt ten koste van de mensenrechten. In een situatie van geweld waarbij veel sociale en economische rechten werden geschonden, bleef straffeloosheid wijdverbreid.

Wat de rechten van vrouwen betreft, zorgde de aanhoudende inzet van de regering voor enige verbetering, maar blijft er een aanzienlijke genderkloof in toegang tot fundamentele rechten. Daarnaast ging de mensenrechtensituatie van andere kwetsbare groepen zoals kinderen, inheemse volkeren en gevangenen er slechts bescheiden op vooruit. Leden van de LHBTI-gemeenschap waren nog altijd het slachtoffer van uitsluiting en haat, met 13 homofobe moorden in 2015 en verschillende gewelddadigheden tijdens homoparades.

De EU-doelstellingen inzake mensenrechten en democratie in El Salvador betreffen het verbeteren van de sociale cohesie en de universele toegang tot economische en sociale rechten, het helpen voorkomen van sociaal geweld door het versterken van het institutionele en maatschappelijke vermogen om conflicten op een vreedzame manier op te lossen, het versterken van lokale maatschappelijke organisaties en samenwerken met mensenrechtenverdedigers, en het bevorderen van gendergelijkheid en bestrijden van geweld tegen vrouwen. In 2015 werden de werkzaamheden op al deze gebieden voortgezet via programma's voor bilaterale samenwerking met overheidsdiensten, projecten voor samenwerking met maatschappelijke organisaties en lokale overheden, politieke dialogen en het organiseren van mensenrechtenevenementen.

In het kader van haar bilaterale samenwerkingsprogramma's bleef de EU haar steun verlenen aan de verdere ontwikkeling van het algemeen stelsel voor sociale bescherming van El Salvador. Als onderdeel van haar samenwerking met het land ondersteunde de EU het begrotingsbeleid van de regering, haar beleid ter voorkoming van geweld en haar vlaggenschipinitiatief voor gendergelijkheid (Ciudad Mujer). El Salvador wordt ook gefinancierd door het EIDHR, het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede en het thematische begrotingsonderdeel voor maatschappelijke organisaties en lokale overheden. In het kader van dat laatste werd eind 2015 een oproep tot het indienen van voorstellen gedaan, met een begroting van 2 600 000 euro. De voornaamste prioriteiten ervan zijn het bevorderen van economische rechten in plattelandsgebieden, met bijzondere aandacht voor keuterboeren, het werken met kwetsbare jongeren en kinderen, het bevorderen van ondernemerschap en de economische empowerment van vrouwen en kinderen, en het ontwikkelen van een cultuur van vrede.

In haar politieke dialoog met de Salvadoraanse autoriteiten bracht de EU een aantal mensenrecht kwesties ter tafel, waaronder de migrantenkinderencrisis, het totaalverbod op abortus, de veiligheidssituatie van het land en de noodzaak van het bevorderen van sociale en economische rechten. Ook de werkzaamheden in verband met de toetreding tot het Statuut van Rome (die in november uiteindelijk werd goedgekeurd - zie hierboven) en met specifieke EU-initiatieven binnen de VN-Mensenrechtenraad en de derde Commissie van de AVVN werden in 2015 voortgezet. De EU stelde ook een aantal zorgpunten aan de orde (geweld tegen vrouwen, rechten van minderheden, mensenhandel en migrantenkinderen). Als onderdeel van haar werkzaamheden ter bevordering van mensenrechten deed de EU verklaringen uitgaan en organiseerde zij openbare activiteiten met de lidstaten, de regering, het maatschappelijk middenveld en andere belanghebbenden ter gelegenheid van aan mensenrechten gewijde dagen, waaronder de Werelddag tegen de doodstraf, de Werelddag van de mensenrechten en de Internationale dag voor de uitbanning van geweld tegen vrouwen. In 2015 bleef de EU in dialoog met maatschappelijke organisaties, via raadplegingen voorafgaand aan de bekendmaking van oproepen tot het indienen van voorstellen en via regelmatige ontmoetingen met mensenrechtenverdedigers, het bureau van de ombudsman voor de mensenrechten en andere tegenhangers.

Grenada

De afschaffing van de doodstraf, gelijkheid en non-discriminatie, huiselijk geweld, het niet-aanpakken van mensenrechtenkwesties bij de herziening van de grondwet, en de discriminatie van LHBTI-personen behoren tot de prioritaire uitdagingen. De omstandigheden in gevangenissen blijven zeer gebrekkig. Ondanks de inspanningen van de EU bleven bij de lopende grondwets-herziening in Grenada bepaalde essentiële mensenrechtenvraagstukken, waaronder de doodstraf, buiten beschouwing, ongeacht het de facto moratorium. Er werden evenwel maatregelen getroffen om de gendergelijkheid te verbeteren, maar er moet nog meer worden gedaan. Huiselijk geweld blijft een ernstig zorgpunt dat de EU via het EIDHR helpt aan te pakken. In het kader van een oproep tot het indienen van voorstellen uit 2015 zal Grenada twee subsidiepakketten ontvangen. De VN-Entiteit voor gendergelijkheid en de empowerment van vrouwen (UN Women) erkende Grenada's vastbeslotenheid om werk te maken van gendergelijkheid en de geboekte vooruitgang bij de uitvoering van delen van het ontwerp van nationaal strategisch plan inzake gendergeweld. Grenada is proactief en vastbesloten geworden in zijn benadering van gendergelijkheid door wetgeving ter bestrijding van seksueel geweld aan te scherpen, betere beschermingsbevelen inzake huiselijk geweld en andere relevante maatregelen.

In 2016 zal de regering van Grenada, na herhaaldelijk uitstel, een referendum over de constitutionele hervorming houden. De oppositiepartij Nationaal Democratisch Congres (National Democratic Congress) heeft zich uit de hervormingscommissie teruggetrokken en uitte haar ontevredenheid over de procedure en het in de wind slaan van essentiële aanbevelingen, waaronder de beperking van de ambtstermijn van de premier, een vaste datum voor het houden van verkiezingen, een systeem waarbij het huidige meerderheidsstelsel (*first past the post*) gecombineerd wordt met proportionele vertegenwoordiging, één kamer in het Parlement in plaats van twee, en een bepaling in de grondwet dat er altijd een officiële oppositie moet zijn.

Grenada heeft lijfstraffen nog niet afgeschaft. Met een proefproject voor kindvriendelijke scholen (Child Friendly Schools Programme) worden in verschillende scholen positieve strategieën voor gedragsmanagement gepropageerd. De feedback voor dit project is positief en het ministerie van Onderwijs is voornemens het tot alle scholen uit te breiden. De omstandigheden in gevangenissen blijven zeer problematisch als gevolg van extreme overbevolking. De enige gevangenis van Grenada heeft een capaciteit van 198 gevangenen, maar telde er in september 2015 450.

Guatemala

In 2015 werd het mandaat van de internationale commissie tegen straffeloosheid in Guatemala (CICIG) verlengd en bracht de procureur-generaal, in samenwerking met de CICIG, corruptiepraktijken op hoog niveau binnen de douaneadministratie en het instituut voor sociale zekerheid aan het licht. De onthullingen veroorzaakten een golf van vreedzaam sociaal protest in het hele land en een ernstige politieke crisis, die leidde tot het aftreden en de voorlopige hechtenis van de president, vier dagen voor algemene verkiezingen.

Ondanks deze moeilijke omstandigheden wist Guatemala de crisis te boven te komen en de constitutionele orde te bewaren: de regering Perez Molina werd vervangen, er trad een overgangsregering aan en er werden tijdig op vijf verschillende niveaus succesvolle verkiezingen georganiseerd. Het Hooggerechtshof, het Verkiezingstribunaal en het Constitutioneel Hof speelden daarin een centrale rol. Bij dat protest deden traditioneel gepolariseerde actoren uit het hele ideologische spectrum een gezamenlijke oproep tot structurele hervormingen en transparantie, wat nieuwe mogelijkheden biedt voor een consensus over de manier waarop de in het verleden liggende structurele oorzaken van de hardnekkige mensenrechtenproblemen in Guatemala het best worden aangepakt. Hoeveel vooruitgang in dit verband kan worden geboekt, zal afhangen van het vermogen van de aantredende regering om met een concreet actieplan aan de hoge verwachtingen tegemoet te komen.

De reeds lang bestaande mensenrechtenproblemen in Guatemala zijn onder meer: de vele sociale conflicten (voornamelijk landgeschillen en conflicten over winningsprojecten), de toepassing van de arbeidswetgeving, en met name de vrijheid van vereniging, geweld tegen vrouwen en meisjes, bedreigingen van mensenrechtenverdedigers en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, vrijheid van meningsuiting, rechten van LHBTI-personen; rechten van kinderen; rechten van inheemse volkeren, waaronder hun recht geconsulteerd te worden, toegang tot basisdiensten; rechterlijke onafhankelijkheid en de rechtsstaat, inclusief gevangenisomstandigheden, en burgerveiligheid. Wat het rechterlijke niveau betreft, zijn met de processen tegen hoge ambtenaren die bij de corruptieschandalen betrokken zouden zijn, uiterst belangrijke stappen gezet naar een verbetering van het rechtssysteem. De voltooiing van deze processen in de komende maanden en jaren zal ook als belangrijke lakmoesproef dienen voor de mate van rechterlijke onafhankelijkheid.

Bij de bestrijding van geweld tegen vrouwen en meisjes werd een stap voorwaarts gezet toen het Congres in november de huwbare leeftijd verhoogde van 14 tot 18 jaar voor zowel jongens als meisjes, in overeenstemming met de aanbevelingen van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Cedaw). De effectieve toepassing van deze maatregel is nu de uitdaging. Wat de arbeidsrechten betreft, en met name de vrijheid van vereniging, zorgden de - bescheiden - vooruitgang met de tripartiete routekaart van 2013 (regering, vakbonden en werkgeversorganisaties) en de veranderende politieke context ervoor dat het besluit van de IAO tot instelling van een onderzoekscommissie voor de niet-naleving van het IAO-Verdrag 87 tweemaal werd uitgesteld, en dat de aanwezigheid van de IAO werd versterkt.

De toestand van mensenrechtenverdedigers bleef mensenrechtenorganisaties zorgen baren. Volgens de Guatemalaanse beschermings eenheid voor mensenrechtenverdedigers (UDEFEUGA) kende het aantal op mensenrechtenverdedigers gerichte aanvallen in 2015 een lichte terugval (455 aanvallen in de elf maanden tot november, tegenover 813 in 2014). Wel waren de geregistreerde aanvallen gewelddadiger dan in voorgaande jaren en ging het in 13 gevallen om moord. Op het gebied van overgangsjustitie werden in 2015 geen nieuwe zaken gestart en waren er in het proces tegen Rios Montt opnieuw vele procedurele vertragingen. Er werd evenwel vooruitgang geboekt met de financiële herstelbetalingen in de Chixoy-zaak, die een hoge symboolwaarde heeft, en met de veroordeling van voormalig hoofd van de politie Pedro Arredondo voor het in brand steken van de Spaanse ambassade in 1980.

De doelstellingen van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in Guatemala zijn het versterken van het rechtsbestel, het bevorderen van de uitvoering en ratificatie van internationale verdragen, het terugdringen van maatschappelijke conflicten, het ondersteunen van de uitvoering van het huidige juridische kader inzake vrouwenmoord en geweld tegen vrouwen en meisjes, en het verbeteren van de beschermingsmechanismen voor mensenrechtenverdedigers. In 2015 versterkte de EU haar politieke en beleidsdialoog met de uitvoerende macht, het Congres, de rechterlijke macht, de presidentskandidaten en het maatschappelijk middenveld (waaronder de particuliere sector) ter ondersteuning van de verlenging van het mandaat van de CICIG, de hervorming van het de rechterlijke macht, de voedselzekerheid en milieubescherming, conflictpreventie en -beheersing, de bestrijding van geweld tegen vrouwen en meisjes en de verhoging van de huwbare leeftijd voor meisjes, de toepassing van IAO-verdragen 87 en 169, bescherming voor mensenrechtenverdedigers, en het behoud van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld. Deze dialoog werd ook kracht bijgezet door middel van verklaringen, opiniestukken en publieke toespraken. Daarnaast werden specifieke thematische evenementen georganiseerd over onder meer de rechten van inheemse volkeren en de vrijheid van meningsuiting.

Tijdens de politieke crisis gebruikte de EU de politieke dialoog om een vreedzame machtswissel, het verkiezingsproces en voorstellen voor structurele hervormingen te ondersteunen. Zij faciliteerde tevens de dialoog tussen traditioneel gepolariseerde gesprekspartners (maatschappelijk middenveld, staat, particuliere sector ...) en verrichtte aanvullende vertrouwenwekkende activiteiten die er sinds de verkiezingen op gericht zijn wederzijds vertrouwen tot stand te brengen en constructieve gedachtewisselingen te bevorderen. Zoals in voorgaande jaren zette de EU haar structurele dialoog met mensenrechtenverdedigers voort via de "filtergroep" en thematische vergaderingen met EU-lidstaten. Zij steunde regelmatige tripartiete politieke vergaderingen bedoeld om de klacht in verband met de niet-naleving van IAO-verdrag 87 verder te volgen en te begeleiden. Voorts maakte de EU gebruik van het tweede jaar van het SAP + toezicht om de toepassing van 27 internationale verdragen te evalueren. Dit zal als input dienen voor de EU-inspanningen inzake de politieke dialoog in 2016.

Wat de samenwerking betreft, financierde de EU vijf nieuwe projecten voor mensenrechtenverdedigers, waaronder een project met het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten in Guatemala om de situatie van mensenrechtenverdedigers tijdens de verkiezingen te monitoren, verleende zij rechtsbijstand en steun aan gecriminaliseerde en bedreigde mensenrechtenverdedigers en hun families, en onderschreef zij drie nieuwe projecten ter ondersteuning van mensenrechtenverdedigers in plattelandsgebieden en ter bevordering van de rechten van inheemse volkeren. De EU financierde ook andere relevante projecten ter ondersteuning van het rechtssysteem (Sejust) en de CICIG, niet-statelijke actoren, de voedselzekerheid, de milieubescherming, de bestrijding van geweld tegen vrouwen en meisjes, conflictpreventie en -oplossing, de toepassing van IAO-verdragen, en de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld bij de associatie-overeenkomst.

Guyana

De prioritaire uitdagingen in Guyana zijn: de doodstraf; discriminatie, met inbegrip van de rechten van LHBTI'ers, vrijheid van meningsuiting, het maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers, vrouwen- en kinderrechten en gevangenisomstandigheden. In mei 2015 werden in Guyana algemene verkiezingen gehouden, die tot de eerste regeringswissel sinds 1992 leidden. Aan het einde van het jaar had de nieuwe regering nog geen significante wijzigingen in het mensenrechtenbeleid aangebracht en leek het dat er niets zou worden gedaan aan problemen als de doodstrafwetgeving, de strafbaarstelling van betrekkingen tussen mannen en de lijfstraffen.

In januari 2015 vond de UPR van Guyana plaats. Wat de rechten van de LHBTI-gemeenschap betreft, meldde de regering nota te hebben genomen van de opmerkingen. Een wetsvoorstel inzake seksuele delicten, dat in 2012 was ingediend en waarmee een aantal wijzigingen in de bestaande genderdiscriminatiewetgeving worden aangebracht, bleef in 2015 in behandeling bij de Nationale Vergadering. Huiselijk geweld bleef een ernstig probleem in Guyana. De EU financierde via het EIDHR een aantal projecten op dit gebied en werkte in dit verband samen met maatschappelijke organisaties en de regering. In het kader van een oproep tot het indienen van voorstellen in 2015 werd aandacht besteed aan huiselijk geweld, mensenhandel en de rehabilitatie van gedetineerden.

De Guyaanse nationale wetgeving kent nog steeds de doodstraf, maar er geldt een feitelijk moratorium en de laatste terechtstelling dateert van 1997. Momenteel zitten er ongeveer 30 personen in de dodencel. De doodstraf is verplicht voor een aantal delicten, maar de verplichte doodstraf voor moord werd in 2015 bij wet opgeheven, behalve voor moord op magistraten en leden van de veiligheidstroepen. De regering benadrukte evenwel dat zowel de wetswijziging als het de facto moratorium niet het gevolg zijn van een versoepeling van de wetgeving op de doodstraf maar wel van procedurele vertragingen. De EU organiseerde in november 2015 een geslaagde regionale conferentie over de afschaffing van de doodstraf. Hoewel Guyana in 2015 vijf plaatsen in de wereldindex voor persvrijheid was gestegen ten opzichte van 2014, ging zijn algemene score erop achteruit en bleef het een land met wezenlijke problemen.

Haïti

Mensenrechten en democratie zijn voor de EU topprioriteiten in haar betrekkingen met Haïti. Deze omvatten meer bepaald de consolidatie van de democratie en van de democratische instellingen, de bevordering van de rechtsstaat, de bestrijding van wijdverbreide schendingen van de rechten van vrouwen en kinderen, met inbegrip van gendergeweld en het probleem van kinderen die in huishoudelijke slavernij worden gehouden (Restaveks), de verbetering van het slecht functionerende rechtsstelsel en de zeer slechte detentieomstandigheden, en de versterking van maatschappelijke organisaties die opkomen voor de belangen van mensenrechten en mensenrechtenverdedigers. Andere belangrijke zorgpunten betreffen het gebruik van buitensporig geweld en mishandeling door rechtshandavingsinstanties, dat niet vervolgd wordt, langdurige voorlopige hechtenis (75% van de totale gevangenisbevolking wacht op een proces), mensenhandel en ernstige sociaal-economische ongelijkheden. Volgens een studie zouden in 2015 naar raming 207 000 kinderen jonger dan 15 jaar in het land worden uitgebuit. Gendergeweld is wijdverbreid en een extra probleem is dat veel gevallen niet worden aangegeven, dat vele van de aangegeven gevallen buiten de rechter om worden beslecht en dat *juges de paix* (kanton- of vrederechters, die niet bevoegd zijn voor strafzaken) vaak onderhandelen in dergelijke minnelijke schikkingen.

Het gebrek aan institutionele capaciteit en middelen blijft een ernstige belemmering voor de uitvoering van bestaande en nieuwe mensenrechtenwetgeving. De EU heeft haar dialoog met het maatschappelijk middenveld voortgezet, zet zich in voor een grotere participatie van maatschappelijke organisaties in de activiteiten van de EU en versterkt hun pleitbezorgingscapaciteiten ten aanzien van de Haïtiaanse autoriteiten.

Omdat verkiezingen telkens weer werden uitgesteld, regeert president Martelly sinds januari 2015, toen het parlement werd ontbonden, bij decreet (met slechts 10 van de 30 senatoren in functie). Sindsdien wordt het land bestuurd zonder parlement. In augustus werd de eerste ronde van de parlementsverkiezingen werd gehouden. In oktober vonden de tweede ronde van de parlementsverkiezingen en de eerste ronde van de presidentsverkiezingen plaats. Daarop volgde echter een postelectorale crisis, waarbij de tweede ronde van de presidentsverkiezingen, de voltooiing van de parlementsverkiezingen en de lokale verkiezingen werden uitgesteld.

Om de politieke impasse te doorbreken werd een onafhankelijke kiescommissie ingesteld die de verkiezingsronde van oktober moest evalueren om zich over de bezwaren inzake onregelmatigheden/fraude te buigen en aanbevelingen te formuleren. De EU bood technische ondersteuning voor dit proces via haar verkiezingswaarnemingsmissie (EU EOM) voor het gehele verloop van de verkiezingen, in een uiterst complexe institutionele en politieke context, en droeg tevens 5 miljoen euro bij aan het door het UNDP beheerd gezamenlijk fonds voor de organisatie van de verkiezingen.

Ter ondersteuning van institutionele capaciteitsopbouw financierde de EU drie projecten in het kader van het instrument voor bijdrage aan stabiliteit en vrede die door de Club van Madrid, IDEA en het UNDP worden uitgevoerd en bedoeld zijn om advies op hoog niveau te verstrekken, de interinstitutionele dialoog te faciliteren, en het functioneren van de politieke partijen en de rechterlijke macht te verbeteren. In het kader van de plaatselijke oproep vanuit het EIDHR tot het indienen van voorstellen werden in november zes nieuwe projecten geselecteerd, met een totale begroting van 900 000 euro, die aansluiten bij de EU-prioriteiten inzake mensenrechten en democratie voor het land. De projecten zullen begin 2016 van start gaan. De EU-portefeuille van door dit instrument gefinancierde projecten zal dan een twaalfal contracten bevatten, met een waarde van ongeveer 2,5 miljoen euro. De nieuwe projecten hebben als thema's kinderbescherming, rechten van vrouwen, gevangenisomstandigheden, de evaluatie van overheidsmaatregelen en de bestrijding van homofobie.

Honduras

De EU blijft bezorgd over de mensenrechtensituatie in Honduras. Kwetsbare groepen als de LHBTI-gemeenschap, vrouwen, journalisten, mensen die gerechtigheid nastreven, advocaten en inheemse leiders bleven het slachtoffer van geweld en intimidatie. Daarbij moet worden aangetekend dat vaak moeilijk uit te maken is of afzonderlijke gevallen verband houden met mensenrechten of eenvoudigweg voortkomen uit een in het algemeen gevaarlijke omgeving waarin iedereen gebukt gaat onder de kleine doch gewelddadige criminaliteit.

De lokale overheden zijn in een aantal gevallen in staat gebleken slachtoffers rechtstreeks te steunen, maar in het algemeen zijn kwetsbare groepen onvoldoende beschermd. Ondanks de bestaande moeilijkheden is de afgelopen jaren vooruitgang geboekt, en de huidige regering toont zich bereid de vorderingen in het veld te ondersteunen, onder meer met de toekomstige opening van een landenkantoor van het Bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens (OHCHR), de goedkeuring van de wet ter bescherming van mensenrechtenverdedigers, journalisten, opiniemakers en mensen die gerechtigheid nastreven, en de aanvaarding van de meeste, zij het niet alle, UPR-aanbevelingen. De toepassing verzekeren is waar het nu om gaat.

De EU-delegatie in Honduras zit achter het grootste donorprogramma inzake mensenrechten in het land, waaronder het programma ter ondersteuning van de mensenrechten in Honduras (PADH) ten belope van 5,5 miljoen euro, de bevordering van een eerlijk en toegankelijk rechtsstelsel in Honduras (EuroJustitia) ten belope van 31 miljoen euro, alsmede een aantal kleinere, maar systematische, globale en lokale oproepen tot het indienen van voorstellen in het kader van het EIDHR. De resultaten hiervan zijn onder meer de ontwikkeling van een nationaal mensenrechtenbeleid, de versterking van de hervorming en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, en de ondersteuning van bedreigde mensenrechtenverdedigers.

Naast haar regelmatige contacten met overheidsinstanties, het maatschappelijk middenveld en andere bevoegde actoren over mensenrechtenkwesties, heeft de EU-delegatie tijdens de afgelopen twee jaar een platform voor dialoog met maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers, "Grupo Enlace", ontwikkeld. Grupo Enlace is uitgegroeid tot een actief en efficiënt forum voor discussie en evaluatie van symbolische zaken van mensenrechtenverdedigers en mensenrechtenvraagstukken in het algemeen, waarbij niet alleen de EU-delegatie en -lidstaten maar ook Zwitserland en de Verenigde Naties betrokken zijn. In 2015 boog de groep zich over vijf vraagstukken: gevangenis en foltering, personen met een handicap, tot een symbool uitgegroeide of lokale mensenrechtenverdedigers, het gerechtelijk apparaat, en sociaaleconomische en arbeidsrechten. De acties van Grupo Enlace zijn uiteenlopend van aard en hebben tot dusver belangrijke resultaten opgeleverd, waaronder antwoorden van de regering op informatieverzoeken, steun voor bedreigde mensenrechtenverdedigers, en een aantal opgeloste zaken.

Jamaica

Wat betreft Jamaica waren de prioriteiten van de EU op het gebied van mensenrechten in 2015 onder meer: streven naar de afschaffing van de doodstraf, wangedrag van de ordediensten, verbetering van de detentievoorwaarden, onder meer voor kinderen, uitbanning van kindermisbruik en bevordering van de rechten van kinderen, vrouwenrechten, en bestrijding van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid en verbetering van de behandeling van LHBTI'ers. De toegang tot de rechter blijft een groot probleem. De EU en haar lidstaten pakten deze kwesties aan via politieke dialoog, publieksdiplomatie (bijvoorbeeld tijdens de 16 dagen van activisme van de VN "End Violence against Women and Girls Now", en de samenwerkingsprogramma's van de EU.

Jamaica handhaaft de doodstraf voor moord, hoewel er in het land sinds 1988 de facto een moratorium geldt op de voltrekking ervan. De EU zette publieksdiplomatie in om te onderstrepen dat door de effectieve rehabilitatie van gedetineerden en hun reïntegratie in de samenleving het grote publiek uiteindelijk minder geneigd zal zijn te denken dat de doodstraf nodig is.

Wangedrag van de politie is nog altijd een punt van grote zorg voor mensenrechtenactivisten in Jamaica. Het aantal met de politie in verband staande doden blijft onrustbarend hoog. De EU verleende voort steun aan de onafhankelijke onderzoekscommissie (Independent Commission of Investigations - Indecom), de toezichtsinstantie voor de veiligheidstroepen die belast is met het onderzoeken van vermeende excessen en misbruiken door overheidsfunctionarissen en die een grote rol heeft gespeeld bij het aanpakken van dit probleem.

Jamaica rondde in 2015 de UPR af en aanvaardde daarbij 92 van de 168 aanbevelingen, onder meer betreffende het creëren van een nationale mensenrechteninstelling (waarvoor het secretariaat van het Gemenebest advies verleent), het bevorderen van de van vrouwen-, kinder- en gehandicapten-rechten, armoedebestrijding en een grotere toegang tot gezondheidszorg voor iedereen. Jamaica verwierp andere aanbevelingen, onder meer betreffende de ratificatie van verscheidene belangrijke mensenrechteninstrumenten, bijvoorbeeld betreffende de afschaffing van de doodstraf, het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en het Verdrag tegen foltering en het Facultatief Protocol bij dat verdrag. Voorts verwierp Jamaica aanbevelingen om consensuele seks tussen personen van hetzelfde geslacht niet langer strafbaar te stellen, en om het geweld tegen LHBTI'ers te verminderen.

In 2015 nam de regering van Jamaica een nationaal beleid inzake de alternatieve maatregelen voor delinquente kinderen aan (child diversion policy), dat steun zal krijgen uit het elfde EOF. De EU kende bovendien verscheidene subsidies toe aan maatschappelijke organisaties die werken aan de rehabilitatie van gedetineerden, en aan het verbeteren van het welzijn van kinderen in staatsinstellingen en het voorkomen van kindermisbruik. De EU werkte verder met maatschappelijke organisaties door subsidies toe te kennen voor onder andere de bestrijding van corruptie in Jamaica door het verbeteren van het bestuur, het justitieel stelsel en het toezicht van het maatschappelijk middenveld op wetgeving inzake mensenrechten, voor het bevorderen van een gezondere levensstijl en bevorderen van patiëntenrechten in samenhang met de gezondheid van moeders, zuigelingen en jonge kinderen, en om het maatschappelijk middenveld beter toe rusten voor op onderzoek gebaseerde pleitbezorging, om de belangen voor LHBTI'ers te verdedigen.

Mexico

Net zoals in de voorgaande jaren nam Mexico een proactieve houding aan in internationale fora op het gebied van de mensenrechten, en bracht het aangelegenheden ter sprake die voor de EU en Mexico van gemeenschappelijk belang zijn, onder meer het bedrijfsleven en mensenrechten, terrorismebestrijding, de afschaffing van de doodstraf, antipestbeleid, de ontwikkelingsagenda voor de periode na 2015, doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling (door empowerment van nationale instellingen voor de mensenrechten), en het "Open Government Partnership".

Hoewel er in 2015 een aantal positieve ontwikkelingen in de nationale wetgeving zijn geweest, heeft Mexico nog steeds te kampen met grote problemen en uitdagingen op het gebied van openbare veiligheid in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit en corruptie. Het land wordt geplaagd door problemen in verband met mensenrechten, onder meer de betrokkenheid van de politiediensten en het leger bij ernstige misbruiken, zoals buitengerechtelijke executies, foltering en (gedwongen) verdwijningen. De straffeloosheid (met zeer lage vervolgingspercentages voor alle vormen van criminaliteit (tussen 98 % en 99 %), de infiltratie van de georganiseerde criminaliteit in het gevangeniswezen, maar ook in de lokale en nationale overheid, en de moorden op journalisten (met name in de deelstaat Veracruz) zijn nog altijd grote uitdagingen.

De lopende onderzoeken in geruchtmakende zaken zoals Iguala, Tlatlaya en Apatzingán doen nog steeds ernstige twijfels rijzen, ondanks belangrijke arrestaties. De geloofwaardigheid van de regering heeft in binnen- en buitenland ernstige schade geleden, in het bijzonder na de bekendmaking van het eindrapport van de groep van onafhankelijke deskundigen (Group of Independent Experts (GIEI)) over de zaak Iguala, waarin de officiële versie over het lot van de 43 vermiste studenten van tafel werd geveegd en het onderzoek ter discussie werd gesteld. Internationale instanties onderstreepten hun bezorgdheid omtrent de mensenrechtensituatie tijdens officiële bezoeken aan Mexico (VN-rapporteur over foltering, Inter-Amerikaanse Commissie voor de rechten van de mens en de hoge commissaris van de VN voor de mensenrechten).

Tegen deze achtergrond voerde de EU haar inspanningen op, en is zij erin geslaagd een vruchtbare interactie te onderhouden met zowel de Mexicaanse autoriteiten als de maatschappelijke organisaties. De vijfde dialoog op hoog niveau over de mensenrechten tussen de EU en Mexico, voorgezeten door de SVEU voor de mensenrechten, Lambrinidis, en de Mexicaanse viceminister voor Multilaterale Aangelegenheden Juan Manuel Gómez-Robledo vond plaats in april in Mexico City. De EU en Mexico kwamen overeen dat zij zullen samenwerken bij de bestrijding van foltering (opleiding van onafhankelijke instanties/onafhankelijke forensische medische diensten overeenkomstig het Protocol van Istanbul), de bestrijding van gedwongen verdwijningen (bijstand bij het opzetten van betrouwbare databanken), en de versterking van het nationaal mechanisme voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers en journalisten. Voorts werd overeengekomen om samen te werken bij de bescherming van de rechten van kinderen en inzake bedrijfsleven en mensenrechten.

De dialoog werd voorafgegaan door het (door de EU gefinancierde) derde seminar van het maatschappelijk middenveld tussen de EU en Mexico, dat eveneens in april plaatsvond. Dat seminar bood ruimte voor een interactieve dialoog en voor de uitwisseling van ervaringen en goede praktijken in verband met mensenrechten in Mexico en in de EU, op gebieden zoals de versterking van de rechtsstaat, de rechten van migranten, bedrijfsleven en mensenrechten, en kinderen en adolescenten. Tijdens het seminar stelden de 32 aanwezige niet-gouvernementele organisaties een aantal conclusies en aanbevelingen op die bij de aanvang van de dialoog op hoog niveau werden gepresenteerd. Beide partijen kwamen overeen voor de technische follow-up te zorgen.

De EU-delegatie in Mexico pleegde meer overleg met niet-gouvernementele organisaties via de permanente werkgroep met het maatschappelijk middenveld betreffende de mensenrechten, die in 2015 verscheidene reguliere vergaderingen en rondetafelgesprekken hield. Overeenkomstig de plaatselijke richtsnoeren inzake mensenrechtenverdedigers zetten de EU-delegatie en de missies van de lidstaten hun reguliere werkzaamheden met mensenrechtenverdedigers voort. Er werden bezoeken ter plaatse afgelegd aan de deelstaten Chihuahua, Mexico en Aguascalientes en aan Ciudad Juárez. Voorts werden vergaderingen belegd met hoge vertegenwoordigers van de federale autoriteiten van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken.

De EU-delegatie in Mexico legde, samen met EU-lidstaten, twee lokale verklaringen af gedurende het jaar: in mei om de moord op journalist Armando Saldaña Morales in de deelstaat Veracruz te veroordelen, en in augustus naar aanleiding van de moord op journalist Rubén Espinosa en vier vrouwen in Mexico City. De EU volgde de ontwikkelingen in het dossier inzake Jyri Jaakkola, een Finse burger die lokale mensenrechtenverdedigers steunde en in 2010 in Oaxaca werd gedood, verder op de voet. De EU-delegatie, in nauw overleg met de ambassade van Finland, hielp bij het organiseren van ontmoetingen voor bezoekende leden van het Europees Parlement in januari en september, als follow-up van het onderzoek naar de dood van Jaakkola en om besprekingen te voeren met de bevoegde autoriteiten.

De samenwerking van de EU verliep parallel aan de politieke prioriteiten in het kader van de toewijzing uit het bilaterale instrument voor ontwikkelingssamenwerking (IOS), in het kader van het EIDHR en van het instrument voor niet-statelijke actoren (NSA). Behalve over de concrete follow-up van de dialoog op hoog niveau bereikten de EU en Mexico in het kader van het "laboratorium voor sociale cohesie II" (dat door Mexico en de EU wordt medegefinancierd) ook overeenstemming over twee gebieden voor actie in 2015-2017: de rechten van kinderen en adolescenten (dialoog met maatschappelijke organisaties, en met de verdedigers van kinderrechten van de deelstaten, waarbij het plan voor technische bijstand wordt opgesteld om de belangrijkste capaciteitstekorten voor de uitvoering van het nieuwe Mexicaanse wetgevingskader op dit gebied te bepalen); en bedrijfsleven en mensenrechten, onder andere het contracteren van deskundigen om een document over de leidende beginselen op te stellen, en het nastreven van de doelstelling dat Mexico zou toetreden tot de leidende beginselen inzake bedrijfsleven en mensenrechten van de VN.

In dit verband wordt werk gemaakt van drie onderling verweven cruciale gebieden: sociale bescherming, overleg met inheemse gemeenschappen over investeringen in infrastructuur en eerlijke belastingen. De samenwerkingsactiviteiten omvatten voorts projecten met een mensenrechtenaspect met verscheidene instellingen op deelstaatniveau (in het bijzonder in de deelstaten Oaxaca en San Luis Potosí). In oktober werd een oproep tot het indienen van voorstellen gedaan in het kader van het EIDHR; de bestrijding van foltering en gedwongen verdwijningen en de bescherming van journalisten/mensenrechtenverdedigers werden gekozen als belangrijkste prioriteiten, in overeenstemming met het resultaat van de dialoog op hoog niveau.

Nicaragua

De doelstellingen van de EU betreffende mensenrechten en democratie in het kader van haar betrekkingen met Nicaragua zijn: steun aan inspanningen om de rechtsstaat te versterken (transparantie, efficiëntie, verantwoordingsplicht), versterking van het nationale kader voor de bestrijding van gendergeweld, aanmoediging van een vrij maatschappelijk middenveld dat actief is op het gebied van bevordering en bescherming van mensenrechten en in staat is beleidsdiscussies aan te gaan betreffende de nationale ontwikkelingsagenda, bevordering van de sociale, educatieve en gezondheidsrechten van de meest kwetsbare groepen door middel van ontwikkelingssamenwerking, en steun voor initiatieven voor capaciteitsopbouw en vergroting van het sociale bewustzijn onder jongeren en de bescherming van kinderrechten.

In 2015 werd verder gewerkt op deze terreinen. Bijzondere aandacht ging uit naar de veiligheidstroepen van Nicaragua en het eerbiedigen van het menselijk leven, de menselijke waardigheid en de vrijheid van vereniging en van meningsuiting. De EU wees opnieuw op het belang van cruciale aangelegenheden als transparantie, versterking van goed bestuur en van de rechtsstaat, bevordering van de scheiding van de machten en electorale kwesties, onder meer de aanwezigheid van oppositiepartijen in de hoge kiesraad. Tegelijkertijd toonde de EU zich ingenomen met de inspanningen van Nicaragua bij de bestrijding van de mensenhandel, en hoopte zij dat Nicaragua de coördinatie met de buurlanden wat betreft migratiekwesties zou verbeteren, dit ondanks de tijdelijke crisis die werd veroorzaakt door de instroom van Cubaanse migranten in Costa Rica, die in hun reis naar het noorden aan de Nicaraguaanse grens werden tegengehouden.

Naar het einde van het jaar toe klaagden maatschappelijke organisaties de beperkingen in hun doen en laten aan, en waren er meldingen van hardhandig optreden van de politie bij betogingen. Mediagroepen en de oppositie spraken hun afkeuring uit over het lastigvallen van journalisten. De situatie van de rechten van inheemse volkeren in verband met zowel infrastructuurprojecten als de eerbiediging en de bescherming van voorouderlijke gronden, ging ook achteruit. De EU bleef de eerbiediging van de rechten van inheemse volken nauwlettend volgen, in het bijzonder wat betreft het verleggen van de grenzen van het landbouwgebied die hun sociale en ecologische rechten sterk kan aantasten. Bijzondere aandacht werd besteed aan de follow-up van de rechten van gedetineerden die terechtstaan of die reeds zijn veroordeeld, alsmede aan de omstandigheden in het nationale gevangeniswezen en de politiecellen van de nationale politie.

Wat betreft financiële samenwerking ging de EU door met het bevorderen van de mensenrechten door middel van de thematische begrotingslijnen EIDHR (10 projecten) en niet-statelijke actoren en lokale overheden (NSA-LA; 14 projecten), alsmede door middel van projecten die rechtstreeks door de EU-lidstaten worden gefinancierd. Door middel van die projecten pakte de EU de volgende vraagstukken aan: burgerparticipatie, herstelrecht voor minderjarigen, gehandicaptenrechten, bevordering van mensenrechten met nadruk op de Caribische kustregio, vrouwenrechten en LHBTI-rechten, en kinderrechten. In 2015 werd gedurende het hele jaar een diepgaande en permanente dialoog met het maatschappelijk middenveld gevoerd, en er werd een routekaart voor de samenwerking van de EU met het maatschappelijk middenveld in Nicaragua opgesteld.

In de loop van het jaar sloot de EU de gezamenlijke activiteiten met Unicef rond de viering van de 25e verjaardag van het Verdrag inzake de rechten van het kind af met een nationale journalistenwedstrijd rond het thema "Innovatie voor de jeugd, innovatie voor justitie". Zes journalisten ontvingen een prijs. Nicaragua was een van de eerste landen in de regio dat, met EU-steun, begonnen is aan een hervorming van zijn wetboek van strafrecht, teneinde daarin de strafrechtelijke normen met het oog op de bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit en drugshandel op te nemen die voordien op Centraal-Amerikaans niveau waren geharmoniseerd. Het recent gewijzigde wetboek van strafrecht wacht nu op goedkeuring door het parlement. Voorts heeft de EU door haar regionale EUROsociAL-programma technische bijstand aan Nicaragua geboden met het oog op het verbeteren van de toegang tot de rechter voor kwetsbare personen, het bevorderen van de ontwikkeling van mechanismen voor alternatieve geschillenbeslechting in de justitiële sfeer (opleiding van bemiddelaars) en het ondersteunen van de autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor het onderzoeken van gendergeweld (zoals het openbaar ministerie, de rechtbanken en de forensische laboratoria).

Panama

In mei is voor Panama de tweede UPR in het kader van de Verenigde Naties verricht. Er werden verscheidene positieve ontwikkelingen geconstateerd sinds de vorige UPR van het land in 2010, onder meer de ratificatie van verscheidene primaire internationale mensenrechteninstrumenten (waaronder het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing, het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning, en de VN-verdragen inzake staatloosheid), en van een vaste uitnodiging voor thematische speciale procedures. In oktober was Panama een van de 18 staten die door de Algemene Vergadering van de VN werden verkozen tot lid van de Mensenrechtenraad voor een periode van drie jaar met ingang van januari 2016.

Volgens president Varela is zijn hoofdprioriteit voor Panama gedurende zijn vijfjarige ambtstermijn om echte "inclusieve economische groei" te realiseren, door het bevorderen van een sterke sociale agenda. In een streven naar gelijkheid tussen mannen en vrouwen presenteerde de minister voor Sociale Ontwikkeling onlangs het Actieplan 2015-2019 ter verwezenlijking van gelijke kansen voor vrouwen. Het is de bedoeling dat het actieplan door zowel de regering als het maatschappelijk middenveld wordt uitgevoerd. Panama maakt met de steun van Unicef verder werk van de ontwikkeling en uitvoering van het nationaal strategisch plan voor kinderen en tieners. Dit proces nam een aanvang in 2002 en moet in 2020 zijn einddoelen bereiken.

De gevangenis- en detentieomstandigheden zijn een groot probleem in Panama. Volgens verslagen van het UNODC is in Panama voor 70 % van de mensen van wie de vrijheid is ontnomen, geen veroordeling uitgesproken. Dit is in hoofdzaak toe te schrijven aan vertragingen bij justitie en aan het veelvuldig teruggrijpen op voorlopige hechtenis die in sommige gevallen langer is dan de maximumstraf voor het vermeende misdrijf; voorts moet dringend werk worden gemaakt van het verminderen van de overbevolking (het aantal gedetineerde volwassenen in het land is veel groter dan de capaciteit van de gevangenissen) en van de verbetering van de gevangenisomstandigheden. De klachten over slechte omstandigheden in de gevangenissen gaan vooral over medische bijstand, hygiëne en mishandeling door het personeel. De arbeidsomstandigheden van het gevangenis-personeel moeten eveneens worden verbeterd.

Er zijn evenwel al inspanningen geleverd om de situatie te verbeteren. Het land stapt momenteel over van een inquisitoir naar een accusatoir strafproces, en de vertragingen bij justitie zijn daardoor reeds verminderd. In 2014 is een nieuwe gevangenis "Nueva Joya" (met een capaciteit van 5 000 plaatsen) geopend, en Panama voert een hervorming van het gevangenis- en detentierechtensysteem uit, gebaseerd op drie pijlers: respect voor de rechten en de waardigheid van de gedetineerden en het gevangenispersoneel; het waarborgen van hun veiligheid en van die van de bevolking; en de reïntegratie van degenen die hun straf hebben uitgezeten. Er is overeenstemming bereikt over een werkplan met doelstellingen op de korte, middellange en lange termijn. De EU ondersteunt deze inspanningen. Het door de EU gefinancierde project "Security cooperation in Panama (SECOPA)" (veiligheidssamenwerking in Panama), waarmee een bedrag van 28 miljoen EUR is gemoeid, vergroot de capaciteit van het directoraat-generaal van het gevangeniswezen (DGSP) om gerichte programma's op te stellen voor de rehabilitatie en reïntegratie van volwassen gedetineerden. Het SECOPA-project zal ook het opleidingssysteem voor gevangenispersoneel verbeteren, en de instelling van een professionele loopbaan ondersteunen. Het project zal de voltooiing financieren van een innovatief centrum voor rehabilitatie van minderjarigen die in aanraking met justitie zijn gekomen, en een moderne systeem voor het tellen van de gevangenisbevolking in het land ontwikkelen.

Ongeveer 10 % van de Panamezen behoort tot inheemse gemeenschappen die in 28,6 % van het grondgebied wonen. Ofschoon er beleidsmaatregelen en wetgeving ter bescherming van die gemeenschappen bestaan, moet nog veel werk worden verzet ter verbetering van de levensomstandigheden van die gemeenschappen, de toegang tot openbare diensten en gelijke verdeling, vooral in de gezondheidszorg, en landeigendom. Er worden verscheidene specifieke programma's uitgevoerd om de bescherming van de rechten van inheemse volken te versterken, onder meer het Mesoamerica Health Programme 2015 (het Midden-Amerikaans gezondheidsprogramma 2015,) het Water and Environment Programme (het programma water en milieu), en het Child Nutrition Programme (programma voor de voeding van kinderen). De EU financiert het bilateraal project "Apoyo a la Cohesión Social (COHESAL)" (steun aan de sociale cohesie) (10 miljoen EUR) dat door het ministerie van Sociale Ontwikkeling wordt uitgevoerd en dat verscheidene activiteiten ten gunste van inheemse volken en organisaties omvat. Dit programma heeft ook indirect tot doel de economische en sociale rechten van deze gemeenschap, in de armste gebieden van het land, te beschermen door middel van decentralisatie en de financiering van plaatselijke projecten.

Panama heeft onlangs een nationaal plan ter bestrijding van mensenhandel aangenomen, dat ertoe strekt een nationaal beleid op dit gebied uit te stippelen. De nationale commissie ter bestrijding van mensenhandel plande in 2015 de volgende activiteiten: opleiding van het veiligheidspersoneel en het aan de balie-(receptie)personeel van toeristische en andere particuliere ondernemingen, introductie tot het academisch curriculum voor balie- en beveiligingspersoneel voor de COPA-luchtvaartmaatschappij en opleiding van het personeel van de Panama Canal Authority. Panama werkt tevens aan een routekaart om het eerste land van Latijns-Amerika te worden dat uiterlijk in 2020 kinderarbeid uitbant.

Veiligheid is een prioriteit van het regeringsplan voor 2014-2019. Wat betreft de strijd tegen drugs is het accent verlegd naar preventie en het opvoeren van de strijd tegen corruptie, witwassen en terrorismefinanciering. Institutionele versterking en de verbetering van de technologische middelen worden ook aangepakt en er is belangstelling voor een betere aanpak van mensensmokkel als een van de gevolgen van grensoverschrijdende criminele activiteiten.

Paraguay

De EU besteedt bij haar samenwerking en dialoog met Paraguay op het gebied van mensenrechten en democratie vooral aandacht aan de verbetering van het functioneren van het rechtsstelsel en het gevangeniswezen, de institutionalisering van de mensenrechten, de bescherming van de rechten van kinderen, vrouwen, LHBTI'ers en inheemse volken, de bestrijding van mensenhandel en eerbiediging van ecologische rechten.

De EU bleef zich op diverse manieren voor deze kwesties inzetten, onder meer door toezicht op de uitvoering van de mensenrechtenverdragen in het kader van het stelsel van algemene preferenties (SAP +). De EU en haar lidstaten werkten samen om te zorgen voor coördinatie en systematische bewustmaking. Paraguay is lid van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties voor de periode 2015-2017 en de EU-delegatie en de EU-lidstaten ondernamen demarches om punten van overeenstemming met Paraguay te vinden in verband met internationale mensenrechtenkwesties. De EU stuurde in april na de verkiezingen een vervolgmis­sie naar Paraguay om de vorderingen bij de uitvoering van de aanbevelingen van de EU-verkiezingswaarnemingsmissie van 2013 te evalueren. Het Europees Parlement nam in juni een resolutie aan waarin het zijn bezorgdheid uitsprak over het grote aantal kinderzwangerschappen in Paraguay.

Wat betreft financiële samenwerking verleende het EIDHR steun voor vrouwenrechten, gehandicapten, inheemse volken in de Paraguayaanse Chaco, het versterken van de rol van het maatschappelijk middenveld bij het monitoren van het kiesstelsel, de bestrijding van mensenhandel en de productie en verspreiding van een jaarlijks mensenrechtenverslag dat door maatschappelijke organisaties wordt opgesteld. Democratie, participatie en institutionele versterking is ook een van de prioritaire sectoren voor de bilaterale ontwikkelingshulp van de EU aan Paraguay in 2014-2020.

Peru

Tot de prioriteiten van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in haar betrekkingen met Peru behoren de behoren de voortgangsbewaking van het nationale mensenrechtenplan, de rechten van inheemse volken en de uitvoering van de wet over voorafgaande raadpleging, toegang tot de rechter, de aanbevelingen van de Commissie voor Waarheid en Verzoening, economische en sociale rechten, vrijheid van vergadering, mensenrechtenverdedigers, vrouwenrechten, mensenhandel en kinderarbeid.

De dialoog over de mensenrechten met Peru werd in 2015 zeer regelmatig voortgezet met de tweede formele technische dialoog over mensenrechten in juli, aangevuld met de besprekingen in het kader van de jaarlijkse dialoog op hoog niveau. De besproken kwesties omvatten onder meer bedrijfsleven en mensenrechten en het formuleren van een nationaal beleid inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen, gendergerelateerd geweld, de bestrijding van discriminatie, alsmede democratie, rechtsstaat en goed bestuur, met een laatste stand van zaken van de voorbereiding van de algemene en presidentiële verkiezingen in 2016. Het werk zal in 2016 worden voortgezet met het oog op institutionalisering van de dialoog door middel van de opstelling van een formele taakomschrijving.

Een belangrijke stap in het verzoeningsproces in verband met het geweld tijdens de periode van *Sendero Luminoso* (Lichtend Pad) tussen 1980 en 2000 werd gezet met de inhuldiging door president Humala in december 2015 van het museum *Lugar de la Memoria, la Tolerancia y la Inclusión Social*. Het project werd politiek en financieel gesteund door de EU en door Duitsland. Dit was een belangrijke maatregel waarvoor werd gepleit door de Commissie voor Waarheid en Verzoening. Op lokaal niveau onderhield de EU-delegatie nauwe contacten met maatschappelijke organisaties, het bureau van de ombudsman en overheidsorganen, en besprak met hen de situatie van de mensenrechten, mensenrechtenverdedigers en inheemse volken. Zij onderhield een permanente communicatie met het oog op het volgen van individuele gevallen. Peru bleef een betrouwbare partner in internationale fora en sloot zich bij stemmingen dicht aan bij de standpunten van de EU.

De EU-financiering van nieuwe mensenrechtenprojecten in Peru in 2015 in het kader het EIDHR beliep 2,18 miljoen EU, en was met name bestemd voor een project ter bevordering van de politieke cultuur in de aanloop naar de verkiezingen van 2016, alsmede een project ter ondersteuning van inheemse volken bij de bestrijding van discriminatie wat hun grondgebieden betreft.

Saint Kitts en Nevis

Prioritaire uitdagingen zijn onder meer de afschaffing van de doodstraf, vrouwenrechten, capaciteitsopbouw inzake mensenrechten bij rechtshandhavingsfunctionarissen, gevangenen, rechten van kinderen, rechten van LHBTI'ers, veiligheid en uitvoering van de aanbevelingen van de UPR in november 2015.

De EU pleit ervoor om een moratorium af te kondigen op de doodstraf, met het oog op de uiteindelijke afschaffing ervan. De overbevolking van de gevangenis van Saint Kitts blijft een punt van ernstige bezorgdheid. Het land heeft lijfstraffen nog niet afgeschaft. Er werden verschillende voorlichtingsactiviteiten in verband met mensenrechtenresoluties verricht in het kader van de derde Commissie van de AVVN. Saint Kitts en Nevis zal een regionale subsidie ontvangen die wordt gefinancierd in het kader van een oproep tot het indienen van voorstellen uit 2015 in verband met de bestrijding van huiselijk geweld; de uitvoering zal starten in 2016. Het land kent een hoge criminaliteit, en daarmee samenhangend de problemen van het waarborgen van bescherming van rechten in verband met de nationale veiligheid en de veiligheid van burgers, en het aanpakken van het geweld in de samenleving.

In februari 2015 won Team Unity, een coalitie van drie oppositiepartijen de algemene verkiezingen, en kwam in de plaats van de Labour-partij die sinds 1995 aan de macht was. De verkiezingsdag is ordelijk en vreedzaam verlopen, maar technische en procedurele problemen zorgden voor vertragingen bij het tellen en het doorsturen van de resultaten. In november diende de nieuwe regering wetgeving in om de ambtstermijn van de premier te beperken tot twee termijnen van vijf jaar.

Saint Kitts en Nevis onderging ook in november zijn tweede UPR, en legde meer dan de helft van de aanbevelingen naast zich neer, onder meer die betreffende de ondertekening van en toetreding tot alle belangrijke mensenrechtenverdragen, discriminatie op grond van seksuele gerichtheid en genderidentiteit, een moratorium op de doodstraf en een verbod op lijfstraffen. Terugkerende aanbevelingen hielden verband met de bescherming van vrouwen en kinderen tegen huiselijk geweld, de spoedige vaststelling van de wet betreffende huiselijk geweld die in 2014 door het parlement is goedgekeurd, en het nemen van extra maatregelen om discriminatie op grond van geslacht aan te pakken.

Het land werd geprezen voor zijn inspanningen ter bevordering van mensenrechten wat betreft sociale dienstverlening, onderwijs en werkgelegenheid voor jongeren. Het doet inspanningen om de veiligheidsaspecten van zijn controversiële "Citizenship-by-Investment Programme", het grootste van de regio, te verbeteren. De regering heeft het regionale VN-Bureau kort na de UPR uitgenodigd voor overleg, om te bekijken wat de mogelijkheden zijn voor de oprichting van een nationale mensenrechteninstelling.

Saint Lucia

Prioritaire uitdagingen zijn onder meer de afschaffing van de doodstraf, excessief politiegeweld, discriminatie op basis van geslacht en huiselijk en seksueel geweld, kindermisbruik en rechten van LHBTI'ers. De doeltreffendheid van het strafrechtstelsel blijft een punt van zorg, net als de toegang tot de gezondheidszorg. De uitvoering van de aanbevelingen van de UPR van 2015 is een andere prioriteit.

De EU heeft in haar politieke dialoog met Saint Lucia voortdurend gestreefd naar de afschaffing van de doodstraf, het waarborgen van een grotere verantwoordingsplicht voor de politie, de verbetering van het strafrechtstelsel en de vaststelling van wetgeving ter bescherming van personen tegen discriminatie op basis van seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Er werden verschillende voorlichtingsactiviteiten in verband met mensenrechtenresoluties verricht in het kader van de derde Commissie van de AVVN. Saint Lucia zal bijstand in het kader van het EIDHR ontvangen ter bestrijding van huiselijk geweld. Een regionaal project dat is geselecteerd in het kader van een oproep tot het indienen van voorstellen uit 2015 zal in 2016 operationeel worden.

In november onderging Saint Lucia zijn tweede UPR, waarbij de nadruk werd gelegd op problemen in verband met discriminatie op grond van geslacht, huiselijk en seksueel geweld en het strafbaar stellen van consensuele seks tussen personen van hetzelfde geslacht. Het land ontving aanbevelingen betreffende de bescherming van de rechten van kinderen, de afschaffing van de doodstraf en de ratificatie van bepaalde internationale overeenkomsten. Het werd geprezen voor de ratificatie van het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en de aanzienlijke inspanningen voor het verzekeren van de toegang tot water, voedsel en gezondheidszorg voor zijn bevolking. Saint Lucia heeft toegezegd 121 aanbevelingen te zullen onderzoeken.

Het land hervormt momenteel zijn jeugdstrafrechtstelsel. Kindermisbruik blijft een ernstig maatschappelijk zorgpunt, en de regering is bewustmakingscampagnes gestart die gericht zijn op zowel de samenleving in het algemeen als op veldwerkers. Saint Lucia heeft lijfstraffen nog niet afgeschaft. In september voerde de regering een beleid inzake het gebruik van geweld in, om ervoor te zorgen dat de politiediensten zich houden aan goede praktijken. De premier presenteerde in maart een onafhankelijk rapport dat werd uitgebracht door het Implementation Agency for Crime and Security (IMPACS) van Caricom, waarin vermeende buitengerechtelijke executies door de politie tussen 2010 en 2011 werden onderzocht. De EU was bezorgd omdat daar niets mee werd gedaan en legde een lokale verklaring af waarin zij de autoriteiten opriep om het rapport ter harte te nemen en voor eerlijke berechting te zorgen.

In juni heeft het Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties de gecombineerde tweede tot en met vierde periodieke doorlichtingen van Saint Lucia besproken. Het was verheugd over de goedkeuring van verschillende wetgevingsmaatregelen, waaronder die van de wet tegen bendevoering in 2014. Tevens nam het nota van de bekrachtiging in 2014 van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, waarmee een positieve trend van toetreding tot of bekrachtiging van belangrijke verdragen en protocollen inzake de mensenrechten werd voortgezet. Niettemin drong het comité er bij Saint Lucia met klem op aan vraagstukken in verband met lijfstraffen, begeleiding en verantwoordelijkheden van ouders, kinderen zonder gezin, mishandeling en verwaarlozing, gezondheidszorg voor jongeren, economische uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderarbeid, seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, en het jeugdstrafrecht aan te pakken. Het comité was bezorgd over het feit dat lijfstraffen nog steeds geoorloofd worden geacht om kinderen te leren gehoorzamen en over het grote aantal gevallen van incest met en seksueel misbruik van meisjes en jongens.

Saint Vincent en de Grenadines

De prioriteiten op het gebied van de mensenrechten omvatten onder meer huiselijk geweld, seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes, de rechten van kinderen, discriminatie van LHBTI'ers, de doodstraf en capaciteitsopbouw inzake mensenrechten bij rechtshandhavingsfunctionarissen. Er werden verschillende voorlichtingsactiviteiten in verband met mensenrechtenresoluties verricht in het kader van de derde Commissie van de AVVN.

De doodstraf is nog altijd wettelijk verankerd, al is er een de facto moratorium op de uitvoering ervan. Maatschappelijke organisaties middenveld berichtten dat verkrachting van en geweld tegen vrouwen een ernstig en algemeen verbreid probleem blijft. In mei zette het parlement een belangrijke stap door wetgeving betreffende huiselijk geweld goed te keuren die de slachtoffers van misbruik beter beschermt en een meldingsplicht voor een groter deel van de samenleving instelt. De wet betreffende huiselijk geweld van 2015 verruimt tevens de definitie van huiselijk geweld, die nu ook "overheersend gedrag of misbruik dat schadelijk is voor de gezondheid, de veiligheid of het welzijn van de verzoeker of een kind onder de hoede van de verzoeker" omvat.

In december werden algemene verkiezingen gehouden in Saint Vincent en de Grenadines, die hebben geleid tot een vierde opeenvolgende ambtstermijn voor premier Ralph Gonsalves en zijn Unity Labour Party. De oppositiepartij New Democratic Party aanvaardde de uitslag, die een miniem verschil te zien gaf, niet, beweerde dat er sprake was van ernstige fraude, en verklaarde voornemens te zijn de stemuitslag in ten minste één kiesdistrict juridisch aan te vechten. Bij de verkiezingen waren waarnemers aanwezig van de OAS, het Gemenebest en Caricom, en de waarnemersmissies bekrachtigden de resultaten.

Suriname

De prioriteiten van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in de context van de betrekkingen met Suriname omvatten juridische kwesties, de omstandigheden in gevangenissen en detentiecentra, huiselijk geweld/seksueel geweld, rechten van LHBTI'ers, en mensenhandel waaronder handel in vrouwen en kinderen met het oog op seksuele uitbuiting. Er is ook bezorgdheid over wijdverbreide corruptie bij de overheid, gevallen van intimidatie van de pers, discriminatie van vrouwen, Marrons (afstammelingen van ontsnapte slaven), Amerindianen en andere minderheden, en kinderarbeid in de informele sector.

De Nationale Assemblee van Suriname nam een nieuw wetboek van strafrecht aan dat onder meer voorziet in de afschaffing van de doodstraf (maar niet in het militair wetboek). De HV/VV van de EU verwelkomde dit in een verklaring als een belangrijke stap voorwaarts, die een welkom signaal stuurt naar andere landen in de regio en daarbuiten, en merkte voorts op dat dit verder kon worden geconsolideerd door de ondertekening en bekrachtiging van het Tweede Facultatieve Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Protocol bij het Amerikaans Verdrag inzake de rechten van de mens, allebei instrumenten gericht op de mondiale afschaffing van de doodstraf. Kort voor de afschaffing van de doodstraf, in februari 2015, organiseerde de EU een seminar in Paramaribo over dat thema. Het project ontving EU-financiering.

Kwesties in verband met de mensenrechten worden besproken in de jaarlijkse politieke dialoog overeenkomstig artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou en in bilaterale vergaderingen. De derde ronde van de politieke dialoog vond plaats in Paramaribo in maart 2015 en behelsde besprekingen over mensenrechten en governance, de wijziging van de amnestiewet, mensenhandel, de doodstraf (die in het militair wetboek nog altijd bestaat), corruptie en de omstandigheden in de gevangenissen. Een door het EIDHR gefinancierd programma "Building the Suriname Civil Society Accountability Mechanism for Human Rights and Good Governance" (opbouw van het mechanisme voor verantwoording inzake mensenrechten en goed bestuur van het maatschappelijk middenveld in Suriname) wordt door een lokale niet-gouvernementele organisatie uitgevoerd. Het project wordt gefinancierd met een bedrag van 125 000 EUR voor de periode 2014-2016.

Bij de algemene verkiezingen in mei 2015 behaalde de Nationale Democratische Partij (NDP) van de zittende president Desi Bouterse 26 van de 51 parlamentszetels in de Nationale Assemblée, waardoor hij een meerderheid van 1 zetel heeft. De coalitie van oppositiepartijen V7 behaalde 17 zetels, de partij ABOP behaalde 5 zetels en de overige zetels werden toegekend aan de verdeelde oppositie. De NDP heeft voor het eerst een absolute meerderheid in de Nationale Assemblée.

Trinidad en Tobago

De prioriteiten zijn onder meer de afschaffing van de doodstraf, de bevordering en vrijwaring van de rechten van vrouwen en kinderen, de strijd tegen de discriminatie van LHBTI'ers, en de verbetering van de omstandigheden in de gevangenissen en de eerbiediging van de rechten van gedetineerden, aangevuld met activiteiten die tot versterking van de democratie bijdragen.

De EU-delegatie bleef in diverse fora deelnemen aan besprekingen over de mensenrechten. De tweede ronde van de politieke dialoog in het kader van artikel 8 van de Overeenkomst van Cotonou vond plaats in Port of Spain in januari 2015, en de besprekingen over mensenrechtenkwesties handelden onder meer over de vorderingen bij het opvolgen van de eerste ronde van UPR-aanbevelingen, de noodzaak het huidige moratorium op executies te handhaven en uiteindelijk de doodstraf af te schaffen, de vertraging bij de goedkeuring van het genderbeleid, en de genomen maatregelen met het oog op de ratificatie van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind. De EU prees de instelling van de Children's Authority en constateerde met genoegen dat het land gevolg heeft gegeven aan de belangrijke UPR-aanbeveling om de achterstand in rechtszaken weg te werken, inefficiënties in het rechtssysteem aan te pakken en de omstandigheden in de gevangenissen te verbeteren. De EU toonde zich bezorgd over het gebrek aan veilige ruimten voor jonge vrouwelijke gedetineerden en over het feit dat de regering prioriteit moet geven aan activiteiten met het oog op de verbetering van de omstandigheden in de gevangenissen. De EU sprak ook haar ernstige bezorgdheid uit over het grote aantal meldingen van buitengerechtelijke executies.

Na de verkiezingen in september 2015 en de daaropvolgende regeringswissel verklaarden functionarissen dat ze voornemens waren de doodstraf overeenkomstig de wet uit te voeren, wat op een hervatting van ophangingen zou kunnen wijzen, hoewel er sinds 1999 de facto een moratorium geldt. Ter gelegenheid van de dag van de mensenrechten heeft de EU-delegatie in samenwerking met partners een panelgesprek georganiseerd rond het thema "Diagnosing Human Rights in Trinidad and Tobago" (een diagnose van de mensenrechten in Trinidad en Tobago). De delegatie verleende voort steun aan de strijd tegen de doodstraf en tegen de discriminatie van LHBTI'ers, onder meer door het verspreiden van de verklaringen van de HV/VV op de Werelddag tegen de doodstraf en de Internationale Dag tegen homofobie, transfobie en bifobie. Na de afschaffing van het ministerie voor Gender en Kinderen heeft de nieuwe regering deze bevoegdheid toegewezen aan de onderminister in het kabinet van de premier. Op de Internationale Dag voor de rechten van het kind organiseerde de EU in samenwerking met de UNDP een publieksvoorlichting voor meisjes onder voogdij van de staat, waarbij de betrokken jongeren een counselingssessie kregen.

De EU zette haar dialoog met maatschappelijke organisaties voort, onder meer tijdens maandelijkse vergaderingen met LHBTI-groepen. Trinidad en Tobago profiteerde - voor het eerst - van de oproep voor het indienen van voorstellen van het EIDHR, en kreeg subsidies toegekend ter ondersteuning van activiteiten met het oog op de afschaffing van de doodstraf en het bevorderen van gender-gelijkheid. Het maatschappelijk middenveld blijft bij de regering de noodzaak van constitutionele hervormingen aan de orde stellen. Deze sector zal verder worden gesteund om de ontwikkeling van de bestuursaangelegenheden op te nemen in het kader van het elfde EOF en de thematische begrotingslijnen maatschappelijk middenveld en plaatselijke overheden (CSO/LA).

Verenigde Staten van Amerika (VS)

De regering Obama legde ook in 2015 sterk de nadruk op de bevordering van mensenrechten en democratie in de bilaterale betrekkingen van de VS met derde landen en in multilaterale fora, met name in de VN en de OVSE. Tijdens zijn toespraak voor de 70e AVVN verklaarde President Obama, met name vanuit het perspectief van de oorlogen in Syrië en Oost-Oekraïne, dat de VS zullen blijven opkomen voor mensenrechten.

Wat betreft de mensenrechtensituatie in de VS vonden in 2015 een aantal positieve ontwikkelingen op het gebied van de doodstraf en de hervorming van het strafrechtstelsel plaats. Bovendien werden maatregelen genomen om het aantal gedetineerden in het detentiecentrum van Guantánamo te verminderen. Er werd evenwel te weinig gedaan met de in december 2014 bekendgemaakte bevindingen van het verslag van de Select Committee on Intelligence van de Amerikaanse Senaat, met als titel "Committee Study of the Central Intelligence Agency's Detention and Interrogation Program" (onderzoek van het comité naar het detentie- en verhoorprogramma van de CIA).

Wat betreft de doodstraf gaf 2015 een positieve ontwikkeling te zien in de VS, met het laagste aantal executies en doodstraffen in meer dan 20 jaar. De staten Nebraska en Connecticut schaften de doodstraf af, waardoor het aantal staten waar de doodstraf nog is toegestaan, is gedaald tot 31. Pennsylvania kondigde aan dat het een moratorium zal instellen. Algemeen gezien is het draagvlak voor de doodstraf bij het Amerikaanse publiek kleiner geworden. De regering-Obama heeft weliswaar niet actief geprobeerd het Congres ervan te overtuigen om de doodstraf op federaal niveau af te schaffen, maar de president gaf toe dat hij "ernstig bezorgd" is over de uitvoering ervan. Het EU-verbod op de uitvoer van medicijnen ten behoeve van executies heeft een aanzienlijk effect gehad op het klimaat rond de doodstraf en het publiek debat over executies in de afgelopen vier jaar.

De EU riep herhaaldelijk op tot sluiting van het detentiecentrum van Guantánamo Bay. De inspanningen van de regering om het detentiecentrum te sluiten en de resterende gedetineerden over te brengen, werden nog altijd grotendeels geblokkeerd door het Congres. Er werd in 2015 evenwel wat vooruitgang geboekt wat betreft het overbrengen van gedetineerden naar derde landen. Van de zowat 780 personen die in Guantánamo Bay gevangen werden gehouden, bleven er eind november 2015 nog 107 over. In december werd overeenstemming bereikt over de overbrenging van nog eens 17 gedetineerden. De meerderheid in het Congres blijft evenwel sterk gekant tegen de overbrenging van gedetineerden van Guantánamo Bay naar de VS. De "National Defense Authorization Act", die door het Congres in november werd goedgekeurd, bevat juridische obstakels wat betreft het sluiten van de gevangenis, onder meer een verbod op het overbrengen van de gedetineerden naar de VS en om voorzieningen te bouwen waarin zij in de toekomst kunnen worden ondergebracht. Er is in 2015 geen degelijke follow-up gegeven aan het rapport van de Amerikaanse Senaat over het detentie- en verhoorprogramma van de CIA, dat ernstige schendingen van de mensenrechten in het detentiecentrum in Guantánamo Bay aan het licht bracht.

Het jaar 2015 was een omslagpunt voor de hervorming van het strafrechtstelsel. De VS heeft een zeer hoog aantal gedetineerden per hoofd van de bevolking en houdt meer gedetineerden in eenzame opsluiting dan enig ander democratisch land. President Obama heeft het Congres ertoe opgeroepen een zinvolle hervorming van het strafrecht goed te keuren om het Amerikaanse strafrechtstelsel eerlijker en doeltreffender te maken en de vicieuze cirkel van armoede, misdaad en gevangenschap te doorbreken. De "Sentencing Reform and Corrections Act" van 2015 werd met een groot aantal stemmen van de twee partijen goedgekeurd in de Commissie Juridische Zaken van de Amerikaanse Senaat. Voorts is enige vooruitgang geboekt wat betreft eenzame opsluiting. In september stemde Californië, als onderdeel van een baanbrekende schikking, in met een herziening van het gebruik van eenzame opsluiting in zijn gevangenissen, waarbij het langdurig in een isolatiecel houden van gedetineerden sterk wordt beperkt.

De EU-delegatie in Washington DC zette het overleg over bovengenoemde onderwerpen met de betrokken gesprekspartners in de regering, het Congres en niet-gouvernementele organisaties actief voort. De EU bleef ook met de VS in gesprek over andere belangrijke mensenrechtenkwesties, onder meer vrouwenrechten, gehandicaptenrechten, rechten van LHBTI'ers, de vrijheid van meningsuiting en de ratificatie van internationale instrumenten. De EU-delegatie deed een demarche bij de regering van de VS ten gunste van een spoedige ratificatie van het Wapenhandelsverdrag, dat onder andere bepalingen betreffende het voorkomen van mensenrechtenschendingen en schendingen van het internationaal humanitair recht bevat.

Gedurende het gehele jaar 2015 zetten de EU en de VS hun nauwe samenwerking op het gebied van mensenrechten voort, met name in multilaterale fora zoals de VN en de OVSE, en in verband met situaties in derde landen. Het jaarlijkse mensenrechtenoverleg vond plaats in februari. De samenwerking tussen de EU, haar lidstaten en de VS werd ook voortgezet in het kader van het Global Equality Fund, het Equal Future Partnership, en de Freedom Online Coalition.

De speciale vertegenwoordiger van de Europese Unie voor de mensenrechten, Lambrinidis, hield tijdens zijn bezoek aan Washington DC in september een toespraak in Freedom House over de belangrijkste uitdagingen op mondiaal niveau en over het mensenrechtenbeleid van de EU. De dag van de mensenrechten bood de EU-delegatie de mogelijkheid om een campagne in de sociale media te starten die was toegespitst op verscheidene positieve resultaten die de EU onlangs op mensenrechtengebied heeft geboekt.

Uruguay

Tot de doelstellingen van de EU op het gebied van mensenrechten en democratie in haar betrekkingen met Uruguay behoren steun voor de hervorming en modernisering van het strafrechtstelsel en het gevangeniswezen, versterking van de rechten van vrouwen en kinderen, versterking van het antidiscriminatiebeleid en van de burgerveiligheid. Algemeen gezien vierde Uruguay in 2015 "30 jaar van onafgebroken democratie", met nationale verkiezingen in 2014 en gemeenteraadsverkiezingen in 2015 die volgens een eerlijk en transparant verkiezingsproces zijn gehouden.

In 2015 maakte de nationale mensenrechteninstelling (INDDHH) melding van overbevolking, onmenselijke en vernederende omstandigheden en buitensporig gebruik van geweld en psychotrope medicijnen in tehuisen die worden gerund door SIRPA (afdeling voor adolescent delinquenten). Zij bracht tevens gevallen van seksuele uitbuiting van minderjarigen in tehuisen van het Uruguayaans instituut voor kinderen en adolescenten (INAU) aan het licht. Ondanks talrijke maatregelen met het oog op de aanpak van huiselijk geweld steeg het aantal aangegeven gevallen in 2015. De regering presenteerde in november een nationaal actieplan 2016-2019 voor een leven zonder gendergeweld, waarvan de hoofddoelstellingen zijn om het aantal overlijdens aan gendergerelateerd geweld en het aantal vrouwen tegen wie geweld wordt gepleegd, terug te dringen. Het plan inzake rassengelijkheid 2015-2020 voor mensen van Afrikaanse origine, dat in juli is bekendgemaakt, brengt aan het licht dat er in Uruguay discriminatie bestaat. De opvang van het tweede contingent Syrische vluchtelingen, die gepland was voor eind 2015, is opgeschort. Uruguay onderging in 2014 zijn tweede UPR. De regering werkt aan een vrijwillig verslag waarin zal worden aangegeven hoe de gedane aanbevelingen zijn opgevolgd.

De EU steunt de mensenrechten in Uruguay via het EIDHR, alsmede door middel van thematische programma's ter ondersteuning van het maatschappelijk middenveld. De EU financierde in 2015 projecten op het gebied van burgerveiligheid, de rechten van de vrouw en de rechten van het kind, geweld tegen vrouwen, seksueel misbruik, en sociale cohesie. De EU verstrekke voort financiële steun via het bilaterale programma ter ondersteuning van de hervorming van het strafrechtstelsel en het gevangeniswezen van Uruguay.

Venezuela

De EU heeft geen formele politieke dialoog met de Venezolaanse regering, maar ad hoc besprekingen over de mensenrechten vinden plaats onder andere tussen de EU-delegatie, de ambassades van de lidstaten en de Venezolaanse autoriteiten. Dergelijke besprekingen vinden ook plaats op hogere niveaus van de EDEO tijdens bezoeken van de Venezolaanse autoriteiten aan Brussel.

Er blijft bezorgdheid over processen tegen oppositieleiders, onafhankelijke advocaten en bedrijfsleiders. De EU zette de waarneming voort van de rechtszittingen in de rechtszaken tegen Leopoldo López en rechter Afuni. De EU-delegatie probeerde, in een gezamenlijke inspanning met de lidstaten die in het land vertegenwoordigd zijn, de rechtszittingen bij te wonen en te monitoren, maar kreeg in de meeste gevallen geen toegang tot de rechtszaal. De woordvoerder van de HV/VV publiceerde verklaringen over de aanhouding van de burgemeester van Caracas, Antonio Ledezma (februari), en over het proces van Leopoldo López (september).

De EU verklaarde herhaaldelijk bereid te zijn een verkiezingswaarnemingsmissie te sturen voor de parlementsverkiezingen van december (verklaring van de woordvoerder van de HV/VV van 25 juni), maar werd niet uitgenodigd door de verkiezingsautoriteit van het land. De mening was dat tijdens de verkiezingscampagne de zittende regering werd bevoordeeld. De controle van de regering over de media en de openbare ruimte liet de oppositie weinig ruimte om alternatieve standpunten te presenteren. Desondanks is de oppositie erin geslaagd om een twee derde "supermeerderheid" in de nationale assemblee te behalen (onder voorbehoud van juridische stappen die die op het moment van het opstellen van dit verslag nog niet afgerond zijn).

De samenwerkingsactiviteiten van de EU waren vooral gericht op de rechten van de vrouw en de rechten van het kind, de rechten van inheemse volken, goed bestuur (technische bijstand aan de nationale assemblee, institutionele capaciteitsopbouw in gemeenten), de situatie van mensenrechtenverdedigers, de vrijheid van informatie en vluchtelingen. De evenementen op het gebied van publieksdiplomatie waren vooral gericht op de bevordering van gendergelijkheid.

De IAO-toezichtmechanismen bespraken de schendingen door Venezuela van de vrijheid van vereniging, en wezen op ernstige en dringende gevallen in dit verband.
